A NEMZETI UJSÁG ARANYKÖNYVTÁRA

A KONT-ESET

FANTASZTIKUS REGÉNY A XXI. SZÁZADBÓL

IRTA
SZEMERE GYÖRGY

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1911.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-22-1 (online)
MEK-13316

I.

A Nemzeti Kaszinó társalgó-termében épen összeült volt a «szkupstina».

Vámházy, a világhirű tudós elmesélte (vagy hetvenedszer), hogy a londoni állatkertben nem egyszer sétált karonfogva az angol királynővel s egyben szemére hányta a magyar arisztokrácziának, hogy a tudományt nem becsüli meg benne az értéke szerint.

Tibay báró, a kinek a legroszabb időben (nagykövetjelölt korában) kissé meglágyult az agya, a világbéke megvalósításának egy általa kieszelt formuláját tálalta fel.

Kanut, de genere Megyer, a híres vadász, tigrisekre és vadbakokra vadászott.

Klimanóczy végre, a megátalkodott firtli, ükanyja, született Poniatowszka herczegnő szokásaival dicsekedett: megfürdette a szegény asszonyt szamártejben és exotikus pókok hálójából szövetett fátyolt az arczára; a mi mindenesetre szép fantáziára vallott, mert köztudomású tény volt, hogy nagyapától fölfelé egész a birkák importálásáig bacsók voltak a Klimanóczy ősei.

A szkupstina egyéb tagjai egyelőre emésztéssel foglalkoztak és bunkósvégű havannákat szivtak, az öreg Szentmarjay gróf kivételével, a ki hortyogott...

- Az én dédanyám, a Poniatowszka, a lengyel király huga, - berregte Klimanóczy az orrán át, - olyan asszony volt, hogy sohase járt gyalog még az egyik szobából a másikba se...

- Trara! Ilyet meg ne beszélj, - intette le a nagyősű férfiút Mándoky gróf, miközben beletrombitált a zsebkendőjébe, - mert kinevetnek, tradradratta...

Klimanóczy megorrolt.

- Azt az embert szeretném én látni!

- Hát, - jelentkezett Mándoky, - mindjárt itt vagyok én magam la, hahaha, hihihi, bruhahihi...

Klimanóczy ágaskodni akart, de egy váratlan intermezzo visszalökte a székébe.

Klimm... bumm... durr!... Kivágódott a szárnyasajtó, meg becsapódott döngő robajjal, kettészelve a csúfolódó Mándoky kaczagását.

Hatalmas öles férfi bukott be az ajtón és egy pár harczias lépéssel a csillár alatt termett. Frakkot viselt, de nem lehetett rászabva a frakk, mert csak a könyökéig ért az újja. Nadrágja alól is kilátszott a lakkos czipője füle... Első pillanatra egy vén betörő benyomását tette: arcza veres volt, mint a karmazsin, szeme úgy villogott, mint hiuzé az éjben, merész karvalyorra alatt keskeny ajkak, pompás bajusz, hatalmas állkapocs. Alapjában impozáns férfi volt, de nyilvánvaló, hogy gonosz szándékkal robbant a nagy urak fészkébe, mert kihivóan előrecsapta a ballábát s le sem vette a czilinderét.

Az urak felugráltak. Gekszi grófnak torkába szaladt a szivarja, Szentmarjay felriadt álmából és segítségért kiabált. A többiek is menekülni szerettek volna, de eszükbe jutott, hogy őseik gyávaságukon való szégyenükben megfordulnának kriptáikban, hát helyt állottak, csak a tudós szaladt el; annak még nem voltak ősei.

És síri csend támadt a fényes teremben. Minden szem a vén *betörő* kezére tapadt. Némelyek előregurnyadtak, hogy első gyanús mozdulatára rávessék magukat. Lélek sem akadt a társaságban, a ki meg ne esküdött volna, hogy bomba van az *anarchista* keblében s hogy fel akarja a kaszinót robbantani.

Az ellenben csak állott, nem nyult a kebelébe. Aczélos, nyugodt szemét szinte kedélyes kiváncsisággal legeltette a díszes társaságon és mintha sohase látott volna hasonló csudát: roppant érdeklődéssel figyelte a társalgó állóórája járását: a ketyegést, az inga lengését.

Jó egy pár másodperczig tartott, míg fölengedett valamennyire az általános rémület fagya s felszabadultak a megdermedt idegek. Az agyak elkezdtek szabályosan működni s hovatovább arra az eredményre jutottak, hogy nincs félelemre ok. Újabb magatartásából itélve, nem bombavető anarchista a jövevény, hanem valami szegény kiszabadult *őrült*... Az urak a szerint bántak vele.

Első sorban Kanut, a tigrisvadász s legtöbb ősű utód a jelenlevők között, érezte magát hivatottnak, hogy szembeszálljon a lefokozódott veszedelemmel. Kivágta mellét s egy lépést tett az őrült felé.

- Barátom, vegye le a kalapját, nem vagyunk korcsmában.

A jövevény csodálkozva nézett le rá.

- Kalapomat?! Mi az a kalap?

Pompás mély hangja volt, tekintete nyugodt, tisztavizű szeme tüzet csak az elfogultság téveszthette össze az öntudatlanság kétes lidérczfényével. Csak a szavai hazudtolták meg a látszatot.

- Nem tudja, mi a kalap? - rivallt rá Kanut.

- Nem.

- Az a födő, a mi a fején van.

A jövevény levette czilinderét; körültapogatta, megbabrálta.

- Ahán, ezt a bolondoknak való süveget nevezik kalapnak?

Felborzolta a czilindert és szivből nevetett.

- Maga a bolond! - támadt rá Kanut. - Ajánlom is, távozzék feltűnés nélkül.

Az idegen egy félölet lépett, majd rádűlt Kanutra. Az megijedt és hátraszökött. Pedig nem ijeszteni akart az idegen, csak így adott kifejezést újabbi bámulatának.

- Én? - kiáltott fel, szemét karikára felrántva. - Én távozzam?... Hát eszeteket vesztettétek, édes véreim, avagy csak az erős körtespiritusz szédítette meg a fejeteket?

A kaszinó urai összenéztek.

Tibay báró belebújt a telefonbódéba és a mentőkért telefonált.

Az öreg Szentmarjay elkezdett hahotázni.

Kanut összesúgott Gekszi gróffal. Ez megértése jeléül bólintott a fejével, aztán átvette barátjától a vezető szerepet. Odalépett az *őrülthöz* és megfogta a karját. De azonmód el is eresztette, akárcsak egy villamos-telepbe markolt volna bele. És alig birta kinyögni:

- Üljön le kk... edves bb... arátom!

A Gekszi gróf ijedtségét nem értette senki. Nem szokott a Gekszi hebegni.

- Mi lelt? - kérdezte tőle Kanut.

- Uraim, - jelentette ki a grófocska félhangon, barátai felé fordulva, - sohase tapasztaltam én ilyen csudát. Olyan ennek az embernek a karja, mint a vert vas, vagy öntött aczél; megütöttem benne a körmömet...

Az *őrült* különben engedett a Gekszi gróf felszólításának, belevágta magát egy angol bőrzsöllébe, széjjelterpesztette lábát, egyet sodorintott hatalmas bajuszán, aztán csipőjére vágta kezét, úgy nézett farkasszemet a rábámészkodó társasággal.

Az urak megbotránkoztak a szemtelenségén, de Kanut rájuk csikkantott a szemével, hogy ne ingereljék, mert ki talál rajta törni a düh, mielőtt megérkeznének a mentők. Ezt az intelmet mindjárt szét is súgta a barátai között.

Azok helyeseltek neki és várták a mentőket. Addig is beszédbe ereszkedtek a veszedelmes emberrel, nehogy tartózkodásuk gyanút keltsen benne.

- Honnan jött, kedves barátom? - kérdezte tőle Klimanóczy, raccsolást, orrhangot felejtve reszketegen.

Az *őrült* rákapta szemét, oly hirtelen fejmozdulattal, hogy a jó Muki ijedtében majd hanyattesett.

- Mondom, hogy részegek vagytok, kedves véreim, - szólalt meg, - avagy bolondgomba terem ezen a vidéken... nem tudom.

Az öreg Szentmarjay roppant humorosnak találta a helyzetet; nem állotta meg, hogy ki ne aknázza.

- Miért gondolja uraságod, - kérdezte a bolondtól, miközben szemöldöke alá nyomta monokliját, - miért gondolja, hogy bolondok vagyunk?

- Csak azért, - válaszolt ez, - mert ép az imént hivtatok *le* magatok közé s alighogy rászántam magamat erre a rengeteg *megalázkodásra*, kapja magát az a keskenyfejű (s újjal rámutatott Kanutra) és azt ajánlja: távozzam föltűnés nélkül, kend meg - fordult Szentmarjay felé - azt kérdezi tőlem: honnan jöttem?... Véreim, - konkludált a szerencsétlen (?) ember, - ez a ti eljárástok rókakölyökhöz illik, nem magyar emberhez.

Az urak, ha nem szepegtek volna még mindig az esetleges rohamtól, igen mulatságosnak találták volna a bizarr szituációt.

Egynémelyikük, gyáván bár, így is elmosolyodott. Sőt Szentmarjayt még a humora se hagyta el.

- Hahaha, - mondotta, - uraságodnak igen erőteljes a stilusa!

- Magyar! - dördült meg az őrült. - A mi a májamban, az az ajkamon.

- Hehehe, azt tapasztaljuk... Persze, - taktikázott az öreg gróf, hogy jobban bele nyomulhasson a szerencsétlen ember lelki világába, - persze, mi csakugyan berúgtunk kissé a spiritusztól, mint mondani tetszett és végkép elfelejtettük, hogy hivtuk uraságodat. Nem emlékeztetne rá, ki s mikor hivta?

- Szivesen, - s térdére csapott az *őrült*. - A bolonddal és részeg emberrel csakugyan úgy kell bánni, mint a kis gyerekkel... Hát - adta meg a választ, - a tizenhatodik ükunokám hítt *le*.

... A tizenhatodik ükunokája!... Az őrült mániája mind mulatságosabb körvonalakban bontakozott ki a társaság szemében. Mert hogy valaki egy élő ember tizenhatodik ősének képzelje magát: az már olyan perverzitása még a beteg agyvelőnek is, a milyet a legugrósabb képzelőtehetség is alig tudna kitalálni.

- Egyszóval uraságod egy ős, - ugratta a bolondot a vérszemet kapott Szentmarjay.

- Természetes, hogy az vagyok. Mi egyéb lennék?

- És ha szabad kérdeznem, kinek az őse?

Az idegen ember megcsóválta fejét.

- Hát annyira oda vagy, fiacskám, hogy már azt is elfelejtetted, miszerint az ember csak a saját utódjának lehet az őse!

- Azt tudom, - kedélyeskedett a gróf, - csak a nevét nem tudom, nevet kérünk.

- Hüm, - s hümmögött a bolond, - akkora lurkó lenne az ükunokám: lóvá tette volna az üköregapját!... Azt mondta nekem, - fordult méltatlankodva a társaság felé, - hogy az egész nemzet nevében és megbizásából szólít a *földre*. Hogy mindnyájan vártok rám; veszélyben a haza, rántsam ki valahogy a páczból, a mibe belesavanyították a király lelketlen tanácsosi... Becsapott volna a lókötő, senki se várt rám, csak a maga nevében csalt *le*?

Az urak hovatovább egész hozzászoktak, mondhatni: hozzákedélyesedtek a furcsa s nyilván ártalmatlan őrülthöz. Nem is igen bánták, hogy késnek a mentők.

- Nevet kérünk, - ösztökélte újból Szentmarjay, - azzal még mindig adós nekünk uraságod.

- Nem tudom, - elégítette ki a bolond az általános kiváncsiságot, - nem tudom, ismeritek-e az ükunokámat. Héderi Kont Gábor a neve.

Az urak összesunyítottak. Alig birták visszafojtani kitörni vágyó kaczagásukat... Hédery Gábris! A kis gőgpolcz, a ki röstelkedve fog kezet mindenkivel, a kinek legalább is egy máltai lovagságra való családfája nincs! Valóságos irónia, kaczagtató komédia, hogy az *őrült* épen egy ilyen embert választott ükunokájának. Úgy kell neki! Micsoda heczczet csinálnának vele, ha most hirtelen közéjük toppanna! Holtra kaczagnák magukat.

- Hihihi, - súgta nevetve Gekszi gróf a Kanut fülébe, - addig idézte Gábris a túlvilági szellemeket, míg ime komolyan vette a tizenhatodik üke s lelépett hozzá a földre... Hihihuhu, így figurázza ki a végzet a spiritiszta hóbortokat!

Tudnivaló ugyanis, hogy hires spiritiszta vala Hédery Gábor gróf; hitte a szférákat, a hét eget, sőt bízott a reinkarnaczióban, a materializáczióban is... (Hát ime itt van a matériája!)

Azonban nem lehetett sokat mókázni, hogy ki ne találjon valahogy törni, szórakoztatni kellett az érdekes *őrültet*.

- Tehát kegyed egy Héderi Kont, - konstatálta komoly képpel Kanut. - Szabad tudnunk, hogy melyik? Mikor született?

Az őrült gőggel tért ki a részletes felelet elől, mellbecsapta magát:

- Kont, a kemény vitéz vagyok.

A Garay versét nem ismerte Kanut.

- Jó, de mikor született? - okvetetlenkedett a gőgös őssel.

Kont megcsóválta hatalmas üstökét.

- Hát - s felsóhajtott, - csakugyan igaza volt az én Garay komámnak. Ennyire sülyedt a magyar, hogy vértanúit sem tartja számon!? Csak a lantosok tudnak róluk, azokra pedig fittyet hány a nemzet!

- Ahá, - kiáltott fel az öreg Szentmarjay, véknyát fogva, hogy a kaczagás ki ne csattanjon a száján. - Uraságod az a Kont, a ki összeesküvést forralt Zsigmond király ellen.

- És - tódította az *őrült*, - a ki ezért a merészségért lefejeztetett... Tehát - konstatálta boldogan, - mégse felejtettetek el, becsapott Garay... De megállj, imposztor, - fenyegette meg a jó poétát, - ezért bevádollak; nem érdemled meg a harmadik eget.

- Ott találkozott uraságod Garayval? - kérdezte nekibátorodva a sunyi Klimanóczy.

- Ott. Egy rangban voltam vele. Nekem az összeesküvés miatt hétszáz esztendő kellett ahhoz, a mihez neki negyven is elég volt... Hiába, - sóhajtott *Kont*, - a lantosoknak az egek is kedveznek.

- Bruhaha, - tört ki Kanut akarata ellenére, - hát az égben is van protekczió?

- Van. Protekczió csak a hetedik égben nincs. Ott, a legfelső fokon teljes a rény.

De ezt már senki se állotta meg kaczagás nélkül. Kitört a jókedv zivatarja: a fényes terem csak úgy harsogott bele. Az urak, vesztükre, megfeledkeztek róla, hogy *őrülttel* van dolguk.

Kont felpattant, mintha aczélrúgó lökte volna fel és megfenyegette a rovására mulató társaságot.

- Elég legyen a nyiharászásból, mert ütök!

A kaszinó urai megszeppentek. (A roham! A roham!) Összeszedték minden tapintatukat, hogy kibékítsék a megvadult bolondot.

- Papa... pardon! - kérlelte hebegve Klimanóczy, - mi nem uraságodon nevettünk, csak a pompás viczczein.

A többiek is mentegetődztek, hajlongtak és vigyorogtak neki...

Jó magyar természete volt *Kont* úrnak; az udvarlástól egyszeribe úgy lelohadt a mérge, mint az ökörhólyag, a mibe tűt szúrtak.

- Nohát - s fújt egyet, - tanácslom is, hogy tisztességgel legyetek, ha köztetek vagyok.

- Meglesz... Jók leszünk...

- Akkor, - bökte ki *Kont* úr s egy nagyot ásított hozzá, - adjatok egy kis gyömbéres bikahúst s egy kupa bort a tetejébe, mert rettenetesen megéheztem útközben... Nem csuda - tette hozzá, - hisz nyolcz milliárd mértföldet utaztam két hajtásra.

- Ha szabad tudnom, - kérdezte most már szerényen Szentmarjay, - merre tetszett jönni és honnan?

- Mondtam már egyszer, - hujjantott rá az *őrült*, - hogy a harmadik égből. Mindössze a Saturnuson tartottam stácziót.

- És - érdeklődött ugyancsak szerényen Gekszi gróf, - milyen alkalmatosságon méltóztatott utazni?

Kont készséggel válaszolt.

- Letörtem egy darabot egy közeli csillagból és ráültem, de előbb, hogy ne világítson, letakartam az éj legsűrűbb fátyolával.

- Ej-ej, és hol van most az a csillagdarab?

- Ott hagytam, a hol leszállottam, a Rákos mezején. Gondoltam: mit czipeljem az ükunokám palotájába, a földön úgyse lehet rajta lovagolni.

- Az ám... És meg tetszett találni az ükunokája palotáját?

- Hogyne, hiszen mindenttudó szellem voltam mindaddig, a míg a szobájába léptem; csak ott vettem magamra a butító porhüvelyt.

Az urak csak ámultak-bámultak. Oly könnyed és biztos volt az őrült ember minden felelete, mint a tudósé, a ki úr a tudománya felett. *Őrült* volt, de (azt mindenkinek be kellett látnia) rendszer volt az őrületében.

- Persze, - folytatta magától az égi utas, - most már megbántam kissé a komédiát... Ez a fránya gúnya is vágja a hónomat: szűk.

- Ugyan - kérdezte Kanut, csakhogy mondjon valamit, - kitől tetszett a ruhát kapni?

- Az ükunokám adta rám, - válaszolt az *őrült* egyszerűen. - Az égben nem csinálnak ruhát.

Kont úrnak, hogy egyszer szóba hozta, egyszeribe tűrhetetlenné lett a frakkja. Addig-addig feszengett benne, míg csakugyan megrepedt a hóna alatt.

- Hál' Istennek! - kapott az alkalmon, - most már legalább levethetem; rongyos gunyában nem járhat Kont vitéz.

Mondván, csakugyan lehányta magáról a frakkot s a Gekszi gróf kezébe nyomta.

- Ne, tedd el valahová...

A fiatal gróf átvette gépiesen, hamarjában az se jutott eszébe, hogy letegye. Csak nézte és nevetett.

De egyszerre csak meglátott rajta valamit, a mitől menten befagyott a mosolya.

- Nini, - hadarta elhűlve, - ez a frakk csakugyan a Hédery Gábrisé.

- Úgy látszik, - súgta Kanut a fülébe, - rádragadt a barátunk mániája.

- Az övé, - erősítette Gekszi sápadtan, - egy szabónál dolgoztatunk... jaj!

Torkán akadt a szó, egy székbe tottyant. A czimborák hozzásiettek és körülállották.

- Mi lelt?

- A Gá-Gá-Gábris frakkja, - gágogta szegény Gekszi harmadszor is s a foga elkezdett vaczogni, mert kirázta a hideg.

- Légy eszeden, - okosította Szentmarjay halkan, - mi következik abból, ha a Gábris frakkja is?

- Az, hogy... ho-ho-hogy hátha csakugyan a Kont inkarnált szelleme!... Igen okosan beszélt... Csak nézzetek a szemébe... Nem őrült az az ember egy csöppet sem.

A czimborák szánakozólag rázogatták a fejüket...

Szegény ideges Gekszi, vélték, megkapta az őrültséget, mint más az influenzát.

- Ne szamárkodjál, - eszelte Kanut, - a józan ész azt mondja, hogy még azon esetre is, ha csakugyan a Gáboré ez a frakk, legföljebb ellopta ez az őrült csirkefogó.

De már igen benne volt Gekszi gróf a spiritiszták szent őrületében, nem engedett belőle egy jottányit sem.

- Ne-ne-nem, - hebegte, - a Ko-Ko-Kont szelleme.

Az urak összenéztek. Klimanóczy kiszaladt, hogy utána nézzen a mentőknek.

Kont ezenközben megúnta, hogy senki sem foglalkozik vele s hogy súgnak-búgnak a háta megett, megsürgette előbbeni kérését.

- Hát mi lesz azzal a bikahússal? Éhen csak nem veszhetek magyarok között!

Az urak megbiztatták:

- Azonnal Kont úr, a szakács főzi már a bikahúst...

- Mondja csak, kedves ős, - faggatta az *őrültet* a javíthatatlan Szentmarjay, - hogy került kegyed az unokájától így egymagában a mi társaságunkba? Miért nem kisérte el kedves ükunokája?

- Az nagyon egyszerű, - válaszolt *Kont* úr készségesen, - az éhség hozott ide. Az ükunokám ugyanis kétszer is elájult, mióta *megérkeztem*. Még talán most is ott hever az asztal alatt. Hát, mondok, keresek magamnak egy vigabb házat, a hol enni is kapok, a helyett, hogy elájuljanak tőlem... Ez a ház itt igen ki volt világítva, mondok, e helyt valami áldomást tarthat a gazda, jutni fog belőle nekem is.

Szörnyű gyanú czikázott át a Kanut agyvelején... Hédery elájult az *őrült* szerint, (még most is ott fekszik az asztal alatt). Mitől ájulhatott volna el? Nyilván leütötte az őrült... (Ezzel megkerült a frakkérdés kulcsa is.)

- Urak, - jelentette ki magából kikelve, - én szaladok a Hédery-palotába. Ki tudja, mi történt Gáborral?

A Kanut fejében megfogant gyanú egyszeribe végigvonaglott az egész társaság lelkén. Hiába állította az őrült:

- Nincs a gyereknek kutyabaja se, csak elszédült, mint az egynapos liba.

Az urak most már beszüntették úgy a félelmet, mint a kedélyeskedést; idegenül, gyülölettel nézték az ártalmatlannak tartott, de immáron közveszélyesnek bizonyult *őrültet*. Kanutnak (mielőtt távozott volna) volt annyi bátorsága, hogy szóra is váltsa indulatát.

- Mit csinált a gróffal? - támadt rá *Kont* úrra. - Bizonyára megütötte!

Kont megbotránkozott az inszinuáczion.

- Ütötte a manó. A saját ükunokámat csak nem fogom bántani.

- Akkor mitől ájult el?

Kontnak nem volt ideje felelni. A lépcsőházból sulyos lépések kongása hallatszott be a terembe s egy parancsoló hang harsány rendelkezése.

Az urak föllélekzettek... Végre megérkeztek a mentők. Legfőbb ideje volt!

Csakugyan! Nyilt az ajtó s megjelent benne a Klimanóczy feje.

- A mentők! - kiabálta be társainak, aztán visszakapta a fejét, hogy előrebocsássa az egyesület embereit... Négyen voltak. Tagbaszakadt, markos legények. Velük jött az orvos is.

Elsőnek ő lépett be. Hóna alatt ott fityegett a kényszerzubbony.

A fogdmegek körülfogták főnöküket. A kaszinótagok borzalommal vegyes érdeklődéssel néztek elébe a lefülelési műveletnek.

Az orvos ravaszul, szép szóval kezdte:

- Kedves uram, - szólította meg az *őrültet*, - önön nincs kabát... Szabad egygyel megkinálnom? Ez épen passzolna önre.

Az őrült általános meglepetésre, első szóra elfogadta a kinált kényszerzubbonyt. Még oda is tartotta karjait a fogdmegeknek, hogy megkönnyítse a dolgukat.

- Zsupsz! - A két markos legény egy-kettőre belerázta a beteget a szomorú zubbonyba. Most már a kabátújjak hátrakötése következett volna, de ez már nem ment olyan szaporán. Azaz sehogyse ment. *Kont úr* gyanúra kapott s mint csattogó agyarú vadkan a szelindekfalkát, lerázta magáról a két betegápolót.

- Miért akarjátok hátrakötni a kezemet? - ordította s megrázta oroszlánüstökét. - A mai királyotokat nem bántottam én.

Az urak csak dűltek-hűltek... Kont szerepéhez következetes marad az *őrült* a kényszerzubbony igája alatt is... Jellemes őrült, annyi bizonyos!

- Zsigmondot sem *ráztam* volna meg, - folytatta Kont úr, - ha meg nem sérti vala a nemesek törvényeit s az esküjét, a mit ezekre a törvényekre tett. De megsértette!... Én nem tettem egyebet, teljesítettem legszentebb kötelességemet. S vértanúhalált haltam a hazámért... Azt hittem, - folytatta szenvedelemmel, - sárkányok fognak támadni minden vércseppemből és ime, azt kell látnom, hogy mulyák vagytok; a helyett, hogy megrázná sziveteket az ősi virtus csak a nevem említésére is, másodszor is vérpadra akartok hurczolni egy hétszáz évvel ezelőtt elkövetett hősi tettemért. Dicső nemzetségnek törpe ivadékai, - fejezte be, - tányérnyalók: fogadjátok megvetésemet!...

A döbbenet mély csendje követte a Kont szavait. Alakja a kényszerzubbony idétlen szabása ellenére is fönségesen domborodott ki a csoportképből, csakugyan mint egy antik veretű hős sziluettje. Feje kevélyen hátracsuklott, szeme szinte szikrázott az elszántság tüzében.

Az orvos hozzálépett.

- Tévedni tetszik, - csöndesítette *betegét*, - nem vérpadról van itt szó, inkább javát akarjuk uraságodnak; ápolni, szeretni fogjuk, mert beteg.

- Beteg a menydörgős ménkű! - szitkozódott *Kont* úr. - Ismerem én már - folytatta, - ezeket a jámbor fogásokat. Be akartok csapni, hogy könnyebb legyen a dolgotok, mert tudjátok, hogy Kont vitéz ingyen nem adja meg magát! Átlátok a szitán!

Az orvos nem okoskodott tovább. Megadta a jelt a négy emberének.

- Rajta!

A fogdmegek (most már négyen) rávetették magukat az *őrültre*. Ki a kezét, ki a lábát, ki a nyakát kapta el. De hajna, nem használt az erőlködésük semmit. *Kont* úr egyet pördült a sarkán s úgy széjjelhányta elszánt támadóit, hogy alig lehetett őket összeszedni az asztalok és kanapék alól.

Felséges látvány volt. Az uraknak meghült a vérük. Az orvos bámulatában szinte elvesztette itélőképességét.

- Ez nem *emberi* erő, - motyogta. - Ilyen embert nem szül *mai* anya.

- Hát - szólt s újabb támadáshoz gyürkőzött Kont vitéz, - nem is mai anya szült engem. Ha még most se hiszitek, bebizonyítom nektek másképen is.

Alig ejtette ki a *fenyegetést*, forgószélnél sebesebben, a saját ingénél fehérebben, égnek meredő hajjal, nyakkendőtelenül egy czingár kis alak viharzott be a társaságba.

- Urrak! - kiabálta magából kikelve. - Megjött az ükapám.

A kaszinótagoknak most már csakugyan elállott a lélekzetük...

- Csakhogy itt vagy végre! - üdvözölte Kont úr az ujonnan érkezett urat. - Ez a hitvány had erővel vérpadra akart czipelni.

Hédery Kont Gábor gróf (ő volt a megrémült kis alak) majd hanyattesett, midőn meglátta Kont urat a kényszerzubbonyban.

- Az Istenért, - hápogta, - vegyétek le róla a kényszerzubbonyt!... Bocsánat ükapa, - mentegetődzött, összetett kézzel az őrülthöz lépve, - egy végzetes tévedésbe estek az urak: nem tudhatták, hogy az ükapámmal van dolguk.

Azzal leránczigálta Kont úrról a kényszerzubbonyt.

- Hát nem akartok felakasztani? - kérdezte ez lelohadva.

- Nem, nem, nem, - állította az *ükunokája*, - majd megmagyarázom nekik az esetet...

- Hát magyarázd, - biztatta *Kont* úr, - csak sebesen, mert irtó éhes vagyok.

Héderi Gábris pózba vágta magát a társaság előtt.

- Uraim, - fogott a beszédbe illő czerimóniával, - van szerencsém nektek bemutatni ükapámat, Héderi illetve hédervári Kont vitézt. Emeljetek előtte kalapot, vagy miután nincs kalap a fejeteken, hajtsatok neki térdet. Tekintve, hogy vértanúhalált halt érettünk, ez a tisztelet sem lesz neki sok.

Az uraknak (már amúgy is odáig voltak a kiállott izgalmaktól) végkép összezavarodott az eszük. (Ime, Gekszi után Gábrist is megőrjítette az őrült!)

Térdet természetesen nem hajtott senki sem. Tátott szájjal, sápadtan lesték a Gábor gróf további szavait.

- Mint látom, - folytatta ez, - meg vagytok döbbenve. Nem csuda. Magam sem lehettem elkészülve arra a nagy megtiszteltetésre, a melyben az egek engem, az egész hazát, boldogult ükapám szellemének *reinkarnáltatása* által részesítették.

- Hát nem is a te szép szemedért jöttem le, - szólt közbe Kont úr, - hanem mert a hazára hivatkoztál. Gondoltam: ha csakugyan veszélyben a hon, lejövök közétek emberi formában, hogy ne csak tanácscsal, tettel is szolgáljam a szent ügyet.

- Áldott légy érte, ükapám! - zengedezte Gábris gróf, majd így folytatta fölvilágosításait:

- Az asztalkám mellett ülök és elmélyedek; hivom a szellemeket: a jó angyalt és az ükapámat. Az asztalka rögtön reagál; elkezd ugrálni, irni... Nemsokára *transzba* esem. A jó angyal és ükapám közvetlenül beszélgetnek velem. Oda vagyok az áhitattól. Mint rendesen, arra kérem ükapámat, segítsen ezen az árva nemzeten; adjon valami honmentő tanácsot, hiszen az, a ki meghalt a hazájáért, el nem felejthette azt az egekben sem.

Nagyot fújt Gábris, aztán újra felvette beszéde fonalát:

- És ime, dicső elődöm meghallgatta forró könyörgésemet. Többet tett, mint a mennyit kértem tőle... «Várj, - üzent le az égből, - felveszem régi porhüvelyemet és leszállok hozzátok személyesen, csak valami gunyáról gondoskodjál, mert itt az égben nincs szabó.» Mondván, a másik pillanatban már lent is volt az ükapám... Persze elájultam a meghatottságtól... De hamarosan felocsudtam. Az a gondolat, hogy ükapám nem fog felöltözködni tudni: a kétségbeesés megedzette idegeimet... Ám - vallotta be Gábris, - csak addig tartott a lelki erőm, a meddig el nem készültem ükapám toalettjével. Akkor újra elájultam az asztal alá s ott voltam, valameddig fel nem locsolt a komornyikom... Első dolgom volt - folytatta előadó, - megkérdezni tőle, hol az ükapám? Rettenetes pánik fogott el az eltűnése miatt. Kiszaladtam az utczára, mint egy őrült, kérdezősködtem, futkostam, míg végre, hála a magyarok Istenének, megtaláltam köztetek...

- Éhes voltam, azért szöktem el, - világosította fel *Kont* vitéz aggódó ivadékát.

...Gekszi gróf, hogy agyáról (a Gábris előadása folytán) eloszlott a homály, egyszeribe meggyógyult. Helyette azonban a többi úr betegedett meg, mint a kiknek agy veleje még nem érkezett megemészteni a *csudát*.

A *Kont* biztos magatartása, a frakk megvilágított eredete, a Hédery előadása, melynek minden egyes szava összhangba volt hozható az őrültnek *vélt* idegen állításaival: olyan perspektivát állított az urak elé, a melytől megzsibbadtak az érzékek és felborult az itélőképesség egyensulya.

Száz kérdés kavarodott össze az elmék homályában: Csuda történt-e csakugyan, vagy megőrült Hédery Gábor is? De akkor hogy került össze a két őrült? Mi úton jutott az idegen a Gábris frakkjához? És mikép fejthető meg, hogy a két őrült állításai teljesen fedezik egymást?... Vagy nem is őrültek? Összebeszéltek? Csaltak? Vagy valaki harmadik személy szuggesztiv hatalma űzött velük rémes játékokat?... Aztán mikép magyarázható meg az idegen emberfeletti fizikuma, aczélkarja, négy ápolót megszégyenítő ereje? Hogyan kevély, antik mozdulatai? Nyilt tekintete? Hangjának őszintesége, szenvedelme, midőn másodszori vérpadra hurczoltatása ellen tiltakozott?

A józan ész a Kontok javára billentette volna a mérleget, ha a csudának preczedense lett volna a földön. De abban (bár Héderi három példát is tudott rá), senki se hitt. Ilyenformán megbukott a józan ész, az urak képtelenek voltak a megfoghatatlant valónak elfogadni. A csuda nem csuda, csak a véletlenek csudálatos végzetes összejátszása; Kont valami svindler akrobata, a ki *megbabonázta* Héderyt, mert az csak mégse lehet, hogy egy máltai lovag roszhiszeműleg *csaljon*.

Ez hát rendben lett volna, a kérdés most már csak az volt: mitévők legyenek az urak? Kiadják-e a *szélhámost* a mentőknek, vagy elzárassák őt? Avagy egyszerűen kilökjék az utczára?

Mindegyik eszmének meg volt a maga bibéje. A kilökés, a vasgyúró roppant erejénél fogva, aligha lett volna foganatosítható. Az elzáratásra nem volt elegendő ok. Maradt volna az őrültekháza, de az ellen meg Héderi tiltakozott... Vagy őt is a svindler mellé csukassák, ha okvetetlenkedik?...

A kaszinótagok összesúgtak-búgtak, tanácskoztak, veszekedtek, s végre is abban állapodtak meg, hogy meg kell eszelni Héderit: ne gördítsen akadályt az *ükapja megfigyeltetése* elé. Ugyis kieresztik, ha épeszűnek bizonyul.

Kapaczitálták a kis embert, de az hallani sem akart a *merényletről*.

- Megőrültetek? - rikácsolta. - Az én ükapámat, a vértanut őrültek közé csukatni! Inkább meghalok...

Az orvos szerencsére tárgytalanná tette a megindult disputát.

- Méltóságos uraim, - jelentette ki tisztelettel, - jelen esetben, a mániának annál a válfajánál, a melyet az orvosi vélelem betegünkkel szemben megállapít, tüzetesebb megfigyelésre nincs szükség. A diagnozist egyes azonnal konstatálható fizikai tünetekből tíz percz alatt is meg lehet állapítani.

Héderi a haját tépte.

- Nem engedem megvizsgáltatni! - kiabálta. - Ez kegyeletsértés! Infámia!

Szerencsére Kont kedélyesebb volt unokájánál.

- Hagyd őket, fiam, - csillapította kedvelt vérét, - hadd vizsgáljon meg a *fizikus*. Elvégre - tette hozzá, - nem csuda, ha őrültnek hisznek. Hiszen te is fölfordultál, mikor a szobádba pottyantam. (Azzal az orvoshoz fordult.) Legyen vége a komédiának; szedje elő a birkalapoczkáját és rakja meg a tüzet.

Az orvos mosolygott.

- Engedje meg uram, hogy a magam methodusa szerint járjak el.

- Azt se bánom, - mondta Kont.

Az orvos leültette a vitézt, belenézett a szemébe, megütögette a térdkalácsát, itt-ott csipett a nyakán, fülén és egyebütt található gyanús izmain. Felállította, leguggoltatta emberét, tükröt tett a szájába, aztán... megfordult a sarkán, a műveleteinek eredményére idegesen kiváncsi urak felé.

- Nem őrült, - jelentette ki síri csendben, - ép és egészséges, mint a makk.

Azzal, mint a kinek semmi köze többé az ügyhöz, meghajtotta magát és kivonult embereivel.

Az urak tanácstalanul meredtek utána... Már most mitévők legyenek? Ismét összedugták a fejüket, hogy kitaláljanak valamit.

Héderi megharagudott a hitetlenségükért.

- Még most is kételkedtek? - fakadt ki idegesen.

Az urak megvonogatták vállukat.

- Ükapa, - fordult Gábris gróf *Konthoz*, - bizonyítsd be nekik valahogy a személyazonosságodat.

Erre meg *Kont* úr vonogatta meg a vállát.

- Hogy bizonyítsam be?

- Idézz egy szellemet és tétess vele csudát.

- Ez egy eszme, - helyeselte Kont az ötletet s mindjárt ott állóhelyében megidézte a Garay János szellemét.

- Garay János, kérlek csak egy szóra.

Attól, a mi ezután történt, kővé vált volna bárki is, nemcsak a jelenvolt urak. Az óra megállott; a villamos csillárok kialudtak s egy surrogásszerű nesz támadt a sötétben.

- Itt vagyok! - szólalt meg egy mély, síri hang.

- Tégy valami csudát, - kérte Kont, - mert az urak kételkednek bennem.

- Megteszem, Kont vitéz, - mondta az előbbeni hang s nyomában fülsiketítő robaj támadt a teremben. Egy pillanat múlva újra kigyúltak a csillárok.

A föld emberei föllélegzettek. Kont büszkén állott a helyén. Héderi megdicsőült mosolylyal ajkán mutatott rá a csudára, a mit Garay János szelleme ükapja kérelmére végbevitt.

- Nézzetek oda...

Az urak odanéztek. Már félni se tudtak, annyira elfogódottá tette lelküket az a látvány, a mely szemük elé tárult. A szalon összes butorai tótágast állottak a levegőben: a székek, szekrények, az óra, még a csillár is.

A kaszinó urai akaratuktól megfosztottan, mint álomjárók, szótlanul Kont elé járultak, félkörbe állottak és térdet hajtottak az immár elismert vértanú előtt.

Az intett nekik, hogy nem kiván ennyi hódolatot.

- Köszönöm, fiaim, - mondta. - De most már egy perczig sem várok tovább. - Tette hozzá. - Hol az a bikahús?

II.

Héderi Gábor gróf ükapja akkreditáltatása után fiakkerbe ugratott egy lakájt, azzal az utasítással, verjen fel egy ruhakereskedőt, pakkoltassa vele össze valamennyi öles emberre való ruháját; a kaszinóban majd választani fog belőle.

Egy negyedóra múlva megérkeztek a szabó, a lakáj és a ruhák. Egy másik negyed múlva már a Rottberger úr művében feszített Kont vitéz. Az ükunokája most már bemutathatta őt az egész kaszinónak. A díszterembe vezette...

A *csuda* hirére nagyszámban összeverődött tagok ünnepies zúgással s a várakozás lázától pirosan fogadták a 700 éves vértanút. (Jól nézett ki az öreg a koczkás angol szabású jacketjében és piros nyakkendőjével.) Majd fölszabadultak az izgalomtól lenyügözött tüdők s olyan éljenrivalgás csattant ki a torkokból, hogy megirigyelhette volna egy kortesgyülekezet is.

Kont büszkén lépett el az urak automatikusan képződött sorfala között. Üdvözlésképen biczczentett a fejével, egynémelyik vérének kedélyesen a vállára csapott. A terem közepén megállott és harsány hangon a következő dikcziót vágta ki:

- Véreim! Üdv néktek és dicsőség, a miért vértanúi rangjához méltóan ünneplitek a ti ősötöket. Sose is felejtsétek el: a kort és a virtust tisztelni kell... Ükunokámtól hallottam, - folytatta, - hogy nem boldog a magyar. Még az égbe üzente fel nekem, hogy beszüntettétek a nádorságot. Ez irtó nagy hiba volt. A minthogy az az emberfia, a kit az ő helyére a király nevez ki, *nem ti választotok* (s itt az irtó hiba), már össze is szűrte a levet a némettel, féligmeddig eladta nekik a hazát. Azért jöttem le hozzátok az égből, hogy segítsek ezen a rettentő szégyenen. Hát - s magasra emelte kezét, - fogadom is, hogy addig nem megyek vissza az égbe, a míg dicső küldetésem sikeréről a magyarok Istenének be nem számolhatok... Benneteket, nemes véreim, csupán arra kérlek, tartsatok össze s egy test, egy lélek, álljatok mellém. Tudom, hiszen egyfajta vagyunk, hogy ezt a tanácsot nehezen veszi be a természetetek, - a szellemek birodalmában is közszájon forog a híres szállóige: «öli a magyar a magyart!», - ámde el ne felejtsétek, volt már rá nem egy eset, hogy egyetlen táborrá egyesült az ország, ha a szabadsága és alkotmánya megmentéséről volt szó. Kövessétek ezen a ponton elődeitek példáját, hiszen újból hajbakaphattok, ha elmúlt a veszély...

...A többit - folytatta a szónok, - rám lehet bízni. Nem vagyok szerénytelen, ha azt mondom, hogy valamennyiőtöknél jobban értek az országlászathoz. De - s lendületet vett a szava - nemcsak a szűkebb értelemben vett országlászatot tudom én, értek a hadviseléshez, az *összeesküvéshez* is. (Mozgás.) Saját kárán okul a magyar! Azt hiszem, senki sincs köztetek olyan, a kinek alkalma lett volna a saját feje árán kibővítenie az összeesküvés terén szerzett tapasztalatait. Egyszóval megbízhattok bennem... Ki is nevezem magamat tüstént a vezéreteknek, mert, úgy látszik, manapság a kinevezések divatja járja...

Ihletten szívta fel Kont vitéz szavait a magyarok lelke. Csak az utolsó passzust találták kissé borsosnak Árpád loyalis ivadékai. Némelyek megfeszengtek a frakkjukban (szerettek volna a föld alá bujni), mások egy *felvilágosító* szónoklaton törték a fejüket, hogy mérsékeljék a vértanú túlzott buzgalmát. Akadtak azonban olyanok is, örök kurucz lelkek nyugtalan, szilaj vérű ivadéki, a kik megfeledkeztek arról, hogy egy igen bölcs, méltóságosan konzervativ úri társaság tagjai s dörgő ujjongásban törtek ki a merész forradalmi hangok hallatára.

- Most pedig - szalasztotta Kont vitéz a szónoklata után, - faciamus magnum áldomás: nagy ideje.

Már-már megmozdult az előkelő társaság, hogy eleget teendő az éhes vértanú kivánságának, a Gábor gróf rendeletére ünnepiesen feldiszített étterembe vonuljon, midőn idegesen, mint egy angolna és sápadtan, mint a liszt: egy szelidképű kopasz öreg úr utat tört magának a sokadalomban és megállott Kont előtt.

- Tisztelt nagy uram! - szólalt meg zsebkendőjével törölgetve gyöngyöző homlokát. - Egyetlen egy percznyi türelemért esedezem.

Kont türelmetlenül suhintott a kezével.

- Halljuk hát, de jól szaporázd a szót, mert a faképnél hagylak.

A díszes társaság helyben maradt s várakozásteljesen sugdosva leste az öreg úr szavait.

- Az igazgató! - zümmögött, repesett a szó mindenfelől. - Drukkban van az öreg!... Alighanem rendre akarja a vértanut utasítani... Psz, sst - sziszegett a pisszegés... Aztán csend lőn végre... Gróf Belényessy Nándor, az igazgató beszédjét síri csendben mondhatta el.

- Dicső uram! - kezdte - Mélyen tisztelt barátaim! Egy, mondhatnám, sőt közérzésem parancsára mondom is: egy kínos kötelességet ró rám igazgatói állásom. Ez a kötelesség: a kaszinó nemes tradicióit, előkelő szellemét minden viszonyok között épentartani. A mi magas, mondhatnám, sőt mondom is: a mi *magasztos* vendégünk és elődünk, Istenben boldogult, de szerencsésen újra életre kelt Kont vitéz az imént egy oly szót ejtett ki, beösmerem: *fönséges* száján, a mit remegve bár, de megjegyzés nélkül nem hagyhatok. Ez a szó: összeesküvés... Itt - folytatta a szónok akadozva bár, de elszántan, - a mi fényes termeinkben idegen ez a szó. Mi lojális, békés alattvalók vagyunk, imádjuk törvénytartó királyunkat (dörgő éljenzés) s mindenféle összeesküvésnek ellenei vagyunk... Csak ezt akartam konstatálni, - fejezte be őexcellencziája szavait, - különben: Éljen Kont vitéz!

Kont kezet fogott az öreg kegyelmessel, jószivüen, kordiálisan.

- Nem értettél meg öcsém, - mondta neki. - Ki akarja bántani a királyotokat, ha betartja a törvényt? A német király ellen izgattam én: a *császár* ellen, épen hogy a *királyunk mellett*.

A rendes körülmények között természetes mentség Kont őszinte (?) bámulatára roppant zavarba hozta az előkelő publikumot

Belényessy gróf hápogott valamit, de a hangját nem lehetett hallani, csak a szája járt. Azt is befogta (teljes tisztelettel bár), Hédery Gábor, az ükunoka.

- Ne beszélj, holnap majd megmagyarázom ükapának a *viszonyokat*.

A kegyelmes bólintott.

- Jó, - mondta, - de jól magyarázd meg, hogy megértse valahogy.

- Bizd rám, - mondta Gábris gróf, aztán felemelte kezét.

- Uraim, - süvöltötte, - ne várassuk tovább dicső ősünket: menjünk vacsorázni.

S karonfogván Kontot, bevezette a fényes étterembe.

Tolongva nyomult utánuk a tagok serege. Az igazgató leghátul kullogott.

Kontot a prezidiumra ültette ükunokája, különben mindenki ott foglalt helyet, a hol jónak látta, Héderi Gábor baloldalt vitéz ősétől.

Baj volt, hogy a vértanú jobboldalának nem akadt mulattatója. Mindenki szepegett a hétszáz éves hőstől, a ki egyenest az égből jött a kaszinóba. Igaz is, hogy ennyi tekintélyt kibirni nehéz... Héderi erre is, arra is rávicsorított, csikkantott a szemével, de senki se akarta elérteni. Végre kénytelen volt cselhez folyamodni. Karoncsípte Vámházyt, a tudóst és addig manövri-

rozott a nagy férfiúval, mígnem sikerült neki őt egy ügyes gáncscsal az ükapja melletti székbe belepottyantania.

Vámházy mellett Kanut foglalt helyet, Gábor gróf mellett Gekszi gróf. Szemben a főhelylyel Klimanóczy, a megátalkodott firtli. A többiek is elfészkelődtek lassacskán...

A komornyik megadta a jelt s egy szempillantás alatt beröpültek a fehérkötényes pinczérek; hatalmas ezüst tálakon hozták az osztrigát. Először természetesen Kontot kinálták meg belőle, de az nem kért a megtiszteltetésből, inkább elfintorította az orrát.

- Csiga? - kérdezte. - Vagy kagyló? Köszönöm, - mondta, - nyers békát nem eszem.

Gábris gróf nem merte erőltetni, mert annyit mégis tudott a történelemből (?), hogy Zsigmond idejében nem igen evett osztrigát a magyar.

Az osztriga után a ragoût de volailles jött sorra.

Kont vitéz összeránczolta homlokát. Abból se kért.

- Vigyétek! Ezt az ételt már megrágta valaki.

Gábris izzadott és tűket érzett a székében. Magához pisszegte a komornyikot.

- Hozzon valami kiadós sültet, - súgta a fülébe, - ha nincs is a menün.

Az udvari tanácsos képű férfiú meghajtotta magát és ellibbent, mint egy földi manó. Egy percz alatt visszalibbent a megrendelt étellel és letette Kont elé. Egy irtózatos nagy pulyka volt, körülteremtettézve mindenféle jóval.

A vértanú rápislantott, egy ideig gyanúsan hunyorgatott evőeszközeire, aztán egyet gondolt mégis: fogta a villáját s beleszúrta az iromba pulykába. Lekanyarította a czombját és elkezdett falatozni.

- Jó? - kérdezte Gábris gróf bátortalanul.

- Madár! - fitymálta le ükapja a pulykát. - Igen puha és mégis sok benne a csont.

- A következő étel - mentegetődzött Gábris gróf, - már marhapecsenye lesz.

- Ideje, - jegyezte meg Kont, - mert ebből a csemegéből nem lehet jóllakni.

Pedig bevette Kont úr a csemegét az utolsó porczáig, beropogtatta még a gyengébb csontjait is. Őrölte az ételt a foga és a gyomra.

Az urak gyönyörködve és borzalommal nézték a szörnyű vitézi falatozást.

Mindeddig még senki se merte a vértanút megszólítani. Tudós szomszédja e czélból kinyitotta ugyan a száját vagy ötször, de mindannyiszor visszacsukta; a döntő pillanatban megijedt a vértanú ételváró mérges arczától.

Végre se ő volt az első, a ki megszólította a nagy vendéget. Kanuté lett a dicsőség.

- Nagy uram, - fordult ez a vitézhez a pulyka eltünte után, - vajjon ismeretes volt-e Zsigmond király korában a pulyka?

- Az, a mit ettem? - kérdezte Kont.

- Az.

- Ismeretes, - vallotta a vitéz, - csak libának hivták.

Ezen nevettek az urak, de csak befelé. Kifelé még nem mertek nevetni...

Jött a pièce de résistence, egy hatalmas borjúgerincz, à la Provençale, sauce Suvaroff hozzá.

Kontnak felcsillant a szeme.

- Ez már döfi, - mondta boldogan és kivett a sültből vagy hat személyre valót. - Hanem - kérte ükunokáját, - előljáróban jó lenne egy kis hegyleve.

Gábris gróf egri bikavért töltött egy talpas pohárkába.

- Először ezt kóstolja meg, ükapa, nem bánja meg.

Kont felhajtotta a bort és az égre nézett ősi szokás szerint.

- Nem rosz, - mondta, - csak kevés, tölts egy nagyobb edénybe.

Gábris teletöltötte a söröspoharat. Kont azt is kiitta fenékig, aztán hozzálátott a borjúhoz. Utána újra innivalót kért.

Gábris most már pezsgőt bontatott neki.

A vitéznek nagyon tetszett a gyöngyöző ital. Nézegette egy darabig, gyönyörködött a szénsav játékában, aztán - glumm! - felhajtotta egy kortyintásra. S nagyon jól eshetett neki, mert megköszörülte utána a torkát és elégedetten bólogatott hozzá.

- Jól éltek, - mondta, - ha boldogtalanok vagytok is... Tudomásom szerint, - tette hozzá, - a rómaiak között is csak Lukullusnak volt annyi kincse, hogy olvasztott gyöngyre telt belőle.

Gábris megmagyarázta neki, hogy nem gyöngy az, a mi a borban pezseg, csak levegő.

Kont megcsóválta fejét, de nem disputált az unokájával.

- Akármi, - mondta, - de jó. Nem is aprózom többet, hozass nekem kupát.

Hogy kupa nincs, mentegetődzött az ükunoka, de az ükapja lehurrogta.

- Hát az mi? - s egy hűtővederre mutatott. - Öntesd ki belőle a jeget, mert én ezentúl ebből akarok inni.

Gábris ötölt-hatolt, félt, hogy kinevetik vértanú ősét, de végre se mert vele ellenkezni; egy üres jeges vedret rendelt az asztalra, szemével általános elnézést kérve tapasztalatlan ük-apácskája számára.

Kont vitéz teleöntötte a vedret pezsgővel és turáni nyugalommal kiitta. Utána az asztalra csapott széles jókedvében, hogy összecsendültek a megtánczoltatott kristálypoharak.

- Jesszus! - ijedezett Gábris, de összerezzent a vitéz egyéb környezete is.

- Ma mulatni fogok, - jelentette ki Kont, - elég idő lesz a hazát megmenteni holnap is.

Ez a kijelentés annyira magyaros volt, hogy nem múlhatott el tetszészaj nélkül.

- Éljen! - zúgta rá az egész kaszinó. - Ma mulatni fogunk!

- Ezt már szeretem, - dicsérte meg hiveit Kont vitéz. - Úgy pözsögjön a véretek, mint ez a gyöngyöző bor. Velem meg ne sokat teketóriázzatok, azért, hogy hétszáz éves vagyok. Rajta gyerekek, igyatok!

Általános éljenzés és koczczintás. A kristálypoharak zenéje összevegyült az ezüstveder csengésével s a vidám kaczagás trilláival. A szemek kifényesedtek, az arczok nekipirultak. Duhaj kedvre kerekedett a Kont vitéz által felbátorított társaság.

A fagylalt után már oly magasra hágott volt az általános jókedv, hogy Kanut bátorságot mert magának venni, miszerint brudert ajánljon a hétszáz éves hősnek.

- Kont bátyám, - szólította fel a vértanút, - nem illik ugyan, mert fiatalabb vagyok, mint kigyelmed, de azért tiszteljen meg a barátságával, szólítsuk egymást te-nek.

- Eb, a ki bánja! - egyezett bele Kont. - Nem vagyok én csöppet sem büszke, ha áldomást ülök... Hanem - tette hozzá, - a csatasorban, gyerekek, ott rettegjetek a vezéretek szem-öldökétől is. Egy ráncz az orromon s belesir egy egész banderium.

Tetszett a nagy szó, csak Gábris feszengett tőle kissé... Mi lesz, gondolta magában, ha ükapja végkép belelovalja magát abba a gondolatba, hogy okvetlenül csatáznia kell. Megmagyarázza ugyan neki, hogy nem úgy értette ő (midőn lehivta az égből) a honmentést, de hátha ragaszkodni fog a saját methodusához?...

Szegény Gábrisnak, az igazat megvallva, kissé lelohadt a szellemek iránt eddig táplált fanatizmusa. Ő azt hitte, hogy angyali tökéletességű lények a szellemek és ime kisül, hogy az ükapja csöppet sem angyal. Csak olyan ember, mint más, legföljebb erősebb, daliásabb... No de - vigasztalta magát Gábris, - akárhogy van is, csak az ő dicsősége a Kont reinkarnáltatása: bele fog pukkadni az egész világ minden spiritisztája...

Kont vitéznek, miután felhajtotta volt a hatodik üveg Cliquot-ot is, végre melegedni kezdett a füle töve. Fékentartott faji szilajsága egyszeribe fölágaskodott: felpattant székére és újból dikcziózni kezdett.

- Nemes, nemzetes és vitézlő uraim!...

(Az igazgató kiintette a szolgaszemélyzetet. Igen drukkolt már a vértanú szabad szájától.)

Kivonulván a szolgák, rákezdte Kont vitéz:

- Véreim! Azt már idáig is kitapasztaltam: bor és *kupa* mellett víg legények vagytok, kortársaim sem voltak különbek nálatok. Úgy is való az, gyerekek, mert hozzá tartozik a magyar virtushoz, hogy minden téren: gyalog, lóháton, mennyben és pokolban, áldomásnál, csata zivatarában, országgyűlésen, szép asszony lábánál: mindenütt megállja a sarat, a ki legény.

A munka nem volt a listában, hát természetes, hogy roppant hatást tett a dikczió. Hangos kaczagás, hujjahó szakította meg egy perczre a folyását.

- Fiaim, - folytatta az ünnepelt vitéz, - azt kivánom nektek s a haza érdekében el is várom tőletek: talpig férfiak legyetek holtig. Akkor se rezdüljön meg a szemöldökötök, ha hóhér köti meg a nyakkendőtöket. Akkor, véreim, meglátandjátok, nemhogy az adta németje, de maga Asmodiás ördög sem fog veletek birni... Esküdjetek meg, - szólította fel a társaságot, - hogy megfogadjátok az intésemet és akkor én Isten elé fogom terjeszteni az instáncziátokat. Esküdjetek!

Óriási, frenetikus lelkesedés.

- Esküszünk! - zúgott száz ajakról a szent fogadalom s végigbúgott az ebédlőtermen, kicsapott az utczára, az arra járó-kelőknek égre meredt a hajuk.

A kegyelmes igazgatónak ellenben leszállott az orra egész az álláig. Ment volna ő haza, de a felelősség terhe lenyomta szegényt a földig. Kínjában, mit tehetett volna egyebet, lezáratta az ebédlőtermet. Lélek se be, se ki. Hogy ki ne süljön valahogy a nagy - skandalum.

A kaszinó egyéb tagjai, föllelkesülve dicső vendégük példáján, sorban beledűltek a tósztok árjába. Hovatovább három-négy szóéhes ember dikcziózott egyszerre, a min Kont vitéz szörnyen mulatott.

- Épen így volt ez - állította kaczagva, - Zsigmond korában is. Csak a csimpolya hiányzik, - mondta, - a hárfa, a kürt és a duda.

Hát e miatt sem kellett Kont vitéznek sokáig panaszkodnia. Egyszerre csak, mintha a földből nőtt volna ki, a háta mögött termett a Béla czigány bandája s fülébe húzta a Rákóczi-indulót.

Jó Kont vitéznek ugrálni kezdett a szive. Meg a lába az asztal alatt, meg a keze a pezsgős poharak között. Hamarjában azt se tudta, sirjon-e vagy zúzzon.

Gábris az utóbbi eshetőségtől való félelmében elkapta a prímás fejét és a fülébe súgta:

- Kitették a holttestet az udvarra...

Inkább sirjon az ükapja, mint hogy felrúgja az asztalt s pocsékká zúzza a sok ezer forintot érő tükröket.

Sikerült a taktikája. A keserves áriák siró gyermekké változtatták a hétszáz éves őst. És kompasszióból vele sirt az egész társaság. Még a tudós sem mert nem sirni, mindössze hogy elgondolta magában: Unter Wölfen muss man mitheulen.

Ám a magyar lélek alapos ismerője, a czigány, nem igen szereti a keserveket hosszú lére ereszteni. Jobb az neki, ha a hallgatója az asztalon tánczol, mint ha az ölébe sir. Béla czigány hamarosan végzett a holttesttel s egy szilaj nótába kapott:

«Hej Jula, Jula, szól a duda,
Kecskeméti szőrös bunda,
Kvik!»

Aprózta, czifrázta, mint a veszedelem. A keze úgy mozgott, mintha vitustánczot járna... A székek nyikorogtak... Verték a taktust a lábak az asztal alatt s felette az öklök... Klirr-csinn! - csicseregtek a poharak. - Csitt-csatt! - csattogtak a tenyerek, aztán - Hopp Sári sarokra! tánczra perdültek Árpád ivadéki Sári nélkül.

Kont csak nézte egy ideig a szilaj kavarodást, legföljebb sebesebb tempóra izgatta véreit, de hajna, csak rövid egy pár perczig tartott vértanúi önmérséklete... addig heczczelte unokáit, míg maga is beleszédült a táncz őrült forgatagába. Csakhogy ő nem a parketot taposta. Just formált magának a magasabb talapzathoz. Felpattant az asztal tetejére s lerúgván a rajta levő ingóságokat, ott ropta el a kállai kettőst.

Béla húzta neki, mint az eszeveszett. Az urak körülállották, pezsgős palaczkokat nyomtak a markába, produkáljon velük valamit.

Hát produkált is Kont vitéz. Eljárta velük a buzogány-tánczot. Először megforgatta Veuve Cliquot-t a feje felett, aztán felhajította a levegőbe, - pörgött a francziája, mint az orsó, míg hattyúnyakát el nem kapta a magyar vértanú.

Elvégezvén a produkcziót, leugrott Kont vitéz az asztal tetejéről s elrikkantotta magát:

- Így vigad a magyar! Utánnam, a ki legény.

És röpültek az üvegek egymás után és - dirr-durr-klirr - a velenczei nagy tükör megszünt velenczei lenni, legföljebb apró bakatükrök czéljára maradt alkalmatos.

Gábris gépiesen a kebléhez kapott, (oda, a hol a bugyellárisa dobogott).

- Hatezer forint, - mormogta a fogai között, de azért víg képet vágott a drága játékhoz, nehogy megszólják a pajtásai.

Mert azok ugyan a pártjára állottak volna Kont vitéznek. Az ő szilaj kedve ellenállhatatlanul magával ragadott, felszítt minden konvencziót, illendőséget, a mit a magyar géniusz hétszáz óv óta termelt s a lelkekben csupán az ősi virtus tempóit hagyta meg.

De az aztán nekigyarapodott szépen; reggelig oly terepélyes fává nőtt, hogy még Gábris is rája került: a fejébe vette, hogy megrág egy pezsgős poharat. Megrágta, de roszúl; összevissza vágta vele a torkát és a nyelvét.

Kanut az erejét produkálta. Félkézzel felemelte Gekszi grófot székestül.

Klimanóczy is mutatni akart valamit, lenyelt sorjában: egy égő szivart és egy ugyanolyan gyertyát. De a Kont abbeli kivánságát, hogy harapja és nyelje le a gyertya után a saját kisújját is, már nem volt hajlandó teljesíteni, hiába fenyegette meg a vitéz:

- Vagy lenyeled az ujjadat, vagy én nyellek le téged, válaszsz.

Klimanóczy nem akart választani. Hivatkozott a czivilizáczióra, a telefonra, grammofonra, automobilra, repülőgépre és egyéb modern vívmányokra és a kaszinó elé vitte az ügyet.

Az úgy döntött, hogy Klimanóczy nem köteles ugyan megenni a kisujját, de az ellen már nem tiltakozhatik, hogy más meg ne egye. A vértanú kivánja: magyar nemesember, ha provokálják, kiáll a placzra a sárkánynak is...

Tehát az első érdemleges ügy, a mit Kontnak a földön nyélbeütnie sikerült, egy párbaj-affér vala.

A segédek megneveztettek.

Kont Kanutot és ükunokáját bizta meg a további tárgyalással, Klimanóczy két jámbor békebarátot: az igazgatót és Zárday grófot.

De ezzel aztán meg is áporodott a *magnum áldomás* ize végképen.

Az urak szökdösni kezdtek és hazavitték Gábrist is, a ki végkép elázott...

Kont vitéz, mikor végkép lefogyott a mulatók száma, füle mellé rendelte a czigányt és elkezdte tanítani.

- Ismered-e ezt a régi jó nótát?

Szent Szilveszter felmászott a fára,
Onnan meg a tátos ló hátára.
A tátos ló megijedt a villámtúl
S egyenest az égbe röpült gazdástúl.

A czigány nem ismerte. A vértanú elfütyülte neki, akkor aztán már ismerte a czigány.

Kanut és társai konyakot hozattak s miután igen erős volt a konyak és sokat ittak belőle, reggeli nyolcz órára az asztal alá kerültek.

Kont szólóban folytatta a mulatozást. Váltig dirigálta a czigányt:

- Szt, lassabban, a ki vakapád!... Mmost!... Ne czifrázd, a ki rézangyala van... Hopp! Rázzad! Fújjad! Hajrá!

«Igri-bugri, talpas ürdüng,
Bújj az üstbe, basát süssünk!
Sellő-szellő, ringó-bingó,
Fujd a tüzet az üst alatt,
Basát sütünk, nem ráczhalat.»

Fújta a nótát és tánczolt hozzá. Recsegett, ropogott a padmaly és a hegedű fája. A czigánynak kidűlt a szeme a fáradtságtól.

A vitéz tiz óra felé végre megkönyörült rajtuk. Elbocsátotta őket kegyesen.

- Holnap jertek a Hédery-palotára, fiúk, egy-egy szép paripát adok mindnyájatok alá.

A barna fiúk vigyorogtak és hajlongtak.

Még egy tus. Aztán hazavonult végre maga Kont is a Rákóczi hangjainál.

III.

Héderi Gábor grófnak az ükapja tiszteletére rendezett magnum áldomás után szerfölött nyugtalan volt az álma. Csupa macskával álmodott. Macska a párnáján, a gyomrán, a mellén, a levegőben, csupa sárgaszemű fekete macska mindenütt és egy se fogta volna be a száját: keservesen nyivákolt valamennyi. A macskák még csak hagyján, de hozzájuk szegődött egy impertinens képű gnóm is: egy hosszúszakállú, kóczos, földszagú manó és irtózatosan kicsúfolta a grófot. Ráült a mellére, lovagolvást, vigyorgott és a következő szavakat intézte hozzája:

- Oh, te Isten lovacskája, hát kellett ez neked! Lebolondítod ükapádat az égből, hogy mentené meg magyarok hazáját az eladatás veszélyétől és nem gondolod meg, hogy egy Zsigmond király korabeli vértanúnak mekkorára nőhettek az igényei 700 év alatt... Ma még csak egy hatezer forintos tükröt zúzott pozdorjává, de ki tudja, mit hoz a holnap, nem-e kerül az ükapácskád egy újabb passziója tizannyiba! Én már tudok is valamit, de nem szólok semmit, hadd ágaskodjék fel a hajadszála a rád váró meglepetésektől, a miért olyan telhetetlen voltál s egy lakóval megrövidítetted az eget... Oh, bolondos spiritiszták, - folytatta a gnóm, - mit stré-bereskedtek olyan eszeveszettül, mikor úgyis megjön a ti időtök is?... Nem jó nagy urakkal egy tálból cseresnyét enni, mondja a közmondás, nem bátorságos az egeket megbolygatni, mondom én... Ha nem hiszed, majd meg fogod tanulni a magad kárán, ha elúszott a dominiumod...

Gábor gróf felhorkant, majd jajgatni kezdett álmában, de felébredni még nem volt elég ereje. Csak szuszogott, nyögött és rugdalta a fekete macskákat, hogy a hideg verejték is kicsapzott a homlokán.

A gnóm tovább kinozta.

- Ne tégy úgy, mintha haragudnál, Gáborka, az úgyse használ neked semmit. Inkább vágj víg képet és azon légy, hogy megoszszad a szellemidézés dicsőségét és terhét azokkal, a kik mestereid valának. Ha te beleharaptál, harapjanak bele a békába azok is. Nem sokat ér e dolog vigasztalásnak, mert ezzel még nem mented meg a dominiumodat, de legalább nem lész egyedül...

De erre már lerúgta magáról a takarót Gábris.

- Rablók! - kiabálta, a hogy csak a torkán kifért.

Szerencsére meghallotta a komornyikja és végkép felrázta az urát.

- Roszat méltóztatott álmodni, méltóságos uram?

Gábris felnyitotta szemét.

- Hol vagyok?

- Otthon, - nyugtatta meg a komornyik.

A gróf bambán rámeredt.

- Te Móricz!

- Méltóztasson?

- Nem történt tegnap valami rendkívüli dolog?

Persze szerette volna már Gábris álommá degradálni a tegnapi valót is, de a komornyikja legott szétoszlatta idevágó vakmerő reményeit.

- Hogyne, méltóságos gróf úr. A méltóságos öreg gróf, a méltóságod huszonhetedik öregapja tegnap érkezett meg.

- Buah! - bődült el Gábris, de a másik pillanatban már megbánta a kegyeletsértést. - Az ám, - javította ki a felbődülését, - a grosszikám megérkezett! - De nini, - kérdezte, tágranyitva szemét, - honnan tudod te azt?

- Hisz' itt alszik a szomszéd vendégszobában, - világosította fel Móricz. - Teczczik hallani a hortyogását? És teczczik hallani a foxik vonítását? A hortyogás - magyarázta, - tűle van, a vonítás meg a hortyogástul, nyilván azt hiszik a foxik, hogy valami oroszlán alszik a palotában és félnek.

- Bolond! - kárpálta inasát a gróf, - azt kérdeztem, honnan tudod, hogy a huszonhetedik nagyapám a vendégem?

- Instállom, azt már az egész világ tudja. Tessen csak kinézni az ablakon!

- Miért nézzek ki az ablakon?

- Tele van az utcza...

- Mivel?

- Pappal, czigánynyal, ujságiróval és vénasszonynyal.

Gabi kiugrott az ágyából.

- A terringésit, mit akarnak velem?

- A papok, - mesélte Móricz, - miséznek, az ujságirók interjuholni akarnak, a vénasszonyok protekcziót kérnek, a czigányok meg lovat.

- Lovat? - kiáltott fel Gabi gróf. - Megbolondultál?

Móricz nyaka közé húzta a fejét.

- Aszongyák, jár nekik a ló. Az öreg gróf úr azt igérte nekik: azzal fizet a tegnapi mulatságért.

Gabi a hajába markolt.

- Az én lovammal?

- Azt hiszem, - vélte a komornyik, - mert az öreg gróf úr aligha hozott magával az égből *tizenhat* lovat!

- Tizenhatot?!... Miért épen tizenhatot?

- Annyian vannak a czigányok.

Gabi visszamászott az ágyába és fejére húzta a paplant, hogy ne halljon. De csakhamar rájött, hogy ezzel meg nem javulnak az állapotok. Lerúgta a takarót és rárivallt Maxira.

- Gazember! Mért nem kergetted el a czigányokat?

- Parancsára! - mondta a komornyik engedelmesen. - Megpróbálhatom.

Már a kilincsen volt a keze, midőn visszaszólította a gazdája.

- Megállj!

Ugyanis hirtelenében rettentő félelem szállotta meg az ükunoka szivét. Attól tartott, hogy ha nem váltja be az ükpapája adott szavát, magára zúdítja nemcsak az ő, de az egek haragját is. Már pedig ő félt az ő ükapjától is, az egektől is.

- Megállj Móricz!

- Igenis értem.

- Alszik még a méltóságos úr?

- Igenis. Felköltsem?

- Azt meg ne próbáld, mert agyonüt...

Móricz megcsóválta a fejét.

- Az égből jött, oszt' bántana?

- Az égből jött, - világosította fel a gazdája, elegikus hangon, - de úgy látszik, nem hozott onnan magával semmi ujat; nyilván ott folytatja, a hol elhagyta, mikor meghalt, s mindent elfelejtett, a mi közbül esett. Oh, Móricz, Móricz, - sóhajtott fel a végén, - elszámítottam magamat.

- Mire méltóztatott számítani?

- Arra, hogy csak szellemek a szellemek, ha reinkarnálódnak is, és nem törnek hatezer forintos tükröket s nem fizetik más lovával a czigányt.

Móricz aggodalmas képet vágott.

- Hát mégis odaadjuk nekik a lovakat?

- Muszáj lesz, ha megigérte, - kesergett Gabi gróf. - Majd ha felébred, beszélek vele.

Alig ejtette ki az utolsó szót, homéri károgás, bődületes sóhajok nesze hatolt be a szobába, majd meg éles, parancsoló szavak:

- Szolgák, csatlósok, hajdúk!..

Azaz ébredezett Kont úr. Gábris elsápadt.

- Nosza csak, - biztatta Móriczot, - eredj be hozzá.

- Nem üt agyon? - szepegett a komornyik.

- Ne okoskodjál, ha parancsolok.

Móricz reszketve bár, de engedelmeskedett. Beosont a vértanú hálószobájába lábujjhegyen, mint művelt komornyikhoz illik. Gábor az ajtóhoz szaladt és a kulcslyukhoz tapasztotta fülét.

- Ki vagy halandó? - hallatszott ki Kont úr harsány hangja... A komornyiké nem volt hallható.

- Micsoda lárma ez itt? - folytatta a vértanú a kérdezősködést.

A komornyik hangját megint elnyelték a szőnyegek. Kont úr folyton beszélt.

- A papokat meg kell traktálni, - rendelkezett, - feszítsék ki a sátrat és bort a tövibe... Söprűt a vénasszonyok alá... ha sipitoznak, a nyakuk közé... Zsurnaliszták? Azt nem tudom micsoda?.. Ujságiró? Tán iródeák, te szamár!... Jól van, azoknak is adhatnak egy kis aludttejet. Azonkívül igérhetsz nekik koszorút is, ha jól fognak énekelni... A czigányok? Hát az mi?

Gróf Gábris majd rámászott az ajtóra úgy fülelt.

- A lantosok, vagy igriczek, te tudatlan - folytatta Kont úr. - Természetes, hogy oda kell nekik adni a lovakat... Nincs annyi?... Asmódiás ördög, 172 falut hagytam én az utódaimra és négyezer jobbágyot!.. Üljön a kincsszedő lóra, és dézsmáljon össze vagy hatvan lovat. A ki jobbágy ellenáll, az rövidíttessék meg egy fejjel.

Elég volt Gabi grófnak ennyi ahhoz, hogy az a rémítő perspektíva, a melyet előtte kedves ükapja megnyitott, végkép elvegye a látását. Homályos karikák czikkáztak a szeme előtt, a lába megcsuklott, lecsúszott a földre. De szeretett volna még mélyebbre csúszni: a föld alá.

Ám ez a vágya még ki se alakult egészen, midőn új ismerős hangokat hall vala az előcsarnokból:

- Felkelt már a méltóságos úr?

Kanut volt.

Gábris gróf összeszedte minden erejét, a fizikait és az erkölcsit is. Feltápászkodott és mosolyt erőltetett a fogai közé. Ajtót nyitott, hogy fogadja Kanutot.

- Te vagy az, Jenő, szivem? Isten hozott.

Kanut belépett és kezelt vele.

- Mit csinál az öreg úr? - kérdezte.

- Épen most ébredt fel, - válaszolt Gabi.

- No csak siessen, - jegyezte meg Kanut.

- Miért siessen?

Kanut lenézett a házigazdára.

- Úgy látszik, elfelejtetted, hogy verekednie kell.

Ezt csakugyan elfelejtette az ükunoka.

- Hűha... kivel?...

- Klimanóczyval... hisz te lettél volna az egyik segédje.

- Klimanóczyval?... Én?...

- Te, de miután a Bolgár kodex inkompatibilisnak tartja a segédi tisztséggel a le- és felmenő vérrokonságot, mást kértem fel helyetted.

- Azt okosan tetted, - hálálkodott Gábris. - És Klimanóczy?

- Az konyakot iszik és jeget eszik.

- Konyakot? Jeget? Miért?

- Mert biztosra veszi, hogy az ükapád ketté fogja hasítani, már nincs is egyéb ambicziója, mint hogy a döntő pillanatig meg tudjon állni a lábán. Arra kell neki a konyak és a jég.

- Szegény Muki!

Kanut vállat vont.

- Úgy kell neki. Mit tolakodik praenobilis urak közé!...

A párbeszédet a komornyik megjelenése szakította félbe.

- Nos? - támadt rá a gazdája.

- A méltóságos gróf úr mindjárt kijön.

- Jókedvű?

- Jó, csakhogy a lovak...

- Tudom, - szakította félbe Gábris. - Mi közöd neked a lovakhoz?

Notabene nem akarta, hogy kinevesse Kanut... Annak nem is lett volna rá ideje, mert ime beviharzott Kont úr.

- A Napisten süssön a fejetekre!

Úgy látszik, ez valami pogány időkből felmaradt üdvözlet lehetett, nem minden szellem nélkül való pedig, mert tagadhatatlanul igen lényeges életfeltétel, hogy a nap az ember fejére süssön.

- Jó reggelt ükapa! - viszonozta a köszöntést az ükunoka.

- Szervusz, urambátyám! - így Kanut.

- Köszönöm gyerekek, de adjatok valamit ennem, - követelődzött a vitéz.

Gábor gróf csengetett. Kanut órájára nézett.

- Attól tartok, - mondta aztán, - nem lesz rá idő d...

- Már mért ne lenne? - hurrogta le Kont vitéz.

- A párbaj idejét tiz órára tűztük ki, s most kilencz óra van.

Kont vitéz belevágott a levegőbe.

- Agyoncsapom én azt a czinegét reggeli után is. Addig hagy élvezze az életét.

- Csakhogy - magyarázta Kanut illő tisztelettel, - a mai párbajnak törvényei vannak; a kitűzött időt nem szabad elmulasztanunk.

- Egye kánya, - mondta Kont úr, - akkor éhomra csapom agyon... Hanem, ha így áll a dolog, - - tette hozzá, - siessünk fiúk, nyergeltessetek.

- Pardon, - oktatta Kanut mosolyogva, - de talán kocsin mennénk... A városban ma már nem divat lovagolni...

Kont úgy tett, mint a ki egy szót sem ért a beszédből.

- A manóba, hisz kocsin nem lehet lándzsát törni, csak lóhátról!...

Kanut tarkójára nyomta kezét. Az bizony eszébe se jutott, holott gondolhatott volna rá, hogy Zsigmond király idejében nem a mai fegyvernemek voltak divatosak. No de hiszen most se késő Kont vitézt felvilágosítani. El fogja az találni a kardvivás fortélyát is.

- Bocsánat, urambátyám, - jegyezte meg szerényen, - nem dárdával és nem lóhátról fogunk viaskodni.

- Hát mivel és miről?

- Karddal és gyalog.

Kont vitéz karikára nyitotta szemét.

- Hallod-e fiú, tréfálsz velem?

- Ments Isten... Manapság a kard és a gyalogszer a divat...

- Hát ilyet még nem hallottam! - kiáltott fel Kont úr és őszinte (?) bámulatában az asztalra csapott... - A kardot még csak értem, de hogy magyar nemes gyalog viaskodjék!... Nohát ebből semmi se lesz. Ha elcsúfítottátok a magyar vitézi tempót, a lelketek rajta, de engem, Kont vitézt, nem kötelez a ti elfajulásotok, ősi szokás szerint lóhátról fogok vívni, - pont!

- De - hebegte Gábor gróf, - szegény Klimanóczy talán lovagolni sem tud... aztán lehetetlen is a kivitel.

- Miért lehetetlen?

- A városban nem szabad és...

- Kinyargalunk a Rákos mezejére, - vágott a szavába Kont.

- Hallatlan! - motyogta szörnyű zavarában a szegény Gábris.

- Képtelenség! - tódította Kanut.

De csak egyet kellett Kontnak toppantania, a két úr legott beszüntette megjegyzéseit.

- Bocsánat ükapa! - hebegte Gabi.

- Csak reggelizzék meg urambátyám kényelmesen, - biztatta Kanut, - ugyanis elhalasztjuk a párbajt, mert előbb meg kell tárgyalnunk a kivánságát ellenfele segédeivel is...

E közben belépett a komornyik.

- Mit parancsol ükapa reggelire? - kérdezte Gábris, Móriczra mutatva.

- Mi van?

- Tej, vaj, kávé, tea, sült, kaviár, májpástétom!

- Elég! Ennek a felét sem ismerem. Adjatok mindenikből, majd válogatok...

Kanut elköszönt. Ükapa és ükunoka magára maradtak. Az előbbi kinézett az ablakon.

- Hallod-e, - kérdezte kisvártatva Gábor gróftól, - mit zsibong ez a sok ember az utczán?

Az ám! A népről meg is feledkezett Gábris gróf: a papokról, a zsurnalisztákról, vénasszonyokról, czigányokról... Odaállott az ükapja mellé és meglátván a palotája körül tolongó tömeget, lógatni kezdte a fejét, mint a porczellán kinai.

- Az ám, - motyogta - sok ember, sok...

- Sok, - ütötte rá Kont vitéz, - de mit akarnak az utczán?... A csatlósnak rég megparancsoltam, hogy meg kell traktálni a papokat. A vénasszonyokat meg söprűre kell ültetni... Aztán - folytatta házsártoskodását, - mért nem énekel az iródeák és miért nem játszik a kobzos meg a kürtös? Hol a sátor? A bor? A lovak?... Hát így teljesítik a parancsomat?

Gábrisnak jó egy félórai kinjába került, míg megérttette az ükapjával, hogy valamennyi kivánságát lehetetlen teljesítenie. A lovakat, ha muszáj, odaadhatja a czigányoknak, de a papok el se fogadnák a sátor alatti traktát, az iródiákok csak kiváncsiságból vannak itt, valamint a vénasszonyok is csak a ruhája szegélyét kivánják megcsókolni, hogy ezen a réven hamarább az égbe jussanak...

- Hüm, hüm, - hümmögött Kont vitéz, - hát hiszen megértem én azt, hogy nagy felfordulást csinált az én földrejövetelem hire, nem is csúfolok érte senkit, hanem ha minden kiváncsi ember meg akar engem nézni, akkor egyebet se csináljak reggeltől estig, mint hogy mutogassam magamat. Már pedig nem azért szállottam én le a földre, hanem a hont megmenteni.

Gábrisnak többé-kevésbbé még mindig lógott a feje.

- Hiszen igen, - mondotta, - gondoltam én arra, hogy miattad állandó ostromállapot alatt lesz a palotám és környéke, ha ki nem találunk valamit... De mit gondoljunk ki?

- Az csak egyszerű, - vélte Kont vitéz - emeltess hat öles bástyákat a palota körül, a lőréseken át majd leágyúzzuk a kiváncsi hadat.

Gabi gróf két kézre fogta a fejét és megringatta, mint a siró gyereket.

- Lehetetlen, ükapa. Az utcza nem az enyém... Manapság kiki oda állhat, a hová akar...

- Törvény ez, vagy mi? - érdeklődött Kont úr.

- Az, - világosította fel unokája, - a szabadságjogokat biztosító törvény.

- Akkor - látta be a vitéz, - azt tisztelni kell, akármilyen bolond is. Egyebet kell kitalálni.

- Hisz, hisz, - motyogta Gabi tanácstalanul.

- Bizd rám a dolgot, - vigasztalta az ükapa, - kardot a czombomra, beszélni fogok a csőcselékkel.

- Kardot?... Beszélni?...

- Nos?

- Inkább behivatom - ajánlkozott Gabi, - a cső... a dicső népet, - ma a csőcseléknek dicső nép a neve, - behivatom a népet az ebédlőterembe: ott mondd meg nekik a magadét.

- Azt se bánom, - egyezett bele Kont, - ha nem félsz a gubaszagtól. Hanem előbb befölöstökömözök...

És ezt meg is tevé Kont vitéz alaposan. Megevett egy fél sonkát, egy kiló májpástétomot és megivott rá vagy négy csésze rumot teával.

- No, - mondta aztán kedves ivadékának, - most már meg vagyok békélve magammal. Első csatára hagy jőjjenek a papok...

A papok, számszerint negyvenen, beléptek a tágas ebédlőterembe. Létániát kántált és tömjénezett valamennyi. El voltak látva az ördögűzéshez szükséges mindenféle szerszámmal. Mert természetes, hogy az ördög művének tartották a Kont földreszállását. Vagy svindlinek. Akármi volt is, nagy csorbát ütött a szent hiten. Egy ember, a ki nem tartotta be az itéletnapi terminust! Discreditálta magát az itéletnapot, a vallást, a bibliát!... Ha így folytatódik, becsukhatják apránkint az összes búcsújáró templomokat, a kolostorokat, sőt a paplakokat is.

Egy öreg ferenczrendi-barát (ősidők óta a legbátrabb fajta szerzetes) vezette a deputácziót.

- Apage satanas! - kezdte meg a czeremóniát, és daczosan a Kont szemébe mélyesztette tekintetét. Nyilván meg akarta őt félemlíteni fanatikus hite erejével... De a levegőbe vágott a kis öreg. Irtózatosan lefőzte Kont vitéz. Kisült, hogy ő kegyelme még a ferenczrendi-barátnál is alázatosabb keresztyén vala.

- Apage, apage! - segített a papoknak ördögöt űzni. - Majd alázatosan meghajtotta fejét és egy hangos csókot czuppantott a reverendissime kezére.

Általános álmélkodás. A litánia befagyott az ajkakon, a tömjéntűz, miután elfeledték lóbálni, kialudt a tartókban. A testes barátban bentrekedt az ige... Kont vitéz ezalatt kitárta karjait, mint egy apostol s az ihlet mély kebelhangján a következő dikcziót intézte a papi gyülekezethez:

- Főtisztelendő püspök uram, atyám, kegyes testvérem az Urban! Nem volnék igazhitű keresztyén, Krisztus méltó követője, ha meg nem sejteném Istennek tetsző jámbor szándékotokat. Hiszen nekem is az volt első gondolatom, midőn lábam a földet érinté, hogy látható emléket emeltessek Urunk Istenünk dicsőségére azon a helyen, a melyet mennyből való leszállásom megszentele. Templomot fogok emeltetni a Rákos mezején, fényes hajlékot Istennek...

Ezután kénytelen volt Kont egy pillanatra szünetet tartani az ükunokája miatt, a ki ájuldozni kezdett... A papok segítségére ugrottak a grófnak, megtömjénezték egy kicsit, vizet itattak vele, míg jobban nem lett valamennyire. Azután így folytatta a vitéz:

- Tágas hajlékot Istennek. Hatalmas klastromot melléje... És az ország első búcsújáró helyévé avatom a szent területet.

Mondván, még egyszer kezet csókolt volna a franciskánus barátnak, de ez most már nem engedte, inkább ő kapta el a vértanú kezét.

- Czupp!... Neked dukál a kézcsók - mondta annak elcsattanása után, - mert te az égből jöttél.

- Neked, - udvariaskodott Kont, - mert én most már csak egyszerű ember vagyok, holott te Isten felkent szolgája vagy.

És - czupp! - visszaadta neki a kézcsókot.

Roppant megható és ünnepies volt a jelenet. Mindenki sírt, de legjobban mégis Gábris sírt. Neki külön oka is volt erre.

A papisereg kivonulása után szóvá is tette ezt az okot:

- Ükapa, az Istenre kérlek, ennyire ne pazarolj!

Bár befogta volna a száját, mert a mit az ükapa erre mondott, olyan perspektivát tárt a szeme elé, a melynek a legfenekén ő volt lepingálva, koldusbottal a kezében és zsíros tarisznyával a vállán. Ugyanis azt mondta neki Kont fagyosan:

- Mi közöd hozzá, a magamét költöm!

- A magadét? - rémüldözött az ükunoka, egy kínos sejtelem nyüge alatt. - Hogy-hogy?

- Mi hogy-hogy? - kérdezte Kont.

- Az, hogy honnan lenne neked pénzed?

- Bolond! - fitymálta le a grófot az ükapa. - Minek nekem a pénz, mikor ott van a rengeteg földem és nyájam, százhuszonhét falum, négyezer jobbágyom! Adnak azok pénzt, a mennyi nekem kell, többet is...

- Nem értelek, ükapa, - kiáltott fel Gábris gróf (pedig dehogy is nem értette), - hisz a te száz-huszonhét falud rég az örököseidé.

- Volt, - nyitogatta könyörtelenül Kont úr, ivadéka szemét, - de most már, hogy visszatértem a földre, újra az enyém.

- Oooóriási! - hebegte Gabi gróf.

- Az csak természetes, - eszelte Kont vitéz, - hogy élő embernek nem lehet örököse.

- Huh! De ükapa meg volt halva!

- Meg hát, de feltámadtam a kérésedre, következésképen újra jussom van ahhoz, a mi az enyém.

- Rémitő!...

- Akkor miért hivtál, az ebugatta? - szidta Kont az unokáját. - Csak nem gondoltad, hogy koldusnak jövök le neked? Egy Kont!

Gábris a levegő után kapkodott.

- De én is Kont vagyok ám, én sem koldulhatok!

- Attól ne félj, gyerek, - vigasztalta meg Kont úr, - a míg az ükapádat látod, mindennap jóllakhatsz az én asztalomon. Paripát is tartok neked: kettőt. Mi kell még? Ha szeretsz vadászni, úgy jó kováspuskát is rendelek neked, csatlósod is lesz kettő... A többi a te dolgod persze. Ha be nem éred ennyivel, kövesd az én ifjúkori példámat, zsákmányolj magadnak a magad szakállára, nagy az ország...

Hát ez a beszéd már teljesen elégséges volt ahhoz, hogy egyszeribe szétfújja Gábris grófnak minden illusióját, a mit a spiritisztikus tanok összehalmoztak a lelkében. Szentlélek, hát micsoda szellem az olyan, a ki tükröket zúz össze, összeesküvéseket szít és rablásra bujtja a békés polgárokat! Hogy fogja ez a hazát megmenteni, mikor úgy kezdi, hogy csúfot űz nemcsak a maga vértanúi nimbusából, hanem az egekből is!.. És el akarja harácsolni utódai uradalmait...

Valamennyi Kont-dacz, keserűség, eredendő erőszakosság csak lappangott a késő unoka vérében, egyszeribe kitört, lobbot vetett a czivilizácziónak őslelkét takaró hamuja alól. Megrázta magát, mint a mérges puli, lábát nekifeszítette az asztalának, a körmeit meg belevágta egy selyempárnába, mintha az képviselné az uradalmait. És szembeszállott a saját ükapjával, mint a hogy a hörcsög nekimegy az embernek is, hogy megvédelmezze azt a pár szem búzát, a mit tőle ellopott s a pofazacskójába rejtett.

- Nem addig van a'! - vijjogta a vitéz képébe. - A birtokaimhoz ragaszkodom. Nem tőled kaptam, hanem az apámtól. Te, a milyen pazarló vagy, rég elherdáltad volna a magadét.

Kont, a helyett, hogy megharagudott volna, homéri kaczajba tört ki.

- Hisz nem kérek én tőled semmit, gyerek... Nem is volnál igazi Kont, ha a magad jószántából adnál. Bízd rám, majd visszaharácsolom én a birtokaimat a magam öklével, Kont-szokás szerint.

Gábris ki akarta csúfolni az ükapját: átölelte pipaszárlábait a térde irányában s felhúzta őket egész az álláig, úgy kaczagott a szeme közé.

- Hihihibruhaha, hol maradtál te, ükapa, te naiv vitéz! Azt hiszed, hogy még ma is harácsolnak?

- Nem hiszem, fiam, de tudom, - állította Kont flegmásan. - Az eszközök megváltozhattak, de a harácsolás maga, a míg csak két ember lesz a földön, sohasem fogja divatját múlni. Ha erővel nem vehetem vissza a jussomat, majd visszaveszem észszel. Egyszóval azzal a fegyverrel, a mivel ma harczolni szokás.

- A jog ez a fegyver, - vihánczolt Gabi gróf, - az meg mellettem szól.

- Melletted, - hagyta rá Kont vitéz, - de csak addig, a míg te vagy az erősebb.

- Az az erősebb, a kinek igaza van.

Kont szatirikusan mosolygott.

- Fiam, mi égi lakók azt egész másképp tudjuk.

- Majd megtapasztalod...

Kont ütött a fejével.

- Hiszen majd megtapasztalom... Most nem is veszekszem veled tovább, csak annyit kérdezek tőled, hajlandó vagy-e a lantosoknak és papoknak adott szavamat beváltani?

Gábris gondolkozott egy pillanatig.

- Majd meglátjuk. Ha nem csinálsz több adósságot, megépíttetem a templomodat.

- És a lovak?

- A lovakat megváltom pénzzel.

Kont ütött a fejével.

- Azt se bánom, hivasd be a kobzosokat...

A czigányok beléptek az ebédlőbe.

- Szátokba süssön a nap! - üdvözölte őket a vitéz. - Megkapjátok a lovatokat, de csak télben, most nincs annyi lovam. Hanem, - tette hozzá, - ha megelégesztek a csereárával, azt mindjárt megkaphatjátok...

A czigányok hajlongtak.

- Megelégszünk, méltóságos gróf úr.

- Helyes, - s bólintott Kont vitéz, - most már az a kérdés, mit ér a ló manapság?

A czigányok ötöltek-hatoltak, nem mertek nyilatkozni. Bezzeg nyilatkozott helyettük az ükunoka.

- Ötven forintot, - vágta ki szemtelenül.

A primás savanyú képet vágott, a többi zenész is szítta a fogát, de hiába, csak gavallér a czigány-fajta: senki se tiltakozott a Gábris gróf becslése ellen.

- Jó lesz, - mondta a primás, - csókoljuk a kezit.

- Akkor fizess, - diktálta Kont úr, - hagy látom magam is, milyen a mai pénz.

Gábris kinyalt a tárczájából két darab ezerkoronás bankjegyet és átadta a prímásnak.

- Tizenhatan vagytok, - magyarázta, - az ötven forintjával nyolczszáz forint. A többit én adom.

- Kezüket csókoljuk...

A banda kivonult. Gábris egymásba dörgölte a kezét Ebből hát elég olcsón kimászott. Majd csak kigondol valamit a templommal is.

- Hát hagy lám azt a mai pénzt, - figyelmeztette Kont úr morfondirozó unokáját előbbeni kérésére.

Gábris odatartott neki egy ezrest. Kont megbámulta illendőképen, aztán a mellényzsebébe gyürte.

- Csunya, - mondta, - nekem legalább nem tetszik.

- Akkor add vissza, - kérte ámulva Gábris.

- Minek? Csak nem sajnálod az ükapádtól!

Gábris röstelte sajnálni, kifújta az orrát ás rágyújtott egy szivarkára.

- Mi az, a mi az orrod alatt füstöl? - kérdezte Kont. - Már megbámulgattam az áldomáson is, de nem tudtam kitalálni.

- Dohány, - világosította fel Gábris, - Amerikából hozta valami Drake Ferencz vagy kicsoda.

- És jó az?

- Próbáld meg.

Megkínálta ükapját egy Wafiadesz-szivarkával.

Kont rágyújtott és három szippantással kiszivta a szivarkát.

- Lassabban szídd, - tanította ükunokája.

- Jó, majd a következőt.

Igen belejött Kont vitéz a czigarettázásba, kedvét lelte benne.

- Hát - jelentette ki a harmadik után, - most már jöhetnének az iródeákok. Essünk túl rajtuk...

Ezt már Gábris sem bánta. Hadd kürtöljék világgá az adta pennászai az ő dicsőségét a spiritizmus terén. Ha már megfizeti, legalább tudjon róla az egész földgolyó. Becsengette Móriczot.

- A méltóságos úr szivesen látja az ujságiró urakat.

Alig egy percz mulva bevonult a penna hadserege: összesen hetvenkilencz ujságiró. Mindenféle fajta. De olyan egy sem akadt közöttük, a ki fel ne lett volna fegyverkezve. Csak egy kodakkal persze, mert nem akarták ők Kont vitézt lelőni, csak lefotografálni. Abba meg szivesen beleegyezett a hétszáz éves vértanú. Olyan pózba csapta magát, mint egy toreador a bika előtt.

A fényképezés után az intervjú következett. A riporter urak letelepedtek a székekre és körülfogták a mesebeli vendéget karéjban. A részben előre megállapított főkérdéseket a legtekintélyesebb lap (a «Magyar Birodalom») tette fel.

A tudósító: Sziveskednék méltóságod megmondani, mi birta rá, hogy otthagyja mennybéli hazáját s magas pozicióját gyarló porhüvelylyel cserélje fel?

Kont: A hazámért való aggodalom.

A tudósító: És mi úton értesült méltóságod a haza mostoha sorsáról?

Kont: Az ükunokám üzente fel nekem egy asztalláb segítségével.

A tudósító: És rögtön leszállott méltóságod a hivására?

Kont: Nem épen rögtön, de annyit panaszkodott a Gábor, hogy végre is megsajnáltam a hazát.

A tudósító: S mi úton-módon szándékozik méltóságod a haza sorsán segíteni?..

Kont: Arról most nem nyilatkozhatom. Először meg kell ismerkednem a népemmel, mert a mint kigyelmetek képéből is kitűnik, súlyos vérkavarodások történhettek itt Zsigmond óta.

A tudósító: Helyes; a faj megnemesedett, de ki fog-e méltóságod igazodni a földön hét század öltő távollét után?

Kont: Ki, barátom. Annyit már most is elárulhatok, hogy hétszáz év alatt alig változott itt valami. Úgyszólván csak formát cseréltek az emberek és a házak.

A tudósító: Nem vitatkozom méltóságoddal...

Kont (szavába vágva): Azt nem is tanácsolom.

A tudósító (megsértődre, némi gúnynyal): Mi a czivilizált világ első nagyhatalma vagyunk, de az éggel még sem akarunk perbe szállni.

Kont: A világ első nagyhatalmai a kötél és a patkány. (Óriási konsternáczió.)

A tudósító: Lenne szives méltóságod megmagyarázni, miként értelmezi eme merész állítását?

Kont: Hát megmagyarázom *kendteknek* úgy, hogy még kendtek is megérthessék... Egy jó hatrét kötéllel föl lehet kötni sorjában az egész emberiséget s a patkány egy óra alatt megeszi ezt a kötelet. Akkor pedig az egész emberiség *élete* a patkány gyomrában van.

A zseniális paradox mondás óriási szenzácziót keltett. Volt a zsurnaliszták közt egy drámairó is. Ez a magasságba ugrott tőle és elkiáltotta magát:

- Homéri, shakespeari, isteni!

- Sst, - intette rendre a vezénylő tudósító. - A következő kérdés: Milyen az ég?

Kont: Sajnos, az hivatalos titok

A tudósító: Kitől tetszett szabadságot kapni?

Kont: A közvetlen feljebbvalómtól.

A tudósító: Ki volt méltóságodnak közvetlen feljebbvalója?

Kont: Ez is hivatalos titok.

A tudósító: És égi s légi útjának mikéntje?

Kont: Ezt nem értem. Zsigmond király korában nem így beszéltek magyarul.

A tudósító: Úgy értse méltóságod: kegyeskedjék elmondani földreszállása történetét.

Kont: Az egyszerű. Kikerestem a régi testemet s szellemem fölibe vettem. Aztán letörtem egy darabot a Saturnus csillagból, leterítettem az éj nedves fátyolával, (hogy meg ne gyúljak vele együtt,) ráültem s leereszkedtem rajta.

Mind: Óriási!... (Szünet. Hátborzongás.)

A tudósító (hebegve érzései súlya alatt): Mondaná meg méltóságod...

Egy göndörhajú (görbe lábacskáin Kont színe elé karikázik és mutatóújjával megczélozza a főriportert): Halt! Mielőtt tovább mennénk, azt mondja meg a méltóságos úr, hol *létezik* az a meteor, a min leutazott?

A kérdést zseniálisnak találta minden lélek, maga az ükunoka is. Az ám, a meteor! Halljuk! Halljuk! Mi van a meteorral? - zengett-zúgott az érzelmek viharja szerteszét.

Kont (roppant flegmával): Azt tudjam először, mi az a meteor?

A tudósító: Az a csillagdarab, a mit letört. Minden csillagdarab, a mi a földre hull, meteornak neveztetik.

Kont: Vagy úgy... Hát azt ott hagytam a Rákos mezején.

Erre egyszeribe vizsgálóbiróvá változtatta a főriportert a vére: szimatoló inkvizitorrá.

- Mondja meg nekem méltóságod, - kérdezte s újjával két szeme közé czélozott a vértanúnak, - meg tudná-e találni azt a meteort?

Kont: Hogy a manóba ne!

A tudósító (feláll): Mindjárt?

Kont: Akár mindjárt.

Mind (felugrálnak, majd bátortalanul vigyorogva az egymás szemébe néznek, végül összecsattannak a tenyerek): Kolosszális! Fenomenális! Rettenetes!

Ezeknek a felkiáltásoknak az a magyarázatuk, hogy a zsurnaliszták el voltak ugyan készülve arra, hogy egy nagyszabású szélhámos üzelmeivel állanak szemközt, de ilyen merészségről még álmodni se mertek!..

A tudósító: Hajlandó-e méltóságod személyazonossága igazolása érdekében bennünket azonnal odavezetni, a hol a meteorkő a földre esett?

Kont: Nem, barátom! Afféle kicsiségekért nem vagyok hajlandó a lábamat megmozdítani.

Mind: Áhá!

Kont: Hanem ha vártok addig, a meddig elintézem azt a párbajt, a mire egy csantra kamasz tegnap kihítt, megmutathatom nektek a csillagforgácsot, mert a Rákos mezején lesz az *isten-itélet* is.

Mind (másodszor is összecsapják tenyerüket).

A tudósító: Tehát a Rákos mezején tetszett kiszállani?

Kont: Ott.

A tudósító: És ott lesz a párbaj is?

Kont: Már egyszer mondtam.

A tudósító: És ott lehetünk mi is?

Kont: Bánom is én...

A tudósító: És meglátjuk a meteort?

Kont: Meg hát!

A tudósító: És nem tart bennünket bolonddá a méltóságos úr?

Kont: Mi haszna lenne. A ki nem bolond, attól úgyse bolondulna meg.

A bámulatnak is csak egy bizonyos számú foka van; a fogas zsurnaliszták elképedése már nem tudott nagyobbra nőni. A főriporter megfeledkezett róla, hol áll és impertinens fej-csóválások között ezzel a kérdéssel fordult társaihoz:

- Mit szóltok ehhez?

Kont vitézből kitört a régi kényúr.

- A véleményeteket - rivallt rá a tintanyaló hadra, - mondjátok el az egymás fejének a hátam megett. Előttem úgy viselkedjetek, mintha dárdát nyeltetek volna. Értettétek?

Ezt megértették az ujságirók. Csak azt nem sejtették, hogy fogja magát a *modern Cagliostro* a meteor bemutatási kényszere alól kisvindlizni? És miféle agyafúrt kitalálásokkal fogja folytatni a megkezdett üzletet, ha leleplezetik!... A zsurnaliszták meg voltak róla győződve, hogy botba szaladt az *ipse*. De persze kifejezést nem adtak a meggyőződésüknek...

Informáltatták magukat a párbaj ideje és körülményei felől s megszállották a szemben levő sarokkávéházat, hogy ott várják be a legközelebbi fejleményeket. Azonban addig sem lopták a napot, előszedték a kutyanyelveket és hozzáfogtak az intervjuról szóló riportjuk megszerkesztéséhez. Megjegyzést nem fűztek hozzá, mindössze ama reinkarnálási eseteket sorolták fel, a melyekről a világnak, illetve a spiritiszta köröknek a Kont esetéig állítólag tudomásuk lett volna. Egyszóval nem csapták be az ajtót a nagyközönség izgalmas érdeklődése elől, inkább felsrófolták a fantáziákat: ez jövedelmezőbbnek tetszett...

Elkészülvén a riportok, egy pár pohárka borovicska, ürmös vagy állás felhörpintése után izgelődni kezdtek az *első nagyhatalom* előőrsei, mert immár elérkezett az ebéd ideje, de még nyomuk sem mutatkozott a várvavárt párbajsegédeknek. Még tűrtek vagy egy órahosszat, aztán, tekintve, hogy el nem hagyhatták a posztjukat, megrendelték a debreczenit, vagy a két tojást pohárban, s úgy, a hogy, beebédeltek. Aztán sakkoztak, kalábereztek és káromkodtak.

Délután négy órakor végre felbukkant a sarkon Kanut daliás alakja, nyomában Gekszi gróf.

S - uczczu vesd el magad, - egy szempillantás alatt kiürült a kávéház és az utczára költözött. A falhoz nyomta a két érdemes férfiút egy szempillantás alatt s nem eresztette addig, a míg ki nem vallották a nagy szenzáczió részleteit...

A párbaj holnap fog végbemenni a Rákos mezején, még pedig lóhátról. Belépőjegyek a Kont-palota portásánál kaphatók...

Tudnivaló ugyanis, hogy 2091-ben már annyira kibővültek volt Magyarországon a szabadságjogok, hogy az egymás fejbeütése sem tartozott többé a tilos cselekmények közé, ha a kölcsönös megegyezés be volt bizonyítható.

A zsurnalisztahad vévén a szenzácziós informácziót (és külön tiz koronát a portási protekczió elnyerése czéljából), öt percz lefolyása alatt megszerezte az antrébilétákat, aztán visszahemzsegett a kávéházba és újabb kutyanyelvekre újabb riportokat firkált:

«Szenzácziós középkori párbaj egy inkarnált szellemmel.»

«Kont, a kemény vitéz és Klimanóczy!»

«Meteorkeresés a Rákos mezején!»

A krajczáros ujság nagykövetei még további három sort irtak a riportjuk fölé. A külföldi lapok tudósítói a következő szörnyű sürgönyt röpítették világgá:

> «Héderi Kont grófnak sikerült az ükapját, a magyar történelemből előnyösen ismert s hatszáz év előtt lefejeztetett Kont vitézt, a hires összeesküvőt, a szellemek világából a földre csalnia. Állítólag egy meteoron szállt le az ős s még aznap lovagias ügye kerekedett. Párbaját előkelő, válogatott közönség jelenlétében holnap fogja megvívni, korabeli szokás szerint, lóháton. Utána be fogja mutatni a meteorját is. A csudával határos események elé feszült várakozással tekint az egész ország apraja-nagyja. A tudós akadémia elemeztetni fogja a meteort. A reinkarnált szellem személyazonosságának megállapítása czéljából a legszigorúbb rendőri és tudományos vizsgálat fog megindíttatni...»

Kanut és Gekszi gróf ezalatt jelentést tettek felüknek ügyének mikénti állásáról: hogy Klimanóczy csudálatosképen azonnal belement a kivánságukba, sőt némi gyanús megkönnyebbülést mutatott, midőn azt értésére adták... Ilyenformán elhárult minden akadály a lovas párbaj elől, az ellenfelek holnap *hajnali* nyolcz órakor vígan összeütközhetnek a Rákos mezején...

IV.

Azt talán mindenki tudja (tudhatná legalább), hogy vérbeli ujságiró nagy események hajnalán (különösen ha eme hajnal összevág a csillagászati hajnallal) nem képes elaludni az izgalomtól, nem is próbálja meg. Inkább elmegy a kabarébа és addig lumpol, míg egy garasa marad. Ez jó metódus, mert a zsurnalisztának szüksége van az eszére, már pedig semmi sincs a világon, a mi jobban gyógyítaná a mámort, mint az abszolut pénztelenség.

A mi riportereink sem voltak *roszabbak* másoknál s a *nagy* párbajt megelőző éjszakát összesen hét mulatóhelyen dőzsölték át. Utolsónak a New-York-kávéház maradt, mert ott hitelez a főpinczér.

Hajnali öt órakor hatalmas eszméje támadt Hunyady Mátyásnak, a «Hirverő» riporterének.

- Gyerekek, előzzük meg Kontot, kerekedjünk fel és keressük meg a meteort!

Az eszme (tekintve, hogy ujságirói zónaészről van szó) későn jött, de nem igen jöhetett előbb. Pihent agygyal nem lehetett a meteorban hinni, ahhoz naivság kell, a mi bizonyos fokú szeszek nélkül egy szkeptikus pennász fejében el nem képzelhető. De azzal igen.

- Mondasz valamit, - kapott az eszmén Bor Lőrincz, az «Aranykakas» riportere. - A meteor egy lelet, a melyből egyharmadrész a megtalálónak dukál ki.

- Már pedig a meteornak óriási értéke van, - tódította a kollegája...

- Hátha még szellemek nyargaltak rajta!...

- Rengeteg pretium affectionis várható...

- Milliók...

- Az angol múzeum...

Így a harmadik, negyedik, ötödik úr. A tizedik, huszadik, ötvenedik nem szólt semmit, csak fogta a kalapját és esernyőjét s megnyugtatván Szöpit, a főpinczért, hogy ma nem fizet, kilépett a friss levegőre.

Mikor együtt voltak valamennyien, megszólalt Hajnal Dóri, a főujság riportere:

- Gyerekek, kocsin megyünk?

Kitörő kaczagás követte a nevetséges kérdést.

- Ki jár manapság kocsin!...

Útnak indultak a suszter paripáján a Rákos mezeje felé. Hetvenheten valának, elszánt, kemény legények valamennyien. Másfél órai gyalogolás után megérkeztek a történeti nevezetességű mezőre és széjjel széledtek, mint a skatulyából kieresztett bogarak. Keresték a meteort.

Ha valami nagyobbfajta kőre bukkantak, megdobbant a szivük, leguggoltak hozzá és elkezdték ismergetni. De senki sem értett a meteorhoz a nagyhatalom virgoncz képviselői közül. Ám azért nem estek kétségbe, kiki a puszta érzésére bizta magát, hiszen mi egyéb a zsurnalisztika, mint az érzések és kitalálások tudománya?...

Immáron egy órahosszat barangoltak volt az ujságirók a Rákos mezején, de a meteor csak nem akart mutatkozni. Már-már felhagytak a czéltalan kereséssel (azok, a kiknek feleségük volt, inkább harmatgombát szedtek a zsebkendőjükbe, a nőtelenek meg mezei bokrétát kötöttek a rét vadvirágaiból, voltak, a kiket igen kifárasztott a heczcz, ezek helyet foglaltak egy-egy vakandoktúráson, vagy lefeküdtek a boglyák alá, azt se bánták, ha szájukba süt a nap),

midőn hét óra felé egy különös jelenség vonta magára a szemfüles csapat figyelmét. Valahogy népesedni kezdett a mező. Kaputos urak mászkáltak szerteszéjjel, többnyire czilinderben és pápaszemmel az orrukon. Némelyiküknek bőrtáska volt a nyakába akasztva, mások könyvet szorongattak a hónuk alatt, komoly, tudákos képet vágott valamennyi. És folyton szaporodtak, mint a gomba, a fejük lógott, mintha az orruk vére folyna. Nem lehetett kitalálni, mi lelhette őket.

- Bogarásznak, - jegyezte meg az egyik ujságiró.

- Botanizálnak, - vélte Dóri.

- Se nem botanizálnak, se nem bogarásznak, - mondta egy harmadik. - A párbaj czirkuszra jöttek.

Ez alighanem igaz lehetett. Csak az volt a furcsa, hogy igen össze-vissza mászkáltak a jövevények, minden látható czél és rendszer nélkül. És ha összetalálkoztak, szidalmazni kezdték egymást.

- Miféle csudanép ez? - kiáltott fel egy kis vörös gyerek. - Én bizony megszólítok vagy egyet.

- Fölösleges, - jegyezte meg Bor Lőrincz fölényesen, - én már kitaláltam, hogy kicsodák.

- Halljuk!

- Tudósok... Ők is a meteort keresik.

Biz igaz a... Hisz az esti lapokba kiszerkesztették volt a meteort is. Kár volt annyira sietniök... Most ezek a szürke tudósok szedik majd le a tejfelt a meteorról. Annyival is inkább, hogy minden valószinűség szerint ismerősök vele.

A kaján irigység friss energiát csepegtetett az ujságirók szivébe. Még a legfáradtabbja is talpraszökött és hajrá, megkezdődött a versenyfutás tudós és ujságiró között.

Az se használt. Bor Lőrincz, a ki kabaretszinész volt üres óráiban, megcsinálta a meteorkuplét, de magát a meteort senkise fedezte fel. Már a Kanut számozatlanja is feltűnt a kéklő távolban, azaz egy porgolyó közepén és - semmi.

A riporterek megelégelték a keresést, kicsúfolták a tudósokat, aztán összeverődtek, hogy a bekövetkezendő harcz terére vonuljanak.

Azt azonban előbb még föl kellett fedezniök, mert hiányos volt a rendezés, senki se tudta, hol lesz a csata...

No de kisült hamarosan az is. A Kanut fogatja épen a firkonczok felé kanyarodott és alig kétháromszáz lépésnyire tőlük megállott.

Először Gekszi gróf szállott ki belőle, a Gábris helyettese, aztán maga Kanut, a viadal főrendezője. Nagyon ki voltak fontos szerepükkel, szemlét tartottak a terep felett, leléptek vagy egy félholdnyi területet, botokat szúrtak a földbe, köhögtek és czigarettáztak. És nem hallgattak senkire.

Az ujságcsinálók ez egyszer nem is igen bolygatták őket, hiszen majd kisül a végén, megérte-e a rév a vámot...

Annyi bizonyos, hogy a nekikészülés és a felvonulás igen érdekes, mondhatni izgalmas eseményeket igért. A Kanut fogata után négy kamáslis lovász négy telivér paripát ugratott a helyszinére, majd megérkezett Klimanóczy is, egyik segédje társaságában. A másik egy harmadik fogaton a két orvost vezette elő. De még ezzel sem fogyott el a fogatok száma. Egy fiakkeren lóhalál esetére két állatorvos ült (ez a körülmény rendkívül élénkítette a kilátá-

sokat), a másikon meg az ükunoka egy pappal. Klimanóczy ugyanis ragaszkodott az utolsó kenethez, azt pedig otthon, épkézláb ember létére nem kaphatta meg.

Már csak Kont hiányzott a szereplők közül. A főszereplő. Még az ujságirók se tudták kitalálni, hogy miért késik. Hova lehet és miért tartogatja magát az utolsó pillanatra? Póz ez, vagy megúnta földi életét és visszakérezkedett az égbe? Az mégsem lehet, különben a segédek nem serénykednének annyira. Puffra!

A nézőközönség folyton nőtt, mint a lavina. A lovak prüszköltek. De prüszköltek immáron az emberek is, attól tartottak, hogy be lesznek csapva. Némelyek már széledni is kezdtek, midőn végrevalahára hangot adott a föld: egy csapat vágtató ló dübörgése ütődött a dobhártyákhoz. Mindenki arra kapta a fejét, a merről a hangok jöttek. A kurtábbak a magasabbak tetejibe másztak, hogy jobban lássanak. Ezek rugdostak és káromkodtak. Majd megeredt a találgatás: Hányan lehetnek?... Heten! Tizen! Huszan!... És hol a vitéz? Nem látszik a vitéz!

Ez dühbe hozta a tömeget.

- Nem látszik a vitéz! - dörögte ezer torok követelőn.

Egy hat éves siheder, a ki az apja nyakában foglalt helyet, végre kivette a száguldó lovascsapatban magát a várva-várt, mohón követelt hőst is.

- Ahol van a, ieds'apám, a közepin vágtat és kék bunda van rajta.

Frenetikus üdvriadalba tört ki a tömeg.

- Éljen a szellem! Éljen a vértanú! Éljen Kont vitéz...

Hát megérdemelte Kont az ünneplést, annyi bizonyos. Mert ugyancsak kivágta a magyar tempót. Sem szemnek, sem léleknek nem maradt adósa azzal a nimbuszszal, a mi dicső hirét környékezte. Tizennyolcz markos szénfekete paripáját úgy ülte meg, mint egy hódító hadjáratból hazatérő keleti fejedelem. Aranyhimzésű bársony zsabrák verdeste a büszke állat vékonyát, hattyúcsótár rezgett a fején. A kantárja aranynyal kivert zöld szattyán, patkója vert ezüst. Maga a vitéz smaragdzöld díszruhát öltött s kevély sasfejébe nyusztprémes kalpagot nyomott. Mogyorónagyságú gyémánt csillogott a forgójában, de még annál is jobban szikrázott a szeme. Szép volt, erős, hatalmas, félelmetes, mint Mars Isten maga... Dicső látvány... Megreszketett bele a magyarok faji hiúságukban megihletett szive.

Az ujságirók összekancsalítottak.

- Ezt jól csinálta! Pompás legény! - sugdostak-bugdostak s kalapot emeltek a nagyúr és kisérete előtt.

A kiséret tizenkét aranysárga díszruhába bújtatott csatlós volt. Úgy akarta Kont. Gábor gróf nem is igen bánta, hiszen az ő családi hiúságának hizelgett a rendkívüli parádé.

A pálya ki volt mérve, a harczi paripák megnyergelve... Kont leszállott galléros spanyol lováról és a párbajra készen tartott fürge telivérre pattant.

Szegény Klimanóczy is nekikészült Isten nevében, bár ő nem pattant, csak kúszott a lovára, háromszor is kicsúszott a lába a kengyelből, míg végre a hegyibe került. És haj, de keservesen festett rajta a tutykos bricseszében! De a bricsesz csak hagyján, hanem úgy reszketett az árva, mint a rezgőnyárfa levele, vagy a hajnali harmat a liliom kelyhén.

- Bátorság! - buzdította egyik segédje. - Talán nem csap egészen agyon.

Azzal megkezdődött a párbaj. Kanut, a vezető segéd, átnyújtotta Klimanóczynak a kardját (Kontnak ott lógott a fringiája a czombján) és ráparancsolt, hogy veszteg maradjon az adandó jelig. Kontot pedig, a ki váltig tánczoltatta lovát, megkérte, foglalja el helyét a pályavonalon.

A vértanú hajtott a szóra, a kijelölt vonalra ugratott.

Az ellenfelek húsz lépésnyi távolságra voltak egymástól.

- Vigyázz! - vezényelt Kanut.

Kont kirántotta kardját hüvelyéből és nyugodtan várta a további jelt. Klimanóczy sutytyomban keresztet vetett magára a kardjával.

- Rajta! - hangzott el a döntő szó.

A lélekzet elállott a keblekben (a legtöbb lélekzet a Klimanóczy keblében állott el), az arczok kipirultak, megfényesedtek a szemek. Hogyne! Egy középkori élet-halál torna a XXII. század végén. Magának a német császárnak sem lehet ilyen dicső látványban része, hiába uralkodik ötven millió emberen.

A Kont lova kiszökött helyéből s büszke ura térdének igájában, mint a szöcske a Klimanóczy-pár elé torpant. Azonban a Klimanóczy-pár (a ló alul s lovasa a tetejében) valahogy nem mozdult egyet sem, hiába buzdította a dicsszomjas tömeg. Ők flegmatikusak voltak. Vagy még valószinűbb, hogy se láttak, se hallottak, csak akkor kezdtek eszmélni, mikor rájuk kurjantottak a segédeik.

- Vigyázz! Ugrass félre! Vágj!

Hát engedelmeskedett jó Klimanóczy, félreugratott és vágott, még mielőtt Kont (nyilván cziczázni látszott vele) elhatározta volna, hogy előre küldje a másvilágra. Vágott Klimanóczy többször is, de nem jó helyre vágott egyszer sem. Kétszer a levegőt ütötte agyon, a harmadik csapással meg a saját partnerét találta fültövön, a Ráró lovát. Azt pedig egy ló se szereti. Ráró se vette tréfára a dolgot, kirúgott kínjában, aztán, uczczu vesd el magad, korláton, tömegen, tüskön-bokron át vitte az irháját, ha meg nem hótt azóta, talán még most is szalad.

A nézőközönség részéről csak kevesen vették észre azt a kardcsapást, melyet a menekülő paripa kapott, a legtöbben szegény Klimanóczyt vádolták meg gyáva megfutamodással.

- Pfuj! Szégyelje magát! - ordította a tömeg ambiczióusabb és vérmesebb része, a többi úgy kaczagott, hogy majd belefult.

Szerencsére nem hallotta Klimanóczy az érzések zajlását. Őt már a korlátnál letessékelte hátáról a paripája, olyan gorombán pedig, hogy egyet se moczczant többet.

Az orvosok és a pap melléje ugrottak és elkezdték élesztgetni. Nagysokára sikerült is a műveletük, a midőn is kisült, hogy kutyabaja őkigyelmének, mindössze az ijedtség tett némi kárt az idegeiben.

A tömeg zúgott, a viadal folytatását követelte, de a segédek befejezettnek jelentették ki a párbajt.

Kont hüvelyébe dugta kardját és így szólt Klimanóczyhoz:

- Én most téged az égbe küldhetnélek, de nem teszem, mert nem vagy rá méltó.

Hiszen egyebet sem akart jó Klimanóczy. Mit csinálna ő a demokrata égben, kaszinó és excellenczek nélkül?...

A párbaj szerencsés, de az általános várakozást nem minden irányban kielégítő befejezése után Kont vitéz úgy tett, mint a miniszterek, ha igéretet kell beváltaniuk. Hátat fordított az ujságiróknak és lovat cserélt, hogy visszanyargaljon a városba.

A pennászok azonban legott észrevették a turpisságot (nekik ugyan nem imponált Kont, még ha csakugyan a harmadik égből jött is), áttörték a küzdőteret körülvevő korlátokat és a legváltozatosabb életveszedelmek között belekapaszkodtak a vitéz lova kantárjába, majd hogy fel nem lökték a spanyol óriást.

- Hohó, méltóságos uram, hohó! Az igérete! A meteor! Nem azért virrasztottunk, hogy az eszünkön túljárjanak.

Kont elnevette magát, mint a kocsizó utas, a kit krajczárért visongó purdék üldöznek, aztán kezére ütvén a lova kantárját czibáló ujságirónak, csendet intett:

- Hát komolyan látni akarjátok a csillagot, ficzkók? Ott van a *karám* sarkában (s arrafelé mutatott a kardjával), abban a gödörben; ha iparkodtok, estére kivájhatjátok a körmötökkel is. - Mondván, visszadugta kardját hüvelyébe, megsarkantyúzta lovát és azt se mondta, bá - elvágtatott. Nyomában a csatlósai...

Gabi gróf és a pap kivételével a párbaj egyéb szereplői mindnyájan meg voltak róla győződve, hogy a vértanú bolonddá tartja a tudósítókat a meteorjával. Ez volt különben most már a tudósok meggyőződése is. Röstellkedtek is a naivságuk miatt, a melylyel egy hirlapi kacsa által félrevezettetve, bebogarászták az egész Rákos-mezőt.

Az exaltált Gabi gróf volt az egyedüli élő, a ki, ha nem hitt is benne föltétlenül, de nem tartotta lehetetlennek, hogy meteort talál a gödörben.

Ügyet se vetve a magukat becsapottaknak hitt ujságirók méltatlankodó zúgolódására, intett a papnak és a Kont által megjelölt gödör felé irányította lépteit. Egy körülbelül két láb átmérőjű, laza földdel betemetett, de meglehetősen éles vágású mélyedés volt. Gábor gróf beleszúrta a botját. A laza föld engedett, a bot nem talált ellentállásra. A gróf ekkor kiránczigált a földből egy öles karót, a mi határczövekül szolgált a párbajhoz és azt kezdte a gödörbe belenyomogatni. Süppedt a karó, mint kés a vajba, egy méternyi mélységben azonban egyszerre megállt. Gábor gróf ráakasztotta magát, de nem ment az beljebb a terhe sulyától sem.

A tudósok és ujságirók végtére figyelmessé lettek a mesterkedésére; körülözönlötték a grófot, majd egy másfél métermázsás tudós fel is ajánlotta neki a kiváltságos súlyát, hogy a karót mélyebbre dugja. Megpróbálta, de siker nélkül. Feszegette a lyukat, mártogatta a karót, - semmi. Azaz dehogy semmi. A karó, valahányszor belevágta a porhanyó földbe, egy nagyot koppant. Biztos volt, hogy a hegye kemény tárgyat ért. Kipkopp-kopp!...

- Ez kő, - jelentette ki a kövér tudós és szinte ijedten a saját felfedezésétől, körülnézett a gyülekezeten.

Csupa tátott szájat látott és tágranyitott szemet.

- Ha kő, - vélte egy göndör ujságfiú, - ki kell ásni.

- Bolond! - hurrogták le a kollegái. - Ne blamáld magad!...

- A blamázs már megvan, - védekezett az, - egy szamársággal több vagy kevesebb nem zsenirozhat minket.

A tudósok még bizakodóbbak voltak.

- Az ördög nem alszik, meg kell próbálni a dolgot.

Megpróbálták. Ujságiró és tudós lehasalt a gyöpre és hozzáfogott a munkához. Körmükkel vájták a gödröt, míglen elfogyott a laza föld és az ellentálló tárgyra bukkantak.

Hát biz az csakugyan valami kőféle volt, bár vasnak is lehetett volna nézni. Először egy ujságiró tapogatta meg, de dr. Szerémy, a tudósok nesztora a kezére ütött érte.

- El onnan, szentségtelen laikus, majd én fogom meghatározni a leletet!

És bebújt a gödörbe.

A kiváncsi gyülekezet izgatottan, kipirult szemmel leste a nagy férfiú szavát. Nem sokáig váratott magára. A tudós megkopogtatta a követ egy kis kalapácscsal, letört belőle egy borsónyi darabot, nagyítóüveg alá tette, kukucskált, szuszogott, izzadt, majd gőgösen, mint Pythagoras, midőn a tételét kitalálta, kimászott a gödörből és az ég felé irányította tekintetét.

- Meteor! - nyögte ki aztán és kimerülten a földre rogyott.

Senki se törődött vele... Az ámulat elállította még az emberek lélekzetét is. Egy pillanatra csönd lett, vészes csönd, mint a nagy viharok előtt, aztán megcsuklottak a torkok s felszabadultak a tüdők a csuda spontán nyomása alól.

- Meteor! Meteor! - zsongott a bámulat moraja száz ajkon. - Meteor, - suttogta a szellő, búgták a bokrok, a fák, az erdő. - Meteor! Meteor! Meteor! - nyögte, üvöltötte a föld szelleme az irdatlan mélységek alól.

*

A vitéz feltűnése és a meteor megtalálása közötti rövid időben a közvélemény jóformán komolyan sem vette a Kont-esetet. Foglalkozott vele, de csak úgy, mint a hogy egy szenzációval, zseniális stiklivel szokás foglalkozni. A nagy rendkívüliségek megragadják az emberi fantáziát, a melynek a szellemi elfogultság perczeiben, a hangulatok megszületési mámora közepette szivesen tesz konczessziókat a józan ész. De ez csak rövid ideig tartó jelenség szokott lenni. Mélyebb benyomást a Kont-eset mindössze azokra tett, a kik az események lejátszódása alkalmával véletlenül a szinpadon voltak s a Kont mindenesetre hatalmas, rendkívülien érdekes egyéniségének közvetlen hatása alá kerültek. Bár egy pár gyenge idegzetű, szertelenségekre hajló fantaszta kivételével ezek is kiheverték a *mámorukat* hamarosan, úgyszólván egy éjszakán át. A kaszinó igen röstellte s a nyilvánossággal szemben egyszerűen letagadta azt a nagyszabású dáridót, a mibe a vitéz úgyszólván belekergette, midőn tagjai között megjelent.

Föltétlen hivői a Kont reinkarnálási esetének csupán a spiritiszta-társaságok tagjai között akadtak. A XXI. században erősen *burjánzott* ez a *szekta*, úgyszólván annak jegyében indult útjának a század, a mi viszont az előtte lezajlott idők forrongó társadalmi evolucziói közepette és következtében meggyöngült, illetve túlfinomodott érzékek halluczinácziójának volt az okozata.

A spiritiszták feltétlenül hitték (s tételük bizonyítása végett teljesen beigazolt esetekre tudtak hivatkozni), hogy a Teremtés csúcsán, Istenen kívül a szellemeknek egy egész hierarchikus szervezete áll és uralkodik az emberi nem felett, s hogy eme szellemek emberré való visszalényegülése, reinkarnácziója nem tartozik a lehetetlenségek közé.

V.

Az erősen elharapódzott s már némi hatalomra szert tett spiritiszta szekta szuggesztiv erejű fanatizmusának és agilitásának volt tulajdonítható, hogy a közvélemény nem merte elvetni a Kont-esetet, mint olyat, a mely nem méltó arra, hogy az emberi intellektus a fejtegetésébe belebocsátkozzék, sőt bizonyos föntartással belement annak társadalomrendőri és tudományos megvizsgálásába is. A meteor (bár annak eredetét, illetve bemondott szereplését a vitéz egy hatalmas, embergúnyoló tréfájának minősítették a szakmabeliek is), mondom, a meteor bemondása és fölmutatása egy argumentum volt a spiritisták kezében, a mely felett nem lehetett napirendre térni még a legmegátalkodottabb szkeptikusnak sem. Annyival kevésbé, hogy a szakértők által felvett látlelet értelmében teljesen ki volt zárva, miszerint az égitest titokban és csalási szándékkal csempésztetett a Rákos mezejére. A kő fekvése s az azt körülvevő földrétegek konzisztencziájából minden kétségen kívül meg lehetett állapítani, hogy az maga vájta meg a gödrét, következésképen közvetlenül oda hullott, a hol találtatott. Még pedig, tekintve a meteor feletti földréteg frisseségét és lazaságát, csak pár napja eshetett oda. Egy meteor lehullása rendes viszonyok között kápráztató s száz mértföldnyi területen is szembeszökő égi tünemény, adott esetben azonban leeshetik szinte észrevétlenül is: egy közönséges hullócsillag jelenségét mutatja. A Kont-féle meteornál az utóbbi esetnek kellett fenforognia, különben látta volna az egész főváros, midőn a földre zuhant. Holott senkise vette észre. Ilyenformán Kont sem égi tünemény útján szerezhetett róla tudomást. Hogyan hát? Rendes *emberi úton* semmi esetre sem. Tehát egy isteni kijelentés, vagy valamely emberileg nem érzékelhető lelki áttétel útján: mondották a tudósok. Ettől a tételtől már csak egy lépés választja el a spiritiszták reinkarnálási elméletét. S ezt a lépést is áthidalta lassacskán azoknak a titokzatos körülményeknek (még bűvészi szakvélemények szerint is) fizikai megfejthetetlensége, a melyek között Kont ükunokájának megjelent; támogatta azt a vitéz ősi zamatú magatartása, tájékozatlansága a kor viszonyaival szemben. Mert szinte hihetetlennek tetszett, hogy egy szélhámos, legyen bármily eszes és fegyelmezett, soha csak egy pillanatra se jöjjön ki egy oly szerepből, a melynek megjátszása emberfeletti éberségen kívül még tudományos készültséget is föltételez.

Mindezekhez hozzájárult végül a Kont természetellenes ereje és étvágya. Eredetisége, páratlansága minden korabeli tipusok között. Később az a tény, hogy bár milliónyi ember járt a csudájára, egyetlen lélek sem akadt, a ki valaha hasonló emberre csak emlékezett is volna. Last, but not least, a vitéz megdöbbentő hasonlatossága a Héderi-képtárban őrzött családi képekhez...

Mindeme körülményeknek összetalálkozását bizonyára csökönyösség lett volna a véletlen számlájára irni. Azt nem is tette a közvélemény, tárgyilagos kivánt lenni. Érveket és bizonyítékokat kivánt, s azoknak megvilágítását, elbirálását s a döntést első sorban azokra bizta, a kiket arra legilletékesebbeknek itélt: a hatóságokra, a vitéz környezetére és a tudósokra. A világ utánuk, az ő döntésük után szándékozta megformálni a maga végső itéletét...

A hatóság! A környezet! A tudósok! Valóban ez a három faktor karolta fel első sorban, hogy megvilágítsa a Kont-ügyet.

A hatóság (azon a jogczímen, hogy a vitéz legendás nimbusza valóságos lázba ejtette Budapest közönségét s ezzel állítólag erkölcsi károkat tett a lelkekben, azonkívül forgalmi torlódásoknak, csoportosulásoknak lőn az okozója) *személyazonosságának* igazolására szólította fel Kontot.

Az eljárás teljesen korrekt volt s mégis nevetett rajta az egész főváros. Illetve azon a válaszon, a mit Kont a rendőrkapitánynak adott.

- Sajnálom, hajdu barátom, de tanukért az égbe kell mennie, mert itt a földön rég kidűlt mellőlem valamennyi korombeli czimborám.

Mit tehetett a rendőrség? Az csak gyanús keresetforrás nélkül szükölködő egyénekkel szemben alkalmazhatja a törvény szigorát. El nem csukathatta Kont vitézt, mikor semmit sem vétett. Mindössze megbüntethette volna húsz korona erejéig, mert útlevél nélkül mászkált a hazában, de ettől ugyancsak őrizkedett. Egész bölcsen, mert abból lett volna csak az igazi hahota...

Ezen az úton tehát nem sikerült a Kont vitéz személyazonosságát megállapítani. A rendőrség fényt nem hozott a homályba...

A második faktor: a környezet, a spiritisták javára billentette a Kont ügye mérlegét.

Mindenekelőtt a vitéz első megjelenésének körülményeit tisztázta Gábris, az ükunoka. Az esetet szóról-szóra a következőképen beszélte el vagy húsz tudós, hetven ujságiró s ugyanannyi spiritiszta füle hallatára:

- Én ükapámmal már régen összeköttetésben állottam, körülbelől tiz éve. Igen érdekelt az egyénisége, valósággal megszerettem az idők folyamán. Nem állott velem mindig szóba, de ha jó hangulatban volt, igen okos, mondhatnám frappáns feleleteket adott. És konstatálom, hogy szellem korában is szakasztott olyan volt a stilusa, mint ma... Valahányszor magamra maradtam a palotámban, - folytatta Gábris gróf, - ellenállhatatlanul elfogott a vágy, hogy keressem vele az összeköttetést. Ez a vágyam mind intenzivebbé lett, míg végre *transzba* estem... Ükapám kétféle módon érintkezett velem. Irásban és szóval. Néha sajátkezűleg irt, néha csak a mediális asztalkámnak diktált... Ime az irása szellem korában, és ime a mai irása...

Gábor gróf két gondosan összehajtott papirlapot vett ki tárczájából és mintha a világon mi se lett volna természetesebb, a következő szavakkal tette a szavait feszült érdeklődéssel leső hallgatóság elé:

- Teljesen egyezik.

A papirlapok kézről-kézre jártak az ámulat merő csöndjében.

Csakugyan. A kinek valamire való szeme volt, konstatálhatta, hogy a két kézirat, úgy stiljét, mint ortografiáját és a vonásokat tekintve teljesen hasonlít egymáshoz...

- Egy alkalommal (az emlékezetes estén), - folytatta Gábris, - a mai zavaros politikai viszonyokról referáltam ükapámnak... Megharagudott reánk és azt üzente le, hogy azért állunk ilyen csehül, mert nem vagyunk férfiak: se gerinczünk, se akaratunk. Majd megmutatná ő, ha tehetné, mint kell elbánni a némettel... Ekkor egy vakmerő ötletre vetemedtem. A hazaszeretetem sugallta az ötletemet. Azt mondtam ükapámnak, hogy hiszen ha akarná, visszajöhetne közénk. Nem ez lenne az első eset a szellemek történetében, visszatértek a földre sokkal csekélyebb okból, mint egy ország megmentése, más szellemek is. És elmondtam neki az ismert reinkarnálási eseteket. Ükapám nem válaszolt mindjárt, nyilván gondolkozott a feleleten. Habozott. Tépelődött. Én könyörgésre fogtam a dolgot. Át voltam szellemülve. Reszkettem a saját vakmerőségemtől, de az a rejtélyes, ellenállhatatlan erő váltig tuszkolt, ösztökélt. Térdre vetettem magamat, úgy könyörögtem: Óh jer, jer, mentsd meg a hazát. És erre már megkaptam a feleletet: Készíts valami gunyát, mindjárt lent leszek.

A gróf szünetet tartott. Nagyot fújt, megtörölte verejtékes homlokát. Nyilván izgalomba hozta a visszaemlékezés. Kitetszett ez a további szavaiból is.

- Képzelhetik az urak akkori lelkiállapotomat. Azaz nem képzelhetik el... Azt szóval el se lehet mondani, mit éreztem én akkor. Nem is tudom: félelem volt-e, vagy mennyei kéj. Talán mind a kettő. Csak annyi bizonyos, hogy érzelmeim súlya alatt elvesztettem eszméletemet...

A hallgatóság kidülledt szemmel, sápadtan figyelt.

- Mire magamhoz tértem, - végezte előadását Gábris gróf, - már ott állott ükapám előttem. Teljesen meztelenül. És kérte a ruhát. Összeszedtem minden erőmet: felöltöztettem az épen kikészített frakk-öltönyömbe, de annyira reszkettem, hogy a mellényt már be se tudtam gombolni. Összeestem újra. A komornyikom keltett eszméletre. Akkor már nem volt ükapám sehol... Kirohantam az utczára, mint egy őrült... Kérdezősködtem, míg végre egy hordár nyomra vezetett. A többit tudják az urak. A kaszinóban akadtam rá ükapámra...

Ime a gróf előadása. Egy általánosan ismert és tisztelt, talpig gavallér úr szavai. Olyan úré, a kit a gáncs sem vádolhat roszhiszeműséggel, a kit soha senki még tréfából sem hallott hazudni.

Csuda-e, ha a hallottak után erősen megingott még azoknak a szkepszise is, a kik jégen tartott érzésekkel, sőt bizonyos ellenséges animozitással léptek a palotába, hogy meghallgassák Hédery grófnak a nagyközönség felvilágosítására szánt nyilatkozatát!

Az se volt csuda, hogy a gróf szavai nyomán a rendkívüli eset izgalmai úgy ránehezedtek a lelkekre, hogy jó ideig tartott, mig az általános elfogódás csak annyira is apadt, miszerint egyáltalában szóhoz engedte a gyülekezetet.

Mindössze egy ember akadt a társaságban, a ki hidegvérét és itélőképességét egy pillanatra sem vesztette el. Egy öreg fehérhajú tudós: Gerenday Ádám, a tudományos akadémia akkori elnöke. Csakugyan ő volt az, a ki először szóba kapott.

Egy kérdést intézett a grófhoz:

- Sziveskedjék a gróf úr megmondani, vajjon megeshetik-e, hogy idegen ember valamikép besurranhasson a palotájába?

- Az teljesen lehetetlen, - válaszolt a gróf. - Portás a kapuban, inas az előszobában, elő-csarnokban. S valamennyi cselédem megbizható, hű emberem. Azonfelül bezárkózom, vala-hányszor a szellemekkel társalgok. Mikor ükapám megjelent, szintén zárva volt a séance-szoba mind a három ajtaja.

Földerült az öreg tudós ránczos fehér arcza. (Most megfogtalak!)

- Akkor hogy van az, - kérdezte finom éllel, mint a nyomra jött vizsgálóbiró, - hogy Kont úr mégis ki tudott jönni a palotából, mialatt ön önkivületi állapotban volt? Nem az ajtón ment ki?

- De igen, - válaszolt Gábris gróf szárazon, - betörte az ajtót s fellökött mindenkit, a ki útját állotta. Cselédeim üldözőbe vették, de az utczán nyoma veszett. Erre rögtön fölszaladt a komornyik a szobámba, hogy az esetről jelentést tegyen nekem. Akkor ébredtem fel ájulá-somból.

Még két kérdést koczkáztatott meg a tudós.

- Teljesen megbizható ember az ön komornyikja?

Gábris gróf legyintett a kezével.

- Még az apámat szolgálta, csupa sziv és jellem, az ölében ringatott.

- És hisz a spiritizmusban?

- Nem hisz benne. Ez az egyedüli hibája.

A tudós mosolygott.

- A jelen esetben, - mondta, - a tények megvilágítása szempontjából a legfőbb erénye... Köszönöm gróf úr.

Ezzel meghajtotta magát s hiábavaló volt minden könyörgés, a mivel véleményadásra akarták birni, szó nélkül távozott.

A társaság lelkében azonban azt a benyomást hagyta hátra, hogy meg van győzve, csak restelli bevallani.

S ez nagy szó volt! Mert az európai hirű, hidegen számító tudós tekintélyével senki az országban nem mert szembehelyezkedni...

A spiritiszták most már félig-meddig nyert ügyüknek tekintették a Kont-esetet.

A szaktudósok úgyszólván teljesen leszereltek. Az egyéb közönség körében sem maradt senki, a ki meg ne lett volna győzve arról, hogy reinkarnálási esettel áll szemben.

A tudomány azonban ezzel még nem érte be. Az szárnyra kapta a Kont-esetet és szétvitte a szélrózsa minden irányában, valóságos agylázt idézve elő. Felkavarta az emberiség gondolatvilágát, devalválta a pozitív tudományok értékét, egyszóval forradalmat csinált.

Az irodalmat Árkai Simon, akadémikus, a természetbölcselet egyetemi tanára indította meg. Rendszeres jelentésbe foglalta össze az eset jelenségeit, okmányokkal, jegyzőkönyvi vallomásokkal, illusztrációkkal támogatva a látleletek, helyszini szemlék minden egyes tételét és mozzanatát. Egyszóval a megejtett vizsgálat eredményeit. És tisztán a tények szigorúan objektiv leirását tartotta szem előtt. Okfejtésekbe nem bocsátkozott bele. A világtudomány döntésének nem akart elébe vágni s épen ezáltal érte el azt, hogy a tudományos világ az ő munkáját fogadta el kutatási alapul, mint a melynek hitele és megbizhatósága kétségen felül áll. Az elméleti disszertációk abból indultak ki, mint alapvető munkából, s az új tudomány, a mely a Kont-esetből kicsirázni kezdett, annak perspektivájából nyert formát és tartalmat...

Nem több, mint egy félév leforgása alatt egy egész könyvtárra való német, franczia, angol, olasz, orosz, magyar értekezés, essay, rendszeres tudományos munka torlódott össze az emberiség szellemi kincstára számára a Kont-eset körül.

Megállapodásra persze nem jutottak a tudósok, (az emberiség nagy kérdései évszázadok, sőt évezredek alatt intéződnek el), de a közvélemény végleges megformálását már nem akadályozhatták meg.

Az bizony kialakult már a tudományos vitatkozások legelején, azoknak hatása alatt. Az utolsó döntő impulzust ebben az irányban a Gerenday várva-várt s végre nagynehezen kipattant szakvéleménye adta meg.

A gyarló földi ember legfőbb gyengesége, - irta egyebek között a hirneves tudós, - az emberi nem világforgalmi értékének, a Mindenségben kiosztott szerepének a túlbecsülése. Mihelyt egy rendkívüliséggel jutunk szembe, azonnal megkap eme arrogancziánk s nem is bocsátkozunk bele egy nagy, természetfelettinek látszó jelenség vagy tünemény mélyebb elbirálásába, mihelyest az a természetnek az ember által *önkényüleg* elképzelt örök rendjével összefüggésbe nem hozható. Holott - és itt a bökkenő - a természet összes titkait emberi elme sohase lesz képes kiszondirozni, mert hiányzanak az ahhoz való eszközei. Minden agymunka relativ értékű, mert az az öt érzék, a mely rendelkezésünkre áll, csak igen csekély számú természeti jelenség és valóság felfogására képes. Még száz érzékre lenne szükségünk, hogy belelássunk a csillagokba, meghallhassuk a flóra növését, lerajzolhassuk a sejtek képződési folyamatát, beletekinthessünk a jövőbe, egyszóval eljussunk az örök törvények egyetemes kodexéhez. De az emberi észszerűség mértékével mérve a tételt, sem lehet jogunk ahhoz, hogy pálczát törjünk egy jelenség felett azért, mert annak genezisét öt érzékünkkel megérzékelni s gyenge elménkkel megfejteni képesek nem vagyunk. A mi *van*, azt épen nem lehet letagadni. Nem szabad. Mert olyan dolgok is vannak, a melyek számunkra *nincsenek*. Millió és millió ilyen dolog van. Kont van. Inkarnált szellem-e, vagy a természet egyéb kivétele a

mindenség örök szabálya alól, nyilt kérdés marad. A tudomány származását illetőleg merev álláspontra ép úgy nem helyezkedhetik, valamint nem vállalkozhatik az isteni kijelentések csudáinak természettani alap hijján való megtagadására: Krisztus művének széjjelrombolására... Ezzel a saját hitelét tenné tönkre...

Egy szó mint száz, a tudomány a Kont-ügy elbirálásánál szabad teret engedett a *hitnek*: az *érzések* fórumába utalta az esetet. Itt meleg fogadtatásra talált az. Az emberek megfakult érzésvilága, a mely Istenhez való közeledést sejtetett a csudában, új fényt nyert, a misztikumra mindenha szomjas, nyughatatlan emberi lélek felfrissült benne.

Egyszóval a közvélemény hitelt adott Kontnak. A Zsigmond király által lefejezett összeesküvő főúr reinkarnált szellemét tisztelte és csodálta benne.

Ezzel egy új korszak nyilt meg az emberiség előtt s a perspektiva végpontján felbugygyant egy új hit forrása.

VI.

Kont vitéz az általa felidézett szellemi forradalom közepette úgy viselte magát, mint a ki fölötte áll az emberi érzéshullámok bizonytalan és minduntalan ingadozó rezgéseinek s a közöny fölényes talapzatára helyezkedett a tudomány kínos bukdácsolásával és marakodásával szemben is. Őt nem érdekelte, mint vélekednek róla az emberek, hova-tovább meg is tagadott tőlük minden további felvilágosítást, vitába nem bocsátkozott velök. Egész magatartása azt a látszatot keltette, hogy az ő kivételes isteni eredetének megbolygatását *hiábavaló*, sőt szentségtelen törekvésnek tartja. Bár kifejezést nem adott eme véleményének. Valamint soha egyetlen oly mesterkélt fogással nem élt, a melylyel az emberek tekintélyök gyarapítása szempontjából egymást bolondítani szokták. Nem vágott nagy képeket, nem vett fel pózokat, nem provokált kivételes tiszteletet maga iránt. Teljesen beérte azzal a nimbuszszal, a mely önkénytelenül felbugygyan a tömeg lelkében egy nálánál hatalmasabb egyéniség szellemi fölényének nyomása alatt. A mártiromságát nem hányta fel soha senkinek. Főúri származásáért sem követelt külön hódolatot. Ember volt tetőtől talpig; fizikai és szellemi erejére büszke, fölényes, indulataiban félelmesen hatalmas, de érzéseiben a naivságig gyöngéd, csapongó lelkű, életkedvtől és tettvágytól duzzadó, de vallásos és ábrándos férfiú. Egyszóval megtestesülése a magyar faji eszménynek.

És azóta, a mióta akkreditálta a közvélemény (egyelőre legalább), meg nem bolygatta többé azt a mindenesetre szerfölött bizarr kérdést, a melylyel annyira ráijesztett az ükunokájára: az ősi Kont-javak tulajdonjoga iránt táplált igényének kérdését.

Igaz, hogy Gábris gróf mindent elkövetett, hogy elfeledtesse vele ezt a reá nézve kínos ügyet. Szólnia se kellett az ükapának, annyi pénzt adott neki, a mennyit csak tudott. Úgyszólván ráköltötte 500,000 forintot kitevő jövedelmének a felét. Hat paripát és nyolcz kocsilovat bocsátott a rendelkezésére. Tizenkét csatlóst állított személyes szolgálatára, de kielégítette egyéb, gyakran szertelen igényeit is. A meteor lelethelyén, kivánságához képest; csakugyan felépíttette a búcsújáróhelynek szánt kolostort, templommal. (Pompásan jövedelmező üzletté fejlődött ez a papok kezén.) A Dunán (miután a hidakat megvetette) külön gőzbárkát tartott ükapácskájának, sőt akkor sem zúgolódott, midőn az külön várkastélyt is követelt magának Budapesten, még pedig a Gellérthegy déli lejtőjén. Megépíttette neki a várkastélyt a saját tervei szerint, a mi, tekintve a vitéz igényeit és a lelkek akkori értékét, óriási összegbe, csaknem ötszázezer forintjába került. De aztán volt is látszatja. Vizes-árok, felvonó-híd, bástya, torony, kínzókamra a belevaló szerszámokkal... egyszóval nem hiányzott abból semmi, a minek hiánya egy tizenötödik századbeli magyar főúr szégyenére válhatott volna.

A kastélyudvaron alabárdosok és kürtös csatlósok lopták a napot. A toronyban őrtálló kiabálta ki a nap szakait, kutya helyett medvék teljesítették a házőrzés tisztét, melyik lánczraverve, melyik szabadon.

Kont vitéz április hó végén szállott a földre és november végén már készen állott a várkastélya. Meg is szállotta legott. Azonban addig sem fecsérelte az idejét. Egy pillanatra sem felejtkezett meg honmentő küldetéséről, illetve terveiről. Beutazta az országot, hogy megismerkedjék az új magyar nemzettel: kifürkészte annak titkos vágyait, hogy számot vethessen az erejével: Mire képes? Mire vállalkozhatik?... Valamint kortársai, vakmerőségében is okosan számító bölcs ember vala Kont vitéz, a ki egy lépést sem tesz a viszonyok mérlegelése nélkül, mert nem akarja nemzetét beleugratni a bizonytalan sötétségbe.

Természetes, hogy bármerre járt legyen, magyar alföldjén, hegyi tótok, havasi rutének, kövér svábok, acsarkodó oláhok között: mindenütt babonás félelemmel, de egyszersmind megváltót

megillető rajongással fogadta a nép. A magyarok fedetlen fővel járultak eléje, de bátran szeme közé néztek, ha szóba ereszkedett velök; a tótok és oláhok térdenállva csuszkáltak előtte, a sváb a degez bugyellárisával babrált, mert annak a legbecsesebbje a pénze...

Kont vitéz, ha jónak találja vala, eret vághatott volna rajtuk, a haza nevében; de nem, nem adóztatta meg a derék svábokat, csak azt kötötte a lelkükre, hogy talpon legyenek, ha üt a nagy óra, s üzenni fog nekik. A tótokkal és románokkal már egész más hangnemből beszélt a vitéz. Leteremtettézte őket a sárga földig, a pokolnak ajánlván lelküket, ha folytatni merészelik nemzetellenes, hazaáruló üzelmeiket. Megmagyarázta nekik, hogy az egek kivételes szigorral sújtják a közös édesanya bántalmazóját... A ruténokat ellenben, a hazának eme hű, de a sors viszontagságai között elesett fiait megdicsérte. Megigérte nekik, hogy szószólójuk lesz a szent magasságban, Isten trónusa előtt, hogy kárpótlást nyerjenek az égben mindazért, a mit a sors tőlük a földön megtagadott.

A magyarnak csak annyit mondott: jó nyomon vagytok, véreim megcsikartátok a földet s ki nem eresztitek a karmaitokból, csak azon legyetek, hogy megbecsüljétek és jobban istápoljátok, mert azé a földiek és a mennyek országa, a kié a föld...

És magyar, sváb, román és tót, valamennyi emberfajta csak lakja a Kárpátok és a Tisza közit, mind átszellemült a Kont vitéz varázslatos erejű szavai hallatán. A bűnösök megreszkettek bele, magasztos erőre kaptak a tisztalelkű hazafiak. Az idegenajkúak keresték a testvéri közeledést a magyarokkal, a széthúzó elemek egybeforrottak, az összetartás lőn az emberi erények legteteje.

A két utolsó évszázad minden nemzetiségi politikája, nemzetgazdasági fortélya, kulturtörekvése sem tudott annyi eredményt felmutatni a széthulló nemzettest egybeolvasztása körül, mint Kont vitéznek egyetlen, háromhónapos körútja.

Nem csuda. A politika többnyire dinamikai erőműveletek kifejtésével tör a czélja felé, ezeknek pedig a szerves testre való hatásuk igen kétes értékű. Az egészséges testet megedzhetik, mint a gimnasztika, de a gyengét, a beteget elnyomoríthatják. Ellenben Kont vitéz egyéniségének babonázó varázsával a szervezetnek a lelkét ragadta meg: azt gyúrta egygyé, a mi ha egyszer összeforrt, többé széjjel nem eshetik. A politika alkotott, ő teremtett, mint a zsenik, a kiket a nagy Alkotó az emberiség szellemi műveinek fejlesztésével bizott meg s a kiknek feje körül ott ragyog az isteni jel: a gondviselésszerű küldetés dicsfénye, a mi az emberiség meggyőzéséhez, a hithez feltétlenül szükséges, mert az ember a kételkedés és tagadás maga...

...A várkastély fölszentelése országraszóló parádéval ment végbe. Két hétig tartott az ünnep. Kont vitéz az egész nemzetet meghivta rá. Már mint az ő, illetve a Zsigmond király korabeli értelmezés szerint veendő nemzetet: a nemességet. Azonban valami nagyon szigorúan nem ellenőrizték ezt a kvalifikácziót, bebújhatott (be is bújt) a várkastélyba a legsötétebb vigécz is, ha díszruhában volt. De azt aztán el nem engedte Kont vitéz az udvari tanácsosoknak sem. Egyébként is ragaszkodott a régi erkölcsökhöz, ő maga puritán egyszerűségű kék zekében, feszes, de minden zsinórdísz nélkül való magyar ruhában fogadta vendégeit s vállig érő hullámos serényét pompás ékköves fésűvel koronázta meg. Egyéb dísz nem volt rajta, holott vendégeitől megkövetelte a legteljesebb parádét, még a fringiát sem volt szabad lecsatolni senkinek. Zsigmond korában nyilván az a divat járta: nemes ember nem vált meg a kardjától idegen helyen.

Az antik divatot még a nőkkel szemben is visszahelyezte Kont régi jogaiba. Azokra nézve is kötelező volt a magyar viselet, a párta, a násfa, a sarkig érő fátyol, szines csizmácskák, többnyire arany- és ezüstszinűek...

A férfiak fogadására huszonnégy csatlós volt az ünnepélyen a felvonó-híd elé rendelve, az asszonyokat ugyanannyi kurta selyem viganós, kalárisos fiatal szép leány szolgálta ki az előcsarnokban. A lépcsőházban alabárdosok és kürtösök állottak sorfalat, s egy pár virgoncz apród kalauzolta a vendégeket.

Az urak, mielőtt a kastélyba léptek, mindenekelőtt a lovagterembe siettek, a várúr üdvözlésére, az asszonyok és leányok az úgynevezett asszonypalotába, a mi a várkastélynak külön szárnyát képezte s a hol Kont legközelebbi élő rokona, Ikerváry herczeg özvegye (a Gábris húga) töltötte be a várúrnői szerepet.

A hangulat a fogadás első óráiban ünnepies volt, mondhatni feszes. A vendégek, férfi és asszony egyaránt, elfogódtak a súlyos, komoran méltóságos pompa közepette.

Hiábavaló volt a várúr és a herczegné minden lekötelező nyájassága, kedves enyelgése: a vendégsereg úgy érezte magát, mintha a magyar történelem egy eltemetett szakának kriptájába szállott volna alá. A férfiak nem mertek szólani, az asszonyok nem tudtak nevetni. A daliák fejedelemként tisztelték Kont vitézt (s szinte belereszkettek vasparolájába), az asszonyok mély bókokkal járultak a herczegné elé s a leányok, minden szokás ellenére kezet csókoltak neki. A társalgás halkan morajlott itt is, ott is. Kurta kérdések röpködtek a levegőben, azokat is elnyelte a sarkantyú pengése, illetve a selyem suhogása s az ékszer-kösöntyűk előkelő zenéje...

Bizonyára másként alakult volna ki a kedvek harmóniája, ha az ősi szokás megtűrte volna a férfihadnak az asszonyok virágkoszorújával való egybevegyülését. A férfit bátorságra és enyelgésre buzditotta volna a szép szemek czirógatása s a hetyke lovagtempót: a bókot, a tréfát s az udvarlásnak egyéb kecsességeit csilingelő kaczagással jutalmazta volna a dámák serege. Ám erről szó sem lehetett a lakomáig. Az ősi erkölcsök értelmében más mulatság dukál a férfinak és más a nőnek...

A férfinak a fegyverházban a helye, a kardok, bárdok, kelevézek, pánczélok, csatacsépek és medvebőrök között. Az asztalon tüzes ital, ezüst kupák, arany serlegek. Itt szabad a szó, merész a hang. A férfinép nem hizeleg egymásnak, inkább összeakasztja a rudat. Kemény szavak csattognak a levegőben, szikráznak a szemek. Az összeveszés biztos. Két magyar egy helyen, egy időben egy véleményen nem lehet. Hát még ha száz torlódik össze: mindegyik nyakas, hajlíthatatlan egyéniség!..

Mit keresne ilyen helyen a nő?... Az asszonyi lélek országa a szemérem és a báj. A palota is a szerint van berendezve. Az asszonyház mennyezete kék csillagos eget ábrázol, a falakon festett angyalkák röpködnek, sok, sok virág között. A bútorok filigrán velenczei gyártmány, a melyet nem illik alaposan megülni. A szabad, fesztelen mozdulatok egyébként sem méltók egy előkelő, szemérmetes nagyasszonyhoz. A nagyasszony lábujjhegyen jár (mert a csizmája sarkának nem szabad a padlóhoz koppannia); fejét kissé előrehajtja, szemét lesüti. Egyszóval libeg, mint a pillangó. És világért sem nyitná ki hangos szóra vagy kaczagásra a száját. A beszéde édes susogás, a nevetése bájos, szelid mosoly. A palotán tudniillik. Mert a cseléd-házban már egészen másforma a nagyasszony természete. De a viselete is. A haja búbosra van fésülve, harcziasan. Szoknyája feltűzve s egy hatalmas kormánypálczát tart a kezében: a főzőkanalat. És dirigál. Kontya reszket, mint a harczimén csótárja, csizmája sarka koppan a földhöz s mialatt a kormánypálczával taktusokat vág ki a cselédség feje felett, csattog-cseng a szava. A cselédházban csak olyan katona az asszony, mint ura a csatamezőn. De még annál is jobban ért a kommandóhoz. Reszket is előtte az udvari népség - pedig soha senkit sem bánt... Csakhogy mindezt nem látja, nem hallja az ura. Az asszony nagyon vigyáz arra, hogy az ő kedves párja szemében annak a szelid, félénk hölgyecskének lássék, a milyet egy kemény harczos illuziója megkövetel...

Hát mit keressenek a férfiak *az asszonyrészen*: emez imádságos, félénk fehérnép között, a melynek nem illik se ülni, se nevetni, se járni, a kiknek nem szabad idegen férfi szemébe nézni, még hangosan beszélni sem?

A lakoma: az más! Ott hivatása van az asszonynak: a kinálgatás...

Így volt ez régen: Zsigmond király urunk idejében, de még sokkal később is. Ezért nem keveredett össze a lakomáig asszony a férfival. Míg ma, inkább meghal, ha össze nem keveredhetik vele...

Egyszóval Kont vitéz nem respektálta a kor izlését, a két nemet csak akkor eresztette össze, midőn megkondult a kastély-torony harangjának a lakomára hivogató szava. Akkor fölkerekedtek a daliák és állást foglaltak az asszony-palota előcsarnokában. Összecsapták sarkantyús bokáikat és vártak a hölgyekre haptákban, mint a czövek. Élükön Kont vitéz.

Elsőnek Ikerváry herczegnő hopkázott ki a palota ajtaján. Kont mélyen meghajolt előtte és hihetetlen czeremóniával feléje nyujtotta kezét. A herczegnő beletette két újját. A vitéz még egyet bókolt, mintegy köszönete jeléül, s megnyitotta az ebédlőházba vonuló páros menetet.

A többi dalia követte példáját, valamennyi hódított magának két picziny ujjacskát, amelynél fogva az ebédlőbe vezette az újjacskák tulajdonosát.

Az ebédlőházban tiz tömör tölgyfaasztal állott, kettős rendekben, csak a vezérasztal görnyedezett egymagában az élén, antik ezüsttálak, kupák, serlegek súlya alatt. A Kontok kincsestárának a java erre az asztalra került, de jutott az antik pompából a többi asztalnak is.

Kont a főhelyre vezette a herczegnőt, maga mellette foglalt állást és megvárta, míg annyira a mennyire, elrendezkednek vendégei. Akkor feje felé emelte összekulcsolt két kezét s ekképen fohászkodott:

- Kenyeret, sót adtál mi urunk, fenséges isten, áldd meg, a kikkel megosztom jótéteményeidet, szegény házam vendégeit is.

Azzal leült. A herczegnő s utánuk az egész ötszáz főnyi vendégsereg követte példáját: nagy robajjal elhelyezkedett. A Kont balján Szentandrásy püspök foglalt helyet...

A tósztok sorát természetesen a házigazda nyitotta meg. Szinig töltötte arany-serlegét tokaji aszúval, aztán fölállt:

- Éljen a király!

S a vendégsereg éljenriadása közepette fenékig kiitta s szájával lefelé tette vissza helyére a kiürített serleget.

A második szónok a püspök volt. A házigazdát éltette: megköszönte neki a klastromot.

Aztán egy tapintatos, sima miniszter következett, a ki a vendégseregnek s kiváltképen legpompásabb rózsájának, a herczegnőnek örök virágzására ürítette poharát.

Rákóczy Alfréd bankigazgató a Kont isteni eredetét s gondviselésszerű küldetését bolygatta meg, Torma Gábor, az ellenzék vezére a pártját ajánlotta fel neki. Az erdélyi bakszászok főkolomposa, Bierbrauer Teofil eskü tett, hogy német szóra nem nyitja száját, valameddig szuszog, az ó-budai rabbi meg arra tett fogadalmat, hogy ha a haza érdeke kivánja, azonnal kikeresztelkedik.

Ez a két utóbbi úr majd elolvadt a gyönyörűségtől, midőn Kont elismerőleg biczczentett feléjök a fejével, mondván:

- Magyar lélekből fakadt dicső fogadásotok és ez untig elég. A nyelvetek és hitetek maradhat a régi, a fő, hogy a szivetek és öklötök legyen magyar.

Ezzel aztán véget is értek a felköszöntők, a nélkül, hogy a vadtósztokra került volna a sor. Ennek a veszedelemnek maga a házigazda vette elejét.

- Igyatok véreim, mulassatok és ne magasztaljatok többet, mert csak *ezentúl* fogtok engem *igazán* megérteni.

Volt ebben a kijelentésben is valami titokszerűség, a melynek hatása alól nem egyhamar szabadúltak a várúr vendégei. Pedig immár jócskán fogyott a pezsgő, rég elérkezett volna az az időpont, a melynél rendes körülmények között kifényesednek a szemek s nekibátorodik a szó. De Kont annyi méltósággal, mondhatni olimpusi fölénynyel uralkodott a fényes gyülekezeten: egyéniségének imponáló varázsa gátat emelt az érzések hullámainak.

Az ebéd vége felé azonban a házigazda biztatására végre mégis nekilendült a jókedv. A hölgyek koczczintottak a leventékkel, itt-ott elcsattant egy-egy gerliczeszerű kaczagás is, finom tréfák, apró élczek röpködtek a levegőben, egy-egy talpraesett mondáson maga a nagyúr mulatott legjobban, még tapsolt is hozzá, hogy végkép felbátorítsa a kedélyeket.

Az utolsó fogás után beállított a czigányzenekar és ráhúzta a Rákóczi-indulót.

Ikerváry herczegnő fölállott és intvén a hölgyeknek, a tánczterembe vonult az élükön.

Ekkor fölemelkedett a házigazda is.

- Véreim, fiaim! - hirdette ki, - kezdődik a táncz. A kinek fiatal a szive, mehet asszonyt ölelni, a kinek öreg, maradjon itt és fiatalítsa meg a tokaji hegy levével. Ki-ki mulasson, járjonkeljen a kedve szerint.

Ezentúl csak aszút szolgáltak fel az asztalnál. A férfiak egy része bement a tánczterembe, a hol egy második czigányzenekar húzta a talp alá valót. A másik része maradt és ivott.

Kont vitéz körüljárta az asztalokat s minden egyes vendégét megszólítással tüntette ki. Majd ő is bement a tánczterembe s egy ideig gyönyörködve nézte a kavargó párokat. Ükunokája, a herczegnő melléje szegődött s fényes szemét ráemelve, elbeszélgetett vele.

Kont vitéz mosolyogva hallgatta a gyönyörű menyecske csevegését, majd egyet gondolt, derékon kapta az asszonyt, s lassú, méltóságos tempóban, de tűzzel és keményen megforgatta a tánczzene ütemeire.

A végén lehajolt nemes fejecskéjére s megszítta az ajkát hosszan, szomjasan.

A herczegnő fülig pirult. Nem rokoni csóknak érezte a vitéz csókját. Fiatal, üde testének minden vércseppje föllázadt tőle. Megreszketett bele. Fényes két kebele hullámokat vetett, ajka kipirult s egy könnycsepp szivárgott a szeme pillájára.

Kont vitéz fogta a kezét és nem eresztette el.

- Mi bánt, kicsi leánykám?

- Az, - válaszolt a herczegnő remegő hangon, - hogy meg ne csókoljon engem többé soha, soha.

- És - kérdezte a vitéz szeliden, atyáskodva, - miért ne csókoljalak meg én téged szép virágom, édes gyermekem?

A herczegnő nem tudott válaszolni, csak elfordította gyönyörű fejét. A vitéz unszolta, faggatta.

- Talán fáj a csókom picziny ajakadnak? Talán feldörzsölte a szakállam harmatos álladat?

- Oh, - búgta a herczegnő, - nem az, nem az.

- Akkor hát mi bánt szentecském, violácskám?

- Ereszsze el a kezemet, - kérte a szép asszony elhalóan, - maga nekem nem ükapám...

A vitéz mosolygott, csupa fönséges ragyogás volt az arcza.

- Te kis bolond, bolond, bolond!...

Aztán csakugyan eleresztette a herczegnő kezét és visszament az ebédlőházba s szilaj jókedvében elkiáltotta magát.

- Gyerekek, színig a billikomot... ki-ki ürítse a szive párjára, mert nincs a szerelemnél szebb és dicsőbb dolog.

A gyerekek szinig töltötték a billikomot és a várúr példáját követve, kiürítették fenékig.

Ilyen stilban folyt a mulatozás hajnalig. Czigányozás, táncz és ivás között. Akkor vissza-vonultak a dámák, illetve hazamentek. Csak a herczegnő maradt a várkastélyban és két barátnője, Brenday és Forray grófnők.

A legényemberek tovább mulattak a házigazdával, de visszaszivódtak, miután hazakisérték volt nejeiket, a házasok is. Folyt a bor és a nótázás. Délfelé a fegyveres-házba vonult az egész vendégsereg. A czigány pihenőt kapott és korhelylevest. Az uraknak ebédhez terítettek, ki-szellőzték az ebédlőtermet és rendbehozták az összekúszált terítékeket.

Este új, friss vendégek tódultak a várkastélyba. S midőn ezek is kidőltek, ismét mások jöttek a harmadik napon.

Így tartott ez egy héten át s Kont vitézt az egész idő alatt nem látta senki, nem hogy aludni, de még pihenni sem. Ott volt mindenütt. Ivott, nótázott, tánczolt, egy pillanatra se lankadt emberfeletti ősereje.

A vendégseregnek, a kik megfordultának az országra szóló lakomán, az volt az érzésük, hogy Kont vitéz (bár emberebb vala valamennyiüknél) régi testét kapta ugyan vissza Isten kegyel-méből, de a lelke égiekben meggyarapodva szállott a földre.

A lakoma hetedik napján így búcsúzott a várúr vendégeitől:

- Vége a dáridónak, fiaim. Most már a haza sorsa következik. Ha szükségem lesz rátok, hivni foglak benneteket.

A herczegnőtől négyszemközt vett búcsút.

- Köszönöm a segítséget, leányom, - kezdte komolyan, - büszke vagyok rád. Szép voltál, mint egy tündér és jóságos, mint az angyalok.

A herczegnő lesütötte szemét.

- Igyekeztem tetszésedet megnyerni, háziasszonyi teendőimet hozzád méltóan teljesíteni...

Kont egy pár pillanatig hallgatagon gyönyörködött *kései ivadékának* harmatos arczában és fejedelmi termetében, aztán feléje nyujtotta kezét.

Az asszony beletette a magáét.

- Ideje, hogy menjek, - mondta, - nagyon sok volt nekem ez a hét.

- Elfáradtál? - kérdezte Kont, s eleresztette az asszony kezét.

- Nem.

- Tehát?...

- Félek magától.

- Tőlem? Miért?

- Olyan csodálatos érzések támadtak a szivemben... összeszorul a keblem... agyam ég, ha magát látom... mintha nem is ember előtt állanék.

Kont egy lépést tett a pompás, remegő asszony felé s annak kigyúlt arczára hajolt.

- Tudod-e én gyönyörűségem, hogy nevezik emberi nyelven ezeket az érzéseidet?

Az asszony hátraszökött.

- Nem akarom tudni.

- Szerelemnek...

A herczegnő kezébe temette arczát, de csak egy pillanatra. A másik pillanatban felvetette büszke fejét s miközben ökölbe szorult picziny keze, a vitéz szemébe vágta szikrázó tekintetét. A női méltóságában, származási gőgjében megsértett asszonyi lélek lázongása érezett ki a hangjából:

- Tulajdonképen ki maga? Tudni akarom. Mert hogy nem az ükapám, azt érzem én.

Kont elmosolyodott.

- Azt érezheted szép asszony, - mondta suttogva, az elfojtott szenvedély hangján, - de el ne mondd senkinek, mert a te érzéseidnek immár úgyse fog senki se hitelt adni.

A herczegnő összeharapta az ajakát.

- Kalandor! - vágta a Kont szemébe.

A vitéz elsápadt.

- Megőrültél?!

Zeüsi homlokán kidagadtak az erek. Az asszony megbánta vakmerőségét, vagy megijedt tőle. Maga se tudta, mit érez, mit cselekszik. Összetette remegő két kezét:

- Bocsánat, *ennyire* nem akartam megsérteni.

- Nem szabad engem megsértened *semennyire* sem, - mondta Kont, szinte fenyegető hangon, - engem szeretned kell... szeretni fogsz, mert úgy kivánják magasabb érdekek és mert - úgy akarom!

A herczegnőnek keblére esett a feje. Aztán sarkon fordult s gépiesen, öntudatlanul, mint egy alvajáró, kinek lelkét egy idegen világba varázsolta valami rejtélyes felsőbb akarat hatalma, az ajtó felé irányította lépteit.

Kont visszahivta.

- Emerenczia!

Hangja oly csodálatosan búgott, mint ha egyenesen a szive húrjairól pattant volna le. Az asszony megreszketett belé.

- Tessék?

- Jer közelébb és csókolj meg.

Emerenczia herczegnő engedelmeskedett. Nyilván hipnotizálva volt.

VII.

Mihelyt a szép herczegnő fogata átrobogott a várkastély felvonó-hídján, Kont vitéz maga elé rendelte palotamesterét.

- Dávid mester, ide eleibém!

A székely góbé odaplántálta magát, mint a czövek.

- Parancs, vitéz nagyuram!

- A zászlót levéteted a toronyról s a hidat felvonatod. További parancsomig lélek se be, se ki. Mondjátok: pihenek és imádkozom.

- Értettem alásan.

Kont vitéz sarkonfordult, belső termeibe vonult és bezárkózott. Egyhuzamban két napig aludt. Legalább senkise látta harmadnapig.

Bár azon túl se nagyon. Csak addig, a míg elköltötte ebédjét Nem vacsorázott, nem reggelizett. És elzárta a kastélynak azt a szárnyát, a melyben tartózkodott. Mivel töltötte a napot, azt még csak nem is sejtette senki sem. A cselédek babonás félelemmel keresgették eme rejtelmesség kulcsát, felizgatott képzeletük messzire elkalandozott egész a mesék világába, de még csak a valószinűségig sem tudott eljutni.

- A szellemekkel tanácskozik, - jegyezte meg Csoltár, a főlovász.

- Talán nincs is a földön, csak nem akarja elárulni, - tódította Dávid, a székely palotamester.

- Az ám, - helyeselt Pozsve, a pankuhár, - a ki égbül gyütte, vissza is meheti oda, a mikor akarja.

Ez elég valószinűnek tetszett mindenkinek. Csak azt nem értette senki, hogy miért akarja a vitéz titokban tartani, hogy le s föl járkál ég és föld között.

- Az az ő dolga, - vélte Dávid.

- Bizony, - jegyezte meg a gazdasszony, - kár is azt firtatni, mert a milyen nagy a menybéli módja, még kővé talál bennünket változtatni...

Ettől a kilátástól aztán mindenki megijedt és nem merte tovább bolygatni a várúr rejtelmeit. Még pletykázni se mert senki sem a cselédek közül. A ki idegen az uruk után tudakozódott a felvont híd rácsozatán keresztül, kitérő feleletet kapott tőlük.

- Csak annyit tudunk, hogy senkit sem szabad beereszteni.

Elutasították természetesen Gábris grófot is. Nem bocsátották be még az udvarra sem.

- Nem akarunk, instállom, elkárhozni, - mentegetődzött előtte a cselédhad, - a parancs, parancs...

Mindössze nyolcz napig tartott ez a titokzatosság. Akkor újra maga elé czitálta Kont vitéz major domusát.

- Föl a zászlóval, a hidat leereszteni! Aztán nyergeljetek meg öt paripát, a csatlósok készen álljanak, majd én fogok választani közülök.

A parancs egy-kettőre teljesítve lett.

Kont vitéz lóra ültetett négy marczona csatlóst, aztán maga is nyeregbe szállt.

A felvonóhíd leereszkedett, megharsant a kürtök riadója, s a fényes kis csapat elvágtatott. Lekerült a Dunapartra, megszállotta a vitéz gőzbárkáját, hogy átkeljen a Dunán.

A vámháznál, láttán a nevezetes eseménynek, gyülekezni kezdett a kiváncsi nép s éljen-riadalba tört ki, midőn a vitéz és kisérete a partra kirugtatott. Kont csak a fejével biczczentett nekik s nekivágtatott a Vámház-körútnak.

Az emberek megállottak, a kocsik kitértek előle, még a villamosvezetők is fékeztek neki. S a kalap csak úgy röpült a fejekről. Annyi tiszteletben és hódolatban, mint Kont, királyember se részesült soha. Még Magyarországon sem.

A kaszinó előtt szállott le a nagyúr s lova kantárát egyik csatlósának dobva, belépett a kapun.

- Fönt van az ükunokám? - kérdezte a portástól.

- Épen most jött, *kegyelmes* uram, - jelentette hajlongva a bundás férfiú.

- No csak - rendelkezett vele Kont vitéz, - szaladjon valaki Ikerváry herczegnőhöz és tudassa vele, hogy nála estebédelek.

Azzal fölment a lépcsőn. Benyitott egy ajtót. Épen a kártyaterembe toppant.

- Hát ti mit csináltok itt?

A kártyások felugráltak s a vitéz üdvözlésére siettek. Körülfogták a legendás férfiút és zavartan lesték, mikor nyújt nekik kezet. De az csak megismételte a kérdését.

- Mit csináltok ti itt azokkal az apró képekkel?

- Játszunk, - felelték az urak.

Kont vitéz felhúzta szemöldökét.

- Játsztok? Szakállas ember létetekre nem szégyellitek magatokat? És - folytatta az inkvirálást, - miben áll a játékotok?... Mi haszna belőle a győztesnek?

- Pénzt nyer...

Egy végtelenül megvető mosoly szökött a Kont ajkára.

- Az én koromban, - mondta, - férfiember csak azt a játékot tartotta magához méltónak, a melyre rámehetett, ha nem volt együtt az esze és ina, az oldalbordája, sőt a feje is. És akkor se pénzért játszott a magyar, beérte a győztes a szép asszony mosolyával, sőt egy ág babérral is. Így, a hogy ti, a római söpredék játszott: a haldokló birodalom részeg katonái... Szégyeljétek magatokat!

Hát mi tűrés-tagadás, szégyelték is az urak magukat, ha nem is mutatták. Jó képet vágtak a kellemetlen leczkéhez, mert lóhátról párbajt vivni senki sem akart, de meg (a Klobusiczky-eset óta) úgy megnőtt a vitéz tekintélye, hogy egyébként sem merték volna kérdőre vonni. Hát inkább abbahagyták a kártyázást és követték a nagyurat a fogadó-terembe.

Az első ember, a kibe Kont belebotlott, egy miniszter volt.

A két férfiú kezet fogott egymással.

- Kigyelmetek vakok, - szólt rá a vitéz az államhatalom birtokosára, - nem látnak, csak az orruk hegyéig, vagy nem értik a mesterségüket.

A miniszter nem igen mert megsértődni, inkább zavarba jött.

- Ah! - nyögte, és egy nagyot nyelt hozzá.

- Úgy van, a hogy mondom, - tódította a vitéz, - kigyelmetek olyanok, mint az egyszeri varga, a ki tudott ugyan csizmát varrni, de nem ismerte a bőrt.

- Ah, ah!...

- Az urak is konyítanak talán az országláshoz, de az országot nem ismerik.

- Hogy értsem? - hebegett a miniszter.

- Úgy, - vágta ki Kont, - hogy ott foldozgatnak kigyelmetek, a hol nincs hiba a csizmában, a lyukas talpat pedig észre se veszik, holott a testbe azon át megy be a nyavalya.

A miniszter megpróbálkozott az iróniával.

- Ha ki tetszett tapintani, méltóztassék talán rámutatni a lyukra, hogy mi is lássuk.

- Azon leszek, barátom uram, - mondta Kont, súlyos kezét a miniszter horpadozó vállára nyomva, - azért vagyok itt...

- Méltóztassék velem rendelkezni.

- Rendelkezem. Mindenekelőtt helyet kérek az országgyűlésen.

A miniszter először összecsuklott a csodálkozástól, aztán megvonogatta vállát.

- Az bajos lesz egy kicsit, - vallotta, - a törvény értelmében nagyságod még nem választható.

- Akkor új törvényt kell csinálni, - rippent rá a vitéz erélyesen. - Új törvényt követelek.

A miniszter legjobb szeretett volna egy egérlyukba bújni, de még egérutat sem tudott magának a tömegben kibazsalni: vagy ötven kaszinótag vette körül. Kanut mindjárt sarokba is szorította.

- Ne mókázzunk, kegyelmes uram, - eszelte a kicsinynyé törpült nagyurat, - mandátumától csak abban az esetben fosztható meg a képviselő, ha megválasztatása kérvénynyel támadtatik meg, már pedig Kont vitéz ellen kérvényezni egy lenne a hazaárulással. Azt az embert, a ki arra vetemednék, meglincselné a nép.

- Éljen Kont! - zúgta rá a társaság.

Egy tönkrement képviselő, a ki immáron huszonöt éve kapkodott egy főispáni szék után, poziturába vágta magát és égnek emelvén szemeit, így deklamált:

- A köz érdekében lemondok a kerületemről Kont urunk javára, ha - súgta a miniszter fülébe, - megkapom Búsmegyét.

De kárbaveszett az ajánlata. A vitéz visszautasította.

- Tartsd meg öcsém a magadét. Ha akarom, csinálok én magamnak akár holnap kerületet.

Ezen a merész állításon lehetett volna csodálkozni, de valahogy senki se csodálkozott rajta.

- Hogyan? - kérdezte Kanut egész komolyan, s komolyan leste a vitéz szavát az úri társaság többi tagja is.

- Azt - tért ki Kont az egyenes felelet elől, - rám kell bizni. - Azzal sarkon fordult s intett Gábris grófnak: - Beszédem van veled.

Gábris önkénytelenül tárczájához kapott, de csalt a sejtelme, nem pénzt kért tőle az ükapácskája, csak felvilágosítást.

- Ki az országban a legeszesebb ember?

Gábris igen furcsállotta a kérdést, a mint hogy fogas is volt egy kicsit.

- Hát - himezett-hámozott, - azt biztosan nem lehet tudni... Van itt egy fiskális, a ki azt mondja magáról, hogy ő a legokosabb, egy másik urat, egy tudóst meg a közvélemény tart annak. Igen okos ember lehet még egy bizonyos Robogány Antal nevezetű zsurnaliszta is, mert neki van Budapesten a legszebb palotája és ő csinálja a kabineteket. Van még egy felfedező, a ki össze tudja gyűjteni a napsugarat és befűt vele...

- Elég, - szakította félbe Kont ükunokáját, - a legokosabb ember ezek között az, a ki annak tartja magát s másokkal is el tudja hitetni, hogy az. A fiskálist választom... És most mondj egy becsületes embert.

- Az igen sok van, - vélte Gábris.

- Egyet a sok közül!

- A komornyikom...

Kont vitéz elkaczagta magát.

- Ha-ha-ha, a komornyikod?

- Miért nevet ükapa? - csodálkozott az ükunoka naivan, gyanutlanul.

- Azért fiacskám, - nyelte le jókedvét a vitéz, - mert a komornyikodtól a világért sem akarlak megfosztani; olyan ember kell nekem, a ki a szolgálatomba áll.

- Ah, ja, - s gondolkodott Gábris, - igen... erre a czélra is van egy alkalmas emberem: egy nazarénus, a ki százezer forintot lopott fiatal korában, de mind visszaadta, a nélkül, hogy kisült volna a bűne.

- Ez kell nekem, - jelentette ki Kont vitéz élénken, - holnap délre rendeld hozzám a nazarénusodat és a fiskálisodat.

- Számíthatsz rájuk, még ma beszélek velük...

Szegény Gábris gróf, ha tudta volna, mire vállalkozott...

Kont nem maradt tovább a kaszinóban. Lóra ült és a palota előtt tiszteletére összeverődött tömeg bámulata és éljen-orkánja között tovább lovagolt.

Meg sem állott a herczegnő palotájáig...

A szép asszony mosolyogva fogadta. Eléje ment az ajtóig, vigan repesve, mint egy kecses madár és csókra nyújtotta homlokát.

A vitéz illatos hajára lehelt és megsimogatta bársonyos kezét.

- Ugy-e nem félsz már tőlem? - kérdezte lágy, bizalmas hangon.

- Nem, - válaszolt a herczegnő őszintén, - sokat gondolkoztam a multkori eseten és rájöttem: nem volt félelemre okom.

Kont hirtelenében nem tudta magának megmagyarázni a szép asszony magatartásának ilyetén váratlan fordulatát. Ott a várkastélyban csupa láng lett egy ükapai jogczimen adott csókja után, kétségbevonta a vele való vérrokonságot is, s most csupa nyugalom. Holott azóta egy olyan jelenet játszódott le közöttük, a melynek reminiszczencziái már csakugyan okkal nyugtalaníthatták volna asszonyi szivét. Hiszen a szemébe mondta, hogy szerelmes. Még az ellen sem tiltakozott, hogy idegen embert sejtsen benne... Egy vakmerő, izgalmas, kéjes játékot játszott vele, s az eredmény: «Nem volt félelemre okom.»

Mi ez? Képmutatás? Taktika? Avagy most már csakugyan maga is *hiszi*, hogy az ükapja szerinte az akkori érzése *csalt*?

Hát majd megtudja, hányadán áll vele. Mire helyet foglalt a szép asszonynyal szemközt, már kész volt a vitéz a tervvel is, a melynek segítségével a herczegnő lelkébe behatolni remélt.

- Arra, hogy félj tőlem, - vette fel a beszéd fonalát, miközben újra kezébe vette a herczegnő kezét, - akkor se volna okod, ha csakugyan jó nyomon jár vala az érzésed, azaz nem volnék az, a ki vagyok, az ükapád... Nemde?

A szép menyecske elnevette magát. Úgy csilingelt a kaczagása, mint a kristály.

- Hahaha, édes ükapa, - mondta a gúny egy alig észrevehető árnyalatába burkolva a szót, - maga engem be akar hálózni, meg akar fogni.

- Eszembe sincs.

- De igen, igen, - erősítette az éles elméjű menyecske. - Még többet is tudok, - tette hozzá, - bántja a hiúságát, hogy most már... hogy is fejezzem ki magamat... hogy most már elfogulatlanul tudom megitélni a közöttünk fennálló viszonyt.

- Nos, - kérdezte Kont vitéz, megjegyzés nélkül hagyva a szép asszony csakugyan czélt talált megérzését. - Mit tartasz a mi viszonyunkról?...

- Azt, - válaszolta Emerenczia herczegnő, - a mit maga: magasabb érdekből viselem a konzekvencziáit.

- Ez nem felelet.

- Annyira az, hogy válasz az előbbi kérdésre. Sőt kulcsa az én *kiábrándulásomnak* is. Egy olyan férfitól, a ki *magasabb érdekből* csókol meg egy nőt, félni nem lehet.

Kont vitéznek kissé megpirosodott az arcza.

- Addig, míg nem tudott erről a magasabb érdekről, - kérdezte lassan, szinte tagolva a szót, - lehetett félni?

- Addig - válaszolt a herczegnő, - lehetett.

- Tehát - évődött a férfi, - mégis megtudtam, a mit akartam.

- Mit?

- Azt, hogy ma se tart az ükapjának.

- Eszembe sincs.

A vitéz kissé előrehajolt a herczegnő felé.

- Tudja-e, hogy boldoggá tesz ez a hite?... S épen ezért nem akarom belőle kiábrándítani.

Erre a szép asszony is elpirult kissé.

- Sejtem, - mondta, - de ne örüljön neki. Az a magasabb érdek egy olyan nagy fal közöttünk, nagyobb a vérrokonság sem lehet.

Kont elmosolyodott.

- Ez az állítása még jobban hizeleg nekem, mint az előbbi...

- Ugyan?

- Azt bizonyítja, hogy haragszik arra a magasabb érdekre.

- Ki tudja azt? - évődött most már a menyecske, - hátha örülök neki.

- Én tudom, - állította a férfi biztonsággal. - Ha ki nem ejtem azt a szót, ma is remegnél a közelemben.

Az asszony vállat vont.

- De az a szó - folytatta Kont, - megsértette hiúságodat; úgy véled, téged magasabb érdek nélkül is szeretni kell.

- Azt - jegyezte meg a herczegnő egyszerűen, - minden asszony megkövetelheti, hogy magáért szeressék...

Most egy kis szünet következett. A vitéz szólalt meg először.

- És - kérdezte, - ha azt mondanám neked *valamikor*, hogy magadért szeretlek, elhinnéd nekem?

- Nem.

Kont újra megakadt. Lesütötte szemét. A herczegnő picziny lábára tévedt a tekintete. A lábacska idegesen vibrált a szőnyegen. Ebből aztán megtudta a vitéz, hogy a herczegnő nem úgy érez, a hogyan beszél.

- Kinek tart engem? - kérdezte hirtelen, a herczegnő arczára kapva szemét.

- Egy zseniális embernek, a kinek titkos útjai vannak.

A válasz láthatólag megdöbbentette a férfit.

- És mégis vállalja velem szemben az ükunoka szerepét?

- Vállalom, - felelte a szép asszony, - mert úgy érzem, nemesek a czéljai és mert...

- Mert?

- Mert a helyzet igen érdekes, igen bizarr...

- Nem kiváncsi a czéljaimra?

- Nem, a titokzatosságot szeretik a nők.

Kont vitéz mélyen meghajtotta magát.

- Herczegnő, ön a legeszesebb asszony, a kit valaha ismertem. Emerenczia, kegyednek hat érzéke van.

Az asszony elnevette magát.

- Kedves ükapa, ön kizökkent a szerepéből, azt találom, kissé korai és túlsok a belém helyezett bizalma. Annyit egy asszony sem érdemel meg senkitől.

- Igen, - mondta Kont, - tegezni foglak ezentúl is... négyszemközt is... De a bizalmamat nem sokallom. Benned biztos vagyok, te eszes, érdekes, csábos asszony!

- És ha egyszer mégis el találom árulni a világnak, hogy *előttem leleplezte* magát?

- Azt én nem tettem, - állította Kont komolyan.

- Ugyan, édes Kont, - ellenvetette a szép asszony némi ingerültséggel, - előbb mondta, hogy eszesnek tart, hát ne játszon velem kétszinű játékokat. A mi barátságunknak a kapcsát, az ingerlő pikantériáját épen abban látom, hogy én vagyok az egyedüli lény, a kit nem ámít s a ki előtt nincsenek komoly titkai... Vagy velem is el akarja hitetni, hogy az égből jött szellem, a Kont szelleme, hogy a haza megmentése érdekében inkarnáltatta magát? Ugyan!...

Kont mély lélekzetet vett s hátradőlt székében.

- Édes Emerenczia, - mondta lágy, szinte elegikus hangon, - én semmit se akarok veled elhitetni, mert hiszen rá fogsz te jönni a hitre magadtól is. A tények fognak meggyőzni arról, hogy az égből jött szellem vagyok, a magyar nemzet providencziális szelleme, a mely eddig is megjelent az ország határai között, valahányszor a nemzet veszélyben forgott.

- Így megértem magát, - mondta Emerenczia, - csak az eszközein csodálkozom. Hunyadi, Rákóczi, Deák nem proklamálták égi eredetüket!

- Azok - állította a vitéz, - olyan korban éltek, a melyben hinni tudtak az emberek a nélkül is. A mai korszellem gyermeke ellenben nem ismer sem tekintélyt, se kegyeletet, se eszményt; ennek csudatevés kell, hogy meggyőzessék, Krisztus sem boldogult volna a maga korában csudatevések nélkül.

A herczegnő megértőleg bólintott a fejével, aztán egy hirtelen mozdulattal Kont felé nyújtotta kezét.

- Igaza van.

Kont megcsókolta a kicsiny kacsót.

- Segítségemre lesz?

- Igen...

- És megkegyelmez a magasabb érdeknek?

- Meg, hiszen szeretem a hazámat. Feláldoznám érette az életemet is.

- De - kérdezte Kont, - belátja-e azt is, hogy semmit se kell érte feláldoznia?

Félrebillent a szép asszony feje, nem válaszolt. Kis keze idegesen zongorázott a széke karján.

Nyilt az ajtó... A komornyik meghajtotta magát.

- Herczegséged...

A herczegnő felszökött székéről.

- A karját, édes Kont.

A vitéz az ebédlőbe vezette Emerencziát. Háziasszony és vendége helyet foglaltak szemben egymással. Egész éjfélig tartott a tête-à-tête. A férfi vitte a szót. Az asszony csak felelt. Kont vitéz kérdést kérdésre halmozott, s oly különösek voltak kérdései, mintha csakugyan egy idegen világból származott volna a földre s mindezideig nem lett volna érkezése megismerkedni a haza viszonyaival.

A herczegnő nem tudta magának megmagyarázni ezt a tájékozatlanságot. De azt érezte, hogy jóhiszeműek a Kont kérdései. Készséggel megfelelt rájok... A lángeszű, kemény férfi, a pompás gyönge asszonynak ilyenformán szövetségestársa, tanítványa lett.

A tanítvány búcsúzáskor kezébe vette szép mestere kezét.

- Ennek a mi két kezünknek - mondta, - nem szabad többé széjjelválni soha, soha!

Emerenczia gyöngéden viszonozta vendége keze nyomását, de szóval nem szentesítette a szövetséget.

Kontnak elég volt a megértő kézszorítása is.

Meghajtotta magát és távozott...

A herczegnő belehanyatlott egy selyemkerevetbe és lehunyta szemét. Ajka megnyilt s gyöngyfogai mögül apró, tüzes sóhajok törtek elő. És még három szó:

- Végre egy férfi!...

VIII.

A kaszinóban természetesen nagy port vert fel a Kont váratlan fellépése: a politikában való aktiv részvételi szándékának a bejelentése.

Mert bármekkorát nőtt is a vitéz népszerűsége és tekintélye, többé senki se gondolt arra, hogy a haza megmentőjét keresse benne. Maga Gábris is rég elfelejtette, a miért tulajdonképpen lehivta a földre: a hazát teljesen különválasztotta az ükapácskájától. Abban a hitben élt, hogy megismervén a kor viszonyait, ő maga is lemondott ambiczióiról.

És ime kitűnt, hogy komoly szándékai vannak, nem csupán kedvtelésből és népszerűséghajhászásból utazta be az országot a nyáron: értékesíteni akarja a nép körül szerzett tapasztalatait. Nyilván a módját is megmagyarázta neki valaki, mert hiszen képviselő akar lenni, egész helyesen.

Mindenki elismerte a vitéz hatalmas szellemi képességeit, de abban mégis kételkedett a kaszinó, hogy a nagy úr a politika sikamós mezején detail-ismeretek és apró komiszka furfangok praxisa nélkül érvényesülni tudjon.

Gábris is tartott tőle, hogy a pártélet zavaros vizeiben hamarosan lejárja magát. El fog merülni a sok államjogi, egészségügyi, pénzügyi, kereskedelmi törvény örvényében, belefojthatja akár a legelső koczafiskális, a ki be tudta magolni eme törvényeket.

Az senkinek sem jutott eszébe, hogy hiszen módjában áll Kont vitéznek is megtanulni a Corpus Jurist. A lángeszét elismerték, de nem tételeztek fel benne annyi szorgalmat. Gábrisnak megvillant ugyan a fejében a gondolat, hogy hátha épen azért zárkózott be két hétre, hogy a törvényeket bújja, de a hogy megvillant, úgy el is aludt egy pillanat alatt...

A miniszterelnöknek mindezek ellenére igen gonosz sejtelmei voltak. Ő félt Konttól. Maga se tudta okát adni, miért, de az volt az előérzete, hogy a vitéz még sok galibát fog a kabinetnek csinálni, ha belekerül a képviselőházba. Idővel kiforrhatja magát modern politikussá, érzéke máris van hozzá, azt bebizonyította neki a varga példázatával. El kellett ismernie, hogy czélt talált vele. Mert csakugyan úgy áll a dolog: könnyű volna politikát csinálni, ha ismerné az ember a nemzet szükségleteit. A pszichéjét! Vágyait, eszményeit! Csakhogy ép ez a legnehezebb. A diagnozis megállapítása. Az orvosság: az már csak reczept...

Hát ki tudja, hogy a diagnozist nem pedzi-e Kont vitéz már eddig is? Ahhoz törvényismeret se kell, csak nagy megérzések. Fölényes elme. Éles szem. Meleg sziv.

Ha úgy lenne, - morfondirozott a miniszter, - azt se igen bánná, ha megbuktatná a kabinetet... Ám ha csupán izgágaságból, szereplési vágyból akar kilépni a politika porondjára, jobb lenne elejét venni a kalamitásnak... Majd csak talál tiz embert, a ki megkérvényezni a mandátumát, akármekkora is a nimbusza...

Igen főtt a feje a jó miniszternek. Mitévő legyen?... A kaszinótagok lelkét már nem furkálták ilyen skrupulusok, ők a Kont szereplési szándékát inkább a szenzáczió és pikantéria szempontjából vették birálat alá és azt vallották, hogy nem kell, nem szabad (már csak kegyeletből sem) akadályokat gördíteni a Kont naiv, szinte sportszerű vállalkozása elé.

Igyekeztek meggyőzni a minisztert.

- Ne bántsd, kegyelmes uram... Ártani semmi esetre sem árthat. Csak használhat a roppant népszerűsége... Kiaknázhatjuk a javunkra, stb.

De a státusférfiú csak tovább lógázta a fejét.

- Ej, ej, czifra dolgok fognak még itt kisülni.

Egy hétrét mameluk elnevette magát.

- Igaz, - jegyezte meg gúnyosan, - hogy elég czifrán kezdte... Hahaha, azt mondta, hogy csinál ő magának, ha akarja, akár másnap kerületet.

- Ugyan, - vette Kanut a vitézt pártfogásába, - azt ő nem komolyan értette... Beugrottál neki...

A mameluk védekezni akart, de mivelhogy a komornyik (a kaszinóban játszódott le a jelenet) egy sürgönyt prezentált a miniszterének, elhalasztotta az ellenkezését, hogy a gazdája is meghallhassa, ha elintézte a sürgöny ügyét.

De bizony arra többé nem került rá a sor... Egy megdöbbentő, szinte hihetetlennek látszó hirt jelentett a távirat. A miniszter halálra sáppadt bele. Kezéből kiesett a sürgöny. Kanut felkapta és felolvasta:

> «Szendrey István gróf, a belváros országgyűlési képviselője *hat órakor* szivszélhüdésben elhalálozott.»

A kaszinó urainak önkénytelenül az órára tévedt a tekintetük... Hét óra volt... Körülbelől *egy órája* lehetett annak, hogy Kont elhagyta a kaszinó épületét...

Az urak annyira meg voltak döbbenve, hogy hamarjában nem voltak képesek összekapcsolni a két eseményt: a Kont föllépését a megrendítő ténynyel. Gábrist kivéve. Az egyszeribe kivált a megdöbbent tömegből és a miniszter elé lépett:

- Kont vitéz - konstatálta szinte átszellemülten, - megcsinálta magának a kerületet abban a szent pillanatban, a melyben ebbeli szándékát bejelentette. Azt hiszem ezután, Isten csodás akaratával szembe nem helyezkedhetünk...

- Nem, - mondta a miniszter, a ki magához jött végre, - Isten újjal mutatott rá, mitévők legyünk...

- Éljen Kont! - zúgta rá halkan az egész kaszinó.

Aztán bővebben kezdték tárgyalni a csodálatos esetet... Konstatálták, hogy az elhalt képviselő egészséges volt, mint a makk. Egyesek még tegnap is kártyáztak vele. Sőt Klimanóczy szerint éjjel az orfeumban járt, roppant víg volt, sok pezsgőt ivott. Mi több, Gekszi gróf meglátogatta ezelőtt három órával s pompásan mulatott az élczein...

Aztán Kontra került a sor... Az élet, az elmúlás, a túlvilág, az isteni gondviselés rejtelmes problémái sűrű ködként borongtak a fényes termek levegőjében és megszállották a lelkeket... Szó kevés esett.

- Miért kivánta Kont, - sóhajtott fel Gekszi gróf, - épen a Szendrey halálát?

- Nyilván mert az ország első kerületére vágyik, - vélte Klimanóczy...

De Gábris lehurrogta.

- Bolondokat beszéltek. Olybá veszitek a halált, mint gyermek a büntetést. A halál boldogság, dicső dolog. Ükapám bizonyára azért jutalmaztatta meg vele Szendreyt, mert ő volt közöttünk a legkülönb...

A XXI. század misztikumra hajló vértelen szelleme vakon belement a Szendrey váratlan halálának abba a magyarázatába, hogy azt Kont vitéz akarata idézte elő. A véletlenek összetalálkozásában már nem igen hittek akkor az emberek. A tudomány igen elharapódzott, eltörölte a hypotheziseket, inkább transcendentális okfejtésekre vetemedett, hogy betömje a hézagokat. Dogmává lőn: a természetben nincs véletlen, vagy ha van, az a legnagyobb csoda...

Kont vitéz abból, a mi távozása után a kaszinóban történt, aligha tudott meg valamit is. A Szendrey halálának hire azonban még a herczegné palotája előtt eljutott hozzá. Igen egyszerűen, a palota szomszédos volt a Szendreyével. Épen akkor húzták fel erre a gyászlobogót, midőn Kont lóra ült, hogy hazanyargaljon.

- Ki halt meg? - kérdezte egyik csatlósától a gyászlobogóra mutatva.

Azok már értesülve voltak a gyászos hir legkisebb részletéről is.

- Szendrey gróf, - válaszolták. - Hatalmas úr volt... Okos ember... Képviselő.

Kont összerezzent.

- Képviselő? - mormogta halkan, aztán felnézett a csillagos égre s mialatt könny szökött a szemébe, hálaadó szavak váltak le ajkáról áhitatosan, reszketegen:

- Isten velem: ki ellenem?!...

A fényes kis lovascsapat lépésben haladt a budai városrész felé. Csattogott a paripák patkója és szikrákat váltott ki az utcza kövezetéből. A csillagok reszkettek az égen, az emberek szanaszét futkostak itt alant...

Kont vitéz gondolatokba merült. Csak akkor eszmélt fel, midőn a Dunához érkezett, s egyik csatlósa jelt adott a révésznek.

- Hallihó! Dulihó!

A gőzbárka átszállította a lovasokat...

Kont még sokáig nézte az eget várkastélya tornyából, kikönyökölve az ablakon a hideg éjbe. Ő nem fázott... Két nagy érzés hatalmas lángokat gyújtott fel a szivében. A hazaszeretet és a - szerelem... A herczegnő képével aludt el s a hazáról álmodott:

...Idegen fejedelmek jöttenek messze országokból a magyar király vendégeiül. Örömtüzek égtek, pattogtak az éjben, s beragyogták Nagy-Magyarország egész területét a Kárpátoktól az Adriáig, még azon is túl: a Földközi és a Fekete-tengerekig... A királyok épen azért jöttenek Buda várába, hogy elismerjék, szentesítsék a magyar király új hódításait...

...A várúrnak, midőn másnap felébredt, első dolga volt, hogy misét rendeljen. Házi papot nem tartott, de kápolna volt a várkastélyában s Römer Benedek, a vizivárosi plebános készségesen vállalkozott a nagyúr vallásos szükségletének ellátására bármily időtájban is. Most is megjelent a hivására tüstént s kiszolgáltatta a misét.

A várúrra, mikor mise után az ebédlőbe lépett a plebánossal (a kit szokás szerint magánál tartott reggelire), már három látogató is várt: Gábor gróf az ügyvéddel és a nazarénussal.

Kont az ebédlőbe kérette és az asztalhoz ültette őket is.

Az ügyvéd pompás magyar tipus volt: kövér, zömök, nagyfejű. Afféle talpig-test ember, de nyakig-ész volt annak a feje is. Kont maga mellé ültette jobbjához és azonmód elkezdett vele tréfálni.

Egyéb se kellett Kincses Károly uramnak (hogy a maga nevén nevezzük a fiskális urat), hiszen az ő fejében lakott a saját állítása szerint a magyar mithologia valamennyi manója: az adoma, tréfa, szójáték kisistenei.

- Hallom, - kezdte Kont vitézt az évődést, - hogy kigyelmed tartja magát az ország legokosabb emberének; hát mondjon valami olyat, a mit még senki se mondott.

Kincses uram egy pillanatig sem gondolkozott, azonmód rávágta:

- Jó, hát azt mondom, hogy az embernek legbecsesebb testrésze az ötödik kereke.

- Való, - ismerte be s nevetett hozzá Kont vitéz, - ilyet aligha mondott valaki is, csak egy hibája van a mondásnak: nem lehet megérteni.

- Hászen - mondta a fiskális, - azért vagyok, hogy megmagyarázzam.

- Halljuk!

- Hát - magyarázta Kincses Károly, - minden embernek annyi az értéke, mint a mennyivel többet tud inasoknál. A rendes ember, azaz a négy kereken járó, semmit se ér, mert csak azt tudja, a mit már mások is konstatáltak. Következésképen a bolond, vagyis az ötkerekes ember értékesebb, mert az olyat is *tud*, a mit senki sem tudott.

Kont nem volt megelégedve a fejtegetéssel, megcsóválta fejét.

- Kire czéloz kigyelmed?

- Arra, a ki a vasutat, a léghajót, a telefont, a grammofont, a napsugárral való fűtést kitalálta és a többi bolondra...

- Azok nem voltak bolondok...

- Nem-e?... Ha én azt állitom, hogy az emberek szeretőt fognak tartani a Marsban, nem vagyok bolond?

- Az képtelenség.

- Ma, de az lesz-e százezer év múlva? Százezer év előtt képtelenség volt a villamos vasút is s ha bolondok nem lettek volna a világon, biztosíthatom, hogy ma is az lenne... Uram, - folytatta Kincses, - a képtelenség és lehetőség egy anyaméh-szülte fogalom. Minden lehetőség képtelenség csira korában. Azonképen a bolond és a lángész is egy és ugyanazon személy. A siker előtt minden lángész bolond.

Kontnak így kihámozva már jobban tetszett a tétel.

- Mond valamit, - dicsérte a fiskális eszét. - Kigyelmedre alighanem rá fogok bizni egy kiskorú lehetőséget: öregítse meg.

- Megteszem, - vállalta Kincses, - ha megfizeti a zabját.

- Azt megfizeti busásan...

- És ha kiállja a kor levegőjét, - tette hozzá fiskális uram óvatosságból.

- Majd meglássuk...

Gábor gróf igen kiváncsi lett: vajjon mi lehet az a képtelenség, a minek megvalósítását ükapja rá akarja bizni az agyafurt fiskálisra? Valami ostoba sejtelem igen piszkálta a máját...

- Mi nekünk nem szabad tudnunk arról a *képtelenségről*? - kérdezte feszengve, bátortalanul.

- *Lehetőségről*, akarod mondani, - javította ki Kont.

- Jó, mondjuk úgy.

- Miért ne mondanám meg? Vissza akarom perelni azt a 172 uradalmat, a mi azalatt, míg távol voltam, szerteszét mászott az utódaim között.

Hát igenis, ez volt a szegény Gábris sejtelme épen. A torkán is akadt a szardinia, a mit épen a szájába tett. A papnak is megcsúszott a széke magától, hogy majd leesett róla, de még a fiskális is elejtette villáját a rája szúrt hideg kolbászszal együtt. Csak a nazarénus folytatta nyugodtan, a hol elhagyta, a lakmározást... Őt nem érdekelték a földi javak.

Kont vitéz ajkáról egy szánakozó mosoly lebbent el.

- Sajnállak, fiam, - szólott Gábor grófhoz, - de szükségem van a birtokaimra.

Gábrist még csak jobban felingerelte ez a fölényes szánakozás. Felszisszent tőle.

- Eh, képtelenség! - hadarta. - Tréfának rosz, fenyegetésnek üres...

Kont erre már összeránczolta szemöldökét. És rászólt a grófra:

- A ki fél, az ne henczegjen.

- Nem félek, - nyakaskodott Gábor gróf.

- Akkor miért akadt a hal a torkodon?

- Az ükapám szándéka bánt, - állította az ükunoka, - tisztán a szubjektiv animozitása. Hogy nem éri be azzal, miszerint megosztom magával a jövedelmemet, az egész vagyonomra vágyik... Azt hiszem, ez elég ok...

- Fiam, - jegyezte meg a vitéz, nála szokatlan szelidséggel, - fogsz te még erről másképen is beszélni... Nem világosíthatlak fel a felől, mire kell nekem a földem, mert annak még nem érkezett el az ideje. Ma csak annyit mondok, hogy nem mulatságra kell... Elégedj meg egyelőre ennyivel és ne gyűlölj idő előtt.

A vitéz ajkáról szinte természetellenesen hatottak ezek az elegikus szavak. Gábor grófon valami meghatározhatatlan érzés vett erőt, a mi feldúlta a lelkiismeretét.

- Nem gyűlölöm, ükapám, - hebegte, - csak nem értem, mire való ez a czéltalan és képtelen erőszak...

- Hogy czéltalan-e, képtelen-e, azt majd Kincses uram fogja kisütni, - jegyezte meg Kont vitéz...

Kincses mester szót se szólt eddig a tárgyhoz, nem is hallotta a Kont és a Gábor gróf között lezajlott disputát, annyira belemélyedt a maga jogi kombinácziióiba. Tehát komolyan foglalkozott a *képtelen* ügygyel.

Ám hogy reá hivatkozott a vitéz, Gábor gróf menten belekapott egy óramű pontosságával működő agya kerekeibe.

- Ügyvéd úr, - zökkentette ki a nagyeszű urat egy logikai czirkulus kellő közepéből, - világosítsa fel ükapámat, hogy egyszersmindenkorra vége szakadjon ennek a kínos családi ügynek...

De a fiskális csak nem akart hozzálátni a felvilágosításhoz.

- Várjon kérem, - s legyintett a kezével, - még nem vagyok kész az anyaggal...

Gábor kijött a türelméből.

- Ugyan kérem, ne affektáljon.

Kincses mester bedugta a fülét, hogy ne háborgassák, úgy gondolkozott tovább. Majd az sem volt neki elég, felállott az asztaltól és ötször-hatszor körülszaladgálta a szobát. Izzadt, mint a ló, kidülledt a szeme.

A plébános szinte attól tartott, hogy hirtelenében megbolondult a hires férfiú.

- Nagyságos uram, - szólt rá szeliden, - tessék megcsendesedni, hisz nem történt semmi baj.

De csak tovább zúzta a mester a fejét, nyilván végig kellett hogy legelje a Corpus Juris összes berkeit, hogy kilyukadhasson valahová.

Kont maga is elkomolyodott, Gábris gróf szivdobogást kapott, csak a nazarénussal nem történt semmi sem. Ő nem tudott csodálkozni...

Nagysokára elcsendesedett Kincses mester. Belevágta magát a székébe s egy nagyot fújván heuréka helyett, eme szavakra nyitotta ajakát:

- Készen vagyok!...

Kont ráemelte szemét.

- Nos?

Gábor melléje ugrott:

- Beszéljen hát!

A pap is nógatta:

- Halljuk, nagyságos uram!

- Kérek egy pohár bort, - nyögte ki a mester, miközben szaporán törülgette homlokáról a dicsfényt, azaz az izzadtságot.

Hárman is töltöttek neki. És Kincses mester felhajtotta mind a három poharat.

No, vélték a kiváncsiságtól rángatódzó urak, most már csak megjön a szava. Megjött, de nem az igazi.

- Éhes vagyok, - mondta - s elkapta a hideg malaczos tálat a nazarénus elől...

- Ne bolygassuk a mestert, - tanácsolta a házigazda, - hadd lakjék jól először, majd beszélni fog ő aztán kérés nélkül is.

Gábor gróf megfogadta a tanácsot, összekapta fogát, hogy fel ne robbanjon, míg a fiskális úrnak jóllakni nem méltóztatik.

A plébános egy új thémát próbált megpendíteni, de csak a nyelve pendült meg egy párszor, a théma nem. Azt megfojtotta Gábor gróf, még mielőtt megszületett volna...

- Ne beszéljen, kérem - szólt rá a szelid papocskára - mert képtelen vagyok odahallgatni, ideges vagyok.

A nazarénus belefáradván a busás reggelibe, egy nagyot nyögött. Azt is betiltotta a gróf.

- Ne nyögjön kérem, emészszen csendesebben.

Kont megcsóválta fejét...

- Légy türelemmel - intette ükunokáját, - és ne zaklasd az én vendégeimet...

Kincses mester még mindig evett, mint a tenger, a mi száz és száz folyamot el képes nyelni, a nélkül, hogy kicsordulna a medréből.

Hát annyit, mint a tenger még sem nyelt el a jeles férfiú, nagy sokára elérkezett az az időpont is, a mikor végkép elfogyott a nadrágszijja valamennyi lyukja.

- No - mondta akkor - jóllaktam, hál' Istennek... Kérek egy pipát.

Gábris elhozta neki a pipát, meg is tömte sajátkezűleg.

- Tessék, de kérem, most már sziveskedjék beszélni...

Kincses mester szítta a pipát teli pofával, a szeme is kidülledt bele, de nem használt az erőlködése semmit: a dohány nem fogott tüzet.

Nem is kinlódott sokáig, letette a tajték edényt.

- Kérem szivesen - méltatlankodott fejcsóválva - ez a pipa oly keményre van tömve, hogy azt nem szíjja ki, nincs az a bivaly.

Gábris átkozta az ügyetlenségét és egy rengeteg szivart oktroyált rá a rettenetes fiskálisra.

- Nem bánom - vállalta ez a szivart nagynehezen - bár egy jó pipa dohányt nem adok száz ilyen tekercsért...

Már füstölt a szivarja, mint a lokomotiv, és Kincses mester még mindig nem nyilatkozott. Végre maga Kont is megsokalta a tempózását...

- Beszéljen, fiskális úr - szólította meg a súlyos férfiút, - eleget vártunk kegyelmedre.

- Hát beszélek - egyezett bele Kincses mester. - Úgy kezdem, hogy ez lesz a világ leghíresebb és legnagyobb pere.

- Tehát vállalja?

- Vállalom!

Gábris, hogy le ne essen a székéről, felugrott.

- De nem fogja megnyerni, - támadt rá kétségbeesetten a fiskálisra.

Annak a szeme héjja se rezdült.

- De megnyerem - mondta s Kontra nézett, - már csak azért is, hogy bebizonyítsam, miszerint az ötödik kerék az ember legbecsesebb testrésze.

A papocska összecsapta kezeit.

Gábris gróf végkép elvesztette higgadtságát, szinte az eszméletét is.

- Ezzel maga is beismeri, hogy bolond! - kiabált rá dühösen a mesterre. - Én így megtoldom egy jelzővel, kettővel: lelkiismeretlen, roszhiszemű bolond! Meg akarja nyúzni az ükapámat... Ki akarja használni a tapasztalatlanságát. Jól tudja, hogy 30 év alatt elévülnek az ilyen dolgok, de mit bánja azt maga! Elvállalja a pert, mert jó fejőstehénnek igérkezik. No, de - folytatta eszeveszetten, - majd megmutatom én magának, hogy én is vagyok valaki; leleplezem, bevádolom az ügyvédi kamaránál és...

Nem folytathatta, mert megbicsaklott a torka a dühtől.

Az ügyvéd egy csöppet sem haragudott rá, sőt inkább megdicsérte a szidalmazója szivarját.

- Ejnye, - mondta, - még se utolsó szivar ez az amerikai bagó.

Kontnak módfelett tetszett a késői ivadék impertinens humora: nem állhatta meg, hogy el ne kaczagja magát.

- Feleljen hát Gábrisnak, - biztatta Kincsest mégis, hogy némileg jóvátegye a tapintatlanságát.

- Hisz - jegyezte meg Kincses mester sunyin, - még nem kész a szidással, csak pihen.

- De készen vagyok, - jelentette ki Gábris gróf mérgesen.

Oly komikusan hatott e kijelentése, hogy még a plébános is elmosolyodott rajta.

- Az más, - mondta Kincses uram, - akkor felelek... Hát abból, a mit a gróf úr most rám mondott, egy szó sem igaz, mert egy krajczárt sem fogadok el a perért, puszta *dicsőségből* folytatom.

De erre már kétfelé kérezkedett a nazarénus füle is.

- Ejnye, - jegyezte meg, - ki hitte volna-, hogy olyan *biztos* ez a per.

Kincses uram fölpeczkelte a tokáját és felállott, hogy jobban hasson a szava.

- De csak egy embernek biztos ezen a kerek világon, - vágta ki a szót és a mellét, - és ez az ember én vagyok.

Azzal, miután úgyse lett volna képes magát feljebb liczitálni, elköszönt a házigazdától:

- Alásszolgája, majd eljövök az anyaggal, ha le lesz irva.

- Mikor lesz az anyag leirva? - kérdezte Kont vitéz.

- Tekintve, - válaszolt Kincses mester, - hogy kitészen vagy ötven ivet, el fog tartani vagy tiz napig.

- És - csodálkozott Kont, - kigyelmed azt öt percz alatt szedte össze a fejébe?

- Nagy uram, - henczegett a kövér úr, - ha kitalálták volna azt a gépet, a mi lefotografálja a gondolatot, rég császár volnék.

Komplimentumot csapott (a mi, tekintve gerincze hajlíthatatlanságát, annyiból állott, hogy behajtotta kissé a jobb térdét), aztán csakugyan kigömbörgött.

- Szolgája, szolgája, szolgája! - üzente vissza az ajtóból, mert eszébe jutott, hogy nem búcsúzott el mindenkitől.

Az urak nem is vártak tőle ekkora tapintatot. Elég volt nekik az is, a mit a maga jószántából hagyott hátra: a kétség, az izgalom.

A páter nem is állotta soká az ebédlő fülledt levegőjét, ajánlotta magát.

Gábris gróf azonképen cselekedett.

- Majd még beszélünk erről a dologról, - mondta ükapjának sápadtan, - most nem tudom, mi lelt, azt hiszem, fejtifuszt kaptam...

...A nazarénus és a várúr magukra maradtak.

A nazarénus igen magas, szikár férfi volt. Haja fakó és gyér, mint a molyette bunda, orra kövér és kampós, mint a flamingóé. Különben hasonlított egy kiéhezett tevéhez is, különösen a jámbor szemeinél és lapos fogainál fogva.

- Eszik még, domine? - szólította meg Kont rövid hallgatás után.

- Köszönöm alásan, nem tudok többet.

- Akkor keljünk fel. Kell egy pipa?

- Instállom, jobb szeretnék egy kubát.

- Mi az a kuba?

- Öt krajczárt kóstáll, de igen finom.

- De mi?

- Szivar.

- Ötkrajczáros szivarom nincs, de egy másik fajtából adhatok, - mondta a házigazda és megkinálta vendégét egy ötkoronás Upmannal.

Felkeltek az asztaltól és besétáltak a szomszéd szobába.

- Üljön le, domine.

A nazarénus leült.

- Mi a neve? - kérdezte Kont.

- Lombos Keresztély, instállom.

- És mit tud?

A kérdés nagyon általános volt, de Lombos Keresztélyt azért nem hozta zavarba.

- Hát - válaszolt a nagy úrnak, - elvégeztem a theológiát, a jogot, a kereskedelmit és a teknikát... Azonkívül tudok görögül, törökül, latinul, tótul, németül, angolul, csuvaszul, kinaiul és hottentottául... (Most fújt egyet, aztán folytatta:) - Voltam már költő is, ügyvéd is, katona is, buddista pap is, de kálvinista pap is. Amerikában csatornatisztító voltam, Stambulban eunuk, Aetiópiában testőr, végre Délafrikában megettem egy ártatlan kis gyereket, a mi, bár tévedésből, marhahúsnak ettem, igen megfeküdte a *szivemet*... Azóta semmi sem vagyok, csak nazarénus.

Kont vitéz csak ámult-bámult.

- Akkor kegyelmed igen tudós ember!

- Az vagyok.

- És sok mindent próbált!

- Azt hiszem, mindent.

- Gábor gróf - faggatta Kont különös vendégét, - azt mondta nekem, hogy megtévedt egyszer: sikkasztott.

- Sikkasztottam, mint testőr X. Menelik királytól, de jóvátettem a hibámat, mikor nazarénus lettem...

- Volt pénze?

- Épen annyi, a mennyi kellett és még három korona.

- S most miből él?

- Napszámból.

- Egy ilyen tudós ember! - csodálkozott a vitéz.

- Itt nálunk nem kell a tudomány, - világosította fel Lombos. - De azért nem panaszkodom, mert megalkudtam a sorssal. Igen kevéssel beérem én. Egy liter nyers búza naponta az emberi test táplálására untig elég.

Kont összecsapta kezeit:

- És meg tudja rágni a nyers búzát?

- Meg. A fogam hozzáidomult.

- De a jó meleg ételt csak jobban szereti?

- Azt természetesen jobban, mint látni méltóztatott.

Kont vitéz elgondolkozott egy pillanatig, aztán Lombos vállára tette kezét.

- Akar jó módban élni?

Fanyar mosoly húzódott a Keresztély szája szögletébe.

- Köszönöm, instállom, biz én magam sem tudom...

- Nincsenek vágyai? - faggatta Kont.

- Hát hisz voltak, - hebegte a nazarénus zavartan. - De most már minek?... Késő.

- Miért késő?

- Igen sokat éltem, unom a földet, Istenhez vágyom...

A várúr egy időre beszüntette a beszédet, le s fel járkált a szobában. Aztán a következő kérdéssel lepte meg a nazarénust.

- Akar-e érdemeket szerezni Isten kegyelmére?

Egyszeriben kigyult a penészes férfi savószin szeme.

- Azt igen, igen! Hiszen nazarénus vagyok.

- És - tette fel Kont a második kérdést, - tud-e hallgatni?

- Ha parancsolja és ha Istennek tetsző dolgot cselekszem vele, - fogadta a nazarénus fanatizmusa lázában, - kivágatom a nyelvemet.

Kont a fantaszta felé nyújtotta jobbját s ebben a pillanatban csöppet sem hasonlított önmagához, a délczeg, erőszakos, hatalmas Konthoz, inkább egy szelid kálomista püspök benyomását tette. A szavai azonképen:

- Szeretem kigyelmedet és ha úgy akarja kigyelmed is, magamnál tartom. Szükségem van valakire, a kinek bátorsággal kiönthessem a szivemet. Egyedül állani a földön egy nagy kötelesség és felelősség sulyával terhelten, a nélkül, hogy ezt a felelősséget bárkivel is meg lehetne osztani: a legnehezebb emberi vállalkozás, szinte határos a lehetetlenséggel. Bizom az erőmben, - folytatta Kont vitéz nemes pathoszszal, - szivesen felveszem a harczot a milliókkal s nem kételkedném a győzelmemben sem, ha ezen a ponton nem érezném a gyöngeségemet... Akar-e segítségemre lenni?

A nazarénus felállt, hajlott teste kiegyenesedett, csupa láz volt az arcza.

- Akarok...

- És - kérdezte a vitéz, a megihletett férfi kezét melegen szorongatva, - megigéri, hogy nem kérdez, nem lát, nem hall semmit abból, a mit kigyelmednek sem szabad tudnia... Megigéri, ha im Isten szent szine előtt kijelentem kigyelmednek, hogy mindaz, a mit eddig cselekedtem, s ezentúl tenni fogok, bármily különösnek, titokzatosnak, őrületesnek is tetszett és fog tetszeni, Isten és a haza dicsőségére történik?

- Megigérem; - és egy könycsepp gördült ki a nazarénus szeméből.

- Miért sír? - kérdezte Kont csudálkozva.

- Olyas valamit éreztem, - válaszolt Lombos Keresztély, - mintha egy pillanatra megnyilt volna előttem az ég s ott láttam volna benne nagy uramat Isten jobbján ülve.

Azzal lehajolt a Kont kezére és egy áhitatos csókkal illette meg azt.

A nagyúr egészen elérzékenyült...

- Kegyelmed igen gyönge, kedves barátom, - mondta a szive hangján, - viziói vannak, halluczinál. Gondom lesz rá, hogy megerősödjék... Nézze - tette hozzá hirtelen hangot és modort cserélve, - úgy mint én! - És kifeszítette hatalmas karjait, hogy a ruhája szinte repedezett bele. - Jó lesz barátom? - enyelgett a nazarénussal, mint apa gyermekével. - Ugye jó?

- Jó, - mondta a nazarénus és imádattal nézett fel a *hősre*.

IX.

Lehetséges, sőt valószinű, hogy annak a varázsnak, a mely a Kont személyéből kisugárzott s hovatovább az egész nemzet szellemének s fejlődési irányának delejtűjévé lőn, - lehetséges, hogy ennek a varázsnak a kútfeje az emberi hatóképesség határán kivül álló okokban volt keresendő: a vitéz misztikus eredetében, abban a hitben, a mely erejét épen annak köszönheti, hogy nem bizonyítható, mert megfoghatatlan, tételei isteni eredetűek, megvitathatatlanok; viszont azonban az is bizonyos, hogy eme nimbusz megtartása és fejlesztése a Kont egyéniségének, hatalmas képességeinek számlájára volt irandó. Annyival is inkább, hogy apránkint kiszorult a közérzésből mind az az elem, a mi a Kont-problemát a transzczendentáliák körébe vonta s a vitéz fascziná ló emberi alakja attól teljesen függetlenül, szabadon kezdett kidomborodni.

Egy pár makacs tudóson kívül teljesen elejtette, szinte elitélte a társadalom a Kont isteni küldetésének feszegetését, annál intenzivebben foglalkozott a vitéz cselekedeteinek, magatartásának elbirálásával.

És miután évszázadok óta sem akadt férfi, a ki jobban értett volna ahhoz, hogy szárnyakat adjon a kiéhezett, eszményekre éhes nemzeti szellemnek: természetes, hogy pompás kvalitásai, lángesze révén apránkint minden különködése ellenére is a nemzet bálványa lett. Vagy talán épen azoknál fogva? Hogy a nép lelkületével teljes harmoniában voltak emberi hibái is! Talán az adta meg egyénisége hatásának azt a közvetlenséget, a mely nélkül a lángész sem lehet el?

Midőn a Szendrey gróf halála folytán váratlanul akuttá lőn a Kont vitéz képviselővé leendő megválasztatásának kérdése, számot vetett eme körülményekkel a kabinet is. A törvények értelmében nem volt Kont választó, következésképen választható sem s annak ellenére nem mert a miniszterek pártja ellene még csak jelöltet sem állítani. Érezte, hogy a saját népszerűségét teszi koczkára, ha a Kont tekintélyével, a népérzülettel szembehelyezkedik...

Természetes, hogy ilyen viszonyok között egyhangú lett a belvárosi választás. A választási elnök reszkető kézzel adta át Kontnak a mandátumot s remegő hangon mondta el üdvözlő beszédét. Mintha érezte volna, hogy a történelem egy fordulópontja előtt áll, midőn a törvényhozás tagjává avatja a vitézt...

Kont a népbizalmat csak egy pár napoleoni szóval köszönte meg. Magasra emelte megbizólevelét s jobbkeze két újját rátapasztotta, úgy esküdött:

- Esküszöm, hogy méltó leszek reá.

Leirhatatlan volt a lelkesedés, a mely ez után az eskü után végig tombolt a választó gyülekezeten. Az egész tábor levette kalapját. Az odakeveredett vénasszonyok és gyermekek letérdeltek s százezer ajakról zengett-dörgött a Hymnusz fönséges melódiája, hogy belereszketett a város, az ég, a föld...

A választást persze senki se merte megtámadni. Erre a czélra a magyarok sorából talán fegyenczet se kapott volna a kabinet. A Ház igazolt képviselőnek jelentette ki Kont vitézt és megéljenezte, midőn először a tanácsterembe lépett. A többség fel is állott a tiszteletére. A miniszterelnök eléje ment és mialatt mélyen meghajtotta magát, rövid istenhozottal üdvözölte.

Kont kezet fogott vele.

- Remélem, - mondta szintén röviden, - egy hajóban fogunk evezni.

Nagy szó volt ez. Fontos nyilatkozat. Mert hiszen eddig még nem vallott szint a vitéz. Szavait könnyű volt a miniszterelnöknek arra magyarázni, hogy azok a kormánypárt táborába való betelepedését jelentik.

- Kiváló szerencsémnek tartom, - hálálkodott boldogan a nagy úrnak, - hogy helyesled a politikánkat.

Bezzeg nem sokáig tartott a boldogsága, Kont vitéz könyörtelenül a nyaka közé zuhintotta a hideg vizet.

- Nem úgy értem, öcsém, - józanította ki a vérmes férfiút, - hogy én megyek utánatok, hanem úgy, hogy ti fogtok utánam jönni...

A kvalitásos miniszterelnök politikai eszközei között mindenha első helyen állott a kapacitálás, kikészítés és megnyergelés fogalmai alá eső műveletek intenziv gyakorlata. A kemény diót meg kell törni, a nagy szájat be kell tömni, az éhes embert jól kell lakatni! Ezek dogmák, a melyek betartása nélkül Magyarországon mindezideig egy kabinet sem lett volna képes megélni.

A miniszterelnök tehát kötelességének tartotta, hogy megkisértse a hatvágást Konttal szemben is. Kicsalta a vitézt a miniszteri folyosóra.

- Itt - indokolta meg merészségét, - zavartalanul tárgyalhatunk, s ha meg tudjuk egymást érteni, bizonyára én leszek a nyertes.

- Az bizonyos, - állította Kont határozottan, de minden nagyképűség nélkül.

A miniszterelnök zavartan mosolygott.

- Hehehe, kedves uram, hogy is mondjam...

- Tegezhetjük egymást, - segítette ki Kont a zavarból, - ezentúl magam is azon leszek, hogy mind megtanuljam a mai szokásokat.

- Hehe, megtisztelsz, kedves barátom, bátyám... Tehát szabad-e tudnom, van-e már valamelyes kialakult politikai elved?

Kont egy kicsinylő mosolylyal fitymálta le a kérdést.

- Nem jöttem én ide játszani. Ha mulatok, biz én kirúgom a korcsma falát, de a templomba és az Országházba levett kalappal s megtisztult szivvel járnak a Kontok.

- Úgy értem, - mentegetődzött a miniszter tájékozatlanul, - választottál-e már pártot?

Kont megrázta fejét.

- Mondom, hogy nem azért jöttem ide. A pártok betegek. Maguk sem tudják, mit akarnak, vakok... Azért vagyok itt, hogy kinyissam a szemüket s hogy új pártot csináljak.

No hát ezt kín volt hallani is. A miniszternek legalább az lehetett, mert igen szedegette a lábát, valamint a tüzes pléhen tánczoló medvebocs és a dörmögése is meglehetősen bocsszerű volt, midőn azt kérdezte Konttól:

- Kérlek ássan, muszáj az az új párt? Nem lehetne valamelyiket a régiek közül kijavítani?

- Például a tieteket! - tréfált vele Kont.

- Igen, igen, épen azt akartam neked javasolni: ha valami kivihető terved van, mi szivesen belemegyünk.

Kont összeránczolta az orrát.

- Tudomásul veszem, de nem hiszem.

- Miért, instállak? - kérdezte a miniszter. - Mi haladók vagyunk.

- Azért, - világosította fel a vitéz, - mert cserébe azért, hogy felveszitek a *műsorozatba* az én eszmémet, nekem is lesz rajtatok némi követelni valóm.

- Mi?...

- Az, hogy el kell törülni az egész eddigi rendszert, mert az én pontjaim el nem férnek a ti pontjaitok között.

- Tréfálsz, kérlek?...

- Nem én, újra kell kezdeni az egész Magyarországot. Elülről.

A miniszterelnök nem mert mosolyogni, csak befelé nevetett. (Hisz ez a naiv antik úr egy tökéletes analfabéta a politika mezején. Ez csinálhat ugyan némi felfordulást, de pártot soha.)

- Iszen, - mondta most már inkább leereszkedőleg, mintsem komolyan, - ha hozzá lehetne nyúlni az alkotmányhoz!

Kont kinevette a státusférfiút.

- A világért sem, öcsém, a csontot nem szabad összetörni, mert arra jön a hús, vér és izom...

- Nini, - gondolta magában a miniszter, - mégsem olyan együgyű ez az antik ember!

- Hát akkor - kérdezte, - mit értesz az eddigi rendszer eltörlése alatt?

- Azt, - világosította fel Kont, - hogy ezentúl alulról felfelé építsük a tornyot. Még világosabban: először nyélbe ütjük a feltételeket, a miktől a siker és eredmény függ, a helyett, hogy eredményeket provokálnánk, s az égtől várnánk a mannát: a hozzátartozó feltételeket.

- Még így sem értelek egészen, - bátorkodott a miniszter megjegyezni, - hézagot érzek a szavaidban.

- Kitömöm azt is, ide figyelj!... Ti eddig ide s tova már háromszáz év óta nem csináltatok egyebet, mint közjogot. Védtétek az alkotmányt, őriztétek a kincseskamrát. De arról nem gondoskodtatok, hogy a kamra tele legyen. A kincseskamra kincseskamra, véltétek, ha üres is. Hát ez bolondság. A kincseskamra, ha üres, annyit sem ér, mint egy jókora spájz, hiába látjátok el ezerféle pánczéllal. Mert a spájzból legalább kikerül az az anyagi és fizikai erő, a mi a kincs megszerzéséhez és a kamara megvédelmezéséhez szükséges, de mit csináltok, ha a koplalásban meggyengül az erőtök s a kamra épületét sem vagytok képesek az ostrommal szemben megvédeni?

- Mi következik ebből? - kérdezte most már érdeklődéssel a miniszterelnök.

- Az, hogy ezentúl nem pártokat fogunk csinálni, se szerződéseket idegen népekkel, se egyéb parádés játékokat nem játszunk a világ piaczán, egyszóval nem űzünk magas politikát, valameddig versenyképesek nem vagyunk, hanem a magunk kuriáján fogunk gazdálkodni, csendesen és békében, míg meg nem telik az éléstárunk. Aztán mikor már erőre kaptunk s jól megszedtük magunkat, a felesleget bevisszük a kincseskamrába és azt mondjuk: no, most már gyere német, próbáld megostromolni a házunkat! Lesz mit védelmezni és lesz miért. Hazafiság, zászlók, trombita se kell hozzá, csak emberi természet (önzés), hisz a magáét fogja védelmezni minden egyes magyar.

A miniszter egy nagyot sóhajtott.

- Egyszóval, - jegyezte meg, - közgazdaság és kultura. Hisz ezek régi jelszavak.

- Ép az a baj, hogy csak jelszavak, - hurrogta le Kont a minisztert, - s azok lesznek, valameddig a politika az összes erőtényezőket benyeli. Ezentúl büntetni kell a politizáló embert, nem jutalmazni.

- Igen, - s bólintott a miniszter, - de mily távolság az elmélet és gyakorlat között! Ki fogja újjáteremteni a magyar nép lelkét?

- A friss kenyér és az új bor, - vágta ki Kont. - Az erő és a jókedv. Panem et circenses! A táplálkozástól függ minden, az csinálja a vért, a szervezetet.

- És - liczitált a miniszter, - ki fogja a kenyeret előteremteni? Hisz ez a magyar humusz oly keveset terem.

- Megnyitjuk a földet a humusz alatt is és kivájjuk alóla az aranyat, vasat, a szenet és márványt, a drágaköveket.

- A pénz, a pénz! - nyafogta a miniszter. - Hol a pénz hozzá?

- A pénz magamagát csinálja, csak tudni kell, hol kamatozik? És tudni kell számitani is. Néha a legnagyobb pazarlásnak legdúsabb a kamatja...

A kormányférfiú kifordította tenyerét.

- Isz, isz...

Egyéb ellenvetést nem tudott kitalálni, de értett Kont ennyiből is.

- Azt akarod mondani, hogy hiszen régi dolgok azok, a miket én elmondtam. Igazad van: azok. Csakhogy mindezideig roszúl lettek elmondva. Igen kevés ember értette meg. És nem volt a theoriáknak semmi nyelük. Pedig ez a fő. Majd csinálok én nekik olyan nyelet, a mit a minisztertől kezdve lefele az utolsó napszámosig mindenki meg fog fogni tudni.

- Akkor - mondta a státusférfiú, - te leszel a nemzet reformátora, a gondviselése.

- Ebben - jelentette ki Kont, - senkinek sem szabad kételkednie. A bizalom ereje a legfőbb hajtóerő...

- A tekintélyed határtalan, - hizelgett a miniszter.

- Azon leszek, - fogadta Kont, - hogy még nagyobbra nőjjön. Majd ha a nemzet kezébe adtam a nyelet!

- Az lesz - jezsuitáskodott a miniszter - a legnagyobb konczepczió, a mi ember fejéből valaha kipattant.

- Dolgozom rajta, egy héten belől készen leszek a tervrajzzal.

- És? - kérdezte a miniszter, szinte ágaskodva a kiváncsiságtól.

- Megkapjátok valamennyien, - válaszolt neki Kont, - tanuljátok meg, mielőtt törvényerőre emelnétek.

Azzal megrázta a hatalmas úr kezét és sarkon fordult. Visszament a tanácsterembe és távol a pártcsoportoktól, az utolsó széksorban letelepedett.

A miniszter ezalatt még egy ideig lógatta az orrát és fejét, aztán elcsipett egy elég eszes mamelukot.

- Te Rusvay!

- Parancsolj, kegyelmes uram!

- Láttad, hogy Konttal beszéltem?

- Láttam. Jött ki belőle valami?

- Jött. Ennek az embernek nagy tervei vannak.

A mameluk sunyin mosolygott.

- Nagyok, tehát meg nem valósíthatók.

A miniszter csak vonogatta a vállát.

- Én is azt tartom, de ha befagy is az utópiája, a pártcsinálás sikerülhet neki. És épen itt van a kutya elásva: felrobbanthat bennünket.

A képviselő csavarintott a fején.

- Csak nem fogunk utópiákat kergetni a kedveért, mi, komoly politikusok!

- Te hű vagy, - mondta a miniszterelnök, - de a többiek!

- A többiek meg, - vélte a mameluk, - legalább is okosak. Húsz embert sem adok a vitéznek. Különben is, - tette hozzá, - mit ért ő kigyelme a modern politikához!

- Többet ért hozzá, - mondta a miniszter, - mintsem hinni lehetne... Különben majd kitünik a programmjából...

Ezzel széjjel ment a két jóbarát s természetesen széjjelvitte a legújabb politikai szenzácziót:

Kont programmot ád, Kont pártot akar csinálni, Kont népboldogítónak csapott fel, Kont itt, Kont ott, Kont mindenütt.

És csodálatos, a mily nagy volt egyebekben a vitéz nimbusza, a politika terén még csak komolyan sem vette a legőszintébb bámulója sem. A század végén annyira elposványosodott immár a közügyek tarlója, hogy szinte presztizsét vesztette, a ki rája lépett. (Szakasztott, mint Amerikában egy évszázad előtt.) Az volt a felfogás, hogy önzetlenül senki sem bolond magát kitenni annak a meghurczoltatásnak, a mi a legtisztább jellemet sem kiméli meg a kölcsönös acsarkodások klasszikus porondján, a politika czirkuszvilágában; arra legfeljebb azok vállalkozhatnak, a kik csak nyerhetnek, mert nincs mit veszteniök: a kétségbe esett exisztencziák. Legfeljebb még egy pár rajongó fantaszta, de ezek nem számitanak, mert a fantasztáknak nincs súlyuk.

A képviselői körök közvéleménye, miután a Kont vasjellemében nem tudott kételkedni, önkénytelenül (bár be nem vallottan) ebbe a kategóriába sorozta a vitézt...

Kont teljesen tisztában volt azzal, hogy parázsba lépett, a mi az első lépésnél talán kissé meg fogja égetni a talpát, de azt is tudta, hogy annál nagyobb lesz a hatás, ha látni fogja az ország, hogy miként a buddhista szentek, a végin mégis épkézláb járja a tüzes mezőt...

A második lépéshez már erős várakozásokat fűzött Kont. Azt tehát nem volt szabad elhamarkodnia. Annak döntenie kellett további pályája sorsa fölött. Egy *kiáltványon* dolgozott már hetek óta, (csakugyan azért zárkózott be a várkastélya fölszentelése után is). A tervezettel régen elkészült, csak a klasszikus formáját nem találta még meg. E tekintetben számított a Lombos Keresztély tudására és tapasztalataira. Úgy vélte, egy sokat szenvedett, hányatott embernek igazabbak és közvetlenebbek a kifejezési formái, mert az olyan a lelkével, a vérével ir. És közelebb áll a mások lelkének titkos rugóihoz is, mint az, a ki még nem érezte az élet tragikumát, örvényes mélységeit.

Mielőtt azonban Lomboshoz folyamodott volna, még Kincses mesterrel akart a vitéz beszélni a peréről. Hiszen jóformán a per subsztrátumát sem állapították meg. Meg sem állapíthatták, mert hiszen fel kellett azt előbb fedezni. Kikutatni régi családi levelekből, káptalanok levéltárából, tudósok könyveiből... Általánosságban foglalkozott már a vitéz ezzel a témával, de

hiteles okmányai nem voltak hozzá. Hát ezeknek a beszerzéséhez is jó hasznát fogja venni a hű nazarénusnak. Az majd összehordja az anyagot Kincses mesternek, feldolgozás alá; meg fogja állapítani azoknak a falvaknak jegyzékét, a melyek felett lefejeztetése előtt Kont, a kemény vitéz *uralkodott*. És levezeti a családfáját, hogy konstatálhatók legyenek a ma élő örökösök. Az *alperesek*!

Kont persze nem számíthatott arra, hogy az egész hagyatékot az örökösök kezén találja hétszáz év után, azt is belátta, hogy az időközben idegen kézre jutott javakat harmadik személyeken keresni határos lett volna a komikummal, de a mire eddigi felületes kutatásai alapján számíthatott, az is roppant vagyonnak felelt meg. A Gábor gróf húszezer holdas dominiuma csak egy kis hányada volt annak...

...Kincses uram a Kont hivására azonnal megjelent a várkastélyban s általános vonásokban előterjesztette azt a merész tervezetet, a melyet a peres eljárás előirányzott mozzanatairól és esélyeiről felvett.

- A nagy uram szerencséje, - mondta egyebek között, - hogy preczedens nélkül áll a jogigénye. Csodák törvényhozásnak és jogszolgáltatásnak nem szolgálhatnak alapul. A Kont-eset egyedülálló, törvények, döntvények által el nem határolt, teljesen szabadon álló joganyag, a melynek elbirálása ennek folytán csak analógia alapján kisérelhető meg s ennélfogva tág teret ád a törvénymagyarázatoknak, a birói ösztönök és lelkiismereti benyomások érvényesülési szabadságának. Az ügyvéd feladata ebben az esetben úgyszólván a birák lelkiismeretének befolyásolásában, az adhoc igazság szuggerálásában merül ki. Mert hiszen abszolut igazság úgy sincs, következésképen mindig az veendő igazságnak, a mit az ember annak érez. A tétel, a melyből ki fogok indulni, - folytatta a hires ügyvéd: - *élő embernek nem lehetnek örökösei*. Következésképen az utódok kezein található Kont-vagyon nem hagyatéki tömegnek, csupán res derelictának tekinthető. Alperesek ezzel szemben az elévülés jogalapjára fognak helyezkedni, a mi azonban a jelen esetben nem lehet perdöntő körülmény, mert az elévülés megszakításának vis major állott az útjában. A vélelem józan ész szerint csak az lehet, hogy nagyuram, ha teheti vala, tiltakozott volna a jóhiszeműleg hagyatéknak minősített vagyona átadása ellen, de miután ezt természetszerűleg nem tehette, a mulasztás jogi következményeinek sulyával meg nem terhelhető.

- A tulajdonbiztonság jogbölcseleti elmélete - ismerte be Kincses mester, - természetesen tökéletesen felfordul, ha egy évszázadok óta háborítatlanul birtoklott s többizben bona fide átöröklött vagyon elüttetik a birtoklók kezéről, de ezt az elméletet úgyis czélszerűségi szempontok pattantották ki s növesztették jogi dogmává, következésképen értéküket vesztik, mihelyest magasabb *czélszerüségi* szempontokkal jutnak összeütközésbe.

- Jogászi okfejtésemen kívül - jelentette ki Kincses, - főképen erre alapozom perünk kedvező esélyeit. Negyven-ötven családnak jóhiszemű birtokaiból való hirtelen kiborítása mindenesetre óriási kavarodásoknak lesz a szülője és látszólag egy jogi infámia benyomását fogja tenni, sőt a jogszolgáltatásba helyezett közbizalom megrendülését vonhatja maga után, de igen nagy kérdés (sőt nem is az, mert én és minden ember, a ki ismeri a tömeg pszichológiáját, biztosra vehetjük), kérdés, mondom, hogy nem lenne-e még nagyobb zavar, esetleg valóságos államfelforgató forradalom okozója, ha a birák nem állapítanák meg nagy uram peres igényét. A jog és igazság fogalmai - folytatta - a jelen században amúgy is egy erjedési, ujjáalakulási folyamatba kerültek. Az embernek (látván, hogy minduntalan változnak a felfogások igazságról, eszményről), nincsenek többé megállapodott, kialakult képzetei; az emberek, mondom, ebben az ideges korban inkább hajlandók *érzéseiket* követni, a melyekben ritkán csalatkoztak, mint az *eszüket*, a mely minduntalan megcsalja őket. Már pedig - konkludált Kincses, - a tömeget kétségtelenül a nagy uram pártjára hajtja a szive. Gondviselésszerű feltámadásának, úgyszólva isteni eredetének nimbusza (a mely a népnek immáron a vérébe

ment át s onnan többé ki nem irtható) oly tényezővé fejlődött, a melylyel az államnak s a biróságnak is számolnia kell, ha nem akarja az országot forradalomba kergetni. A nép, nagyuram, - jósolta a srófos eszű fiskális, - nem fogja engedni a kigyelmed jussát; a század és minden idők e leghiresebb perét tulajdonképen nem is én, a nép fogja megnyerni. S ez rendén van így, mert a legfőbb igazság a néplélek igazsága, az, a mi a kódexekben van letéve, szükség-igazság, kisegítő eszköz csupán.

A nagyfejű férfiúnak hatalmas dialektikája és megtévesztő rabulisztikája bámulatra, de egyszersmind mosolyra ragadta a vitézt.

- Pompás ember kigyelmed, Kincses mester, - mondta. - Megvallom, én csak a közérzésre, a népre számítottam, de kigyelmed jogi alapot is tud az eset alá kanyarítani.

Kincses mester elnevette magát, csak úgy rengett a tokája, a midőn mondta:

- Nagyuram, úgy látszik, nem veszi komolyan a birói kart.

- Miért? - kérdezte Kont.

- Ha egy olyan esetet bocsát az itélete elé, a melynek maga sem látja a jogalapját...

- Azt nem látom, - ismerte be Kont, - de azért ne tartson roszhiszemű perpatvarkodónak. Mert mi a jogalap, a jog, ha társadalmakat reformáló, nemzetképző törekvésekkel és czélokkal kerül szembe? Az egyén igaza, *magánhaszna* a köz, a társadalom, az emberiség kárára.

Kincses mester intett a fejével.

- Úgy van. Minden emberi érték relativ. Az ember végczélja, a míg világ a világ, örökké az lesz: a sok értéktelen érték lehető legtökéletesebb felbecsülése, hogy a sok rosz közül mégis a legjobbat választhassa ki...

Ezután a részletek megbeszélésére tértek át Kont vitéz és ügyvédje.

Kincses mester arra nézve, hogy összeállítsa a Kont-javak leltárát s a birlalók (alperesek) lajstromát, már megtette az első lépéseket. Genealogusai az Országos Levéltárban, a somogyi, zalai, vasmegyei, veszprémi megyei székhelyeken, Nagyváradon, Esztergomban a káptalanoknak, mint régi hiteles helyeknek archivumában megkezdték a pornyelő munkát.

...Azonban - igérte Kincses megbizójának, - addig sem fog pihenni, míg ez a munka tart: befejezi a negyven ivre tervezett igénykeresetet és egy kötetes essayt is ir a Kont-esetről, mint jogi unikumról, a melylyel még intenzivebbé szándékozik tenni a várható kedvező közhangulatot.

A honoráriumra nézve Kincses, Kont tiltakozása ellenére is, ragaszkodott első kijelentéséhez, a mely szerint teljesen dijtalanul viendi a pert, sőt a magáéból előlegezi annak körülbelől 500,000 koronában előirányozható költségeit is.

Egyebekben azt ajánlotta Kontnak, hogy senki előtt ne nyilatkozzék a per érdemében, ne provokálja a szkeptikusokat s térjen ki az olcsó kiváncsiságnak.

Ezzel aztán ajánlotta magát Kincses doktor, hazament és folytatta, a hol elhagyta az igénykeresetet...

A vitéz ellenben ismét bezárkózott egy napra s politikai programmján törte a fejét. Akkor, úgy vélte, teljesen elkészült az anyaggal, hozzá lehet látni a végleges megformulázásához. Magához kérette Lombos Keresztélyt.

- Lombos uram, fogja ezt a dolgozatot, tanulmányozza mindaddig, a míg nem ment a vérébe, aztán stilizálja meg olyformán, hogy az utolsó analfabéta is megérthesse. Bontsa fel a fogalmakat alkotó elemeikre s a meghatározásoknak csak essencialia propriumait vegye igénybe, hogy a szöveg világosságát és erejét ne zavarják homályos és fárasztó abstrakciók. A héza-

gokat inkább példázatokkal töltse ki. És tegye bele a konczepczióba egész lelkét, valamint én is beletettem az enyémet.

- Értem, - mondta a nazarénus halkan.

- Hát engem ért-e? - kérdezte Kont. - Sejt-e valamit az én lényemből?

- Azt hiszem, - válaszolt Lombos, - hogy immár meg is fejtettem azt a nagy problémát, a mi körül tapogatódzva botorkál az egész világ, előttem nem titok többé a nagy uram gondviselésszerü kiválásának genezise.

- És meg tudja érteni a multamat?

- Meg.

- Belát a jövőmbe is?

- Igen.

- Tudja, miért perelem a Kont-vagyont?

- Hogy elvegye azoktól, a kik nem tudják kellőképen megbecsülni s odaadja azoknak, a kiknek második Istenük a föld.

Kont megragadta a nazarénus kezét.

- Oh, mily jó, - mondta, - hogy immár nem vagyok egyedül.

X.

Kiáltvány a magyar nemzethez!

Véreim! Tapasztalván, hogy nem tudjátok, mi a jogotok és kötelességetek,

Tapasztalván, hogy sáfárjaitok nincsenek tisztában az erőtökkel és gazdagságotokkal,

S meggyőződvén arról, hogy nagyon boldogok lehetnétek, ha jog, kötelesség és gazdálkodás terén egy szervező kéz rendet teremtene köztetek:

Elhatároztam, hogy kinyitom a szemeteket, kijelölöm útjaitokat, felvilágosítalak benneteket jogaitok felől, megszabom kötelességteket, kitanítom sáfárjaitokat, rámutatok a vagyonotokra s visszaszerzem régi erőtöket.

Véreim!

A ti jogotok: jóllakni és örülni az életnek. Kötelességetek: dolgozni és összetartani.

Követelhetitek a törvényhozástól, teremtsen olyan rendet, hogy jól teljesített kötelességeitek ellenértéke fejében mindenha követelhessétek és megkapjátok úgy a mindennapi kenyeret, mint lelketek jogos táplálékát: az élvezetet.

Az államnak módjában áll eme követeléseitek teljesítése, mert rengeteg vagyon felett rendelkezik a nemzet, bőséggel eltarthatná tagjait, ha háromannyian volnának is. Az alföldi humusz ontja az *életet*, a hegyvidék a lángsugarú bort, zamatos, édes gyümölcsöt. A föld méhében rengeteg kincs alszik: kőszén, arany, ezüst, drágakő, márvány. És mindeme javaknak a tizedrésze sem került eddig forgalomba, mert olyan volt a gazdálkodás. A holt tőkét fel kell éleszteni, az elevent mozgósítani és igazságosan megosztani, hogy mindenkinek jusson belőle, a ki munkájával és hűségével érdemet szerzett rá. *Becsületes embernek nem szabad éheznie.* Ez a legfőbb emberi törvény, a mit sem nektek, sem sáfárjaitoknak szem elől téveszteni nem szabad.

Magyarok!

Erősek voltatok, de elgyöngültetek a rosz táplálkozás folytán, holott még fent elsorolt vagyonotoknál is több értéket képvisel az izom-erő munkaértéke és a derűs lélek harmoniája. Ez különben következménye az anyagi jólétnek. És a népek versenyében a döntő tényező.

Árpád népe!

Nemesek vagytok, mint távol Keletnek büszke harczosai, a kiknek szabadságát alig korlátozza egyéb, mint a természet elemei; okosak vagytok, mint észak higgadtvérű népei, a kik hideg eszükkel kormányozzák életüket; eszesek vagytok, mint a latin népek forró vérű, termékeny képzeletű fiai. A világ első népe vagytok Isten kegyelméből - és mégsem ti jártok elől az emberiség világrendjében, mert a mostoha viszonyok kiölték lelketekből önbecsetek érzéseit... Ezt vissza kell nyernetek, mert az a legerősebb, a ki tényleg annak érzi magát.

Szeretett nemzetem!

Azon leszek, hogy megerősödjetek, meggazdagodjatok, örömetek legyen az életben, hogy elfoglalhassátok a népek rendjében a benneteket megillető helyet.

Kioktatom sáfárjaitokat, törvényeket hozatok velük, a melyeknek értelmében hozzájuttok jogaitokhoz.

Viszonzásul csak annyit kérek tőletek, tartsatok össze mindannyian, szeressétek egymást, mint egy anya édes testvérei és - dolgozzatok, művelődjetek. Egyszóval teljesítsétek kötelességeiteket.

Elmondván ezeket tinektek, még csak annyi a szavam hozzátok: a ki bízik bennem, kövessen engem, az én zászlóm az új Nagymagyarország zászlója.

Kont.

...Ime Kont vitéznek a Lombos által megfogalmazott politikai hitvallása.

A nagyúr kinyomatta a kiáltványt egy millió példányban és menten intézkedett, hogy szétosztassék az ország harmincz millió lakosa között.

Lombos Keresztélylyel bepakkoltatott vagy ötszáz példányt: vigye a képviselőházba s terjesszse el a honatyák között. Maga aznap nem ment el a Házba. A spontán effektusokban nem telt öröme. Csak azoknak a hatásoknak tulajdonított értéket, a melyek az első benyomások lázától megtisztult agyakból szürődtek le.

Ám azt már nem akadályozhatta meg Kont vitéz, hogy az első döbbenetérzés hullámai föl ne csapjanak várkastélya faláig. Még mielőtt Lombos rebus gestis a parlament házából odajutott volna, hogy urának küldetéséről jelentést tegyen, élelmes ujságirók jóvoltából szárnyra kapott a kiáltvány hire s lázba ejtette a székváros egész közönségét. Egy órával később tizezrével röpíttették szerteszéjjel magát a nyomtatványt is mindenfelé. Ki sokszorosíttatta, ki gondoskodott a terjesztéséről, azt senki sem tudta és kérdezte. Csak annyi bizonyos, hogy jutott belőle mindenkinek. Öreg polgárok kávéházakban és az utczán, iparosok a műhelyekben, szocziálista munkások a korcsmákban és a tereken egymásnak olvasták és magyarázták az új politikai programm pontjait. Az asszonyok letették a főzőkanalat és a tűt s összecsapdosták kezeiket örömükben, a sihederek és utczai süvölvények kis botokra szúrták, zászlókat csináltak a nyomtatványból; úgy rohantak vele, teli torokból kiabálva, keresztül-kasul az utczákon.

A nép rászokott a csudákra, semmit sem tartott többé lehetetlennek, valami csak Konttól eredt. Örömmámorban úszva várt egy újabb csodát.

Lombos Keresztély alig birt felvergődni ura várkastélyába. A zajongó tömeg kisütötte valahogy, hogy meghitt titkára a vitéznek s nosza elkapta két nyurga lábát s végighurczolta a Duna partján diadalmenetben. S mihelyt a jámbor nazarénus kieviczkélt valahogy a lelkesedés első hullámaiból, kerekedett egy másik hullám, az kapta hátára s dobálta, hányta, vetette, hogy majd széjjelmállottak vézna csontjai. És folyton nőtt az ünneplő tömeg, mint a lavina, mire a várkastélyig hömpölyödött, százezer feje volt, de talán még több torka, avagy tiz helyett ordított minden torok.

- Éljen Kont vitéz! Éljen az apostol! Üdv a szabadítónak! Hozsánna! - zúgott fel a felszabadult lelkek földrengető orgonája... A levegő szárnyára kapta a fanatizmus ódáját, hozzávágta a Gellérthegy ormához, az visszaverte s átadta a városnak, - minden zug és minden lélek megreszketett bele.

Kont vitéz egy bástya ablakából nézte, hallgatta az örömmámor eme fanatikus riadását, addig-addig, míg elhomályosodott a szeme. Egyedül lévén, nem volt kitől röstelkednie, ég felé emelte karjait s miközben sűrűn hullottak hálakönnyei, így fohászkodott:

- Hála néked Isten, magyarok Istene!

Aztán megkeményítette lelkét, leszállott a bástyáról s kiadta a rendeletet, hogy mihelyest megérkezik, azonnal keresse fel Lombos a dolgozó-szobájában...

A meggyötört férfiú azon megtépetten, a hogy volt, jelentkezett nála. Az orra meg volt dagadva, mert egyszer elejtette a lelkes, de ügyetlen tömeg.

- Ez több, mint a mennyire számítani lehetett, - fogadta Kont kipirulva, lelkesen.

- Ez a szent fanatizmus, a mi a világreformokat csinálja, - jegyezte meg a nazarénus egyszerűen.

- Félek, idő előtt túlcsap a korlátokon...

- Az - vallotta Keresztély, - sohasem veszedelmes, az új eszmék és hitvallások mindig a korlátokon kívül nőnek nagygyá, ott az ő elemük.

- És a képviselőház?

- Az most néma. A képviselők még nem tudnak gondolkozni, csak csodálkozni tudnak. A főrendiház kiürült. A zászlósurak és püspökök félnek.

- Köszönöm Lombos, - bocsátotta el Kont hű emberét, - kigyelmed most pihenje ki magát. Én a kaszinóba megyek.

- Nem tudom, - aggódott a nazarénus, - rést lehet-e ütni a tömegen? Ezek most ki nem eresztik nagy uramat, valameddig nem szól hozzájuk.

Kont bólintott.

- Beszélni fogok nekik.

Azzal magához rendelte major domusát.

- Tűzzetek égő fáklyákat a toronyerkélyre, a népet pedig be kell ereszteni a várudvarra.

- Értem alásan, - nyugtázta a parancsot a székely, s sarkonfordult, hogy megtegye intézkedéseit. Tiz percz mulva visszajött.

- Alássan jelentem, a toronyerkély ki van világítva, a nép az udvaron.

Kont felszállott a toronyba, kilépett az erkélyre. Egy fáklyát kisodort a tartójából s megcsóválta a levegőben. Üstököst rajzolt a sötét ég kárpitjára.

A néptenger menten észrevette és megértette a jeladást. És egyszerre elcsendesedett, mint a mithologia tengere, midőn Neptun belevágja a hármas villáját. Azt, a ki mukkanni mert, oldalba lökték a szomszédjai...

És megkondult a síri csöndben Kont vitéz szava. Kondult, mert olyan volt a hangja, mint a nagyharangé, messzeható döngésű, csupa láng, csupa ércz. Belefájt a szivekbe, megremegtette az idegeket.

- Véreim! Kevés szavam lesz hozzátok, mert szóban a soknál több a kevés. A Mindenható kegyelme legyen veletek, hogy az az égi láng, a mit ma felszított szivetekben, ki ne alvadjon, míg tettre kerül a sor. Legyetek az enyéim, valamiképen én a tietek vagyok. Amen.

Csudálatos hatást tett ez az egy pár egyszerű szó a tömeg lelkére. Talán nem is a szó maga, hanem a helyzet és a környezet, a mi szülte. Az ihlet, a mi szárnyat adott neki. A csillagszöges ég végtelen kupolája. A középkori vár bástyatornáczainak fénytengerben uszó körvonalai, a Kont vitéz sejtelmes silhuettjével. A régi dicsőséget visszasiró legenda... A viziók és halluczinácziók, a mik az éjben kisértettek, megragadták és kéjes borzongásba ejtették a sziveket.

- Amen! - rebegte a tömeg a vitéz után templomi zsolozsma hangon. A férfiak fedetlen fővel, az asszonyok összetett kézzel állottak helyükön. Majd megmozdult az áhitatos gyülekezet s a Hymnuszt énekelve, méltóságos, lassú proczeszszióban kihömpölygött a felvonó-hídon...

Kont leszállott a toronyból és szokása ellenére befogatott s az Erzsébet-hídon hajtatott át a pesti oldalra. Hű székelyén kívül senkit sem vitt magával.

Hét óra volt, midőn a kaszinóba érkezett.

Rendes viszonyok között ilyenkor még meglehetősen néptelen szokott lenni az előkelő társaság emez exkluziv tanyája, de most, mint nagy események hajnalhasadása idején mindenkor, szinte idegesen kereste minden ember az érintkezést.

Már négy óra tájban valóságos ostrom alatt állottak a kaszinó termei. Egyébről, mint a «nagy lázról» persze szó sem esett. Még a legmakacsabb tarokkosok is hűtlenek lettek a zöld posztóhoz. Beszélt, veszekedett, kombinált, okoskodott minden lélek. A csupaszképű lakájok túltették magukat a beléjük nevelt fegyelmen (ki kiváncsian, ki lelkendezve), bizalmaskodni kezdtek uraikkal.

- Hogy lesz most már nagyságos, vagy méltóságos, kegyelmes uram?... Nagy dicsőség ért bennünket, Isten apostolt küldött a segítségünkre!...

És a szigorú, kényes urak nem merték őket letorkolni.

Egymás között még csak kimondták a Kont-esetről véleményüket, de nyiltan szembeszállani immár senki se mert a közérzéssel.

Pedig a kaszinóban még számosan voltak konzervativ, gőgös urak, a kik misztikus származása révén szivesen rásütötték volna Kont vitézre akár a parvenük bélyegét is. De érezték, hogy a néphangulat a közmegvetés tengerébe fojtaná nemcsak a szavukat, a tekintélyüket is.

És a tagok oroszlánrésze sem helyeselte (ha el is tűrte) a Kont-láz roszindulatú, vagy agressziv elbirálását a kaszinó falai között.

- Rendkívüli lény! Providencziális férfi, - vélték legtöbben, - a kit közönséges emberi mértékkel mérni nem szabad.

Ezeknek Kanut volt a szószólójuk.

- A levegőben van a járvány, - állították a legmakacsabb konzervativek, - Kont nem apostol, csak mondvacsinált bálványa a népnek, mert az őrület epidemiája nem lehet el bálvány nélkül. Történelmi példákra is hivatkoztak ezek: John Lowra, Boulangerra.

Ezt a véleményt maga a kaszinó elnöke propagálta a legszivósabban. A reinkarnálás kérdése immár a háttérbe szorult minden vonalon, teljesen másodrendűvé vált azokkal a szimptomákkal szemben, a melyeknek a Kont emberi kvalitásai, tettei és szuggesztiv hatása volt a kútforrásuk. Ki keresné az indító okokat ott, a hol immár tényekkel kell számolni, olyan eredményekkel, a melyeket visszacsinálni többé nem lehet?

Mi haszna lenne, ha pl. kisütnék a tudósok, teszem a fizika segítségével tizen, huszan, százan, hogy csak olyan származású ember Kont, mint a többi közönséges halandó, midőn tettei, föllépése, szereplése az ellenkezőjét bizonyították milliók lelkének a meggyőződése szerint?

Ezt a kérdést a miniszterelnök állította fel s természetesen utána mentek a politikusok. Jelszavuk lett: Mindent elismerni és deferálni a közvéleménynek, különben kicsúszik a talaj a kormány talpa alól. Kontnak kell megcsúsznia, ha nem igazi lángelme s ha nem isteni a küldetése. Ha az, akkor ugyis hiábavaló minden erőlködés...

Midőn Kont átlépte a kaszinó-palota küszöbét, épen a miniszterelnök vitte a szót.

- Ha testet tud adni programmjának, - mondta egyebek között, - ha konkrét és megvalósítható javaslatokkal fog előállani, a melyek alkalmasak a társadalmi és politikai válságok megszüntetésére: ő lesz a nemzet prófétája, akár az égből szállott alá, akár kunyhóban született. A párt

- folytatta - várakozási álláspontra helyezkedik a vitézzel szemben, de vakon behódol neki, ha úgy kivánja a közérdek. Ezzel nem gyöngítjük az elvet, mert a Kont által kifejtett programmban alapjában minden elképzelhető elv bennfoglaltatik. Az ellenzéké is. A szocziálistáké is. Olyan általános, hogy semmit sem zár ki, de épen azért kell azt hinnünk, hogy meg nem valósítható. A modern kormányzat eszközei odáig nem tökéletesedtek...

Nem folytathatta a miniszter, sőt már benne maradt az utolsó szó is, Kont belépett. Sajátos dübörgő lépésein alig tompított a vastag keleti szőnyeg. Vagy az is lehet, hogy a dübörgést az idegek rezgése erősítette meg.

- Urak, üdvözöllek benneteket...

Az urak utat nyitottak Kontnak és a szokásosnál jóval mélyebb bókkal fogadták a vitézt. Mint egy fejedelmet. A miniszterelnök eléje ment. Így szólt hozzá:

- Elhatároztuk, hogy elfogadjuk a programmodat s minden javaslatodat, a mely annak alapján áll és - megvalósítható.

Kont igen szárazon és egyszerűen válaszolt.

- Olyat én nem javasolok, a mi meg nem valósítható.

- Engedelmet, - ellenvetette a miniszterelnök, - így vagyok kénytelen beszélni, valameddig programmod problémáinak a kulcsát kezünkbe nem adod.

Kont erre még ridegebb lett.

- Azt én oda fogom adni, vagy neked, vagy egy *merészebb* lakatosmesternek.

- Merészség kell hozzá? - kérdezte a miniszterelnök savanyú arczczal. - Koczkáztatni kell?

- Kell! De persze nem úgy, a hogy te gondolod. Magadat kell koczkára tenned, nem a hazát... Vállalod?

A kérdés szerfölött kellemetlen volt, nem is lehetett rá másképen felelni, mint a szokott frázissal.

- Én nem kértem a hatalmat, nem is ragaszkodom hozzá, nekem az teher.

- Majd elválik, - jegyezte meg Kont.

- Annyi bizonyos, - folytatta a miniszterelnök, - hogy a mennyiben programmod az ország túlterheltetése nélkül meg nem valósítható, ha elvben nem is, de czélszerűségi szempontból ellene leszek. Az állam hitele megcsappant, a nemzetközi pénzpiacz pang, egyszóval a jelen viszonyok között lehetetlen nagyobb beruházási kölcsönre gondolnunk, holott a te elméleteid megvalósítása száz milliókat követel.

A miniszterelnök bátor szava mindenkit meglepett. Az urak el voltak rá készülve, hogy no most menten elfújja Kont a vakmerő férfiút a harczüzenetével együtt valahová a nevetségesség ködébe és - ép az ellenkezője történt. Kont vitéz a miniszter vállára csapott kedélyesen, bár kissé kiméletlenül.

- Dicsérem a bátorságodat, - mondta, - belőled alighanem csinálok valamit. Pénzre - folytatta szavait, - csakugyan szükség van, de az téged ne aggaszszon. Annyit, a mennyi az új rendszer beállítására s gyermekbetegségeinek leküzdésére szükséges, rendelkezésedre fogok bocsátani.

Az urak, még a legkomolyabb Kont-imádók is, kritikus képet vágtak erre a merész és - hitük szerint - naiv kijelentésre. (Úgy látszik, - vélte az egész Kaszinó, - Kontnak fogalma sincs a pénz mai értékéről, ha azzal az egy-két millióval, a mit esetleg kiszoríthat Gábor grófból,

szanálhatónak hiszi az ország pénzügyi derutját.) A miniszterelnök szinte kicsinylőleg mosolygott, a midőn kérdezte:

- És mennyire taksálod azt az összeget, a mi egyellőre az új beruházásokra kellene?

- Négyszáz millió korona, - vágta ki Kont keményen, de minden fontoskodás nélkül, - elég lesz egyellőre, a többi majd felszaporodik a befektetések kamataiból. Lassan kezdjük, apránkint építkezünk, mindent egyszerre nem lehet megvalósítanunk.

Az urak nagyot néztek. Tehát mégis ismeri Kont a pénz értékét? És okos gazda, a ki betartja a fokozatokat! De honnan veszi azt a 400 milliót, a mit igért? Ezt a kérdést menten meg is bolygatta a miniszterelnök:

- Hja kérlek, ha 400 millió korona lenne a kezünkben, szó sincs róla, lehetne valamit csinálni.

Az, a mit erre Kont mondott, már csakugyan határos volt a vakmerőséggel. Azt mondta ugyanis, miközben összeránczolta szemöldökét.

- Megmondtam neked, hogy rövid időn kezedben lesz a pénz. Mi czimen mersz a Kont szavában kételkedni?

Majd hogy sóbálványnyá nem váltak az urak.

- Honnan veszed? - kérdezte a miniszter ámulva.

- Eladom a birtokaimat.

Az ámulat természetesen még magasabb fokra hágott... Kont a birtokairól beszél, négyszáz millió korona értékű dominiumokról, holott egy talpalattnyi földje sem lehet! Egy lélek sem értette meg ezt a furcsaságot. A ki felvilágosíthatta volna a társaságot, Gábor gróf, nem volt jelen. Se Kincses mester és segédei, a kik különben tagjai sem voltak a kaszinónak. Bár ezek is hallgattak volna minden valószinűség szerint, mint a hogy érthető okokból eddig sem szórták világgá a készülő monstre-per hirét.

A miniszterelnök azt sem tudta hamarjában, gúnyt űz-e belőle a vitéz, vagy ismét valami égi csudát akar produkálni. Annyira oda lett, hogy alig mert a szeme közé nézni.

- Nem értem, - dadogta, - nem értem.

A többiektől még ennyi szó sem telt. Mindössze Kanutnak volt annyi bátorsága, hogy megkérdezze:

- Hol vannak a te birtokaid?

Kont zsebébe nyúlt, egy összehajtott papirlapot vett ki onnan s az olvasásába fogott:

- Abos, Adony, Bajsa, Cseke, Csővár, Domony, Ercse, Foród, Gárdony, Gócsi, Göd, Gibárt, Hadad, Hegyi, Hámor, Izsép, Ináncs, Kóka, Künkösd, Kelemér, Kupa, Lemes, Lázi, Luka, Major, Megyer, Móga, Marczaltő, Meggyes, Mácsa, Mikola, Nógrád, Nadány...

És felolvasott még vagy nyolczvan községnevet.

De már erre végkép eloszlott az előkelő társaság elfogódottsága. Némelyek röstelkedtek, hogy beugrottak a vitéz *tréfájának*, mások nagyot nevettek rajta, ki tapintatból, ki tiszta szivből, olyan, a ki komolyan vette volna a birtok-listát, egy sem akadt.

Kont, ha nem lett volna olyan nagyszabású férfiú, mint a milyen volt, megcsappant tekintélylyel, komikus pózban került volna ki az urak dévaj kedvének hullámai közül. Ám az ő fölényes humora egyszeribe fölibe kerekedett az urak jókedvének. Pedig mindössze csak ennyit mondott nekik:

- Azt hiszem, senkiről sem *felejtkeztem* meg közületek, a kik utánnam örököltetek.

- Dejszen - tréfált most már Kanut, - az egyik birtokomat kihagytad a lajstromból.

- Melyiket?

- Csábrágot...

- Az - jelentette ki Kont komolyan, - nem tőlem származott a családodra. Csábrág Bassó-birtok...

- Hogy értsem? - kérdezte Kanut gépiesen.

- Úgy, - válaszolt neki Kont, - hogy nem akarom én, csak a magamét.

- Hehehe, - kaczagott Gyimóthy gróf, - hát Hámor, Luka, Lemes a tied?

Nevezetesen az ő birtoka volt a lajstromon szereplő három község.

- Természetesen, - válaszolt Kont egyszerűen.

- És Megyer és Meggyes? - kérdezte Szinay báró.

- És Nógrád és Ó-falu? - tódította Kelen Gábor, általános derültség közt.

- Biz azokat - elégítette ki a kiváncsiságukat (s még vagy öt urét) Kont vitéz, - kénytelenek lesztek nekem visszaadni, mert semmi jussotok többé hozzá. Sajnállak benneteket fiaim, - folytatta, - hogy a haza érdekében ragaszkodnom kell birtokaimhoz és nem tehetek róla, hogy épen ti vagytok a jogutódaim... Bár - tette hozzá, - ha nem csupán a vagyonom ment át a kezetekre, de a vérem is átfolyt ereitekbe, valami súlyosan nem fog benneteket az eset érinteni. Magyar ember, ha úgy parancsolja hazája érdeke, lemond nemcsak a földjéről, az életéről is.

A tréfa, vélték az urak, elposványosodott kissé. A Kont rengeteg komolyságán, a melylyel az utolsó szavakat kiejtette, már senki sem tudott még szivességből sem nevetni.

Csak Kanutban maradt még némi humor.

- Vigye manó, - élczelt ez, - akkor odaadom a haza oltárára Csábrágot is...

Kont szaván fogta:

- Nem tréfálsz?

- Itt a kezem rá, - vágta ti Kanut nevetve, - hogy odaadom neked, mihelyt a Kont-javak birtokába lépsz.

Kont megrázta a Kanut kezét.

- A haza nevében köszönöm.

Ezzel azután széjjel is széledt az előkelő társaság nagy része. Kinek kártyázni kellett, ki udvarolni ment, ki a szinházba. Alig maradt tiz ember Kont körül. Egy pár percz múlva még egygyel szaporodott ez a tiz, Gábris gróffal. Az *ükunoka* meglehetősen sápadt volt. Összerezzent ükapja láttán, de mégse kerülte el. Hozzálépett és üdvözölte.

- Ha itt lettél volna, - mondta neki Kanut, - kiveresedett volna a nevetéstől a pápista képed.

- Hogy-hogy? - kérdezte Gábris gróf unottan.

- Ükapácskád pompás *heczczet* csinált velünk.

- Ugyan?

- Megigérte, hogy visszaveszi birtokainkat, valamennyi csak Kont révén származott reánk.

- Úgy? - s keserűen kaczagott Gábris gróf. - És ti ezt heczcznek nevezitek?

- Hát mi lenne?

- A legkomolyabb dolog. Kincses két hete szerkeszti a keresetet, a birtokbahelyezési kérvényt, a restituczió in integrumot, a vis majort, vagy mi a csudának hivják azokat a fiskálisi svindli iratokat.

Tiz hang egyszerre:

- Kincses? Megbolondult?!

A Gábor hangja:

- Ő azt mondja, nem bolondult meg, hanem megnyeri a pert, s hogy mennyire bízik benne, mutatja, hogy ingyen viszi.

Az előbbeni tiz hang ismét egyszerre:

- Akkor te bolondultál meg!

Gábris ükapjára emelte szemrehányó tekintetét.

- Látod? Még engem is bolondnak hisznek, pedig *nem én* perelek.

- Az téged ne bántson, - vigasztalta Kont, - attól, hogy valakit bolondnak tartanak, még nem bolondult meg senki sem.

A Kont környezetének, tapasztalván a Gábor fakó kedvét s hallván a hirt, hogy a vitéz *tréfája* komoly peranyaggá formálódik a Kincses kezén, egyszeribe elváltozott a képe. Olyan lett, mint a fejen ütött bornyúé, a mi hét kaput lát egyszerre és mégse lát egyet se.

Kanut karoncsípte Gábor grófot és erőszakkal magával vonszolta:

- Az ördögbe, gyere hát és beszélj!

Apránként utánuk szállingózott a többi úr is.

Kont nagyot nevetett, midőn az utolsó is elszökött mellőle. Bár úgy sem akart több időt tölteni a kaszinóban. Haza vágyott a várába. A dolgozószobájába. A kijárat felé indult, midőn a komornyik ezüst tálczán egy finom keskeny levelet prezentált eléje.

- Ikerváry herczegnőtől, - jelentette mély meghajlással.

Kont mohón kapott a levél után; egy pillanatig némán, elfogultan nézte, forgatta s háromszor is elolvasta a czimet. Nyilván öröme telt a herczegnő finom és mégis határozott irásában.

- Kell válasz? - kérdezte aztán a komornyikot.

- Igenis, a herczegi huszár az előcsarnokban vár *nagyméltóságod* válaszára.

Kont elfordult kissé a komornyiktól és zsebkésével óvatosan, szinte gyöngédséggel felbontotta a levelet. Elolvasta. Elpirult, szeme szelíd fényben úszott.

- Azt üzenem a herczegnőnek, hogy tüstént nála leszek.

XI.

Ikerváry Emerenczia budoárjában ült egy álló lámpa alatt és olvasott. Azaz csak úgy tett, mintha olvasna. A könyv a kezében volt, de a szeme másutt járt, a gondolata is. És ha neszt hallott a szomszéd szobában, mintha villamos áram érintette volna: megrándult hajlékony párducz-teste s pihegni kezdett massziv picziny kebele...

Kontot várta... De nemcsak úgy, mint a hogy a szerelmes nők imádójukra várnak; a herczegnő várása nem volt puszta epekedés. Az is, de egyéb is. Vágy is, félelem is, gyönyör is, aggodalom is. Ezernyi érzés reszketett a szép asszony szivében, ha csak említették is előtte a Kont nevét... Ilyenkor kigyúlt az arcza s zavaros lett a beszéde, a miért nagyon, de nagyon haragudott magára. De legyőzni nem tudta magát. Hiszen tisztában sem volt érzéseivel. Alapjában haragudott ő a vitézre is. Bántotta női méltóságát, hogy az úgy bánt vele, mint naiv gyermekkel s hogy *betolakodott* a bizalmába, a nélkül, hogy képes lett volna őt magától elhárítani. Igaz, hogy azt meg se igen kisértette, nem akarta, nem merte; kénytelen volt magának bevallani, hogy az ismeretlen származású impozáns férfi beczézése, bizalma, ha bántotta is, de egyben hizelgett neki. Be kellett ismernie, hogy hozzá hasonló egyéniséggel nem találkozott életében. Mindenkinél szebb volt, eszesebb és mégis természetesebb... S ime, ez a férfi méltónak találta őt arra, hogy beavassa titkaiba!... Mert hiszen nem is igen tagadta már előtte, hogy nem az, a kinek a világ tartja... Csak a világot csalja, őt nem. De mégis csaló. A vele való viszony: *kaland*.

...Kaland! Kaland!... Igen, igen, Kontot kalandornak tartotta a herczegnő és mégis meghivta magához. Azt is tudta róla (Kincses mester elmondta neki), hogy Kont jusson egy csomó arisztokrata család vagyonára pályázik, természetesen az övére is és - mégsem vetette meg... A csókja ott ég az ajkán, ölelése ott reszket a szivében, minduntalan hallja a hangja pompás bariton zenéjét s látja sörényes oroszlánfejét... Nem tud tőle menekülni, pedig jó izlése, nevelése, hagyományai, minden ize-idege ellentmond *bűnös* érzéseinek.

Emerenczia herczegnő belátta ezek után, hogy tisztáznia kell a helyzetet közötte és az - új Cagliostro között. Teljes vallomásra kell birnia Kontot, kilétét, terveit, czéljait illetőleg. S ha nem igazolja magát, szakítania kell vele, különben herczegnő létére egy szélhámos titkos bűnrészesének kellene magát tekintenie s ezt a tudatot nem birná elviselni sem a lelke, sem a szervezete. Belefonnyadna, beleőrülne...

Ime, ezek a gondolatok birták rá a herczegnőt, hogy meghivja magához a vitézt. Le akart vele számolni. A meghivó-levelet még határozott elszántsággal vetette papirosra, de mennél közelebb érezte a felelősségrevonás idejét, annál gyöngébb lett az akarata. Nem tudta magát biztonságban. Tizszer is elgondolta, milyen helyzetben, modorral, szóval fogja fogadni vendégét, hogy el ne árulja előtte elfogódottságát, sőt önmaga előtt pirulva, mint egy szinésznő, többször el is játszotta kigondolt szerepét. De hiábavaló volt minden erőlködése: nem tudta megtanulni. Minduntalan belesült. Mozdulata, póza ügyetlen volt, bátortalan, hangja remegett, arcza égett... De még annyi lelki ereje sem volt, hogy meghagyja magán azt a ruhát, a melyben elhatározása első pillanatában fogadni akarta Kontot. A fekete ruha - ámította magát, - csak jobban elárulja égő arcza pirosságát; világos ruhát kell fölvennie. Midőn megtörtént volt a ruha-csere, már tisztában volt vele, hogy hazug volt a kifogása: szép akart lenni mindenáron, azért öltött fehér toalettet, mert az állt rajta a legelőnyösebben. Elszégyelte magát, durczáskodott, sirt, de a helyett, hogy legyőzte volna magát, a tükör elé állott, igazított, szépített a toalettjén, piros rózsát tűzött ébenszinű hajába, ugyanolyat a keblére, s minden sikk ellenére föltette híres brillant diadémját, a mit csak udvari bálokon s legföljebb egy-két nagyobbszerű parádé alkalmával szokott volt viselni.

Olyan volt, mint egy királyné. Mint egy szerelme extázisától átszellemült özvegy fehér királyné. A Böcklin ecsetére méltó misztikus vágy megtestesülése...

Az álló lámpa rózsaszinű ernyőjén átszűrődő villamfény szétomlott a budoár halványkék selyemfalán, az óriási jegesmedvebőrön, a melynek fején a herczegnő keskeny lábacskája pihent, de pirosra lehellte a gyönyörű asszony kissé felcsúszott szoknyája alól kibukkanó lábacskáit is a fehér szattyán topánban, karcsú durczás bokáját s alsószoknyájának rezgő csipkefodrait...

A herczegnő elvetette magát a karosszékben, idővel elernyedett a keze is, földre ejtette a könyvet. Szemhéjja megnehezedett, piros ajka felkapcsillott. Sok levegőre volt szüksége, mert nagyon vert a szive...

A szomszéd szobából valami nesz hallatszott be a budoárba. A herczegnő összeborzongott és felugrott zsölléjéből... Hallgatódzott.

Ah nem, nem *ő* volt, csak a komornyik, a csúszó-mászó selyemember, az *ő* léptei alatt dönög a padmaly a vastag keleti szőnyegen keresztül is. Kopogtattak...

- Szabad!...

A frakkos komornyik megáll az ajtóban és mélyen meghajtja magát. Várja a jelt, a mely engedelmet ad neki a beszédre.

- Nos?

- Ő exczellencziája Kont úr hódolattal tudatja herczegségeddel, hogy azonnal tiszteletét teszi.

- Jól van, - susogta a herczegnő, és egy önkénytelen mozdulattal megigazította szoknyáját s alája kapta remek szabású, keskeny lábait.

A komornyik a kilincsre tette kezét. A herczegnő rászólt, még mielőtt kilépett volna a budoárból.

- Vandrák!

- Méltóztassék parancsolni!

- Miért czímezi maga Kontot kegyelmesnek?

A diplomataképű és modorú szolga meghajtotta magát.

- Senki se meri kisebb czímmel illetni, én sem...

- Nem tudja maga, - faggatta a herczegnő, - hogy ez a czím csak a titkos tanácsosokat illeti meg?

- Úgy gondoltam, - mentegetődzött a komornyik, - hogy nálánál nincs nagyobb úr az országban...

- Jól van, Vandrák, - vágott a szép asszony a szavába, - hivja csak kegyelmes úrnak... Ha jön, vezesse be ide bejelentés nélkül.

A parádés szolga kilibbent a budoárból. A herczegnő arczán egy rövid mosoly jelent meg. (Jól esett neki, hogy komornyikja nem ismer az országban Kontnál nagyobb urat.) Egy álló tükörhöz lépett, megnézte magát benne előlről, hátulról, kinyújtózkodott, mint a macska, majd meghallván a Kont lépéseit, ijedten, mint a tettenért bűnös, egy magaskarú szék mögé menekült...

A belépő vitéz megállott az ajtóban és üdvözlés fejében kurtán levágta fejét.

Az asszony csak nézte egy darabig, aztán lesütötte bágyadt fényben úszó szemét…

- Emerenczia! - szólalt meg Kont és pár lépéssel beljebb került a budoárba. - Emerenczia!

A herczegnő megkerülte székét s lángoló arczát elfordítva, egész hosszában a vitéz felé nyújtotta meleg, fehér, fedetlen karját.

Kont elkapta. Először a kezét, aztán a karját. A kezét megcsókolta, a karját megsimogatta.

A herczegnő föllázadt ez ellen a merészség ellen.

- Maga bánt engem, - mondta, miközben elkapta kezét, - maga visszaél a *hatalmával*... Ez nem lovagias eljárás.

Kont csak mosolygott.

- Édesem, ha bántja magát a *szerelmem*, miért árulja el, hogy a hatalmamban van?

A herczegnő fölvetette büszke kis fejét.

- Nem vagyok a hatalmában.

Pompás sötét hajkoszorúján szikrákat szórt a gyémánt-korona, de még annál is jobban tüzelt a szeme.

Kont vitéz gyönyörködve nézte.

- Egy ilyen ártatlan lelkű szép fehér asszonynak - mondta lágy, hizelgő hangon, - igen jól áll a harag is.

Emerenczia herczegnő észrevette magát. Érezte, hogy különös magaviseletével csak jobban felbátorítja a vitézt.

- Nem haragszom magára, - mondta gyenge, de határozott hangon és egy székre mutatva. - Foglaljon helyet.

Kont leült. A herczegnő vele szemben foglalt helyet.

- Azért kérettem magamhoz, - folytatta a szép asszony, - hogy vallomásra birjam.

- Vallomásra? - kérdezte Kont mosolyogva. - Ha épen nagyon ragaszkodik hozzá, szivesen bevallom szóval is, hogy...

Csak most vette észre a herczegnő, hogy ügyetlenül fejezte ki magát, belevágott a Kont szavába.

- Nem úgy értem... Tudni akarom: kicsoda, micsoda ön? Az a legkevesebb, a mit megkövetelhetek egy férfitől, a ki az én házamba jár...

Most meg Kont szakította félbe a herczegnőt.

- Ugyan Emerenczia, ne legyen kiváncsi, ez kicsinyesség...

- Nem kiváncsiságból kérdezem, - tiltakozott a herczegnő, - csak női méltóságomat és társadalmi állásomat védelmezem...

- Mondtam: az én származásomnak egyelőre homályban kell maradnia, még maga előtt is. Eleget tud, többet, mint bárki a világon, még többet sejthet. Ne kérdezzen...

- Ragaszkodom a kérdéshez: ki ön?

Kont felállott.

- Az oly tökéletesen mindegy, herczegnő, - mondta kelletlenül megrázva fejét. - Gondolja: a megtestesült eszme vagyok, vagy ha tetszik, egy eszmévé vált ember: *az ember*, Isten teremtménye, észszel, lélekkel, szivvel... Mi szükség van a nevemre, a mikor az csak egy meg-

különböztetési tényező; az ember lényének meghatározására annál semmi sem kevésbbé lényeges.

- A formákhoz ragaszkodnom kell, - állította a herczegnő, - a társadalom tagja vagyok.

- Eh, - intette le Kont, - ne törődjön a társadalommal, helyezkedjék egy magasabb talapzatra, jöjjön velem oda, a hol én állok.

- S hol áll maga?

- A társadalmon kívül, az emberek felett.

A herczegnő meghajtotta fejét.

- S mit csinálnék én ott - egyedül?

- Hát én senki se vagyok? - kérdezte Kont és büszkén tarkójába vágta a fejét.

- Senki, a meddig nem tudom, hogy *ki*. Reám nézve senki.

- Pedig én azt akarom, hogy magára nézve mindenki legyek: az egész világ.

A herczegnő kiemelkedett székéből, olyan mozdulattal, mintha menekülni akarna a merész férfi elől. De csak nem menekült.

- Ne kínozzon, kérem... Engem vérig sért ez a bizonytalanság... Haragszom magamra, szégyellem magamat.

Kont megragadta a herczegnő kezét.

- Ülj le, Emerenczia és hallgass meg... Megmondhatnám neked, hogy ki vagyok, nem kellene attól tartanom, hogy elárulsz... a hazádat árulnád el ezzel s erre nem képes egy Héderi Kont-leány. Még ha kerékbe törnék sem... És mégsem árulom el előtted a titkomat. Mert szeretlek. És próbára akarom tenni a te szerelmedet is.

A herczegnő vére újból fellázadt.

- Én nem szeretem magát...

Kont megcsóválta fejét.

- De szeretsz, Emerenczia. A kérdés csak az, mekkora a szerelmed? Mert én hétköznapi vágyakkal, érzésekkel nem érem be ám. Azt akarom, hogy az a nő, a kit a magamévá akarok tenni, mindenét feláldozza érettem: a társadalmi konvenciókat, gazdagságot, fényt s ne tartson meg magának semmi egyebet, csak a lelkét és az én lelkemet... Azt akarom, hogy vakon kövesd az ismeretlent, vészbe, viharba, sötétségbe... Kivánom, hogy bizzál bennem, megvesd a látszatot, senkinek se higyjél, csak nekem. Egészen az enyim légy, lábujjadtól a körmöd hegyéig. Ne számítson reád se társadalom, se rokonod, se testvéred, senki a világon. Belém kell olvadnod. Szived az én szivembe, véred az én vérembe, fel akarom szivni egész lényedet!... Akarod?

A herczegnő leült; riadtan gubbaszkodott bele a székébe.

- De hiszen, - gyötrődött, - maga engem valósággal kínpadra visz... Aztán, - tette hozzá halk, bizonytalan hangon, - mindannak, a mit tőlem követel, csak útjában áll az inkognitója. És semmit, semmit sem nyer vele. Miért nem mondja meg a nevét?

A vitéz felsóhajtott:

- Kont vagyok, - mondta szárazon, - vagy ha tetszik, Rákóczi vagyok, vagy Hunyadi... Magam adok magamnak nevet... Érje be vele.

- Nem tehetem, nem tehetem... - Mint szárnyszegett vergődő galamb, küzködött magával az asszony; Kont közelebb húzta hozzá a székét.

- Mit akar maga? Azt szeretné, hogy herczeg, gróf, vagy legalább is báró legyek? A mendemondától fél? Vagy csakugyan azt hiszi, hogy szélhámos vagyok? Hogy pirulnia kellene, ha leleplezne valaki? Hát tudja meg, Emerenczia, hogy igen, el fog jönni az az idő, midőn saját magam fogom magamat leleplezni; ki fog tünni, hogy túljártam az egész világ eszén: kormányoztam, *talpraállítottam egy beteg országot* hatalom nélkül s óriási vagyonra tettem szert, a nélkül, hogy mellettem lett volna az igazság, a törvény és a jog. Csak a végczél és az emberek jóhiszeműsége szólott mellettem, a nemzet belém helyezett fanatikus hite, a mi fel fogja dönteni az összes jogi és társadalmi korlátokat s törvényül csak azt fogja elismerni, a mit én vallok annak.

- Félek, - rebegte a herczegnő. - Ne mondja tovább.

- Mitől fél? - csendesítette a vitéz. - Tegye kezét kezembe, - s elhódította az asszony remegő kezét, - s hallgasson végig, mert még nem fejeztem be. Még azt is el kell mondanom, hogy el fogom venni a maga uradalmait is, a többi negyven vagy ötven úréval egy füst alatt; azt is, hogy annak ellenére szegények leszünk, a munkánk után fogunk élni. Nem biztosíthatok neked se palotát, se kényelmet... egy kis fehér házban fogunk lakni, mint a jobbmódú munkások - s mindezek ellenére nem lesz nálamnál becsültebb ember ebben az országban, se nagyobb úr. És az én feleségem lesz a legfenségesebb magyar nagyasszony, sokkal magasabb rangu a világ bármely herczegnőjénél; nem fog gyémántdiadémot viselni, de dicsfény fog ragyogni a feje körül...

A herczegnőnek előrecsuklott a feje, szeme elernyedt, arcza sápadt lett, mint az álomjáróké...

- Elveszi a vagyonomat? - kérdezte gépiesen.

- El.

- Jogtalanul?

- Jogtalanul.

- És miért veszi el?

- A hazának.

- Akkor - rebegte a herczegnő, - vennie se kell: odaadom.

Kont feléje hajlott.

- És követni fogsz a szegénységbe?

- Megesküszik, - kérdezte az asszony felelet helyett, - hogy jóhiszeműleg beszél? Hogy a becsülete intakt marad?

- Megesküszöm.

A herczegnő hátradőlt székében és elkérte a kezét Konttól, de az nem adta oda, megismételte előbbeni kérdését.

- És követni fogsz engem a szegénységbe?

- Én nem a szegénységtől félek, - válaszolt Emerenczia alig hallhatóan.

- Mitől?

- Attól, hogy nem fog sikerülni a *terve* és akkor...

- Nos?

- Akkor - fejezte be a szép asszony, - mi lesz *velünk*?!

- Velünk?!

Kont keble mélyéből egy tagolatlan ujjongásszerű hang tört ki. Az asszony önkéntelenül felugrott. A vitéz átnyalábolta a derekát, a vállát és magasra emelte, majd a keblére ejtette a gyönyörű teremtést; játszott vele eszeveszett kiméletlenséggel, a himoroszlán gyöngédségével; szorította, csókolta, a hol érte. Letette a földre, lábához kuporodott, átölelte a térdét, csókolta a ruháját, majd az ölébe vette s megringatta, mint az ölbeli csecsemőt. Nem tudott betelni vele.

- Szeretlek... szeretlek... szeretlek, - hajtogatta egyre. - Az enyim vagy... megtaláltalak...

A herczegnőnek fogalma se volt ekkora szenvedélyről.

- Oh, - nyögdécselte váltig, - fáj… tegyen le... ereszszen el...

Majd végkép elzsibbadt a teste, tehetetlenné lett az akarata is. Elalélt. Csak gyönyörben égő arcza és viharosan hullámzó keble árulták el, hogy él... tizszeresen él: egy egész életet él át perczek alatt.

- Szeretsz? - kérdezte tőle Kont vitéz, midőn végre lecsillapodott valamennyire a szenvedélye viharja. - Szeretsz?

Megmozdult a herczegnő ajka, de a szót nem adta ki, először kivergődött valahogy a vitéz öleléséből. Megkapaszkodott a karjába, igen gyönge volt. A fejecskéje is odahanyatlott a férfi keblére... Csak így tudott szóhoz jutni.

- Szeretlek - én uram!

XII.

Mialatt Kont a herczegnőnél volt, szkupstinává szervezkedtek a kaszinó urai. Jó öreg témájuk volt hozzá.

Hédery Gábris vitte a szót a vörös szalonban. A nagyősű, de aprótermetű férfiúnak olyan borzas volt a parókája, mint egy dühös kandur. Minduntalan belemarkolt, hol lekapta, hol ismét föltette, irtózatosan izzadt alatta a kopasz koponyája. Nem csoda, mert annyi fokra, mint az övé, még aligha volt befűtve emberi fej.

- Bárcsak maradtam volna hatökörnek, - szidta magát, - a mi csak arra kiváncsi, hogy mi van a vályujában s abban találja boldogságát, hogy mennél kevesebbet húzza az igát... Nem, nekem tudomány kellett, hülye tudomány, mint Fausztnak! Nem elégedtem meg azzal, a mit az öt érzékem meg tud emészteni, provokáltam az eget, hogy árulja el előttem a titkait is. Hát most itt van a titok... Hej, - sóhajtott fel keservében, - nem hiába mondja, mióta világ a világ, minden nép hitregéje, hogy az ördögé az az ember, a ki keresztül akarja magát törni a lét misztériumain! Még negyven éves se vagyok és már exekvál a pokol...

A kaszinó tagjai iszonyú hahotába törtek ki. De nem mindenki nevetett. Gyimóthy, Szinay, Kelen, Kanut s mindazok, a kikre Kont vitéz ráijesztett ősi birtokai lajstromának felolvasásával, meglehetősen savanyú képet vágtak. Hiszen csak Kincses Károly ne szerepelt volna az odiózus ügyben, de a fránya fiskálist minden csodára képesnek hitte a kaszinói közvélemény.

Nyiltan azonban mégse lehetett tőle ebben az esetben félni, ahhoz, a józanész itélete szerint, csak mégis túlságosan bizarr volt a vállalkozása. Egy birtokbahelyezési pör 700 év óta elévült tulajdonjog alapján!

Kanut meg is próbálkozott a tréfával.

- Én nem bánom, - mondta, - ha el is veszik tőlem a Kont révén rám származott birtokaimat, mert busásan regresszálom magamat.

- Hogy-hogy? - támadt rá Gábris, felcsapva parókáját, a mit idegességében a kabátja zsebébe gyűrt volt.

- Úgy, hogy én meg a kirgizektől és osztjákoktól fogom visszaperelni azt, a mit Ungur, a hetvenhetedik nagyapám nekik Ázsiában hátrahagyott.

- Az nem analóg eset, - eszelte mérgesen Gábris, a ki kínjában rég kitanult a tréfából, - Kincses szerint a res derelikta elévül ugyan 30 év alatt, de az én ükapám vagyona nem tekinthető annak, mert ő nem a maga jószántából nyakaztatta le magát.

- Az én ükapám se a maga jószántából távozott Dsungariából vagy honnan, hanem mert kergették a kirgizek és tatárok vagy micsodák, - ellenvetette Kanut holtkomolyan.

A hahota megismétlődött, a min Gábriska irtó dühbe gurult.

- Azt hiszitek, - rikácsolta, - hogy csak ti tudjátok nevetségessé tenni a mai jogrendet? Nem gondoljátok, hogy Kincses annak sokkal nagyobb mestere, mint ti? Jól tudom én, - folytatta, - hogy jogász szemmel nézve őrült abszurdum az egész história, de vannak ám egyéb szempontok is... Aztán nem volt arra még sohasem eset a világtörténelemben, hogy a régi rendet, az igazságot, az erkölcsöket, a törvényeket szonika eltörölte a mob? Emlékezzetek a franczia forradalomra, a mely még a hónapoknak és a napoknak a régi elnevezését sem hagyta meg...

- Mondasz valamit, - szólalt meg Gyimóthy gróf, - Kontnak, tekintve az ő csodálatos népszerűségét, ha visszaélne erejével, nem is lenne nehéz egy kis forradalmat nyélbeütnie.

- Nohát, - üvöltötte Gábris, - nem beszélek én a levegőbe, tudom, a mit tudok!

A társalgás ezzel oly térre zökkent át, a melyen önkéntelenül is mindenki megragadt. Még azok is, a kik nem voltak a kilátásba helyezett perben anyagilag érdekelve.

- Az ám, - morfondírozott az oligarcha Belényessy gróf, miközben összeborzongott a gerinczén végigszaladó sajátságos hideg áramlatoktól, - az ám, erre senki se gondolt eddig.

Eddig nem, de ezután meg egyébre se gondolt senki. Az urak kezdték magukat igen kényelmetlenül érezni. Legnagyobb részük nagybirtokos volt, becsületes, nyugodalmas pár ezer hold föld tulajdonosa, a minek, úgy vélte mindenki, legföljebb valami antidiluvialis arányú földrengés árthatna meg és ime, Gyimóthy és Belényessy kipiszkálták az esélyek homályából, hogy biz az kicsúszhatik a talpuk alól földrengés nélkül is. Csak egy második kiáltványt röpítsen Kont vitéz világgá: «Népem, tied a föld, az urak nem méltók rá... a latifundium, a holt kéz eltöröltetik» és - kész a nagy slamasztika, a revoluczió.

- Hátha épen arra számít Kont, - adott kifejezést az általános aggodalomnak Kelen, - a fönséges nép támogatására: arra a kényszerhelyzetre, a melybe bennünket egy parasztlázadás beleszorítana!...

De már ezt az inszinuácziót csak mégis megsokallta Gábris. Ő szidhatja az ükapácskáját, senkinek semmi köze hozzá, a magáét szidja, de más ne merje az ő vére vérét aljassággal meggyanusítani.

- Ő nem számít semmire se, - fakadt ki morczosan, - egy igazi úr egyáltalában nem tud számítani, azt a fiskálisára bízza.

Észre se vette, midőn kimondta, hogy ezzel mindössze hogy átkente az odiumot Kont vitézről Kincses uramra, de a dolog lényegére nézve Kelét nem czáfolta meg.

Meg is jegyezte a sötét férfiú:

- Nem tökéletesen mindegy az, akár Kont spekulál az erőszakra, akár a fiskálisa...

Gábris fejbecsapta magát.

- Az ám! Kincses... Higyjétek el nekem, - s körülhordozta tekintetét a társaságon, - nincs annál a ficzkónál nagyobb gazember a földtekén...

Sokan bólintottak, többen csak az orrukat lógatták. Jókedvű ember immár egy sem akadt az egész társaságban... Hja, nagy dolog a revoluczió.

- Beszélnetek kellene azzal a fránya prókátorral, - vélte Belényessy gróf, a ki még a hold változásától is féltette nyolczvanezer holdat kitevő uradalmait.

- Mondasz valamit, - helyeselte a javaslatot Kanut, - egy millióért talán békét hagyna nekünk.

- Jó - jegyezte meg Gyimóthy, a ki olyan fösvény volt, hogy még mindig gyalog járt, mert sajnálta a pénzt a repülőgépre vagy automobilra, - jó, de hozzájáruljanak a millióhoz azok az urak is, a kik nem lesznek perelve.

- Én? - fortyant fel Belényessy mérgesen, mint egy pulykakakas, - mikor egy talpalattnyi földet sem örököltem a Kont javakból?

- Igen ám, - eszelte Gyimóthy, - de forradalom esetén nem azt fogja a paraszt nézni, hogy mi kié *volt*, hanem azt, hogy mi kié *most*.

Belényessy megaprehendált, mint mindig, mikor valaki fején találta a szöget és kiment vacsorázni.

Az ajtóban majdnem összekoczczant egy gömbölyded férfival. *Kincses volt.* Egy Kont-féle dohánytorpedó füstölt az orra alatt.

A társaság megmozdult és képet változtatott. A keresztbecsapott lábak kicserélődtek, egynémely úr megköszörülte a torkát, mások megcsavargatták nyakukat az inggallérban, Gábris eltrüsszentette magát, Gyimóthy ismeretlen okból a mancsettáját fricskázta meg...

Kincses mester úgy tett, mintha erőszakkal lökték volna be az ajtón, szinte bocsánatot látszott kérni az uraktól, a miért egyáltalában élni merészkedik. Senkit se szólított meg, buksi fejét behúzta a vállába és a szemben fekvő ajtó felé döczögött.

De Kanut nem engedte elillanni.

- Hová sietsz, főfiskus? Ülj le közénk.

Kincses megállott.

- Nem zavarlak benneteket? Azt hittem, *magatok közt* akartok lenni, - jegyezte meg szatirikusan.

És körülnézett, úgyszólván mindenkit megkérdezve a szemével, hogy csakugyan nem alkalmatlan-e? S miután leolvasta volt az arczokról, hogy a pokolba kivánja őt az egész díszes társaság, - leült egy bőrzsöllébe és mulattatni kezdte a roszkedvű urakat.

- Debreczeni jogászkoromban történt: egy vén aszuképű alakkal találkoztam a kollégium előtt... Épen vasárnap volt…

Gábrist elfogta a düh.

- Tudjuk kérem, *hová* akar kilyukadni az adomájával, - szakította félbe a körmönfont férfiút, - elengedjük a viczczeit.

- Hová? - kérdezte ez az őszinte csudálkozás hangján. - Mert eddig még, becsületemre mondom, magam se tudom.

Kincses mester hires volt a lódításairól. S büszke volt eme hirességére, mert füllentéseit a költészet számlájára irta fel. Abból ő nem is csinált titkot.

- Becsületére mondja! - S ideges kaczajt hallatott Gábris gróf, azzal fejezve ki, mennyire taksálja a fiskális úr becsületét.

Az nem haragudott meg érte, olyan flegmatikus természete volt ő kigyelmének: mindenkit megvetett, a ki haragudott; holott ő igen sokra becsülte magát.

- Becsületemre hát, - mondta aprókat kaczagva. - Nem tartom én az én adomáimat raktáron, azok úgy születnek meg a fejemben exabrupto szervesen. Mikor az első szót kiejtem, még nem tudom biztosan, mi lesz a második.

Az efajta Kincses-mondáson máskor nevetni szoktak az urak, de az egyszer csak Kanut honorálta a mester szellemességét, az is csak kényszerűségből, mert czélja volt a nagyfejű úrral.

- Hehehe... Jó kedved van, vén csont!

- Az van, hál' Istennek, különben rég megütött volna a guta.

- Hogy-hogy?

- Úgy, - elménczkedett Kincses uram, - hogy soha egy lépést sem gyalogolok.

- S mi következik ebből?

- Az, hogy a testmozgást ilyen vérmes embernek, mint jó magam, pótolnia kell valamivel, ha nem akar megpukkadni. Hát én azzal pótolom, hogy kutyagolás helyett jól kinevetem magamat; ez kényelmes dolog és vigabb is, mint a kutyagolás, heheheho...

- Hehehe, - ismételte meg a fiskus nevetését Kanut s oroszlánvadász létére nem sokat teketóriázott, hozzáfogott terve végrehajtásához.

Az volt ugyanis a szándéka, hogy sarokba szorítja a veszedelmes prókátort.

- Van-e újabban valami hires pered? - kérdezte leereszkedő elegancziával. Bevezetésül jónak tartotta az elegancziát.

Kincses mester ellenben közönséges volt, mint egy falusi kántor. Fütyült az elegáns kérdésre s parasztos őszinteséggel felelt.

- Hogy a manóba ne volna. Olyan per van most a kezemben, a miért az egész úgynevezett jogászvilág a szemem közé fog kaczagni.

- S ennek te örülsz? - kérdezte Kanut malicziózus hangon.

- Örülök, mert meg fogom nyerni a pert az egész világ hahotája ellenére is. Hiszen épen ebben rejlik a pikantéria.

- Ejha!..

Ezt nem egy ember mondta, hanem vagy öt. A többi elkrákogta a véleményét.

Gábris a határtalan önbizalom eme merész megnyilatkozása feletti mérgében újra pulykáskodni kezdett.

- Ne henczegjen, kérem, nyerje meg a perét, ha tudja, taszítsa fel a jogot, a miből él, tekerje ki az igazság nyakát, törölje el a törvényeket, hipnotizálja meg a birákat, lázítsa fel a népet, - egyszóval nyerje meg a perét, de nekünk ne henczegjen, mert nekünk nem imponál.

- Hisz azt én tudom, - mondta az agyafurt férfiú, ártatlan képet vágván, - hogy gróf úrnak nem imponál az ész... jóllehet - egyenlítette ki némileg a gorombaságát, - jóllehet egyáltalában nem lehet róla elmondani, hogy eme becses érték nélkül szükölködnék. Teszem azt, azok a propozicziók, a melyeket nekem a perre vonatkozólag most tett, csak eszes ember fejéből pattanhattak ki.

- Ne dicsérjen kérem...

- Jó, nem dicsérem, de követni fogom tanácsait, mert jók és teljesen fedezik intencziói mat.

Ez a szinte szemtelenül czinikus kijelentés végkép fölháborította a kényes urak erkölcsi érzését. Egyben valóságos pánikot keltett, mert hiszen a fiskális győzedelmes önbizalmáról, őserejéről tanuskodott. Gyimóthy fölpattant.

- Vannak dolgok, - jegyezte meg epésen, - a melyeket nem illik kimondani: des choses, qui se font, mais qui ne se disent pas.

Kincses belesuhintott a levegőbe.

- Bolondság, kérem, én becsületes magyar ember vagyok. Ha valamit kész vagyok nyélbeütni, abból én titkot nem csinálok soha.

- Föl fogja taszítani a jogot? - szörnyülködött most már Kelen is a fiskális czinizmusán. - S nem restelli azt bevallani?

- Föl fogom taszítani a jogot és nem restellem bevallani...

A hallgatóságban meghült a vér.

- És kitekeri az igazság nyakát? - fortyant fel Szinay a társaság nevében.

- És kitekerem az igazság nyakát...

- És eltöröli a törvényeket?

- Ha szükség lesz reá, eltöröltetem a törvényeket.

- Meghipnotizálja a birákat?!

- Azokat én mindig meghipnotizálom, azért van több eszem, mint nekik.

Általános szörnyülközés.

- Képes volna forradalomba kergetni az országot? - kérdezte Kanut, aránylag hidegen.

- A forradalom tisztítja a levegőt, s az a forradalom, a mi ennek a pernek a nyomán *támadhatna*, olyan egészséges anyagcserét idézne elő a nemzet testében, a mely annak örök időkre való megizmosodását eredményezné... Remélem azonban, - tette hozzá, - el lehet érni ezt az anyagcserét drasztikum nélkül is. Mi ebben fáradunk.

Az anyagcseréből nem értett senki semmit. A megbotránkozás pedig sokkal nagyobb fokú volt, mint hogy eszébe jutott volna valakinek annak értelme felől fölvilágosítást kérni. Csak zúgtak az urak, mint a távoli zivatar. Összemordultak s ököllé szorították markukat...

...Hiszen ez egy veszedelmes ember! Forradalmár! Rabló, a ki idegen tulajdonra tör, fegyverrel, méreggel, tőrrel!... Ezt a szörnyeteget föl kell jelenteni, be kell záratni, le kell fejeztetni!...

A nagy pör ódiumát teljesen levette Kincses mester a Kont vitéz válláról s azzal egyedül önmagát terhelte meg. Nagyszerű fiskális volt. Úgy számított, hogy a maga jellembeli nimbusza nem viszi előbbre a pert, de a Kont szentséges presztizsére nemcsak a pernek, de a nemzetnek is szüksége van... Az általános fölháborodás közepette - mintha nem is ellene irányult volna annak mérge, hanem valaki harmadik személy ellen, a kit az ethika magasabb nézőpontjából megvédelmezni erkölcsi kötelesség, - föltápászkodott Kincses mester kényelmes karosszékéből és félretéve a félig elszítt torpedót, a zúgó társaság közé vegyült. Megrángatta lötyögős nadrágját s izmos, kurta karját egy merész lökéssel a levegőbe fúrva szót emelt:

- Urrraim!...

Az urak arrébb húzódtak tőle, mint valami bélpoklostól s ezzel a hatásos szónoklathoz szükséges távolság szónok és hallgatóság között minden különös rendezés nélkül önmagától megcsinálódott. Kincses uram poziturába vágta magát:

- Uraim, - kezdte beszédét igen lentről, nehogy gikszert csapjon a végén, a mikor a magas hangokra kerül a sor, - tisztelt barátaim, önöknek egyáltalában nincs okuk a felháborodásra. Ez csak abban az esetben lenne érthető, ha holmi világraszóló szélhámos lenne általam képviselt felperes, nem egy providencziális férfiú, a ki épen az önök segítségével szándékozik megkezdeni a haza talpraállításának magasztos munkáját, ezzel bőséges részt juttatva a honmentés dicsőségéből önöknek is. Mert - s itt nekidördült a mester hangja, - Kont úr nem magának perel, hanem a nemzetnek. Önök pedig nem az a fajta, a mi, midőn a hazáról van szó, kalmármérlegen mérje le anyagi veszteségeit. Idáig, ha meggyengült is, nem sülyedhetett le a történelemcsináló nemzet, a melynek évszázadokkal ezelőtt minden egyes tagja egy intésre kész volt nemcsak vagyonát, életét is feláldozni, ha veszélyben forgott az ország integritása. Egyszóval - folytatta a ravaszdi férfiú, - kitörésüknek erkölcsi alapja nincs, annyival kevésbbé, mert biztosra vehető, hogy semmi kifogásuk nem lenne egy ellenkező irányú erőszakos művelet ellen, a mely vagyonukat megerősíteni, megszaporítani czélozná. Teszem - magyarázta ki homályos szavait a mester, - ha szivük mélyébe tekintenek, be kell ismerniök, hogy boldog megelégedéssel vennék tudomásul, ha Kont vitéz Jeruzsálembe küldetné a

zsidókat, miután lefoglaltatta birtokaikat. Ebben az esetben ugyebizony aligha keresnék az urak, hol a jog, hol az igazság, a törvény?... S bizonyos esetben - konczedálta a nagy rabulista, - teljesen igazuk lenne; valamiképen a jelen körülmények között teljesen igazunk van nekünk. Mert minden emberi csinálmánynál hatalmasabb a természet szükségtörvénye, a mely, ha úgy kivánja a fejlődés, máról holnapra egész nemzeteket töröl el, hogy a többi népek jobban boldogulhassanak. Mi eme szükség törvény nyomása alatt perelünk!

- Urraim, - folytatta Kincses mester szónoklatát az immár teljesen megnémult hallgatóság előtt, egy sokkal magasabb tenorból, - én értem önöket Az önök megbotránkozása nem azt fejezte ki, hogy sajnálják Kont úrtól birtokaikat, hanem azt, hogy azokat a szent jelszavakat, a melyeknek jegyében és oltalma alatt állottak eddig, veszedelem fenyegeti. S ebben igazuk lehet. A veszedelem megvan. Sőt megengedem, sajnálni is lehet azokat az ócska és elkopott instituciókat, a melyek oly szépen megvédelmeztek bennünket a közbiztonság és vagyon elleni merényletekkel szemben. Ám ez is csak líra, uraim, elégia... Az ember a kiszolgált télikabátját is sajnálja letenni, pedig nincs igaza, mert az új kabát, igaz, hogy meg kell adni az árát, de jobban megvédelmezi az embert a hideg ellen a réginél. Ne sajnálják, uraim, a régi rendet: az elkoptatott jogot, az igazságot, a törvényt, az eszményeket...

Csak most vették észre az urak, hogy maró gúny a fiskális minden szava. Összenéztek, de annyira dermedtek voltak már, hogy nem is tiltakoztak megcsúfoltatásuk ellen.

Kincsesnek pedig felágaskodott a hangja a magasabb régiókba.

- Tudják-e önök, mi a jog, uraim? Az a fék, a mely megakadályozza az embert, hogy felfalja egymást, mint a vadállatok. A törvény? Az a kocsis, a ki rángatja a féket. S az igazság? Van-e az urak közül valaki, a ki meg tudná mondani, kinek van igaza? A mobnak-e, a mely el akarja nyelni a magasabb rendeket, vagy a magasabb rendeknek-e, melyek el akarják nyelni a mobot? A nagyhatalmaknak-e, a melyek a czivilizáczió nevében leigázzák a primitiv vad népeket, avagy a vad népeknek, a melyek verőkkel védelmezik Istentől nyert szabadságukat? Az öreg embernek van-e igaza, vagy a fiatalnak, a férfinak-e, vagy az asszonynak, a khinainak-e, vagy a francziának?... Mert hiszen mindenkinek más az igaza. Két egyforma igazság nincs is, - konkludált a mester, - tehát egy igazság sem lehet!...

Ahhoz, a mit ezután mondott, már fel is ágaskodott kissé a nagyeszű férfiú:

- Urraim, a jog, a törvény, az igazság, az összes eszmények az emberért vannak, mihelyt megszűntek azért lenni, annak használni, nem azok többé, a mik voltak, elveszítették lényegüket önmaguktól Konttal, Kincsessel, vagy Kont és Kincses nélkül. Jól megjegyezzék, uraim, hogy az emberi eszmények közül csak egy az örök: a *rend*, a többi, ha nem khiméra, mind e körül a tengely körül forog. Ergo, ha úgy követeli a rend, új törvények, új jog, új igazság fog keletkezni a régi tetemén. Én - vágta ki süvöltő hangon, - másodsorban a *rend nevében* és érdekében perelek.

Kincses mester ezzel a levegőbe vágott az öklével pont helyett s nyugodtan előszedve torpedóját, ismét rágyújtott...

Az urakat végkép megszédítette az a káprázatos dialektikai kötéltáncz, a mit a nagyfejű tömzsi emberke a szavak és fogalmak pódiumán produkált.

- Mi az ördög ez? - bődült el Kanut önkénytelenül. - A világ végire számít, vagy mi a manó?

Egyetlenegy heves kifakadás se hangzott el ellene, minden szenvedélyt kiszorított a szivekből a tájékozatlanság, a megdöbbenés.

Még Gyimóthy nyerte vissza leghamarabb elvesztett lélekjelenlétét. A pöfékelő Kincses mester elé sántikált (mert köszvényes volt):

- Egyszóval - dadogta, - úgy áll a dolog, magad is beismered, hogy nincs igazatok.

- A mai igazság szerint - ismerte be Kincses hidegen, - nincs, de igazunk lesz a holnapi igazság szerint.

- Jó, - jegyezte meg Gyimóthy, - te túlteszed magad a jogrenden, - de vajjon túlteszik-e magukat rajta a biráid is?

Erre még ridegebb feleletet adott Kincses.

- Felkonczoltatni senki se szeret.

- A birónak ragaszkodnia kell a formákhoz, - vélte Kanut, - arra való a hadsereg, hogy megvédje minden terrorizmus ellen.

Kincses elnevette magát.

- Régen volt az, midőn a birák a formának alárendelték a lényeget. Eszes judex ma már levegőnek tekinti a törvényt, ha az magasabb érdekekkel összeütközésbe jön. Rájöttünk, mi jogászok, - folytatta, - hogy a strict law (szigorú jog) a legnagyobb gazságok darázsfészke, az equity law (méltányos jog) körül is csak a fél igazság ólálkodik, becsületes itéletet csak az a birói gyakorlat tud produkálni, a mely Salamon király példáját követi. Minden egyes jogesetre külön törvényt kell hozni, mert nincs két egyforma jogeset. A birói gyakorlatot és belátást a teljes szabadság szelleme lengje át... A biró ne puszta jogot oszszon, de mérlegeljen is, mint a kereskedő: hol a haszon, hol a kár?... A mi biráink - konkludált Kincses uram, - be fogják látni, hogy nem szabad egy országot lángba borítaniok csak azért, hogy egy pár nagy urat *szabályszerűen* kiszolgáljanak... Aztán tekintetbe fogják venni azt is, hogy egy providencziális próféta-emberrel szemben nem járhatnak el úgy, mint akárki fiával. Azon úgyse fog az emberi igazságszolgáltatás, valamint nem fogott Krisztuson. Az apostolok nyomán új törvények támadnak s ezeket a törvényeket respektálni fogja a modern biró. Az lesz a szent előtte, a mit Kont akar s vele együtt a nép, nem az irott betü...

Az urak szinte dideregni kezdtek félelmükben. Gyimóthy elkaczagta magát, mint egy eszelős.

- De hiszen akkor mi koldusok leszünk!..

Kincses mester megrázta buksi fejét.

- Nem lesztek koldusok, mert dolgozni fogtok... A franczia forradalom áldozatai, a marquisk, a vicomteok voltak a koldusok, a kiknek vagyonát egyik napról a másikra seperte el a legrémítőbb *itélő igazság*, a nép dühe, a nélkül, hogy meghagyta volna emberi jogaikat. Még az életüket is megkivánta áldozatul - a forradalom. Mennyivel enyhébb - tette hozzá Kincses mester szatirikusan, - a ti helyzetetek. Egy kis döczczenés az egész.

Mondván, megszopogatta a szivarját s miután úgy találta, hogy immár keserű a vége, föltápászkodott székéből és csés jóestét kivánván az illusztris társaságnak, távozott...

Az urak magukra maradtak. Megdöbbenésük jeléül kifordították tenyerüket, tarkójukat vakarták, nevettek s mindenféle grimaszokat vágtak, mert okosat úgyse tudtak volna mondani.

Az okos szó csak jóval később jutott eszébe Kanutnak.

- Uraim, hátha kiegyeznénk velük...

Senki se felelt.

Gyimóthy nagyot sóhajtott.

- Rendkívüli időket élünk, - mondta, és lehorgasztotta fejét.

Gábris olyan volt, mint az ázott tyúk... már azt se tudta, hol van a parókája, nem törődött vele.

- Egyezzünk ki, - helyeselte a Kanut javaslatát, - ha kevés is, biztos a biztos...

Kelen nagyot csapott öklével az asztalra.

- Nem hittem eddig, - mondta Gábris felé fordulva, - hogy vannak túlvilági szellemek, de most már hiszem... Kontot a Gondviselés küldte, vagy a Nemezis, akárki felsőbb hatalom, de nem anya szülötte, különben nem csinálhatna ilyen felfordulást.

- Egyezzünk ki, - javasolták az urak egyhangúlag...

*

A Kont presztizse ezzel kiállotta a legkeményebb próbát is. Sértetlenül került ki az emberi önzés örvényéből, a melybe nem egy apostolt fojtott már bele az anyagi és hatalmi érdekek egyesült erőszaka.

A kaszinó független, minden merész vállalkozással szemben fölényes megvetést tanusító főurai nem merték rásütni a kalandorok bélyegét, bár szivük mélyén az ő kiváltságos pszikhéjükkel érezniök kellett, hogy bőséges okuk lenne rá. Koczkán forgott minden vagyonuk: attól függött, hogy mit tart Kontról a közvélemény s egy kis megjegyzéssel sem mertek az őt istenítő eszmeáramlattal még egymás között sem szembeszállani...

Kont vitéz volt immár az országban a legnagyobb hatalom.

XIII.

Kincses mester megdöngette a Kont-várkastély érczkapuját, de persze nem ugyanazzal a szándékkal, melylyel annak idején Botond a bizanczit. Ő nem akart rést ütni a kapun, csak bekérezkedett rajta az e czélra kiakasztott buzogánynyal.

Ez az ó-kori berendezés is mutatja, hogy abból a titokzatosságból, a melylyel körülvette magát, egy év múltán sem engedett a vitéz. Minden a régiben maradt a várkastélyban. Csak a legkülönfélébb retortákon át lehetett halandónak a nagyúr szine elé jutni. Az őrtálló csatlós addig nem nyitott kaput, míg nem értesítette a székely várnagyot a vendég jöveteléről, ez Lombosnak tartozott jelentést tenni, a ki viszont a vitézt kérdezte meg: fogadja-e a jelentkezőt.

Kincses mester, bármily nagy volt is a feje, Kontnak ezt az egy szokását sehogysem tudta megérteni... Mi szüksége van egy kivételes szellemi kincsekkel megáldott s épen lelki nagysága, személyes hódító kvalitásai révén népszerűségre kapott igazi nagy embernek azokra a szánalmas czeremóniás mókákra, a melyekkel oligarchák és fejedelmek bolondítják a közönséges halandót! Avagy szapora oka van arra, hogy meg ne lephesse senki intim munkája közben? Valami nagy, titkos terven dolgozik, a melynek nem szabad idő előtt kipattannia?

Ha nem is kapott Kincses uram ezekre nézve teljes felvilágosítást, a véletlen szivességéből némi tájékoztató kombinációkra alkalmas oly jelenségeket észlelhetett meg eme látogatása alkalmával, a melyekből az ő agyafúrt eszével könnyen kivonhatta a gyököt.

Mindenekelőtt egy vörös, hatalmas termetű férfi tűnt fel neki a várudvaron, a mint a bástya szögéből messzelátóval a kilátásban gyönyörködött. Egy szempillantás elég volt neki annak a konstatálására, hogy nem magyar ember a távcsöves. Angol vagy amerikai. Kincses meglepődött, de nem ment tovább: kombinációkat egyelőre nem fűzött az angol személyéhez. Befordult a kastélyba a székely vezetése alatt, mintha mitse látott volna s aztán szuszogva fölskándált a lépcsőn. Az emeleti lépcsőházban megállította a székely.

- Engedelmet installok, nagyságos uram, méltóztassék itt várakozni, míg szót váltok nagyurammal.

A székely egy ajtóhoz lépett óvatosan, mintha lopni menne, hallgatózott egy pillanatig, csak aztán nyitott be.

Ám úgy látszik, roszúl hallgatódzott ő kigyelme, vagy nem az igazi ajtón, elég az hozzá, hogy Kincses mester ugyancsak a füle segítségével, oly újabb felfedezést tett, a mit aligha tartogattak a számára, különben nem lett volna értelme a székely rengeteg óvatosságának... Mindössze annyiból állott a fiskus felfedezése, hogy Kont vitéz úgy beszélte az angol nyelvet, mint a karikacsapás, ép úgy gurgulázott rajta, mint egy született amerikai.

Kincses uram a lépcsőházból úgyszólván minden egyes szavát kivette, a mint erősen disputált a láthatatlan angollal, csak azt sajnálta, hogy a felét sem értette meg. Különben azt se igen tudta kisütni, merről csapódik a hang a füléhez; viszhangos volt a kastély: jöhetett alulról is, felülről is, oldalról is... Tehát még egy angol a várban! - állapította meg a mester, de ezúttal sem bocsátkozott kombinációkba, arra ráér a végén, - vélte, - hátha tapasztal még egyebet is.

Egyelőre nem tapasztalt egyebet. A székely ajtót nyitott előtte és bebocsátotta a vitéz dolgozószobájába. Akkor már persze egyedül találta Kontot. Eszeágába se jött, hogy meginterpellálja őt az angoljai irányában, annál egyelőre sokkal fontosabb volt neki a maga dolga.

- Szerencsés jónapot kívánok, - üdvözölte kálvinistásan a nagyurat.

Az is olyanformán fogadta a köszöntését.

- Aggy' Isten, Kincses uram, mi jót hozott?...

Szivart adott vendége szájába s tréfásan meglapogtatta a vállát.

Fiskális uram nem felelt addig, valameddig a szivarja füstje meg nem közelítette egy dunai csavargőzösét.

- Jót hozok csakugyan, - jelentette ki aztán, s olyat mulatott saját kijelentésén, hogy csak úgy rengett a hája. - Iszonyú jól megy a dolog, - tette hozzá, folyvást kaczagva, - már jobban nem is mehet.

Kont is földerült, de miután ismerte a körülményes úr természetét, nem türelmetlenkedett; inkább megkérdezte tőle, nem akar-e valamit enni vagy inni.

Kincses bort kért és Selters-vizet. De addig se lopta az időt. Nem fért bele a nagy boldogság, kicsordult a száján, még mielőtt - saját szokásos szavaival szólván, - meggyantázta volna torka húrjait.

- Szuggesztió, nagyuram, minden az ég alatt, - kezdte, domború mellét csapkodva, - mindig az győz ezen a földön, a kiben több a megejtő erő.

- Az régi dolog, Kincses uram, - hagyta helyben Kont, - olyan régi, mint az emberiség maga. A nagy reformátorok, az egy Buddhát kivéve, nem tudásukkal hatottak, sőt Krisztus egyenesen megvetette az emberi tudományt, hanem az égi lánggal, a mely szemükben lobogott, midőn a maguk lelkét széjjelosztották a tömegek között. Mózes nagy törvényhozó és adminisztrátor volt, Mohamed pompás pszikhiater és dicső poéta, de hol az ő tudományuk az Arisztoteleszé, Plátóé mellett?!...

Kincses önkénytelenül Kont szemébe fúrta tekintetét. Igen, ott lobogott az isteni láng, az apostoli erő az ő szemében is. De azért nem adott egészen igazat a vitéznek.

- Engedelmet installók, - mondta, - az én szememben aligha van abból a kérdéses lángból csak egy szikrányi is, de azért, ha akarom, bele tudom gyűrni az emberek lelkébe akár a legnagyobb képtelenséget is. Már pedig az is szuggeráló erőre vall.

- Az is, - hagyta helyben Kont mosolyogva, - de némi különbség van a két erő között.

- Persze, - ismerte be fiskális uram, - a kigyelmetek szuggeszcziója a Szentlélek-adománya, az enyémféle meg inkább Luczíferhez áll közelebb...

Meghozták a bort. Kincses leöntött belőle egy jó pohárra valót, aztán így folytatta:

- Lóvá tettem az egész kaszinót.

- Hogy-hogy? - kérdezte Kont.

- Úgy, hogy elsőbben összezavartam az urak fejét, hogy fizikai szédülés vett rajtuk erőt, aztán meg rögtön rá helyrevágtam, a mit elrontottam: rájuk eresztettem a hideg zuhanyt... Tetszik érteni?

- Nem egészen.

- Beadtam nekik, hogy nincs jog, se igazság; az lesz a jog és az az igazság, a mit *mi* vallunk annak.

- És elhitték? - kérdezte Kont komoly érdeklődéssel.

- A két ellentétes művelet, a melyen gyors egymásutánban keresztülbuktattam agyrendszerüket, - czikornyázta ki Kincses, - annyira kihozta őket az egyensulyból, hogy végkép fölmondta a fejük a szolgálatot. Már nem akarják bevárni a per megindítását sem, alkudni akarnak velünk...

Kont vitéz arcza kigyúlt az örömtől.

- Uram, - mondta, - most, hogy egymás között vagyunk, bevallhatjuk, hogy a mi számításunk, minden reményünk egyedül az emberi gyöngeségen alapult, de hogy ily gyorsan közeledjünk a czélhoz, az csakugyan a maga talentumára vall... Különben - kérdezte, szinte megijedve a saját örömétől, - honnan tudja kegyelmed, hogy alkudni akarnak?

- Nem tudom, de megmondom. Tegnapelőtt a kaszinóban voltam. Akkor zavartam össze a fejeket. Tegnap meg a kaszinó jött hozzám, illetve annak képviseletében Gyimóthy és Kanut; ők jelentették ki az összes felek nevében, hogy nem bánják hát, a haza nevében hajlandók némi méltányos egyezségre, csak ne csináljunk forradalmat s végkép koldusokká ne tegyük őket.

Kont bólintott.

- S mit felelt nekik?

- Azt, hogy majd meglátjuk... Nagyuram nélkül nem akartam pozitiv választ adni.

- Helyesen tette, bár azt megkérdezhette volna tőlük, hogy ki lesz a megbizottjuk.

- Annál én többet tettem, - mondta Kincses mester, - kijelentettem Kanutéknak, hogy szóba nem állunk velük, a míg szervezve nincsenek. S ha kivonná magát érdekeltségükből csak egy alperes is, nem tárgyalunk velük.

- S ők?...

- Ma reggel kapom ezt az irást. - S egy teleirt ivet nyujtott át Kincses Kontnak. - Rajta van valamennyi alperes neve...

Kont belenézett.

- Ez egy meghatalmazás, - konstatálta.

- Igen. Gyimóthy és Kanut lesz a meghatalmazottjuk s kötelezőleg kinyilatkoztatják az irásban, hogy nevezett urak teljhatalmúlag tárgyalhatnak a nevükben, velünk való minden megállapodásukat mindnyájukra nézve előre kötelezőnek ismerik el...

- Ez hát - örvendezett a vitéz, - igen egyszerüsíti a komplikált ügyet... Most már - tette hozzá, - az a fő, hogy okosan használjuk fel a kivivott eredményt; ne legyünk se túl merevek, se túlságosan engedékenyek... Mennyit tesz ki az egész tömeg leltári értéke?

- A becslés még nincs megejtve minden vonalon, de már most is hozzá lehet szólni... A hagyatéki leltárba az országos, megyei és káptalani levéltárakban eszközölt kutatások alapján, részben közjegyzőileg hitelesített okmányok erejénél fogva 600,000 hold oly földet sikerült bevennünk, a miről be tudjuk bizonyítani, hogy Kont kezén volt s hogy azokra, a kiknek a kezén van ma, örökösödés útján jutott... Ennek az értéke, holdját minimális középértékben 1500 koronájával számítva, (1900-ban valamivel több volt a földnek az értéke.) körülbelül 1000 millió koronát tesz ki. Mint méltóztatik látni, ennél csak egy nagyobb vagyon van Magyarországon egy kézen: az Esterházy herczegé.

Kont mosolygott.

- Szép összeg, - jegyezte meg, - csudálom, hogy el nem konfiskáltatta Zsigmond király.

Kincses megcsóválta fejét, de mert nem tudta biztosan, tréfál-e a vitéz, vagy az ő nagy fejével is el akarja hitetni, hogy a lenyakazott hős inkarnációja, - nem tett megjegyzést a szavaira... Legyen minden az ő akarata szerint. Ő tudja, mit csinál.

- Oly nagy összeg, - vélte Kont, - hogy annak a fele is elég nekem.

- Hát a terheket le is kell számítani, - világosította fel Kincses, - körülbelül kétszáz milliót.

- Négyszáz millió is elég nekem, - jelentette ki Kont, - egyezzen ki az urakkal ötven százalékban, de úgy, hogy a föld az enyém, ők pénzben fogják kikapni a részüket. Hiszen - magyarázta, - épen az lesz az én nemzeti politikám sarkpontja, hogy azok kezére játsszam át a haza földjét, a kik legjobban meg tudják becsülni s a kik ki nem engedik azt a karmaik közül... A nagybirtok - tette hozzá, - különben is elfajulás, nemzeti veszedelem...

- Értem, - mondta Kincses s helyeslőleg bólintott hozzá, - a földet szét tetszik osztani a parasztok között.

- Úgy van, de meg fogják fizetni a tisztességes árát, mert annak is megvan a maga helye.

Kincses nem kérdezte, hogy hol. Őt talán még a hazája sorsánál is jobban érdekelte maga a per. Ismét rájött a nevetési inger, midőn kilátásban lévő fiskálisi sikerére gondolt.

- Nagy uram, - jelentette ki kaczagva s csettintett a nyelvével, mint az inyenczek egy finom falat után, - ez lesz az első per a világon, a mit a mindenkori tulajdonjogi törvények ellenére visz egyességre a fiskálisi ész s a népszerűség... Mert ennek a két tényezőnek fogjuk köszönhetni a 400 milliónkat, a joghoz annak nem lesz semmi köze.

Kont elmélázott.

- Bizony, kedves ügyvéd uram, elég szomorú, hogy ennyire enerválódott a magyar: egy kis ijedtség, egy kis presszió s elveszti az itélőképességét, a törvényekbe, az igazságba vetett hitét. Valóban fájlalom, - folytatta, - hogy ezzel a gyengeséggel kellett visszaélnünk, hogy czélt érjünk, csak az vigasztal, miszerint ebben az esetben a czél csakugyan szentesíteni fogja az eszközöket… *Meg fogom a nemzetet menteni, meg fogom erősíteni, gazdagítani... Isten a tanum, hogy nem segíthetett rajta immáron csak a csudatevés.*

- Vagy annak a látszata, - bátorkodott Kincses megjegyezni.

- A hite, - javította ki Kont, - s a csuda elhitetése már magában véve is csudatevés.

Kincses meghajtotta fejét.

- A szuggesztió csudája, - mondta, aztán hirtelen elköszönt: - Megyek a kaszinóba, még ma beszélek a fejükkel…

XIV.

Meg fogom a nemzetet menteni, gazdagítani!... Az apostolos szavak úgy belecsendültek a Kincses lelkébe, hogy akarva se tudott volna tőlük szabadulni, míg elméjében meg nem hányta-vetette azok jelentőségét... Hiszen megérezte ő a hatalmas férfi nagy szándékát már akkor, a mikor nyakába vette a perét, őt is megejtette a varázs, a mely rendkívüli egyénisége-ből kiáradva a hit és reménység bűvkörébe vonta a nemzet apraját-nagyját, de hogy miképen akarja Kont emberfeletti tervét megvalósítani, arról idáig gondolkozni se próbált. Képtelen kombinációkba nem akart bocsátkozni, megelégedett azzal, a mit ösztöne rég megsúgott neki. Hogy Kont megmérhetetlen magasságban állott az emberek feje fölött, egy szinte elvont filozófiai csúcsponton, a honnan a világ apró, közelről nézve felismerhetetlen elmosódó jelenségei éles körvonalú, szinte kézzel fogható valóságokká alakulnak ki az ő végtelenségbe látó lelki szeme előtt; onnan, erről az irtó magaslatról vizsgálta az emberi lelket s annak mindenféle elemeit és összetételét: a tömeglelket, a szervezett társadalmak pszichéjét, a népeszményeket, a világakaratot. Világosan látta, hogy az ember megkivánja, szinte áhítja az ámítást, ha mások nem ringatják illuziókba, önmagát csalja meg. Mundus vult decipi... Ergo decipiatur!... A világámító illuziókeltés fenséges művésze volt Kont vitéz, ebből a művészetéből táplálkozott az ő tömegeken uralkodó hatalma.

Becsületes lélek volt Kincses, a társadalmi szokványerkölcsök paragrafusain nem tette túl magát, - ő csak a jogi törvények nyakát tekergette ki szenvedélylyel, - de nem azért, mintha sokra becsülte volna a szerinte is hamis értékekből összetákolt világfelfogást, hanem mert nem érzett magában elég erőt ahhoz, hogy milliókkal szembe helyezkedhessék. Az eszét nem cserélte volna ki senkiével, de a lelke energiáját kicsinylette. Hipokrizisnek tartotta a házassági esküt, a melyet úgyszólván mindenki meg szokott szegni, könnyedén, akár egy darab kenyeret és - mégis megesküdött a feleségével, attól tartva, hogy a szabad házasság ártana a tekintélyének. Czigánymulatságnak tekintette a párbajt is, mégis megverekedett, valahányszor arra került a sor. Ép úgy parolázott a notórius, de rajta nem vesztett nagystilű zsiványokkal, mint más gentleman, a szerencsétlen, sorsüldözött apró tolvajokat pedig, a kik nem értettek a lopáshoz, csak a lelkében mentette fel, a nyilvánosság előtt világért sem fogott volna velük kezet. Egyszóval az árral úszott, de bensejében irigyelte, csudálta azt a férfit, a kinek energiája daczolni tudott az árral.

Kont ime tabula rázát csinált mindenféle emberi intézményből, a nélkül, hogy meggörbült volna csak a hajaszála is. (Ki merné őt, ha visszautasítana egy párbajt, gyávának bélyegezni? Vagy haszonlesőnek, perpatvarkodónak, holott minden jogalap nélkül milliókat perel? A közvélemény talán akkor sem merné kikezdeni, ha az erőszak fegyverével támadja vala meg az emberek tulajdonjogait. Minden tettében a magasabb czélt keresné s bizonyára meg is találná a hypnotizált társadalom.)

Tehát szivből gyönyörködött Kincses a Kont mindenek fölé emelkedő bátor, világmegvető, istenien czinikus lényében. A kiválasztottak privilégiuma - vallotta, - a tömegeken uralkodni, még pedig a maguk törvényének erejével s nem a tömegek által elfogadott szabványok szerint. Ujjongott a fenomén meteorszerű feltűnésén s első pillanattól kezdve, hogy felismerte benne a túlembert, szivvel-lélekkel melléje állt...

Jól meganalizálta Kincses mester a Kont pszikhéjét, de arról, hogy milyen úton, milyen eszközökkel szándékozik a vitéz tervét megvalósítani, támpont hijján mindezideig okoskodni is röstellt. Ám most, hogy kiszállt a kastélyból, a nagyúr prófétai szavainak hatása alatt berregni kezdtek hatalmas és tökéletes agyában a gondolat kerekei. A rugó, a mely megindította a szerves óraművet: *«A föld azé legyen, a ki jobban meg tudja azt becsülni.»*

Tehát - konstatálta Kincses bevezetőül, - egy radikális birtokpolitika inaugurálásával akarja Kont reformátori munkáját megkezdeni. Oly nagyméretű konczepczió, a melynek megvalósulása legjobb esetben is évtizedekig eltart, ha az átalakulás természetes folyamatát rendkívüli körülmények és eszközök nem siettetik. Kincses meg volt róla győződve, hogy Kont igénybe fogja venni a rendkívüli eszközöket. De milyenek lesznek azok? Békések-e vagy forradalmiak?... Ha békések, - vélte fiskális uram, - milliárdok megforgatása nélkül el nem képzelhetők, ha forradalmiak, a nemzettest vérkeringésének egy koczkázatos érvágás útján való felfrissítését czélozhatják csupán... Már most vannak-e Kontnak milliárdjai? Négyszáz milliója lesz a felosztott uradalmak árából. Egy csekélység a nagy czél arányaihoz képest. Egy semmi... Marad a forradalom esélye, a fennálló rendnek a felforgatása, az operáczió... Mielőtt mérlegelni kezdte volna Kincses a megbillentett államegyensúly várható következményeit, hirtelen eszébe ötlött a két várbeli angol. S meglepően éles perspektiva bontakozott ki kutató intellektusa ösvényén. Csak az angolok titokzatos felbukkanását kellett kombinácziói logikai lánczába belekapcsolnia: a látkép hátterében élesen, szinte élő valósággá kidomborodva állott előtte a Kont tervének rajza:

...A nagyúr idegen, alighanem amerikai tőke igénybevételével szándékozik az ország ki nem aknázott kincseit mozgósítani. Neki ehhez pénzre csak annyiban volt szüksége, hogy részt kérvén a külföldiek szindikátusában, biztosíthassa magának a nemzeti szempontból fontos vezető és irányító szerepet.

Ebből a vélelemből kiindulva, már csak egy pár lépéssel kellett Kincses mesternek következtetései fonalát meghosszabbítania, hogy kialakíthassa képzeletében a Kont tervrajzának részleteit is. Azzal, - kombinálta, - hogy ki szándékozik venni a földet a kulturképes osztály kezéből, nyilván az a czélja a nagyúrnak, hogy belekényszeritse az arra való elemeket az intenziv művelődésbe, a melytől, nem lévén ráutalva, mindezideig idegenkedtek. Ezzel a radikális politikával egyrészt fel fogja szabadítani, gyümölcsözővé fogja tenni a tétlenségre kárhoztatott izomerőt, másrészt folyósítani fogja a nemzet intellektuális értékeit. A nemzet valamennyi erőtényezője a maga helyére és hivatására utaltatván, teljes mértékben érvényesülni fog. A földéhség ki lesz elégítve, az ambicziónak és egyéni értelmi képességnek oly tág tere nyílik, a melyen az emberek nem az egymás elleni dulakodásra fogják elvesztegetni alkotó energiájuk java részét, mint eddig, mindenkinek fog jutni a munkából és a gyümölcsből, mert a kultura megsokszorozza az elvégzendő munka mennyiségét s természeténél fogva nem tűr meg a nemzet testén folytonossági hiányokat; minden űrt betölt a maga terjeszkedési képességével s minden baczillust kiöl...

A Kincses képzelete ezen a nyomon haladva, száz rajt eresztett; messze kalandozó lehetőségeket közelített meg s kitolta a közelfekvő jelenségeket a lehetetlenség határáig. Egyszóval szárnyra kelt a vén szittya lelke, szeretett volna feljutni arra a magaslatra, a melyről Kont nézte az ő fajának kóros úzekedését s határozta meg annak diagnózisát...

Magasra emelkedett Kincses, szinte beleszédült a feje... Vissza is tért hamarosan a földre. Eszébe jutott, hogy sürgős napi ügyek várnak reá, a melyek nem tűrik meg az exaltácziót!... Magának a Kont-problemának a kulcsára azonban (a mennyiben az a vitéz eredetére vonatkozott) hideg észszel is rájöhetett most már a jeles férfiú.

A nagy ember óriási energiája, mindeneket átölelő, határokat, lehetetlenséget nem ismerő konczepcziója, angol nyelvismerete, egész lénye s valamennyi odavágó körülmény arra vallottak, hogy mindeme kvalitásokat a nagy méretek és az emberi organizmusok csudáinak országából hozta magával a vitéz. Amerikából, az ipar és kereskedelem Napoleonjainak, a Carnegieknek, Rockfellereknek, Gouldoknak hazájából, a hol a legnagyobbnak agyában marokra fogható egységekké tömörülnek az emberi arányok és érdekcsoportok milliószerte ágazó szövevényei, a hol az erőfeszítés és küzdelem üllőjén odáig izmosodott, a faji kiválás

folyamatában odáig finomult az emberi elme, hogy egyetlen áttekinthető sikká képes devalválni az egész földgömböt, egy óriás sakktáblává, a melynek egyes koczkái birodalmakat, ügyes játékkal bevehető birodalmakat képviselnek... Igen, - vélte Kincses, - Amerikából származott vissza régi hazájába Kont, az Ujvilágból, a hol nincs lehetetlenség, nincsenek határok, a hol megfogható valóság a chiméra is, az akarat is; a hol fluidummá válik a képzelet, massziv tárgygyá az eszme, a hol az ad abszurdum kifejlesztett absztrakczió művészete szinte lezárta az emberiség körbenfutó pályáját, oda juttatta, a honnan kiindult, az antropomorfizmus világába. Azzal a különbséggel, hogy ma az antropomorfizmus tárgyát nem a természet s annak jelenségei képezik, mint a kiindulási pontnál, hanem az ember műve és hatásai. A gyárak, a trösztök, a társulások, egyesületek, védőszövetségek, mindmegannyi félelmetes óriások, életre kelnek az amerikai ember képzeletében; lélekzenek, dühöngenek, pusztítanak, alkotnak,.. Minden él. Nemcsak a szerves világ, a kövek, az elemek is...

Hej, - ujjongott magában a jó Kincses, kitárva karjait, mintha keblére akarná ölelni az egész világot, - most fogjuk meglátni, mire képes az emberi erő, ha egy egyénben találkozik össze mindaz, a mit Isten adott a halandónak, mindazzal, a mit az maga teremtett magának!... Az amerikai akaratzseni szűzmagyar ősanyagba oltva! Ez Kont, - konstatálta az öreg úr, s a feletti örömében, hogy ezt ilyen szépen kitalálta, kipiszkált a zsebéből egy kis aranyat s tréfás kedvében belenyomta egy öreg, totyogó napszámosasszony markába.

Gyalogosan ejtette meg ugyanis Kincses mester az egész tekervényes elmefuttatást... A várból lejövet átbandukolt a Ferencz József-hidon, szinte öntudatlanul, gépiesen, mint egy felhúzott automata. Csak akkor vette magát észre, hogy nini, hiszen nem igen szokott ő gyalog járni, midőn a Kálvin-térre ért. Belevágta magát egy automobilba s megnézte óráját. Hét óra volt. A nagy urak ebédideje.

- A kaszinóba! - adta ki a parancsot a gépvezetőnek, s egy percz múlva kiszállott a kaszinó előtt. Gyimóthy után kérdezősködött a portásnál.

- Az urak együtt vannak, - jelentette ez, - alighanem várják nagyméltóságodat.

Úgy volt. Az urak együtt voltak s reá vártak... Egy negyedóra múlva elkészült a hires egyesség, a melynek erejénél fogva hatvan négyszögmértföld magyar föld ura lett egy ember, a kit egy évvel ezelőtt még senki sem ismert Magyarországon. A tárgyalás egész simán ment. Az urak annyit sem reméltek, mint a mennyit kaptak.

- Vigye ördög! - vigasztalta magát Kanut, - a jövedelmem semmivel sem lesz kisebb, mint eddig volt, mert két százaléknál többet nem jövedelmez a föld, holott a pénzem után négyet biztosan kapok...

- A pénzt - tódította Gyimóthy, - legalább be lehet gombolni, el lehet dugni a mob elől.

- Nesze egy jó szivar, - kinálta meg Kincses uramat Kelen, - nagy kutya vagy, de tekintve, hogy hazafiúi áldozatról van szó, nem haragszom reád.

Kincses elkaczagta magát.

- Hásze persze, - jegyezte meg szatirikusan, - tudtam én azt, hogy nem fajult el a magyar.

Gábris egész jókedvre derült. Megpödörte bajuszát és lenyalta a parókáját.

- Hehehe, - s vigyorgott, - én jártam köztetek a legjobban; ezentúl minden jövedelmemet magamra költhetem, holott eddig mutyiznom kellett az öreggel. Egy csapásra gazdagabb lettem, akármi legyek! - S még egyet nevetett. - Hehehe!...

Kincses mester rebus bene gestis áttelefonált a Kont-várkastélyba:

- Egyesség aláirva. Holnap szóbeli jelentést és a továbbiak iránt javaslatot teendek.

Kont visszatelefonált:

- Kérem az urakat, maradjanak együtt. Mondanivalóm lesz. Tíz percz múlva a Kaszinóban leszek.

Kincses uram meglepődött. Csak nem másította meg szándékát a vitéz, - skrupulizált s folytatni akarta a beszélgetést, de úgy látszik, Kont lecsapta volt a kagylót, mert kérdésére nem kapott feleletet. Mit volt mit tennie, közölte az urakkal Kont kivánságát.

- Uraim, maradjatok együtt. Kont úr azonnal itt lesz s szólni akar hozzátok.

Kincses csak kissé lepődött meg, az urak ellenben nagyon. Mit akarhat velük a vitéz? Vissza akarja szívni a megállapodásukat? Mikor már belenyugodtak, meg is vigasztalódtak?!

Gábris kitalálta az aggodalmukat.

- Ne féljetek, fiúk, egy Kont nem cziczázik a szavával, olyan Kont még nem született.

Azért ő is trémázott kissé. Szerencsére nem sokáig tartott az általános feszültség. Tiz percz múlva hallható lett a vitéz döngő lépése, parancsoló szava, majd látható lett ő maga is a feltáruló ajtó keretében.

- Üdvözöllek, véreim...

A kaszinó urai körülvették és kézfogással, némán megilletődve viszonozták a nagyúr üdvözlését.

Kont Kincsest kereste a szemével.

- Itt vagyok! - jelentkezett ez.

- Ismételje még egyszer, a mit az imént telefonba mondott.

- Miért ismételjem? - kérdé Kincses, sunyin mosolyogva. - Beszéljen helyettem ez az irás.

S átnyújtotta Kontnak az egyesség-levelet.

Az egy pillantást vetett rá, aztán mégis ragaszkodott az eleven szóhoz.

- Csak mondja, Kincses.

- Az urak elfogadták feltételeinket, átengedték nagyuramnak ötven százalékos pénzbeli kárpótlás fejében uradalmaikat.

Erre ünnepies csönd következett. Kont láthatólag el volt fogódva. De nem zavart jelzett az elfogódottsága, inkább a diadalmámor kábultságához hasonlított. Ránehezedett szivére az urak némasága s még inkább a szó, a mit ajkán ki akart ejteni. Végre legyőzte magát, megrázta vállát s felütötte fejét.

- Fiaim, - kezdte beszédjét, - köszönöm nektek, hogy nem ellenkeztetek velem. Hiábavaló lett volna, de *késleltette* volna a szent ügyet. Főképen ezért mondok nektek köszönetet. És most már tovább is mehetek. Bebizonyítottátok, hogy méltók vagytok a bizalmamra: ime, vegyétek érte jutalmatokat. Kont-hitre, a mi szilárdabb a hegyek szikláinál, ezennel kijelentem nektek, hogy azt a vagyont, a mit *elvettem* tőletek, megkétszerezve fogom nektek visszaszolgálni rövid időn. Nem lett volna méltó hozzám, hogy ezzel a kijelentéssel az egyesség megkötése előtt korteskedjem a magam ügye mellett és sokkal többre becsültelek benneteket is, mint hogy a tárgy lényegéhez nem tartozó hatáseszközökkel igyekezzem megvenni a lelketeket, egyszóval nem illett, nem volt szabad addig beszélnem, valameddig a közöttünk fennálló differencziák el nem simultak...

Az első pillanat döbbenete által lekötött lelkesedés csak most tört ki az urak ajkán:

- Éljen! - zúgta a kipirult nagyúri társaság.

Kont egy fejedelmi kézmozdulattal leintette az ovációt.

- Hallgassatok meg illő figyelemmel, a végire tartogassátok örömötöket... Be fogok nektek számolni terveimnek azzal a töredékével, a melynek végrehajtásához tőletek vettem az eszközöket. Uradalmaitokat felparczellázom a földmíves nép között s a vételárukat vállalatokba fogom befektetni. Ezzel kettős czélt érek el. A paraszt három-négyszeresen értékesítheti munkaerejét a saját imádott földje mívelése által s megsokszorozódik a ti eddigi jövedelmetek is. Tudjátok, mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy az országnak azon a foltján, a melyen ezt a vagyoncserét megejtendem, mai értéke háromszorosára szökik fel a nemzet tőkéje, vagyona... Az, a mi nektek 50 koronát jövedelmezett, százötvenet fog hozni a parasztnak, de nektek is legalább annyit fog jövedelmezni ezentúl az a tőke, a mely eddig 50 korona évi bevételnek felelt meg. Én fogom befektetni, én felelek róla. Ezek után - folytatta Kont, - körülbelül sejthetitek is, miért kellett nekem a földetek. Nem bocsátkozom most bővebb fejtegetésbe, csak annak a reményemnek adok kifejezést, hogy nem telik bele öt esztendő, a mi példánkat követve, az ország valamennyi birtokosa igyekezni fog megszabadulni attól a földtől, a melynek a gyümölcsén másokkal kellett megosztozkodnia, hogy oda fektesse bele a vagyonát, a hol annak egész jövedelme az övé... Egyszóval minden tőke egyformán fog jövedelmezni ebben az országban, úgy a pénz, mint a föld, mint a munka, mint az intellektus. Megelevenednek, forgalomba jönnek az összes heverő eltemetett értékek, ki lesz aknázva fenékig az egész nemzeti vagyon. Igen egyszerű, radikális megoldása ez a nagy nemzetgazdasági kérdésnek, a mely végeredményében magában foglalja az összes nemzetfentartó, politikai tényezők érvényesülésének titkát is, mert egy nemzetnek államjogi helyzetét és nemzetközi szerepét egyes-egyedül a vagyoni állása és kulturhitele szabja meg. A föld, véreim, - fejezte be szónok szavait, - a paraszté, a ki megműveli; a tanult, művelt elméjű emberé a szellemi vagyon; minden másféle vagyonmegosztás káros és természetellenes... Az, a mit én a pénzetekkel meg fogok kezdeni, épen a megbillent egyensuly helyreállításának előmunkálata lesz. Művem áldásos következményeiről korai lenne beszélni, beszélni fognak helyettem az eredmények. Csak ennyit akartam mondani. Éljetek!

Annak, a mi ezután a beszéd után történt, hű képét adni alig lehet. Talán két ember sem volt a társaságban, a ki egyformát érzett. A kételkedéstől kezdve a fanatikus örömig valamennyi emberi indulat képviselve volt a nagy urak szivében s ahhoz képest változott azoknak kifejezésmódja is. A szangvinikus urak körülfogták a vitézt és majd hogy ki nem rángatták karját a vállából, a kolerikusok egymásnak mentek neki és minden ok nélkül disputálni kezdtek, a megrögzött konzervativek fejüket csóválták, nem igen bíztak a Kont vállalatainak sikerében, a vállalkozó szellemű urak szeme ellenben aranyesőtől káprázott. Zaj volt olyan, hogy késsel lehetett volna vágni, még Kincses is úgy kiabált, mint egy iskolás gyerek.

- Én ezt mind tudtam előre, - hirdette fűnek-fának, - akár magam is elmondhattam volna a nagyuram beszédjét... Igenis, a vagyoni, a gazdasági egyensúly kérdése...

Egyetlen mondatát se fejezhette be a kövér fiskális bácsi, minduntalan kilökték a helyéből. Mindenki ágált, perorált, senki sem hallgatott a másikára. Az izgalomtól szinte megfeledkezett a társaság arról a férfiról is, a ki az izgalmat provokálta.

Kont csak mosolygott. Az érzelmeknek elementáris hullámzása a különben fegyelmezett idegzetű, blazirt urak lelkében, nagy, büszke reményekkel töltötte el az ő hatalmas szivét.

- Gyerekek, - tört ki az öröme magyarosan duhaj kedvében, - faciamus ergo magnum áldomás! Vendégeim vagytok...

…Az áldomás jellemzésére csak annyit, hogy reggel nyolcz órakor Belényessy, a kaszinó oligarcha elnöke, kikiáltotta a köztársaságot.

XV.

A várkastély intim szárnyában, a Kont dolgozó-szobájával szomszédos teremben, hosszú tölgyasztal mellett terpeszkedett Kincses uram, mellette jobbra-balra a bojtárjai: Kanalas Ábris, egy tarkóig kopasz, hatvan éves vén róka és egy göndör fiatalember, a kit rövidesen Sós öcsémnek szólított a princzipálisa.

Szemben ezzel a csoporttal, az asztal túlsó végén Lombos Keresztély lapított rengeteg kék szemüvege mögött; előtte egy halmaz kisebb-nagyobb papirszeletekre odavetett jegyzet, okmány, könyv s egy tányér nagyságú zsebóra. (A nélkül gondolkozni se tudott a jó nazarénus.) Oldalt Lombostól Kont ült, két lépésnyire az asztaltól, egy kemény, faragott bőr karosszékben elnyújtózkodva.

A bojtárok előtt tiz-tizenöt kilogrammra becsülhető aktacsomó: a Kont-hagyatéki leltár. Az elenkhus és egy tiszta papirlap a főfiskus előtt hevert.

A hagyaték birtokbavétele, átiratása iránt követendő eljárás volt a tanácskozás főtárgya. Azután a rengeteg massza financzirozásának és felparczellázásának kérdése került sorra.

Kincses referált; utasításokat kért, javaslatokat tett. Kont közölte a szem előtt tartandó irányelveket. Lombos hallgatott és mindent lesztenografált...

Kincses uramnak volt annyi esze, hogy oly formában állítsa ki az alperes felekkel kötött egyesség-okmányt, hogy az átiratási illeték közvetlenül a vevő felekre legyen áthárítható. Azok meg se fogják érezni ezt a terhet, holott Kontnak óriási örökösödési százalékot kellett volna a tulajdonjog ideiglenes megszerzéséért fizetnie...

- Ez hát el fog maradni, - referálta a főfiskus, - a földek közvetlenül vevőik tulajdonába fognak átmenni s ezzel körülbelül 20 millió koronát nyertünk.

- Rendben van, - helyeselte Kont, - mi jobb czélra fogjuk fordítani azt a 20 milliót.

- A mi a pénzügyi részt illeti, - folytatta Kincses előterjesztését, - érintkezésbe léptem valamennyi nagyobb hazai pénzintézettel, bekértem ajánlataikat, megvizsgáltam, meghánytam-vetettem propozicziói minden egyes pontját s arra a meggyőződésre jutottam, hogy a Kereskedelmi- és a Magyar Általános- és Leszámitoló-bank ad hoc konzorcziumának föltételei a legkedvezőbbek.

- Halljuk!

- A bank-konzorczium hajlandó - miután kifizette, illetve átvette a tömeget terhelő különböző bankterheket, - még 800,000 millió névértékű 3%-os kötvényt 90%-os kibocsátási árfolyammal rendelkezésünkre bocsátani, a mennyiben a parczellázás keresztülvitelét reá bizzuk.

Kont elnevette magát.

- Meghiszem azt! - jegyezte meg. - Ha bankemberekre biznánk a föld értékesítését, kétszerannyit kellene a parasztnak fizetnie, mint a mennyire a föld becsülve van, s meg is fizetné, mert neki annyit is megér. Csakhogy én ezt nem akarom. Nem mi fogunk nyerészkedni a földmíves népen, hanem őt akarjuk gazdaggá tenni. A parczellázást - jelentette ki, - az én embereim fogják nyélbeütni, annyival is inkább, hogy olyan kikötéseket fogok támasztani vevőimmel szemben, a melyekbe a konzorczium talán bele se menne... Vegyék jegyzőkönyvbe, uraim.

És diktálni kezdett Kont vitéz:

Először. Egy parczella hat magyar holdat fog kitenni és kisebb részre nem osztható.

Másodszor. Egy család négy ilyen teleknél többet nem vehet meg.

Harmadszor. A gazdálkodás irányítását, a vetésforgás megállapítását egyelőre fentartom magamnak.

Negyedszer. Minden telektulajdonos annyi és oly fát tartozik a birtokán elültetni, mint a mennyit s mint a milyet e czélra kirendelt vándorgazdáim javaslata alapján köztük *ingyen* kiosztani fogok. Az elpusztult fák azonnal pótlandók.

Ötödször. Attól, a ki megszegi a kikötött föltételeket, visszaveszem, hogy érdemesebbre ruházzam át az eladott telket.

Kincses uram felrántotta a szemét karikára.

- Hogy gondolja ezt, nagyuram? Kötött föld a XXII. században!

Kont felpattant székéről s az asztalra csapott.

- Azzal én nem törődöm. A jelszavak nekem nem imponálnak, valameddig meg nem érlelte azokat az idő. Én a czélszerűség elvét tartom szem előtt csupán, mert eredményt akarok látni, s nem elégszem meg a félsikerrel, midőn egészet is elérhetem. *Ez a nép imádja a földet, de nem ismeri.* Meg kell őt a gazdálkodásra tanítani. Hogy azt vesse a földjébe, a mi bele való s legtöbb hasznot hoz. A rögöt - folytatta a nagyúr, - meg kell elemezni: mennyi légeny, foszfor, mész, vas stb. van benne s ahhoz képest kell beleszórni a magot, hogy jól érezze magát benne, nem össze-vissza, találomra, esetleg a szomszédom vagy az apám, dédapám példája után. Végét kell vetni az egyoldalú, extenziv földmívelésnek. Ki kell aknázni a föld erejét, egy négyzetméternyi területet se szabad kihasználatlanul hagyni. Egy nagy kertté akarom varázsolni ezt az áldott országot, a melynek nemcsak a szemes terménye, de a gyümölcse is különb, jobbizű, zamatosabb, mint az olasz vagy belga, ha nemesítés hijján nem is olyan szemrevaló, mint ezek. A gyümölcs lesz a föld fő jövedelemforrása, azt, a mit fáról el nem tudunk belőle adni, fel fogják dolgozni gyáraink: ízzé, konzervvé, szeszszé, a szerint, a mint. Világexportczikk lesz a magyar gyümölcs.

- Ez így mutatós, - bátorkodott Kincses megjegyezni, - én be is veszem, de be fogja-e venni a paraszt?

Kont suhintott a kezével.

- Azon az áron, a melyen mi kináljuk, tizszer is megvennék a földünket s tiz ember között csak akadni fog egy, a ki feltételeinkbe belemegy.

- Akkor is, - okvetetlenkedett Kincses, - hogy fogjuk őket ellenőrizni s igényeinket ellenük érvényesíteni; az is kétséges, sőt jogilag nem is az, vajjon a biróság respektálni fogja-e kikötéseinket, mint a melyek a szabad birtok fogalmával ellenkeznek...

Kont mosolygott.

- Én nem a biróságra építek, hanem a magyar becsületre és józanészre. Azért adom oda a földemet félolyan áron, mint a mennyit megkaphatnék érte, hogy apellálhassak a vevő becsületére, a mikor kötelezettségeket rovok reá; a józan eszével meg csak be fogja látni, hogy nem azért oktroyálok rá egy új gazdasági elvet, hogy fizetésképtelenekké tegyem, hanem ellenkezőleg, hogy adóssága pontos törlesztésének lehetőségét minél jobban biztosítsam.

Ez is elég plauzibilisnek tetszett, de Kincsest még nem győzte meg egészen.

- Megpróbálhatjuk, - mondta. - Egy ideig talán kibirják a regulát.

- Úgy van, - s önkénytelenül elmosolyodott Kont, - egy ideig kibirják, hogy diktáljunk nekik, azontúl pedig maguktól is azt fogják csinálni, a mit mi akarunk; még többet fognak tőlünk követelni, - valóságos csudákat, - mert csudát fognak látni abban az eredményben is, a mi a megváltozott gazdálkodási rendszer folytán úgyszólván az ölükbe hullott... Meg se fogunk tőlük szabadulni tudni, Kincses uram...

- Hásze jól van, - adta meg magát a daczos fejű főfiskus, - majd ebben az irányban tárgyalok a konzorcziummal.

- A fő szempont - intette Kont, - az legyen, hogy a bankok ne aspiráljanak külön vállalkozói nyereségre, tiszta kölcsönüzletnek tekintsék az ügyet.

Kincses felállott.

- Rendben van; - mondta, - addig, a meddig ez a kérdés elintézve nincs, talán ne is menjünk tovább. Egyelőre, hogy időt ne veszítsünk, fölhivást küldök valamennyi érdekelt község elöljáróságához közhirrététel végett, hadd jelentkezzenek a vevők.

- El ne felejtse a terhes pontokat...

- Az úgy lesz megcsinálva, hogy pengni fog, mint a jóféle kasza. Csak bankot találjunk alkalmatosat.

- Azzal se törődöm, ha nem kapunk *itthon* bankot, - vágta ki Kont, - akkor majd *idegenből* hozom a pénzt...

Kincses mester felkapta fejét, mintha állon lökte volna valaki. A látcsöves ánglus és az a másik, a láthatatlan ánglus jutott az eszébe. Nem állotta meg, hogy ki ne böffentse, a mi a fejében motoszkált:

- Amerikából, ugy-e? - kérdezte s Kontra emelte szúrós, inkviráló szemét.

Az meglepetésében egy önkénytelen reflexmozdulatot tett s farkasszemet nézett a fiskálissal.

- Az urak távozhatnak, - mondta egy pár pillanatnyi feszült hallgatás után, - Kincses uram ellenben marad...

Lombos Keresztély összeszedte rengeteg czókmókját, aztán fejcsóválással, de szó nélkül távozott. A bojtárok ódalogva követték, összesunyítottak, ösztönszerüleg megérezték, hogy történt valami, a minek nem kellett volna megtörténnie.

Kont és Kincses magukra maradtak... A vitéz rőfös lépésekkel mérte a termet, földreszegzett, gondolkodó fejjel, aztán hirtelen megtorpant a főfiskus előtt.

- Kincses!

- Tessék?

- Hogy jutott eszébe Amerika?

Kincses felállott, joviális gömbölyű arcza ünnepiesen komolylyá nyult egyszeribe. Különben humoros lényét bizonyos massziv méltóság keményítette meg, a midőn a vitéz kérdésére válaszolt.

- Felelni fogok nagyuramnak, - mondta, megropogtatva a szót, - de előbb én kérek egy kérdésre feleletet.

- Tessék...

- Miért nem bízik bennem, nagyuram?

Kont kezét nyújtotta.

- Bízom magában.

Kincses nem fogadta el a nyújtott jobbot.

- Akkor, - kérdezte, - miért titkolódzik előttem is?

Kont folytatta sétáját az asztal körül, úgy válaszolt...

- Kedves barátom, vannak dolgok, a mikről nem lenne szabad senkinek se tudnia, egyszerűen azért, mert nem a nyilvánosság elé valók.

- Elhiszem, de nem értem, miért.

- Kiváncsi?

Kincses kissé elszégyellette magát.

- Nem, - mondta, - de jól esnék a teljes bizalma, annyival inkább, hogy önzetlenül, sőt tetemes kárommal szolgálom s fogom - ha bizalmát nem vonja meg tőlem, - dülőre vinni összes ügyeit.

- Ezzel - jelentette ki Kont, - még nem győzött meg annak a szükségéről, hogy azt is tudassam önnel, a mi egyedül csak rám tartozik.

Majd egy pillanatnyi gondolkozás után így folytatta:

- A mi beszédre *kényszerít*, az a tudat, hogy látott vagy sejt valamit s az attól való félelem, hogy sejtelme nyomán előbb-utóbb sikerülni fog önnek kikutatni a titkomat s hatalmában lesz visszaélni velük.

Kincses egy tiltakozó mozdulatot tett, Kont leintette.

- Zokon ne essék így szólván, - nyugtatta meg az érzékeny férfiút, - nem a jóhiszeműségében kételkedem én, csak az emberismeretében. Ön nem képes számot vetni az én lelepleztetésem következményeivel, valamint nem volt képes - különben nem járt volna el a szája, - az én eddigi titokzatos szereplésem értékét, immár kézzelfogható eredményeit megbecsülni... Ne szóljon közbe, kérem, - folytatta Kont, megelőzve Kincsest szólási szándéka kivitelében, - elhatároztam, hogy teljesítem a kivánságát, mert tanácsosabbnak tartom, hogy a köteles diszkréczió bár problematikus értékű garancziájához folyamodjam önnel szemben, mintsem hogy hallgatásom által mindenre fölszabadítsam önt... Üljön le, Kincses uram s hallgasson végig közbeszólás nélkül.

Kincses önkénytelenül engedelmeskedett. Morczos volt, mert sértette a vitéz imperativ hangja, de el is volt fogódva, tehát hallgatott.

- Mindent elmondok önnek, Kincses s hogy hézagot ne hagyjak az előadásomban, rendszerbe foglalom a mondanivalómat. Először a tényállással fogom önt megismertetni, hogy lássa, *mennyi* a koczkázatom, aztán arról fogom felvilágosítani, hogy *miben áll* a koczkázat: miért kellett magamra öltenem a titokzatosság varázsköpenyegét.

Most Kont is leült szembe Kincsessel és így folytatta fiskális uram ámulatára.

- Egy év óta vagyok Magyarországon. Csakugyan Amerikából jöttem. Hogy kerültem oda s miképen jutottam ide, az egy hosszú regény, a melyre azt hiszem, nem kiváncsi ön. Önt az én szereplésem, terveim részletei érdeklik s mindaz, a mi azokkal összefügg. Erről számot adok. Arra, mit saját szemeivel látott, szükségtelen kiterjeszkednem, munkámnak rejtélyes mozzanatait ismertetem meg önnel... Amerikából nem egyedül jöttem. Az Új világ tiz leghiresebb szakértője kisért el utamban s dolgozik ezen a földön a magyarok érdekében, mióta itt vagyok

szakadatlanul: egy földszakértő, egy vegyész, egy vizimérnök, egy geológus, egy bányász, egy erdész, egy kertész, s az Új világ legzseniálisabb mezőgazdasági tekintélye és gépészmérnöke. Ezek, később, meggyőződvén róla, hogy nem hiába jöttek, még vagy száz segédet hivtak maguk mellé hazájukból, mert a megrendelt munkát a kikötött egy évi záros határidőre maguk erejéből nem végezhették volna el.

«A szakértők feladata volt: fölbecsülni az ország földértékét, meghatározni a kéreg termőképességét, kikutatni, fölfedezni a föld méhében kiaknázatlanul heverő kincseket, megállapítani, miféle új művelési ágak, indusztriák meghonosításával lehetne leggyorsabban és legczélszerűbben fokozni a nemzeti vagyont; azzal szemben, a mennyit most ad, mennyi hasznot lehetne várni az ország természetes gazdaságából s mily eszközökkel öregbíthető annak hozama... A nagy együttes munka kész. Tizenkét erős kötetet tesz ki a szakértők részletes jelentése, de egy pár szóban is összefoglalható.

«A szakvélemény az, hogy okszerű gazdálkodással három annyi értéket teremne a földünk, mint a mennyit ma ad s hogy a föld méhében bitangul heverő szén, ércz, kő értéke szinte kiszámíthatatlan kincset képvisel okszerű bányaüzem s politika mellett. Konstatáltatott továbbá, hogy a gyáriparnak sehol a világon nincs annyi haszonnal biztató tere, mint nálunk, mert a természet szinte ingyen adja az üzemhez szükséges azt az erőt, a melyért más országoknak milliárdokat kell kiadniok. Annyi a folyamunk s oly nagy esése van vizeinknek, hogy megfelelő viziművek felállításával az országnak legutolsó kis gépe se szorul egyéb hajtóerőre, kőszénre, benzinre, a villamosság és a viz mindent elvégeznek itt. Persze a vizet előbb fel kell osztani, hogy jusson belőle mindenkinek s ereje villamos akkumulátorok s áttételek segélyével mindenhova be legyen vezethető. Még a hegytetőkre is. Ez egy hatalmas kulturmérnöki feladat, de tervben megvan oldva az is. Csak pénz kell hozzá s az lesz, mint minden egyébre, bányanyitásra, gyárépítésre, úgy az országos viziművek létesítésére is. Azoknak a szakértői munkálatoknak alapján, a melyeket az én embereim itt elvégeztek s az ő személyes hitelükre és tekintélyükre ad az amerikai. Persze nem ingyen, hasznát akarja látni a vállalkozásának, de épen abban áll a siker legnagyobb garancziája, hogy az amerikai ki nem viszi pénzét idegen országba, csak ha nagy és biztos haszonra számíthat... Ön csóválja a fejét, - jegyezte meg Kont, észrevevén, hogy fiskális uramnak skrupulusai vannak. - Értem önt. Arra gondol, hogy majd megszedik magukat az amerikai urak a magyar zsirból s hazaszaladnak vele. Hát erre csak az a megjegyzésem, hogy ebben az esetben is az, a mit itt hagynak, még mindig meg fog annyit érni, a mennyit mi a magunk erejéből s tudásunkkal kétszáz év alatt sem tudnánk összeteremteni... Csakhogy ez ellen az eset ellen védekezni is lehet. Az amerikai vállalatok részvényeit opczió útján fogjuk a nemzet részére lefoglalni, bebiztosítani... Ezt bizza rám. Nem hiába voltam amerikai polgár, az üzleti élet minden raffinementja a kisujjamban van. A maga hazájában talán túljárhatna az eszemen egy pár nagyobbstilű milliárdos, de az itteni viszonyok hézagos ismeretével nem fog velem boldogulni idegen ember, ha tiz trösztöt állít is ellenem...

Kont mély lélekzetet vett s egy futó szempillantást vetve a Kincses arczára, a mely szinte szoborszerű merevséget öltött a feszült figyelemtől, újból beszélni kezdett...

- Ime, láthatja ezekből Kincses uram, hogy nem loptam a napot s hogy a czél, a melyet kitüztem: ennek az országnak gazdasági s majdan politikai függetlenségének kivivása nem khiméra. Az én számításaimnak, reményeimnek érczalapja van. Az új világ minden kulturvivmányának felhasználása által tiz év alatt százat fogunk ugrani a vén konzervativ Európa népei között s ezzel, miután csak ötven esztendővel bandukolunk utánuk, egyszeribe elibéjük vágunk, a népek versenyében az elsők leszünk... És akkor majd ránk kerül a diktálás sora. Súly és érdem szerint. Nem kapálódzás lesz az igyekezetünk, mint eddig, a mikor erő nélkül követeltük az erő privilégiumát, hanem kivivott, az ölünkbe hulló fényes győzelem.

Kincses mesternek föllángolt az arcza. Kont vállára tette kezét.

- Ime, ez az, a mit ön tudni akart. A bizalmi kérdést ezzel meg is oldottam a kivánsága szerint. Ezenkívül legföljebb még annak a magyarázatával tartozom, nem annyira önnek, mint inkább a most már kettőnk közös ügyének, hogy miért tartottam titokban a nagyszabású előmunkálatokat, miért burkoltam be magamat is a rejtelmesség ködébe; föllépésemre, megjelenésemre, viselkedésemre miért erőszakoltam rá az emberfelettiség látszatának bélyegét? Mi szükség volt a nagy komédiára, a mit eljátszottam, miért nem léptem nyiltan hazamentő tervemmel a nemzet szine elé? Mirevaló volt ez a homéri komédia, vagy szatira, ha tetszik, a kolosszális arányú gyermekjáték, a melylyel lebecsültem, nevetségessé tettem saját fajomat?...

«Minderre azzal felelek, a miből kiindultam: ismerem az embert, egymagában is, a tömegben is... Mit gondol, kedves barátom, mit gondoltak volna magukban az önök úgynevezett mérvadó körei, ha Amerikából jövet eléjük toppanok a propoziczióval: van egy tervem, a melylyel gazdaggá, függetlenné tehetem az országot, ime a terv!.. Bolondnak, holdkórosnak, vagy legjobb esetben iparlovagnak néztek volna a mi nagyuraink, de meg se igen értették volna a szavamat. Nem, Kincses uram, így nem mentem volna semmire sem, iparlovag lennék ma itt becsületes, egyenes úton, holott így nemzeti hős vagyok. A hitelem korlátlan, félnek tőlem az emberek, ha úgy akarnám, visszaélhetnék a hatalmammal, a nép az enyém. A mai ember lelke - mondta meggyőződéssel, - megkivánja a csudát, a rendkívüliséget. Abba beleszédül a feje s beleszédülvén, elfelejt kételkedni, holott a józan beszédnek, az érveknek, tételeknek nem hisz többé; belevénült a hazugságokba, melyeken egész társadalma felépült, az igazság iránt érzéke nincs. Nem gondolkozik, mert nyűtt az agya, de elfogadja az érzékelhető jelenségeket, ha nem találja is meg a megfejtési kulcsukat… Nem az ön s az önhöz hasonló intellektuális magaslaton álló férfiak félrevezetésére volt nekem szükségem, hanem a nagy tömeg hipnotizálására. Azokra számítottam, a kik hisznek a Mária szeplőtelen fogantatásában, Krisztus csudatevéseiben, felfeszíttetése utáni feltámadásában. Ezeknek a hitére pályáztam s nem hiába. Mert a nagy tömeg hite ma az én erőm forrása, a mely a szemfényvesztő, szuggerált csudák után a *valódi csudára* is képesíteni fog... Mert az lesz, ha megmentem ezt az enervált nemzetet…

Kincsesnek leesett a feje.

- Úgy van - hebegte, mert izgatottságában nem jött ki szájából ép szó. - Úgy van...

Kont ráhajolt szeliden s szinte atyáskodó hangon kérdezte:

- Nos, boldogabb most, hogy pőrére vetkeztem ön előtt?

Kincses nagyon meg volt indulva...

- Most már értem az aggodalmait... Önnek valóban szüksége van arra, hogy istenítsék, az emberi tekintélyre ma már az uralkodók sem építhetnek, a fény, a czeremónia sem elég...

- A kérdésre nem felel?

- Arra is felelek. Hát igen, boldogabb vagyok, mert most már nemcsak hogy bizom a jövőben, de látom is. Meg fogom érni a diadalt.

Kont keresztet vetett magára.

- Ha Isten is úgy akarja...

- Akarja - kiáltotta Kincses fanatikus hittel, - a magyarnak nagy veszedelem idején mindig elküldte a maga prófétáját... Önt is ő küldte. Ha nem is a csillagok útján, Kont személyében, de az ő mennyei ösvényén; vallom és hiszem!

…A két férfi összeölelkezett, mielőtt elvált volna egymástól…

…Immár hárman voltak a Kont titkának birtokosai. Mert Lombos Keresztélyt régen beavatta a nagyúr. Benne biztos volt. Most már biztos volt Kincsesben is...

Kont önkénytelenül Emerenczia herczegnőre gondolt, midőn magára maradt... Hát ő benne nem bízik? Benne, a kit a világon legjobban szeret? Rászolgált-e, megérdemli-e tőle az a nő, hogy titka legyen előtte?... Elfacsarodott a vitéz szive. Szemrehányásokat tett magának. Egyszerre olthatatlan, mély vágy fogta el a szerelmese után. Felnyitott egy szekrényt s két gyűrűt vett ki belőle. Aztán nyergeltetett.

XVI.

Ismerte Kontot a székes fővárosban az utolsó gyerek is. Arczképe kapható volt minden jóravaló üzletben százféle alakban: fényképben, szinnyomatban, olajba festve. S alig akadt polgári lakás, a hol ott ne lógott volna a falon. Bálványozta, nemzeti hősének tekintette az egész ország, az ő nimbusza mellett elhomályosult a Kossuthé és a Rákóczié. Hatalmas, ragyogó megjelenése, szikrázó, megejtő magyar temperamentuma, a mely minduntalan kitört a kordán s egyéni méltóságának sajátos zománczot adott: a rég letűnt dicső magyar lovagkor illuzióiba ringatta bálványozói lelkét. Szép volt, tüneményes erejű; különb férfitipus festő ecsetjéből sem került ki soha. Viselete, tempói csak emelték testi kiválóságait. Drága magyar ékszeres ruhát viselt hétköznapi alkalmakkor is, nem ült sohase kocsiba, se automobilba, megtartotta a Zsigmond korabeli nemesi szokást: ha kikelt várából, lóra ült. Az egész város nevéről ismerte tizenhétmarkos galléros fakó paripáját, a Rárót, a zúgó lelkes éljenekből, a miket a vitéz megjelenése az utcza népének szivéből kicsalt, jutott a pompás, nyalka állatnak is. Kont többnyire két csatlóssal kisértette magát, midőn kirándulást tett a városba. Ez a két fenelegény is bátran kiállotta a versenyt népszerűség dolgában akármelyik miniszterrel. Az egyik vén volt, mint az országútja, de ép olyan kemény is. Kacskaringós drótbajúszt viselt, Hunczi Péternek hivták; a másik, Csunyi Jakab, atyjafia volt a székely várnagynak s arról volt nevezetes, hogy nem fogta koponyáját az albohacen penge sem: fejét beverhetetlen anyagból alkotta meg a teremtő. Az öreg ordast a Hortobágyon szedte fel a vitéz csikós-sorból, Jakabot meg egy hazafias székely falu küldte neki hódolata jeléül ajándékba. Becsesebb ajándékot olyan testőrnél, a kinek a fejét beverni nem lehet, alig is találhatott volna ki a jó székely falu. Ám egyébként sem volt Jakab utolsó ember, legendákat beszéltek az izomerejéről. Birkózott az már czirkuszi kóklerekkel is s nem birta legyűrni semmiféle akrobata. A nép között az a hir járta, hogy Kont vitéz azért vette magához, hogy az erejét fenje rajta...

Ezzel a két hű csatlósával csörtetett Kont az Ikerváry-palota elé. Gyors iramban, hosszan kinyúlva vágtatott a fényes kis csapat a kövezeten. A vitéz, szokása ellenére, nem reagált az utcza tüntető üdvözletére, szerelemvágya úgy elhatalmasodott szivén, hogy minden egyéb érzés kiszorult belőle. Reszketett a keze, midőn lováról leszállván, a vén excsikósnak oda-dobta a kantárszárat. A hangja se volt biztos, megkérdezvén a palota portását:

- Fogad a herczegné?

A tekintélyes férfiú lekapta süvegét s mélyen meghajolt:

- Nagyméltóságod számára itthon van.

Kont mély lélekzetet vett. Egy pillanatra mintha elhagyta volna önbizalma, összerázkódott.

A portás által értesített simaképü komornyik már várta a lépcső felső fokán s egy czerimóniás kézmozdulattal jelezte előtte a herczegnő lakosztályába vezető utat. Ajtót nyitott s egy mély bókkal visszavonult.

Kont egy merevstilű filigránbútoros szalonba lépett. Körülnézett. S hogy a herczegnét nem látta sehol, óvatosan leült egy vékonydongájú empire-székre. Úgy festett rajta, mint huszár a póni-lovon.

A herczegné sokáig nem jött... Kont türelmetlenkedni kezdett. Szive hevesen dobogott. Majd megharagudott magára, felszökött székéről s megrázta vállát. S egyszeribe elsimultak háborgó indulatai. A legerősebb emberek közé tartozott, azoknak sorába, a kik maguknak még jobban tudnak parancsolni, mint másnak...

Egy rézkeretbe foglalt tiszafa-asztalon könyvek hevertek. Kont felütött egyet közülök. Egy szál préselt virágra nyitott. Becsapta a könyvet. Bántotta a hervadt virág. Maga elé meredt, majd az ablakhoz lépett és kinézett rajta... Végre ruhasuhogást hallott. Minden vére szivébe szökött, megfordult, hogy szembe fogadja a herczegnőt.

Az akkor már ott állott előtte ragyogó fehérben, tündöklő arczczal, mosolyogva, szégyenkezve, mint egy gyermekmenyasszony, a kinek szive idejekorán vetett lobbot. Mindkét kezét odanyújtotta Kontnak. Annyira el volt fogódva, hogy nem tudott beszélni.

De Kont se. Avagy ő talán nem is akart. Megtartotta a herczegné szinte odadobott, finom kezeit sokáig. Valameddig a gyönyörű asszonynak meg nem jött a szava.

- Vártam... Hisz vártam... Miért váratott magára oly soká?

Kont hosszú lélekzetet vett. Az a mélységes, megható öröm, a mi a nő fehér lényéből feléje sugárzott, megfosztotta érczétől kemény egyéniségét. Ellágyult, mint a poéták az ihlet pillanatában.

- Én mindig veled voltam, szép hóvirágom, utolsó csókodból felszivtam lelkedet a magaméba s valahányszor egy szabad perczem akadt, behúnytam szememet s te akkor ott állottál előttem, s vállamra hajtottad nemes kis fejedet.

Az asszony lesütötte szemét s mialatt biborszinre vált az arcza, mint egy testetlen sellő, odalibbent a vitéz elé s karjára ejtette fejét.

- Így? - kérdezte.

- Úgy, úgy… - S megsimogatta a fényes, puha hajat, teleszítta magát az illatával s a beléje tűzött rózsára egy áhítatos csókot lehelt.

Az asszony erre fölvetette fejét. Behúnyt szemmel kereste a férfi ajkát.

- Ne a rózsát, az ajkamat csókold, hiszen a tied vagyok.

- Még nem, - suttogta a férfi, minden ízében reszketve a szerelem kinálkozó gyönyöreitől, - előbb meg fogom neked mondani, hogy ki vagyok.

Az asszony visszalépett. Egy pillanatra összerezzent, mint a lövéstől megriadt őzike.

- Nem, ne, ne, - kiáltotta, s visszaszökött a férfi keblére, - nem akarok semmit se tudni. Ha igazán szeret, ha igazán becsül, felejtse el multkori kiváncsiságomat... Ostoba voltam, gyáva voltam… de megszenvedtem érte… egyetlen nyugodt perczem sem volt azóta, folyton attól rettegtem, hogy kicsinyes magaviseletem keserűséget hagyott a szivében… hogy ki fog ábrándulni belőlem, a kis nőből, a ki, valamint a többi rangjabeli bábú apró skatulyákban tartogatja érzéseit, a melyeket sorra fel kell bontogatni, hogy igazi bátor szenvedélylyé nőhessenek... Nem, nem, - búgta a rózsás asszonyka, görcsösen átölelve a férfi karját, - vagy, a ki vagy, a hősöm, a boldogítóm, a megrontóm, a végzetem… mindenem vagy, mert - szeretlek.

Kont kézen fogta a herczegasszonyt és egy kerevethez vezette; beleültette, mint egy gyermeket.

- És én mégis fölfedem előtted a titkot, a mely származásomat takarja, - mondta szelid komolysággal, - mert *most már* férfiúi becsületem is azt követeli… Aztán - tette hozzá, - el is foglak jegyezni, addig, míg gyürűt nem váltottunk, nem távozom innen…

- Ah!

Egy néma sikoly rebbent el az asszony remegő ajkáról, s mintha viszhangra kelt volna a viszhangtalan, szőnyeges szobában: Ah, ah!

Kont melléje telepedett s forró kezét a magáéba vonva, beszélni kezdett:

- Azért kell neked mindent elmondanom, mert immár két birtokosa van a titkomnak, s nem akarom veled szemben azt a méltánytalanságot elkövetni, hogy (a mire mást méltónak itéltem) továbbra is megvonjam tőled teljes bizalmamat. Te vagy nekem az első az emberek között, mert a predestinált párom vagy, küzdelmeim koszorúja, az ég jutalmából a földi életre eső bérem. Próbára tettelek, állottad a próbát. Érzem, hogy lelkemtől a tiédet el nem szakítja többé földi hatalom. Nem fogsz elárulni, mert nem árulhatod el nemzetedet. Meg fogsz halni a titkunkkal, amelynek teljességét az a másik két egyén se birja, a kik lényegében bele vannak avatva. Neked tartogattam azt, a miről halandónak akkor sem lesz szabad tudnia, ha a nyilvánosság nem árthat többé a szent ügynek: művem betetőzve lesz. Egy époszt akarok utódaimra hagyni, egy titokzatos legendákból szőtt hősköltemény t, mert a történeti valóság visszaverődő fénye elhomályosodik századok múltával, holott a nemzeteknek örökkön tartó illuziókra van szükségük, azokból táplálkozik az ő önbizalmuk s jövőjükbe vetett hitük. Árpádot, Szent Istvánt, a Hunyadyakat, Zrínyieket, Kossuthot emberi hibáiktól megtisztultan kell a nemzet elé állítani s így a reám vonatkozó ama körülményeket is titokban kell hogy tartsa a jövő történelme, a melyek árthatnának az illuziónak. Ime, a te lelkedbe temetem el származásom titkát. Halljad...

- Nem, nem, - ismételte a herczegné előbbeni tiltakozását, - semmit se akarok tudni, szentségtörésnek érzem titkod meghallgatását s szentségtörést én nem követek el.

Kont mégis elmondott mindent. Nemcsak annyit, a mennyit Lombossal közölt s a mit Kincses tőle kicsikart, családi nevét sem hallgatta el s megismertette a herczegnőt annak a történetével is, mint került (még dédapja) Amerikába s hogy emelkedett az indigena magyar nemzetség az Ujvilág legtekintélyesebb polgárai közé; miféle eszközökkel konzerválta nemzeti érzését, őrizte meg nyelvét és faji erényeit; mi indította őt arra, hogy talpra állítsa enervált nemzetét, mint csempészte be magát ősei hazájába, hogy férkőzött a Gábris palotájába, (a Móricz komornyik segítségével), a kaszinóba (a hol első szemfényvesztését produkálta), s mint játszotta el nemzete szine előtt azt a világra szóló komédiát, amelynek eddigi sikereit is köszönheti.

- Ime, elmondtam neked mindent, - végezte be szavait, - akarsz-e nőm lenni ezek után?

- Akarok, - lehellte az asszony, s mielőtt a férfi megakadályozhatta volna, ajkához emelte annak kezét és egy bensőséges csókkal illette meg.

Kont elővette a magával hozott két gyűrűt s az egyiket felhúzta a herczegnő ujjára:

- Holtomiglan...

- Holtomiglan, holtodiglan, - rebegte az asszony s meghatottságában, gyönyörűségében görcsösen fölzokogott.

XVII.

A bankkonzorczium (némi csekély módosítással) elfogadta a Kont feltételeit. A parczellázási munka befejezése, illetve a telekkönyvi állapotok rendezése után hajlandó volt 400 millió koronát a régi birtokos érdekeltség javára s ugyanannyit a Kont kezéhez folyósíttatni, azzal a feltétellel természetesen, hogy az uradalmak részvevői az egész összeg erejéig, úgy birtokukra vezetendő zálogjogi biztosítással, mint személyi hitelükkel is szolidárisan jótállanak.

A pénzügyi rész rendezésével egyidejűleg kezdetét vette az uradalmak felosztásának temérdek körültekintést és részlet-munkát igénylő művelete is.

Alig két hét lepergése után több mint háromszázezer ajánlat adatott be. Való, hogy a megállapított fizetési feltételek igen kedvezőek voltak. A szerződés megkötése napján a vételár 10%-át kellett a vevő félnek lefizetnie, a hátralékot tetszésszerinti, negyven évre felosztható rátákban törleszthette.

A sokszoros túljegyzés folytán szükségessé vált ajánlattevőknek bizonyos osztályokba való sorozása. A klasszifikálásnál irányadó szempontok voltak: a pályázó egyéni tisztessége (személyhitele), családi állapota és nemzetisége. Az első osztályba a többgyermekes apák lettek föl véve, a másodikba az egygyermekesek, a többi osztály összeállítása a parczellázó bizottság részéről inkább statisztikai munka volt, az azokba sorozottak ajánlata, a családos jelentkezők fölös számánál fogva tárgyalás alá sem bocsáttatott. A nem magyar nemzetiségű pályázók pályázatai azonban bizonyos arányszám szerint figyelembe vétettek. Minden egyes magyar telepítvénynek 20-30 százaléka, svábnak, szerbnek, horvátnak, tótnak jutott. Hadd asszimilálódjanak!

Valameddig ajánlattevő fél alá nem irta azokat a kikötéseket, a melyekkel Kont a föld észszerű művelését szinte ráoktroyálta vevőire: a bizottság szóba sem állott vele. De kevés ilyen ember akadt. A Kincses skrupulusai hiábavalók voltak. A nép fölszabadítóját látta Kontban s vakon elfogadta minden javaslatát, parancsát, abban a meggyőződésben, hogy az csak javára válhatik...

Hónapokig tartott, míg a régi dominiumokon tervezett új telepek végleges rendezése befejeződött, de Kont addig se pihent. Mindenekelőtt egy 4000 magyar hold kiterjedésű kertészetet alapított, hogy a telepeseket s majdan az egész ország népét, ingyen nemes alanyokkal láthassa el; a nagyobb községekben vegyészeti állomásokat szervezett, a melyeknek a föld elemzése volt a feladata; az e czélra kirendelt vándorgazdák azok munkálata, szakértői véleménye alapján rendelték el a telepeseknek, hogy mint műveljék földjüket s mit vessenek belé; minden vegyészeti állomás műtrágyatelep is volt egyszersmind, a hol telepesek minimális áron szerezhették be a rájuk diktált földjavító anyagot. «Egy szem mag se hulljon haszontalan földbe és haszontalanul», véste Kont emberei eszébe a jelszót, a melynek betartása fölött zsarnoki szigorral őrködött.

Aztán egy óriási épület alapját vetette meg a nagyúr.

- Ez lesz - mondta Kincsesnek, - az összes általam kreált nemzeti intézmények központi szervezetének a székhelye. Az államot az Országházából dirigálják, annak anyagát, a társadalmat, innen a Nemzetházából fogjuk ápolni, irányítani.

Lázas sietséggel folyt az építkezés. Négy hónap lefolyása alatt tető alá került az ország leghatalmasabb s legterjedelmesebb épülete. Akkorára már elkészült Kont a hivatalos szervezetek tervezetével is: a kinevezett, előkészített s beoktatott hivatalnokok elfoglalhatták helyeiket. A hatalmas, százfelé terjeszkedő igazgatásnak főbb ágazatai szerint tiz osztály hatáskörébe lett

beosztva a nagystilű nemzeti munka fölötti igazgatási és felügyeleti hatalom. Ezek: I. A népesedési mozgalmat vezető, II. A filantrópiai, III. Az adóreform, IV. A földmivelési, V. Az ipari, VI. A kereskedelmi, VII. A vizszabályozási és vizerő, VIII. Új termelési ágakat meghonosító s új találmányokat segítő, szabadalmazó s végre IX. A bányászati osztályba. A X-ik (elnöki) osztálynak Kont volt a feje. Minden osztály mellé tanácsadó, szakértő testületek rendeltettek, a melyeknek tagjai a világ minden tájáról meghivott világhirű szakemberek lettek; az előmunkálatokat végző, a magyar föld becslésével megbizott amerikai urak valamennyien itt maradtak a Kont szolgálatában.

De volt ezeknek egyéb fontosabb teendőjük is a szakértői tanácsadásnál: az amerikai pénztőke meghódítása. A magyar föld gazdagságát kimutató becslési munkájuk s jelentésükhöz fűzött szakvéleményeik tudományos feldolgozása után Kont egy rendszeres művé tömöríttette az általuk összeállított értékes anyagot, s kinyomatván azt, elküldte az összes számottevő amerikai pénz-emporiumokba. S az újvilág pénz-embereinek figyelme egyszeribe Magyarország felé fordult. Rövid idő alatt tuczatjával keresték fel Kontot Amerika milliárdosai s az általuk ismert s nagyratartott szakértőik véleménye alapján konzorcziumot kötöttek egymás között a magyar föld ki nem aknázott kincseinek mozgósítására. A konzorczium feje Kont lett, a ki tizszázalékos hozzájárulással vett részt az érdekeltségben. Az igazgatótanács felerészben magyarokból, másik felerészben amerikaiakból volt összeállítva. A magyarok között szerepeltek a Kont-massza régi birtokosai közül a legtöbben, egyebek között Gábris, Gyimóthy, Kanut is. Kincses a felügyelő-bizottság elnökévé s Lombos annak tagjává választatott. A három milliárd tőkével megalakult részvénytársaság a «Magyar Föld Értékeit Feldolgozó és Értékesítő Ipar- és Kereskedelmi-Részvénytársaság» czimet kapta. Angolul rövidesen: Americo-Hungarian Exploiting Company.

Mire elkészült a Nemzet-háza, megkezdhette működését a Részvénytársaság is.

Meg is kezdte (mert az amerikainál a percz is drága) azonnal. Valahol törvényeink tervbe vett alkotásaiknak nem állottak útjában, perczet sem késtek, hozzáláttak a munkához. Fölszaggatták a földet mindenütt, a hol aranyat, ezüstöt, kobaltot, antimont, rezet, vasat, márványt, drágakövet, szenet, tőzeget jelzett a szakértők jelentése. Gépgyárakat emeltek amerikai mintára, a melyek a bányászati kultura legújabb és legtökéletesebb gépmintáinak előállításával foglalkoztak. Tuczatjával nőttek ki a földből, a föld méhéből kivájt nyersterményeket feldolgozó hatalmas iparművek. Az üzemhez szükséges vizenergiának kihasználásához szükséges gátak, zsilipek, akkumulátorok s egyéb erőgyűjtő berendezések építéséhez, a mennyiben vizjogi törvényeink értelmében nem ütköztek bele mások szerzett jogaiba, szintén hozzáláttak s megigértették Konttal, hogy az amúgy is elavult vizjogi törvények revizióját keresztülhajtja az országgyűlésen, hogy az általuk tervezett nagystilű, az egész országot behálózó vizszabályozás és vizierő-megosztás kolosszális és egységes művét akadály nélkül keresztülvihessék minden vonalon.

Kont nemcsak ennek a revizióját vállalta magára, de valamennyi oly törvényét, a mely a nagy nemzeti munkát hátráltathatta volna, amellett javaslatokat dolgozott ki új törvények, iparvédő és kereskedelmet fejlesztő törvények előkészítésére.

A Nemzet Házában égett a munka, a folyó ügyeken kivül valamennyi osztály törvényjavaslatok előkészítésével volt elfoglalva. Ezekre majd rátérünk később. Akkor, a mikor a javaslatok tárgyalásáról lesz szó…

De az előmunkálatok részletei se igen érdekelhetik a regényolvasót. Az új, hatalmas, gazdag Nagy-Magyarország vajudásánál mindenesetre érdekesebb lesz a befejezett, megszületett s életereje teljességében lévő államorganizmust működése közben látni. Akkor, a mikor a szem elé terülő kép nem szorul bővebb magyarázatra; hatásának közvetlenségét nem alterálja a befejezetlenség körül ólálkodó emberi kishitűség és kételkedés: hogy vajjon milyen lesz az

utolsó ecsetvonás után, nem romlik-e el addig, beválnak-e rajta alkotójának összes inspirációi és reményei?...

…Addig is számoljunk be a Kont esküvőjéről. Mert megtörtént rövidesen, hat héttel az eljegyzés után.

De nem azzal a tüntető, megejtő fénynyel, a melyet Kont egyéb körülmények között a közélet terén kifejteni szokott. Házasságának szent intimitásait nem akarta nimbusza czéljaira kihasználni azzal, hogy az ország piaczára állítsa be látványosságnak azt, a mi egyedül a templom áhítatára való.

Szük körben tartották meg esküvőjüket Kont és Emerenczia herczegnő. Az anyakönyvvezető István de genere Kont néven vezette be a matrikulába a férjet, miután az felmutatta neki a kötelező okmányok bemutatása alól való dispenzáczióját.

Az esküvő tanui Gábris és Kincses voltak. Az eskető pap egy szegény káplán (a kit Kont később püspöki rangra emeltetett).

Kont természetesen várkastélyába vezette a herczegnőt. A női lakosztály küszöbén letérdelt előtte:

- Kisérje áldás minden lépésedet a szeretetedért és a hitedért, - mondta s felállván, keblére zárta a boldogságtól szinte elalélt hitestársát…

Kont még egy napi pihenést sem engedett meg magának esküvője alkalmából. Vitte, ragadta a tüze: alkotni, gyarapítani. Reggeltől estig járt kelt, buzdított, tüzelt. Referáltatott magának mindenről, a legkisebb mulasztás sem kerülte ki figyelmét, az ő szankcziója nélkül elintézést nem nyert semmiféle ügy.

Különösen paraszt-telepítményesei sora feküdt a szivén. A legnagyobb szigorúsággal ellenőriztette, hogy végrehajtják-e szakközegeinek nevében kiadott utasításait, főképen a kiültetni kötelezett gyümölcsfákat illetőleg. Minden vonalon kedvező jelentéseket kapott. A telepesek megszerették a fát, (a mit különben nem igen sokra becsült eddig a magyar), mert ő tőle jött. Legtöbb fejcsóválást meg a föld vegyelemzési kényszere provokálta, - mert azt már még Kontnak magának sem igen hitték el az atyafiak, hogy egy darab rögből akkurátusan ki lehessen sütni, hogy mivel kell legczélszerübben bevetni a táblát, - de azért ettől sem igen ódozkodtak.

- Hagy mulassanak a tudósok, - mondták, - mert alighanem nekik kell a miskulanczia, hogy legyen miről könyvet irniok...

Miután Kont egymaga mégsem győzte minden vonalon az irányítás és ellenőrzés munkáját, annak jogi részében megosztozkodott Kincses mesterrel. A törvényeket előkészítő bizottságok működésének főfelügyeletével fiskális uramat bizta meg.

Lombos a kiadóhivatalt kormányozta s tartott is ott oly pedáns rendet, hogy még a légy röpüléséért is felelőssé tette alantos közegeit.

Őszig úgy beleszokott új munkakörébe a Nemzet-házának valamennyi tisztviselője, mintha évtizedekkel ezelőtt kitaposott nyomokon való haladásról lenne szó. Pedig úgyszólván még ki sem alakulhatott a feldolgozandó anyag kezeik között. Újabb és újabb invencziókra volt szükség, hogy simán mehessen az ügyek ellátása. Mindenki gondolkozott, önálló konczepcziókon törte fejét. Egy eleven organizmus szive volt a Nemzet-háza, az állam organizmusának rugóihoz, fűtőkazánjához semmiben sem hasonlított. Itt élt, fejlődött, vért szivott magába minden intézmény, ott kereken járt, mint a taliga. Kont nem egyszer hangoztatta: a társadalom, a nemzet önző munkája az igazi produktiv munka, az állam nem produkál, csak szortiroz és rendez.

A politikától lehetőleg távol is tartotta magát Kont vitéz. Pártonkívül maradt, nem vett részt semmiféle alakulásban, csak akkor lépett az aktivitás terére, midőn egy áldatlan obstrukczió után, a melyet egy nagykövetnek tapintatlan bambasága provokált, kénytelen volt az uralkodó feloszlatni a Házat. Kont akkor egy újabb kiáltványt bocsátott ki, a melyben az ő zászlaja alá való sorakozásra hivta fel a nemzetet. A párt hivatalos neve «Országos Párt» volt, de mindenki csak Kont-pártnak nevezte.

A nyár végén megejtett általános választásokon túlnyomó többséget nyertek a Kont jelöltjei. Közöttük volt Kincses és Lombos is.

XVIII.

A költségvetési vita lezajlása után Kont igénybe vette a magyar képviselők törvénykezdeményezési jogát s egy emlékezetes beszéd kiséretében a Ház asztalára tette időközben nyélbeütött törvényjavaslatait.

Beszéde (a mi különben is százféle alakban adatott ki azóta) szóról-szóra olvasható az akkori országgyűlési naplóban, nem egy elbeszélő munka keretébe való. A történelemtől mindössze annyit vesz kölcsön az iró, a mennyi a maga hőse világlátásának, lelki konczepciójának illusztrálásához szükséges…

«Ebben az országban szerteszét hevernek a kincsek, mint a bitang jószág, csak le kell értük hajolni, hogy mindnyájan gazdagok legyünk s mégsem moczczant ezer esztendeig, hogy felszedje őket, a magyar. Mert sajnálta a gerinczét és mert vak volt.»

Ez volt a beszéd kezdete. A folytatásából ime egy pár szemelvény:

«Rövid időn annyi lesz itt a munka, hogy kétszer annyian se fogjuk győzni, mint a mennyien vagyunk. S ha majd kétszer annyian leszünk, új források támadnak, örökösök, kiapadhatlanok, mert nincs olyan gazdag föld több, mint a mienk, akkora tömegeket semmiféle ország nem képes eltartani, boldogítani.

«A nyers produkcziót meg kell sokszorozni s itthon kell feldolgozni mindent, a mi emberileg feldolgozható. Nemcsak feldolgozni, de elfogyasztani is. Ki csak az megy, a mi itt fölös; be ne jöjjön semmi, mert ha akarjuk, van, lesz mindenünk.

«A fősúlyt a minőségre kell fektetnünk. Úgy a nyers produkczió, mint a gyáripar terén, a világversenyben győztesek csak így lehetünk. Ne érjük be azzal, hogy jobbat adott Isten, mint más népeknek, buzában, borban, gyümölcsben, állatban, becsüljük meg a gondviselés emez ajándékát, a melylyel kiválasztott népét megáldotta, azzal, hogy igyekezzünk a legjobb nyers terméneyczikkből a legjobb anyagot, árúczikket előállítani. A «magyar minőség»-et világfogalommá kell emelnünk.

«Követnünk kell a természet törvényeit, s azokhoz alkalmazkodjunk az emberi törvények megalkotásánál. A föld megterheltetését mindenha kínnak, injuriának érezte a magyar, tehát el kell a földadót (a mi az állami bevételeknek ugyis csak egy töredékét képezi) törölni s a helyett a nyersterményekre kell illetéket kiszabni. Ez így igazságosabb, egyenlékenyebb, egyszerűbb, nem kiván komplikált apparátust s mégis jövedelmezőbb.

«Az első tekintély az anya. A királyi kitüntetés nem a férfit illeti meg, hanem a nőt, a ki gyermeket nevel.

«A föld, valamint a levegő mindenkié. Azon kell iparkodni, hogy mennél többen részesülhessenek a föld jótéteményeiben. A viszonyokat odáig kell fejleszteni, hogy majdan a szabadságjogok megsértése nélkül törvénynyé lehessen emelni, miszerint 100 holdnál nagyobb birtoktestet senki sem birhat.

«A ki gazdagabb, többet adjon a köznek. Csak egy igazságos adópolitika van, az, a mely fokozatosan megvalósítja a létminimum adómentességét s minden vonalon keresztülhajtja, kiépíti a progresszivitás elméletét.

«Egy nemzet létalapját a szellemi művelődés, a szabadság és a vagyon képezik, minden egyéb azon épül fel önmagától, automatikusan: az állam nemzetközi sulya, a jog, a törvény, az igazság, a melyek azok nélkül puszta óvó és rendészeti szurrogátumok, ha nem üres jelszavak.

«Művelt társadalom nem tűrheti meg, hogy tagjai éhezzenek, de még azt sem, hogy ki ne vegyék részüket az élet örömeiből.

«Egy eszme, egy költemény, a mely megragadja a sziveket, többet ér egy nyert csatánál, mert fölemeli, megnemesiti az emberanyagot.

«Csak egy arisztokráczia van: a szellemi. A többi képzelődés, vagy - természetellenes tömeg-alakulás.

«Az a törvény, a mi láb alatt van, kiirtandó, ha alaptörvény is, csak a fejlődést biztositó és előmozdító törvények tűrhetők meg a Corpus Jurisban; különben annyi új törvényt kell hozni, mint a mennyi életviszony szabályozásra szorul, a termelésnek arányban kell állania a növekedő szükséglettel ezen a téren is.

«Csak oly monopóliumoknak van jogosultságuk, a melyek nem sértik egyesek érdekeit; az állam, polgárai rovására, nem üzérkedhetik; legföljebb az *érdekükben* szerepelhet, mint közvetítő. A buzát például az államnak kell a termelőtől megvennie, mert az jobban értékesítheti azt, a maga hitelével és tekintélyével kedvezőbb piaczot teremthet számára, mint jobb minőségű terménynek, emelheti az árát s kikoplalhatja a szűkmarkú keresletet. Semmi értelme nincs annak, hogy valameddig az elsőrendű gyümölcs, vagy portéka esetleg tizszerte nagyobb áron kél el, mint az alsóbbrendű: az első minőségű búza, a melyre, valameddig finom süteményt esznek az emberek a földön, mindig szükség lesz, ugyanazon az áron dobassék piaczra, mint a fele értékű franczia vagy olasz gabona...

«A gyermek neveltetését elvben az állam tartozik ellátni; ott, a hol nem látja el, ellenőrizni tartozik azt. A rosz erkölcsű szülők gyermekei törvényesen kisajátíthatók az állam terhére s közintézetekben nevelendők…»

Mint a fenti szemelvényekből látható, a Kont által benyújtott törvényjavaslatok főképen a népjólét előmozdítását, a nemzeti vagyon öregbítését czélozták.

Első nagy beszéde alkalmával tizenöt ilyen javaslatot nyújtott be Kont, - köztük a vizjog reviziójára vonatkozót, - s valamennyit törvényerőre emelte a Ház, illetve magas szentesítésével a király. Ausztria, bár a nagy készülődés féltékenységre méltán okot adhatott volna, hozzájuk sem szólhatott, a testvér két állam közjogát távolról sem érintette a javaslatok egyike sem. Kont megmutatta, hogy így is lehet dolgozni.

- -

A Kont-eset történetéből immár alig hiányzik egyéb, mint azoknak az eredményeknek bemutatása, a melyeket hazánk nagy reformzsenije alkotásaival a nemzet újjáteremtése, a haza megmentése körül elért.

Elérte, hogy a haza földje azoknak a kezébe került, a kik azt legjobban szeretik, imádják, mint hajdantan a tüzet pogány őseik. Az új gazdálkodási rendszer, a melyhez az első évi kedvező eredmény után egyszeribe hozzászokott a földmíves, meghozta gyümölcsét. A földmívelési miniszterium által kiadott statisztikák tanusága szerint mennyiségben legalább 100, értékben 200 százalékkal több nyers anyagot termett a föld Kont óta, mint azelőtt. Ennélfogva két-háromszorosára szökött fel a föld ára s mi természetesebb, minthogy a nagybirtokosok saját érdekükben önként megváltak latifundiumaiktól a földmíves javára, annyival is inkább, hogy a konzorczium által létesített vállalatokba befektetett pénz rengeteg kamatot hajtott. Négy év múltával annyira felszökött részvényeik értéke, hogy Kont beválthatta szavát: 400 millió korona helyett 800-at fizetett vissza azoknak az uraknak, a kiknek naivságából megkezdhette az ő nagy reformművét… A paraszton kívül hovatovább mindenki részvényes akart lenni; az érsekek, püspökök maguk kérték a holt kézen levő birtokok szekularizáczióját, hogy szaporíthassák egyházmegyéik jövedelmeit. Megrendíthetlen hitele volt Kont minden intézményének

és méltán, mert hiszen még csak a kezdetén voltak az országos vagyon mozgósításának az amerikai nagymesterek s máris megkétszerezték befektetett tőkéiket.

A temérdek felszabadult, pénzzé változott érték, a mi a birtokforgalom föllendülése folytán folyóvá lett a volt nagybirtokosok kezében, mind részvényért kiabált. Talán a Low-féle Missisipi-részvények sem voltak olyan kapósak annak idején, mint az Americo-Hungarian company-éi. S Kont gondoskodott róla, hogy az amerikai tőkések bizonyos föltételek mellett kötelesek legyenek részvényeiket kiadni a kezükből. Ki is adták. Az urak kivettek volna a kezükből még annyit is. Tizenöt év múlva csak azoknak az idegeneknek kezén maradhatott csak egy részvény is, a kik nosztrifikáltatták magukat. Ilyenek sokan voltak s teljesen asszimilálódtak.

De asszimilálódtak a nemzetiségek is. A jólétben elsimultak a féltékenykedések, de azonkívül is gondoskodott Kont oly nemzetiségi törvényekről, a melyek azáltal biztosították a magyar faj hegemóniáját, hogy a magyar hazafiságot anyagi kérdéssé tették. Ingyen nem lesz szivesen magyarrá se tót, se oláh, de ha kiéheztetvén, anyagi javakat igérnek és adnak neki a hazafiságért, bizony nem lesz bolond a tót, hogy kapva ne kapjon az erényen.

Azok között az eszközök között, a melyekkel Kont a föld nyershozadékának értékét megsokszorozta, előkelő szerepet játszott új termelési ágaknak és iparműveknek meghonosítása.

Hovatovább másodrendű szerepre szorultak a gabonaneműek, a jobban fizető nemes gyümölcs, rizs és a gyapot mögött. Nagy elterjedtségnek örvendett még a len és a komló is. Megszaporodtak a szőlőkertek s okszerű pinczekezelés elterjedése folytán világpiaczi czikké lettek a magyar borok.

A búzát csakugyan az állam monopolizálta, de nyereség nélkül; idővel elérte, hogy megfizették neki a búza tényleges belső értékét (a világbúza áránál 50- 60%-al többet), de a többletet visszatérítette a termelőknek, abból csak a közraktári és kezelési interkaláris kamat-költségeit vonta le.

A nép pedig, az istenadta nép, szaporodott a jólétben kedve szerint. Gyermekét, inproduktiv korában felnevelte az állam, s mire munkaképes lett, csak tőkét képviselt a családban, attól nem tarthatott a szülő, hogy munkát nem talál. Ilyenformán hogyne szűnt volna meg az Egyke, mikor csak kárral járt s mikor a vagyon kérdése egygyé lett a munka kérdésével: ki-ki annyit kereshetett, mint a mennyit akart.

A haza minden polgára elfért a magyar földön s értéke szerint helyezkedhetett el. Úgy a munkás, mint a szellemi élet harczosa. Protekczió, nepotizmus szóba se jöhetett, mert szükség volt minden erőre, s a munkában élők jogosulatlan kedvezmények osztogatása által nem csalják meg magukat. Mindenki az őt megillető helyére került az állam gazdaságában, a munkamegosztás természetes úton kifejlesztett nemzetgazdasági törvényei szerint. Nem kallódott el a magyar faj hatalmas energiájából úgy szólván semmi, mert több volt a munka, mint a munkás.

Bevált Kontnak az a törekvése is, a melylyel a magyar termelés értékét a minőség emelése által igyekezett gyarapítani. A magyar nyersterménynek, valamint iparczikknek európai hire ment, kivitelünk megnőtt, ki se tudta elégíteni a keresletet, míg behozatalunk a minimumra redukálódott, gyarmati czikkekre szorítkozott. A pénz itt maradt az országban és újabb és újabb befektetési alkalmakat keresett.

A világraszóló viziművek, a melyeknek kiépítése s az ahhoz fűzött számítások fényesen beváltak s csakugyan ellátták az ország összes iparvállalatait a szükséges energiával, az országban termelt s új területek megnyitása folytán óriásilag felszaporodott kőszénkészletnek helyes felhasználását feleslegessé tették. A Balkán-államokat boldogítottuk a fölös mennyiséggel.

Általában a Balkán, Kis-Ázsia és Éjszak-Afrika piaczait a mi terményeink és gyártmányaink uralták. Még az élelmes németek s a retorzió politikája sem árthatott kereskedelmünknek, a kikoplaltatás kisérletébe azok bicskája tört bele, a kik megtámadtak bennünket. Mert jobbat adhattunk (a termelés olcsósága folytán) ugyanazon az áron, mint más állam. Jól számított Kont vitéz.

A kultura természetesen óriási lendületet vett. A művészet, irodalom, tudomány virágzásnak indult. A szellemi munkával foglalkozók kontingense megnővén, több szellemi energia jött forgalomba s nem lévén tétlenségre kárhoztatva senki, nem kallódott el a tehetség, nőtt, addig nőhetett, szabadon, fölényes ambicióval, a meddig növekedésében határt nem szabtak neki a természet korlátjai. Más korlátok nem léteztek.

Elszaporodván a tőke, rengeteg vagyon vált fölössé, maradt fenn a luxus czéljaira. S miután kielégítette eredendő anyagi vágyait, szinte öntudatlanul rákapott a magyar a nemes luxusra is. Elkezdett képet és szobrot venni, könyvtárakat alapítani s nagystilű márványpalotákat épített… S miután még így sem tudta hova tenni a pénzét: kórházakat s egyéb emberbaráti intézményeket létesített…

Tizenöt esztendő múlva a Kont föllépése után 60 milliárdra lett a magyar nemzet vagyona becsülve Ausztria 40 milliárdjával szemben. S hála népesedési mozgalmi törvényeinknek s gazdagságunknak, népességünk is túlszárnyalta a testvérországét.

Kont ekkor elérkezettnek látta az időt, hogy megkoronázza művét. Az egész országgyűlés élén a király elé lépett s a nemzet nevében önálló hadsereget, bankot kért s a vámközösség megszüntetését követelte.

S az ősz király teljesítette a nemzet kérését; ezekkel a szavakkal felelt:

- Most már, hogy gazdagabb magyar népem birodalmam többi népeinél: kérését azok sérelme nélkül teljesíthetem; vonakodásomnak amúgy se lenne értelme, mert a természet rendjén királyi hatalmammal nem változtathatok. Az erősebb, a gazdagabb velem vagy nélkülem, mindig győzni fog a gyöngébb és szegényebb fölött...

...Ime, ez a Kont-eset. Így mentette meg a végromlástól, így váltotta meg nemzetét egy gondviselésszerű férfiú. Magyar szerencse, hogy végszükség esetén mindenha gondoskodott hasonló nemzetmentő férfiakról a mi Istenünk. A mi Istenünk az ő népét nem hagyja el.